

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului **ASTRA Data Mining. Muzeul Digital al Romanului Românesc din Secolul al XIX-lea**, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național (AFCN).

Sugestie de citare a arhivei:
Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Daiana Gârdan, Emanuel Modoc, David Morariu, Teodora Susarenco, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: secolul al XIX-lea*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2019.
http://revistatransilvania.ro/mdrr

This novel was digitized for the project **ASTRA Data Mining. Muzeul Digital al Romanului Românesc din Secolul al XIX-lea**, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration (AFCN).

Citation suggestion:
Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Daiana Gârdan, Emanuel Modoc, David Morariu, Teodora Susarenco, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: The 19th Century*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2019.
http://revistatransilvania.ro/mdrr

MUZEUL ASTRA
COMPLEXUL NAȚIONAL MUZEAL ASTRA

CONSILIUL JUDEȚEAN SIBIU

PROIECT CO-FINANȚAT DE:
Administrația Fondului Cultural Național

ULBS
Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu

B. J. B. 309, 15/9. 85

XXVII

STROIE CORBEANUL

DE

ALEXANDRU LĂZĂRESCUL

(LAERȚIU)

II

OPERĂ POSTHUMĂ

PRECEDUTĂ DE

VIAȚA ȘI OPERELE AUTORULUI

DE

TEODOR I. FOCȘĂNEANUL

BUCUREȘCI

TIPOGRAFIA C. PETRESCU-CONDURATU

8, — Strada Teatrului, — 8.

1885

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

IV.

Viața și operele lui Alexandru Lăzărescu putea fi narate de mine, amicul intim al sĕŭ ; dar judicarea lor se cuvenià să o facă uă altă persónă străină de dênsul și mai competentĕ. N'a întreprins-o ânsĕ nimeni pînŏ acum ; de aceea am luat eu și această sarcină, grea dar plăcută pentru mine.

Fiind ânsĕ cŏ am fost amicul sĕu, am căutat ca afecțiunea ce am avut pentru dênsul să nu mĕ facă a'i exagerà cualitățile și meritele. Am narat viața sa așà cum am cunoscut-o d'aprópe. Asupra inimei, characterului și principielor sale, asupra faptelor meritorie și a valorii sale literare, nu m'am mărginit numai întru a'mi dà părerea, ci am produs și probe, unele trase din actele lui ce sunt de notorietate publică, altele, din epistolele ce am priimit dela dênsul, epistole intime cari nu erà destinate a fi publicate, altele în fine din operele sale tipărite.

Ast-fel lectorul, lăsând la uă parte aprețierile mele, va puté judică prin sine-ênsuși pe Lăzărescul și, că scriitor, îl va puté cunósce și mai bine dupŏ ce va citì opera sa posthumă *Stroie Corbeanul*, căriia îi dau acum publicitate.

Or-care ar'fi opiniunea lectorului, eu rĕmâiu satisfăcut cŏ am împlinit cum am putut uă lipsă de mult simțită, și cŏ prin lucrarea mea am adus tot uă dată un omagiu memoriei repausatului meu amicu, pe care 'l am stimat și iubit precum și el a făcut pentru mine din copilăriă, de când ne-am cunoscut unul pe altul, pînŏ la încetarea sa din viață.

Satisfacțiunea mea va fi îndoită daca, achităndu-mĕ de uă datoriă de inimă, daca, onorànd ast-fel amintirea amicului meu, voiu fi putut face și lectorului plăcere și voiu fi atras atențiunea unei mai mari părți din publicul nostru asupra faptelor demne de imitat și asupra operelor acestui bărbat. Atunci vor fi mai mulți cari vor dice că mine cŏ mórtea sa prematură este uă perdere publică și cŏ este cu atât mai regretabilĕ, cu cât s'a întîmplat tocmai când el începuse să producă mai mult și mai mai bine, și când activitatea lui erà mai utilĕ și familiei sale și soçietății în care viețuià.

Teodor I. Forșăneanul

1885 Maiu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

STROIE CORBEANUL

DE

ALEXANDRU LAZARESCUL

(LAERȚIU)

PARTEA A DOA

I.

O Musă chreștină!...

Mi se pare că cine-va dintre poeții noștri a ḑis aceasta după Chateaubriand.

Fiă! expresiunea or-cum è bine aflată și mĕ servu de dênsa.

Eram dator âncŏ dela începuț să facu uă invocațiune la muse, subț osînda de a mi se ḑice că nu'mi cunoscu nici ênsuși alfabetul poeticei. — Și pentru ce n'am făcut-o, Dumneḑeule!

Închipuiți-vĕ: m'am dat după una, alta, și am lăsat partea cea mai de căpetenĭă a scrierii tocmai la începutul volumului al doilea! Acum, pentru notele istorice, subjectul atâtor căutări minuțióse, chieea tutulor frumuseților neînțelese din această operă, nu'mi remâne decât să le cautu un locu la urmă, după tabla materielor și *errata*. Astă dată ânsĕ nu mai potu lăsă în această poemă uă lacună mai fiorósă decât ênsuși capul Medusei (cel depins de Leonardo da Vinci). Deci:

O Musă a ortodoxiei! tu, care ai inspirat pe Pralea în versificarea Psalteriului și pe Episcopul Dunării-de-jos în tipăritura *Oratoriului* illustrat, dedicat M. Sale, travaliu ce rivalisă cu cea din urmă ediție a *Pravilei lui Mateiu Basarab*; tu, care preșeḑi la epochele de restaurațiune și pregătesci timpii de *pravoslavie* ai lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Joltuhin, Minziaki și altor *blagorodnice* făpture din epocha Mavrocordaților, Ipsilanților, Moruzilor. Hangerliilor și compania; tu, care ai asistat uă-dinioră la predicele lui Savonarola și ai suflat spiritul apologiei la atâția doctori și teologi cari au făcut religiune în felul lui Cagliostro, lui Robert Macker și multor alți iscuțiți, spune'mi și învéță-mĕ prin ce cuvinte așu puté trece la posteritate luptele disperate ale unui micu numĕr de infortunați munciți de ideea emancipării terei, iar de altă parte bucuriele, desfĕtările, cerésca fericire a atâtor mărimi lumesci, privind cu uă deplină liniște a consciinței și cu uă resemnațiune evangelică când durerile acelor svênturați, când simplitatea Nemților, hotărîți a perde atâția bani și ómeni pentru cucerirea Terei-Românesci, și când în fine nebunia lui Mavrogheni, nevoindu-se prin cuvintele de *patria* și *elevtheriă* să învioredе nesce corpuri din cari plecase de mult esența divină a sufletelor bărbătesci.

Narĕdă tu, o Musă a blasónelor și a scuturilor feudali, prin ce minunată altoire de sânge fii acelor boieri, bătuți unii la scara palatului iar alții la talpe în antecamerele beilor din Fanar, s'au încredințat astădi de sincera convertire a acestor inamici jurați ai neamului românescu;

Prin ce metamorfosă neînțelésă, descindenții acelor boieri ce furŏ dați Turcilor spre junghiere în urma păcii dela Belgrad — drept resplătire a fidelității lor către casa Habsburgilor — se făcu acum valeții umiliți ai acelor Nemți cu drept cuvînt detestați de tótă gintea latină.

Spune, prin ce nepricepută întórcere tótă acea prásilă a Fanarului care pînŏ eri se închină la numele sântului Țar, astădi nu află mai bun ortodoxu decât pe Majestatea sa teutonă.

Fă aceasta, o Musă, cŏci singură o scii. Fă-o! Nu în deșert mĕ voiu fi rugat ție, precum mai sus se vede.

A! Musă, strălucit va fi triumful tĕu daca — ceea ce nu credu— vei puté să te faci ascultată în cele doé tabere ale societății nóstre: în grupa compactă a ignoranților sau nĕtăréilor, a nepĕsătorilor, a scepticilor, a celor stătuți de lupte și a celor ce'și au perdut illusiunile, toți acestia formând uă varietate de viețuitóre date în exploatare; iar de altă parte în mănuchiul celor nesățioși de puterc, de aur și de îmbuibare!

Nu! nu mai cercà!

Ce voce și ce formă vei împrumutà spre a deșteptà amorțirea unora și a înfrăgedì inima împetrită a celor-lalți?

Nici figura unei fecióre în primul stadiu al junetii, nici aspectul unei vestali din cei d'ântêiu timpi ai Romei, nici ênsuși versul lui Jehovà nu'ți ar' fi de vr'un folos în întreprindere.

Totul s'a usat.

Feciórele au perdut tot-d'auna de bună voie partida, dorind să deviiă femei în necasul celor urîte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Acelaşi lucru sau cevà pré aprópe este şi cu vestalile. N'am nimicu de dis càt despre Rea-Silvia: aceea, se scie, n'a avut în cotrò scâpà de ḑeul Mars, care i se presentase în cea mai fiorósà din armàturele sale (Şi apoi, când a fi şi a fi, Rea-Silvia, or-cum, este mama divinului Romulu, autorul cetàţeniei nóstre). Dar urmaşale ei putut-au avé aceeaşi scusà? Ast-fel cò, daca Ianus sau sântul Ianuariu le-ar' fi càutat lor de càte ori au întinat focul sàcru, Roma apucà de mult pe urmele Pompeiei.

Càt despre Iehovà, nu è mai puçin de objectat. Fiă-cine pôte deschide poema lui Milton spre a se convinge cò nu i a servit la nimicu nici numele, nici splendórea, nici elocuenţa spre a întórce pe calea drèptà spiritul de nesupunere şi a'i înfrênà setea de comunismu. A fost nevoie de uà crâncenà luptà pînò să pótà prévàli în pècura înfernului pe acei socialisti ai cercurilor ceresci, şi a'i sàturà uà datà pentru tot-d'auna de propagande incendiare şi petroliste. Étò uà bunà lecţiune de urmat, care cu tôte astea n'a aflat mulţi imitatori. De aci contraversa cò uneori şi Iehovà dà din umeri înaintea unor împetriţi, fàrò a mai socoti cò George Sand este de opiniune cu totul contrarà, susţinênd în misticismul sèu cò tocmai acei neastêmpèraţi rebeli ar' fi adevèraţii amici ai libertàţii, iar Iehovà, un despot ţinênd puterea în virtutea dreptului divin.

În fine, or-cum ar' fi lucrul, cestiunea este partea popilor. Nu sunt nici cu Ieronim de Praga şi âncò mai puçin cu Jacques Clément din timpul *sântei Uniuni*; nu doresc nici să 'mi terminu cariera cà episcopul Ariu, nici să obţinu laurele smereniei lui Alexe Omul-lui-Dumneḑeu: preferu să moru cà tôtà lumea cu capul pe càpètèiu, daca nu mi se va întêmplà cevà şi mai bine decât aceasta.

Dar în definitiv, Musà, cà creaţiune a pàgânètàtii or cà geniu poeticu al erei chreştine, poţi luà tu astàḑi uà formà stabilè, un demers cuviincios şi un limbagiu de adevèr şi de omeniă?

O! nu! să nu mai vorbim de aceasta.

Poesia sub diversele sale forme, Comedia, Drama, Literatura profanà şi cea religiósà, fàrò a exceptà ênsàşi Filosofia, nu şi-au schimbat óre pe rônd characterul, tonul, scopul, miḑlócele şi tot ce simţul intim al frumosului şi al justului aşteptà să véḑà remas într'nsele?

Cele mai frumóse talente, cele mai vaste cugetàri n'au fost óre pètate şi înjosite pînò la prostituţiune?

Există óre în istoria lumii cunoscute uà epochà în care turpitudinile puterii să nu fi aflat uà scusà şi despotismul, un apologist?

Şi n'avea óre cuvênt Vico să desemne cu doè sute de ani mai 'nainte istoria probabilè a neamului omenescu, să denege perfectibilitatea esenţei sale morali şi să nu véḑà în generaţiunile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ce se succedu decât uă perpetuă rotaţiune în care inteligenţa face totul afară din om şi nimicu pentru modificaţiunea condiţiunii sale de a fi?

Pentru ce Homer se aşédă la mésa unui stupid potentat că regele Midas şi caută a'i laudă talente şi aptitudini ce sciă bine că n'are?

Pentru ce Virgiliu consacră uă întrégă eglogă lui August Octaviu, injust pînă la crudime şi usurpător al libertăţilor patriei sale?

Pentru ce Dante se face, că un simplu mercenar, când guelf, când gibelin, şi Milton devine secretar al unui făcarnicu crud şi bigot că Olivier Cromwell?

Apoi Ariosto şi Bembo, cântând că pe uă divinitate pe ducesa de Ferrara, care nu eră alta decât Lucreţia Borgia!...

Franciscu Bacon se lasă a fi corupt că cel din urmă din impiegaţii noştri fiscali, şi Thomas Hobbes, în cultul séu pentru putere, ardică la înălţimea unui princiu forţa brutală, prosternându-se pentru favori la piciórele lui Iacob II, elevul séu de uă dinióră!

Şi ânc6, pentru respectul filosofiei, cată a lăsă uitării atâtea alte înjosiri şi inconsecuenţe din viaţa publică şi privată a atâtor mari scriitori şi barbaţi de Stat

Daca am făcut amintire de Bacon şi de Hobbes, causa este că cel d'ântêiu a mers chiar la puscăria pentru multele sale mâncătorii, iar cel d'al doilea a împins exageraţiunea doctrinei sale pînă la crima de lesă-soçietate.

Lasu asemenea neînregistrate rĕtăcirile şi monstruositătile în cugetări şi fapte ale doctorilor religiunii. Cruciatele, resbelul de trei-deci de ani, Inchisiţia şi Jesuiţii aparţinu numai virtuţilor teologice ale scriitorilor Bisericei.

Materia domină!

Ea este substanţa, principiul, causa, unificaţiunea subjectivei şi objectivei lui Hegel.

Pentru ce ânsĕ uă sciinţă a denumirii facultăţilor atribuite sufletului? Pentru ce uă erudiţiune a demonstraţielor unor creaţiuni mai mult decât arbitrare? Pentru ce uă doctrină a unor sisteme de a raţionă asupra Spiritului şi asupra Substanţei, când susţinută, când combătută; când Platon, când Aristotele; când Descartes şi când Bayle, Condillac, Hegel şi Locke, lăsând la uă parte pe Victor Cousin cu schóla modernă a filosofiei eclectice?

Eră óre nevoie ca un mare cugetător că Leibnitz să susţiiă că fĕtul născut de un minut are idei subjective, ca să viiă apoi Hegel, un alt spirit nu mai puçin viguros, să 'i demonstre că consciinţa este la început tablă albă; că idei înnăscute în om nu există şi că totul stă în sensaţiune şi reflexiune?

— Dar, pentru Dumnedeu! amice lectore, ai observat fără

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

îndoélă, daca nu vei fi adormit de mult — ceea ce nu cugetu a'ți imputà — có am pornit-o cu totul pe drumul filosofiei și, daca nu mĕ încelu, chiar am cutedat să așternu un fel de sistemă a mea proprià. Deci, unde este poema nóstră?

M'am aventurat așà de pe negândite în labirintul scholasticei, în cât de ar' fi stat ca complăcerea domniei tale să mĕ chiàme la lumea realĕ, puteam să ajungu în pericolul de a mĕ certà pentru tot-d'auna cu drépta judicată, cum s'a mai întêmplat la atâtea mari capete filosofice.

Una cà aceasta dorescu să nu mi se întêmple; o dorescu nu numai pentru mine ci și pentru domnia ta: ai avé tot-d'auna pe consciința có ai patronat introducerea în soçietate a unei stravaganțe, când erà pré de ajuns atâtea altele în prosă și în versuri.

Reiau daró, însĕ numai spre a terminà astà datà, șirul invocațiunii mele la muse; și calea cea mai puçin grea în scrierile de felul uscat și nesărat (cum este aceasta) fiind metodul întrebărilor, putĕ-vei óre, scumpe lectore, să 'mi spui cum vine lucrul có, avênd aceiași profesori, adăpându-se din aceeași sorginte, trăind în aceeași epochă, bărbați cărora nici inteligența nici talentele nu le lipsescu, au cu tóte astea convicțiuni diferinte despre morală, libertate și justiția, iar în politică, vederi încó și mai nepotrivite? — Vorbescu de ómenii nostri politici.

Cum se întîmplă ca între Ion Brătianul, M. Cogălniceanul, Ion Ghica, C. A. Rosetti să nu fiă din nefericire uă perfectă armoniă de credințe politice, de midlóce pentru ajungerea scopului sau măcar uă identitate în aprețiarea demnității umane?

Pentru ce uă illustră pénă, trecênd succesiv în serviținl a patru ministere, fiă-care alungat în urma unui vot de blam al corpurilor legiuitóre, și susținênd cu uă cutedare egalĕ talentului sĕu acte reprobate de legi și de morală, află có n'are de ce'și turburà somnul?

Care este causa có B. P. Hăsdeu, neplăcêndu'i rolul lui Cesar Bolliac, s'a închis în profundimile sciințifice ale *Columnei lui Trajan* spre a face istoriă si literatură, cà un magu retras în galeriele obscure ale unei piramide egiptene?

Pentru ce Basile Alecsandri are pentru libertate, pentru vitezia haiducului român și pentru farmecul simplicității accente atât de suave și divine, colori atât de luminóse și răpitóre, avênturi atât de sublime și extasurile unui inspirat de muse, iarò pentru domnia sa nu află mai bine decât apucăturele unui *hidalgo* din timpii lui Carol Quintu?

A! scumpe lectore, pentru có... pentru că materia domină. Materia este în condițiuni ast-fel în cât George Costa-Foru, profesor de drept și de doĕ ori fost ministru, să nu pótă avé convicțiuni identice cu ale generalității sau pluralității ómenilor,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pentru cô organisaţiunea sa fisică îl predispune a priimì mai lesne impresiunile contrare principiului pe care cei mai mulţi îl recunoscu de bun; pentru cô, în fine, dotat de uă mare dosă de apetit, de uă puternică inteligenţă şi de uă memoriă fórte tenace, a cumpênit pe om, 'l a mêsurat de sus pînô jos şi a vêdut cô nimicu nu este mai nestabil, mai variabil şi mai uiucu de cât dênsul.

Spuneţi'mi, vê rogu, care din noi, uimit de nesce virtuţi factice, de un patriotismu bine jucat şi mai vîrtos de un liberalismu pus în scenă cu tóte pregătirile de oportunitate şi de decor, a mai cugetat un moment să cêră unui *înfocat neofit* a dà sêmă despre sorgintea din care îşi plătesce cotisaţiunea la clubul *Uniunii liberali*!

Dar acele fonduri au fost produsul unor câştiguri neleguite, resultatul unor serie de atentate în contra justiţiei şi a libertăţii cetăţenilor! — Individul, sunt abiă vr'uă doê-dęci şi patru de ani, purtă drapelul reacţiunii şi denunţă pe fraţii sei brutalităţii Cazacilor!...

Ce face aceasta!

Doê-dęci şi câţi-va de ani potu óre avé virtutea de a purificà şi sânţi uă avere peste care s'a scurs lacrêma disperată a unui sîrman tată, rêzemul a noê copii flămênḑi, şi picăturele de sânge închiagat al unor neputincioşi contribuabili, cărora li s'a stors *birul* sub lovituri de gârbaciu?

Este óre nevoie a corfirmà lucrul prin nume proprie?

Am vędut strîngêndu-se cu tóte semnele de dragoste mâinele, dându-se cu amor braçul, facêndu-se cu pripire onorile întêietăţii pasului şi mulţime de alte civilităţi unor fiinţe cari ţinu de speciă umană numai pentru cô n'au botul de lup şi ghiarele unui tigru!

Totul se uită! Şi fiiului ânco mai puçin i se va cere cont de infamele furturi prin cari tatăl sêu 'i a făcut uă posiţiune în lume, destul să fiă strălucită.

Aide, Hâsdeu, cu talentul ce ai, cu acel spirit scotocitor şi tare şi cu necontestabil'a ta eruditiune, puteai, în strimtorarea în care te afli, să 'ţi procuri resorginţile unor câştigóse şi onorabili încelătorii, ceea ce, pentru onórea sciinţei şi a sărăciei, nu 'ţi ai permis. Cutedà-voiu să 'ţi facu afrontul de a crede cô ai să slăbescì?

Şi tu V. A. Urechiă, stimabilul şi neobositul membru al mai multor societăţi literare şi sciinţifice, ai tot respectul meu cel mai profund pentru triumfurile ce pe fiă-care ḑi reporţi în contra ostilii tale machine, din care partea cea mai anevoie de subjugat sunt acei spăimêntători dinţi, ce tot-d'auna m'au împlut de grije.

Tu ai uă inimă ce te va ardicà mai presus de or-ce înjosire, şi un spirit care te va purtà în sbor spre regiunile idealului, or cât pântecele têu ar' rade pământul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Ce s'ar' cuveni a ḑice de atâtea admirabili devotamente și eroice sacrificie făcute unei cause care nu momesce decât prin numĕrul privaţiunilor ce impune! Cunoscu atâtea mândre talente și varie capacităţi, cărora despotismul n'ar' fi crediut a face pré mult sacrificându-le un budget suplimentar; și cu tóte acestea cei mai mulţi se culcă fără a conta pe ḑioa de mâine.

C. A. Rosetti, renegat al aristocraţiei, așu voi să nu am a ḑice decât bine despre tine; potu ânsĕ să nu ţiiu în sémă recriminările neîmblânditilor tei adversari?

Marat, O'Connell, Barras, Armand Carrel, Heine și Felix Pyat își află partea în characterul și viaţa ta publică și privată. Considerați individualmente, nu esci nici unul din aceste personage istorice; vĕduţi ânsĕ toţi la uă-laltă, viţiele și rarele lor cualităţi află în tine cea mai straniă personificaţiune.

Daca nu esci nici atât de feroce și urît că Marat, nici atât de desfrênat și necumpĕtat că Barras, nici în fine fricos și nestatornicu că Felix Pyat, măcar că'l ai cunoscut de aprópe, causa este că nobilile aspiraţiuni ale agitatorului irlandes, avênturile generóse ale lui Carrel și spiritul judiţiosului Heine nu au permis să se desvolte de ajuns cele-lalte apucături, alt-fel destul de pronunţate, spre a'ţi deschide perspectiva unor detenţiuni.

Mulţumită acestui fericit întîmpin de ênsușiri și aplecări contrare, téra póte oferi ḑiurnalisticei moderne péna cea mai avută, cea mai prolundă, cea mai colorată și mai cutedătóre pe tĕrêmul discuţiunilor soţiali și politice. Ea póte în același timpu a te produce că un specimen tutulor boierilor ce ar' dorî să se lepede de tristele rĕtăciri ale prejudiţielor de viţă, promiţêndu-le în miḑlocul popolului înrîurirea, reputaţiunea, faima și ênsuși bunul tĕu traiu, cu singura condiţiune de a te imită în marile tale talente, a fi mai puţin artăgoși și ceva mai accesibili simţimentelor de blândeţe.

În fine, C. A. Rosetti, or-care ar' fi împonciserile spiritului tĕu, România îţi datoréḑă cel mai mare organ de publicitate, generaţiunea actuală, iniţiarea în cugetările politice de felul cel mai audacios și posteritatea, aluatul unor agitaţiuni soţialiste, cari nu vor rĕmâné fără efect nici pentru popol, inclinat mai tot-d'auna la un fel de pirotélă, nici pentru guverne, cari, expuse precum se scie tentaţiunilor demonului puterii, 'și-ar' putĕ încărcă sufletul cu atâtea și atâtea fără-de-legi și concesiuni, în cât uă bună și cuotidiană deșteptare ar' fi mai mult decât uă economiă cerésca.

Nu óre acestei salutare sisteme preventive datorescu cei mai însemnaţi din ómeni frumósa gloriă de a fi rĕmas *ómeni onești?*

Când, bunul meu lectore, te vei socoti destul de reîntărit spre a reveni asupra acestei materie, cea mai scabrósă pentru acela ce ţine uă pĕnă în mână, atunci îţi voiu cere permisiunea de a discută între patru ochi cestiunile relative la atâtea alte personage

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

de dincolo de Milcov, devenite în urma unirii ținta publicității și objecte de reprobațiune a moralei.

Tocmai pentru că timpii inclină către martiriu, prin legea contrastelor, mie nu'mi vine de locu comod să mĕ trecu de bună voie în lista *victimelor patriotice* numai pentru că, din causa prismei mele bizare, am colorat pré mult portretele unor monstri posând că mari ómeni de Stat.

Și, daca câte-va trăsure de craion au fost aruncate pe ici, pe colea spre a schiță unul sau doĕ capete. pe care cucuiele frenologice erà atât de pronunțate, causa a fost spre a scusà conduita eroului meu Stroie, care se prepară să intre îndată în luptă, și a dà motivul pentru ce el s'a pus să lucrede ast-fel, iar nu că atâți alți boieri din epocha lui.

Apoi, luând cine-va bine aminte, înțelege încŏ de la prima vedere că tóte acele aprețieri puse înainte erà curat arbitrare, incomplecte și afarŏ din datele sciinței.

II.

Lectriță amabilĕ!...

Nu! bunul meu lectore. — Numai un scriitor ipochondru și rĕu nărăvit cunoscu eu, care își tot creà illusiuni despre articolii sei de *Chronica sĕptĕmânei* (mai grei decât tĕscurile din cari ese fóia *Românul*) vĕdĕndu'i alăturі cu peptenii, pomedele, apele și multe alte unelte de toaletă a gratielor bucurescene.

Și are încŏ *aspirațiuni* acest straniu și bĕtrân silvan, măcar că osul spinării sale presentă d'acum uă inclinațiune de mai bine de 90 grade.

Eu, biet, nu potu nici măcar pregustà deliciele acestei glorie ebdomadare, ceea ce ar' fi un act de mare charitate.

Trista formă a scrierii mele stă rebelă la tóte aromele de fraseologiă erotică.

La micele cercări ce am cutedat să întreprindu pe ici, pe colea, mi s'a imputat mai întâiu paternitatea unei spuze de copii, și apoi plesuvia, ceea ce mărturisescu și eu, este culmea disgrației la bărbați și uă enormitate pentru sexul femeescu. — Închipuiți-vĕ puțin uă damă plesuvă..... —

Nu'mi a remas deci decât calea bisericei (pe care, mulțumită Domnului, sunt destul de înaintat) și scrierea acestei opere de evlaviă, pe care am întreprins-o pentru *ispăsirea* pécatelor.

Adevĕrat anachoret al sĕrbătorilor amorului, la cari am fost invitat numai de câte-va ori (în trecut, bine înțeles), m'am resemnat la modesta aspirațiune către speculările metafisice, despre cari mi se pare că v'am dat la început uă mică probă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Dorind ânsĕ să fondedu uă schólă a mea propriă şi lăsând la uă parte şi ênsuşi numele marilor bărbaţi ce n'au apucat a scrie âncŏ nimicu (din care causă istoria păstrédă asupră-le uă venerabilé tăcere), fiă-cine înţelege cŏ nu mĕ potu servi decât de material indigen.

Am d'acum la îndemână cevă pentru *psichologiă şi logică*, precum: Iacob Negruzzi, T. L. Majorescu, Michail Anagnosti şi G. T. Brătianul, (orator fluid şi impalpabil al parlamentului); ânsĕ cât despre *morală* şi *teodicé*, d'abiă există câte-va începuturi în *Trompeta Carpaţilor*, *Pressa* şi *Vocea Bisericei*. Nevoit sunt daró să mai aşteptu, or cât mĕ tentédă aureola acestui fel de gloriă.

Pentru acum, mĕ grăbescu a spune demnului meu lector ce s'a întêmplat lui Stroie dupŏ însurătórea sa, care, precum se scie, n'a fost tocmai aşà de voiósă.

Fiind dintre partisanii înfocaţi ai liberului arbitru, n'am nici uă îndatorire personalé să explicu cum şi ce fel se întêmplase ca această căsătoriă să se facă în nesce condiţiuni defavorabili păcii conjugali, nici daca acele posomorite prevestiri câtă negreşit să aibă uă înrîurire asupra inclinării unuia către altul sau cât erà să dure.

Tŏte acestea potu da materiă de preocupaţiune numai acelor spirite cari cunoscu participaţiunea fatalităţii sau ursitei în nascerea omului şi în boldul faptelor sale.

Eu mărturisescu şi afirmu această credinţă, cŏ omul este aşà pentru cŏ nu este într'alt fel. Mi se pare deci cŏ am stabilit într'un mod peremptoriu plinul arbitru uman.

Nu mergu mai departe cu exemplele, cŏci aceia cari nu vor să recunóscă aceste adeveruri intuitive, potu găsi materiă de controversă şi ênsuşi în veridica şi învederata urcare la cer a profetului Elie, înălţare cu atât mai necontestabilé, cu cât se scie cŏ profetul chiar 'şi-a aruncat de acolo cojocul discipolului seu Eliseu spre suvenire.

Nu s'a aflat óre în Franţa un membru al Institutului, şi anume Ernest Renan, care se cutedé a scrie lucruri cu totul în contra celor ce crede la noi majorul Papazoglu?

Vedeţi ce va să dică spiritul de contraversă!

Se întîmplase daró ca Nemţii să intre în ţéră fără ca Stroie să fiă el causa. Se mai întîmplase ca patru dómne din clasa boierésca pentru petrecere numai, să se lase însoţite la mŏnăstirea Tismana de patru ofiţeri austrieni. Se mai întîmplase în fine ca între aceşti ofiţeri să fiă unul cu care Stroie avusese mai 'nainte uă mică neînţelegere.

Pînŏ acì s'ar' puté ţice cŏ tŏtă astă straniă coincidenţă venià prin mijlocirea fatalităţii; dar unde fatalitatea se dă cu totul la uă parte spre a remâné un simplu cuvînt de vocabular, este în faptul cununiei lui Stroie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Acest fapt erà al sĕu: erà resultatul *unui act spontaneu de v inţă prin aperceptiune şi reflexiune în raport cu uă altă fiinţă raţionabilĕ şi despre care avea uă conscĭinţa dobîndită.*

Cine îl punea să se însore?

Deci, tóte câte i s'a întîmplat sunt *consecuinţa logică necesară şi virtuală a liberului arbitru.*

Âncó uă dată dară, n'am de ce explicà cum un character concentrat, melancholicu şi aplecat spre mêniă că al sĕu, s'a putut îmmlădià la cerinţele atât de contrare şi atât de incomode ale căsătoriei; cum, avênd de mult format în capul sĕu planul unei conspiraţiuni cutedătóre în care, spre a reuşì, adesea nu ajungu întregele nóstre facultăţi, s'a mai putut încurcà într'uă luptă de tot momentul deschisă în contra femeii, care, că şi Anteu, de câte ori o culci la pământ, de atâtea ori se ardică mai forte decât noi.

Tóte astea le-a făcut Stroie pentru cŏ aşă a voit, şi pentru cŏ une ori facem lucruri de acelea de cari mai târdiu noi înşine dăm din umeri.

Se apucase de promisese Sofiei cŏ o va face soţia sa, şi aflase de cuviinţă să'şi ţiiă cuvêntul. La acea epochă, ţéra nóstră erà înapoiată sub raportul egalii împărţiri a drepturilor între bărbaţi şi femei, şi un flăcĕiandru sănĕtos, bine format şi viguros, o ducea rĕu de tot cu viaţa. Nu erà locu: câtà sau să se însóre şi să remâiă chreştin, sau să trécă Dunărea şi să figurede printre eunucii Sultanului or ai vr'unui pașă cu trei tuiuri.

Stroie preferise a remâné în turma credincioşilor şi a se comunicà regulat în cele patru posturi de peste an. Se însurase pentru cŏ toţi se însură, şi îşi iubia nevésta pe atât cât un character că al seu erà priimitor să asculte uă riturnelă de amor cântată uă viaţă întrégă pe aceeaşi córdă.

III.

La Drăgoiesci mai mult decât or unde airea, natura a împrăştiat cu liberalitate graţiele peisagelor şi a pus armonia unei fericite combinaţiuni de deluşuri de tóta forma, cari se desfăşură din pântecele unui colosal munte din faţă,

Erà vinişóre de apă, şerpuind pe un pat de petricele, mărginit de uă gingiă de érbă fragedă şi móle ce te invità s'o pipăi. Erà tufe mice cu uă formă rotundă şi cu foi pline de un sucu viguros cari, aruncate ici, colo p'între verdele de smaragdu al dealurilor, părea atâtea bucle cochete încadrând fruntea strălucitóre a unei tinere fecióre ce tresaltă la contactul unei prime sărutări; sau, daca voiţi mai bine, părea atâtea aluniţe aşedate de geniul frumuseţii, când lângŏ unghiul graţios al unei guriţe de mărgean,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

când la vîrful unei sprâncene de uă arcuire deliciósă, când în fine pe un gît de uă albeţe şi uă rotundime de nedescris, ba ênsuşi scoborînd âncò pe un sîn de crini, sacrul locaşu al îmbêtărilor vieţei nóstre şi stâncă eternă a pêcatului, de unde s'au prêvălit atâtea virtuţi immaculate ale părinţilor Bisericei.

Erà acestea şi âncò alte multe frumuseţi ce numai regiunea muntósă a ţerei cuprinde. Dar nimicu nu reuşia să atragă atenţiunea junei mărităte: tòtă fiinţa ei intelectuală erà absorbită întru a contimplà pe *stăpânul* ce'şi alesese.

Perdêndu-se dupò dênsul, îl urmà în tóte mişcările lui, aşà precum un copil sfiicios se ţine necontenit de pulpana mamei sale.

Sofia nu mai erà în Craiova lângò mama sa, lângò atâtea rude şi cunoscuţi. Un vîrteju o smulsese din miḑlocul penaţilor protectori; un şir de întîmplări neaşteptate trecuserò cà un jocu de umbre pe din aintea sa; uă călêtoriă penibilă întreprinsese prin munţi, în care suspine violenţi şi fărò vr'uă causă vêḑută, îi sugrumaserò de mai multe ori respiraţiunea; în fine se cununase în Tismana — de aceasta îşi aducea bine aminle — şi acum se aflà lângò un om potent, care comandà la uă sumă de alţii, în faţa căruia ea se simţià atât de mică, atât de slabă, încât daca nu erà sdrobită la tot momentul, causa erà numai cò el nu voià una cà aceasta.

Apoi acest om erà june şi aveà pentru dênsa, când timpul îi permitea, priviri atât de dulci şi atât de blânde, în cât, şi păgân de ar fi fost, ea n'ar fi putut resistà atracţiunii ce simţià pentru dênsul.

Acest simtiment nu erà un amor cà or-care; ba âncò sustinea cò nu putea fi un amor.

El o luà d'uă mână, alte ori de amêndoê, şi o privia atât de înfrăgeḑit, în cât ea se simţià cò nu mai póte vorbì, cò se topesce din ce în ce, cò sufletul îi trece într'al sêu şi cò sboră de uă dată în braţele lui, atrasă de uă putere secretă, de unde nu s'ar mai deslipì nici uă dată.

Astfel, nimicindu'şi personalitatea, se considerà cà lucrul lui, cà proprietatea numai a sa. N'ar' fi scos uă singură plângere când ar fi sfărâmat-o într'un mod sau într'altul. Nu erà óre a lui spre a face cu dênsa ce va voì?

Pasiunea ei pentru dênsul erà în aşà grad, în cât, trecênd marginile ordinare ale vederii şi auḑirii, adesea îl auḑià sau îi părea cò'l aude venind din depărtări fórte mari, or îl vedea vorbind pandurilor în tabără, avênd cutare sau cutare expresiune, sau stând cu căutătura întórsă spre casa unde ea se află. Simţià atunci cò cevà cald îi alérgà spre inimă, cò peptul îi bate mai des şi mai apêsat, cò cevà îi strînge sînul causându'i uă mică durere, care cu tóte astea îi plăcea. In această situaţiune îl aş-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

teptă pînă când se întorcea; atunci se lipià de uă dată de sînul sĕu.

Sofia erà una din acele creature ce natura concepe în momentele sale de fericite amorurt, culcată cu dor mare pe marginea unui lacu azuriu, schinteiând la lumina fosforică a lunei, într'una din cele mai desfĕtătóre sere de Maiu.

Totul într'ênsa erà vis și simtiment. De'i ați fi atins buclele de un negru închis, sau umerii de un ivoriu lustruit, or braçele de faguri albi, ați fi simțit că cevà mișcă, susură, produce uă armoniă sub contactul degitelor domniei vóstre.

Imi pare rĕu că, neputând-o pipăi, n'o puleți măcar vedé: ați dice, adică ați fi dis, că è *visul de frumusețe al sântei Fecióre.*

Un singur lucru într'ênsa nu'i sta bine: avea nu sciu ce care te făcea să crediu că n'are să remăiă mult timpu pe pământ.

Cării înrîuriri misterióse se póte atribui întîmpinul neînțeles al atâtor grație externe și frumusețî ale inimei?

Care este acea inteligență nevĕdută ce așĕdă într'uă ființă atâtea admirabili cualități, pe când altora le refusă și ênsăși pâinea négră a frumusețîi?

Nu s'a vĕdut óre atâtea gâturi uscate, atâtea nasuri țescuite (să te străvedi prin ele), atâtea figure fără sprâncene, în forma unei mari nuce de cocos, atâția umeri scoși în sus că un oblincu de șea țerănéscă! Dar atâtea bărbie aruncate spre nas că partea de jos a semi-lunei și acei dinți lați, mari, strâmbi și rari că uă greblă! Dar acei ochi blegoși, abia deschidêndu-se sub doĕ mari pleope că sub doĕ capace sferoidali! Adăugiți la uă gură ce ese din figură afară că un promontoriu (uscat din causa a doĕ nâre cavernóse ale unui nas cârnu), adăugiți, dicu, nesce buze late, gróse, de uă roșétă spĕlăcită și resfrângêndu-se așt-fel, în cât te face să crediu că or persóna este în posesiunea a doĕ pârechi de buze or că ține vîrful limbei afară, și spuneți'mi apoi daca acestea fiicele Evei sunt!

Câte june domnișóre cu aspiratiuni la maritagiu n'ai pus d-ta, scumpe lectore, în rôndul acestor varietăți ale speciei feminine!

Așteptu dela domniata respunsul, căci din colecțiunea uritelor nici una, sunt sigur, nu va voi a 'și recunósce portretul în galeria de mai sus.

Daca sôrt'a nóstră este ca să nu ne putem prăsi decât dintr'un ast-fel de pământ, n'ar' fi óre de dorit ca naturalistii să cugete măcar la ameliorarea fisică a acestor mamifere?

Sofia erà frumósă de acea frumusețe care uimesce și care îi dà un drept absolut la viață.

Din aceasta s'ar' crede că atâtea alte femei urîte n'ar' mai avé decât să móră. — E! Dumnedeule! or cât de regular s'ar' păré lucrul, credeți ânsĕ că așà se întêmplă în realitate? — O! nu: ele se consolă, trăescu și își resbună. Satisfacțiunea eume-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

nidelor acestora este că cel mai lungu timpu al vieței nóstre îl trecem în compania lor, și, după ce murim, spre a ne face mormîntul încă mai negru, se punu de ne plângu atât de urît.

Trăinicia acestor șoimane este de necrédut. Rar s'a vědut din acele gingașe și suave creature atingênd légênul iubit al unui blond nepotel, pe când din grupa celor-lalte tot-d'auna am întîlnit uă dróiă de strănepoți, fugênd speriați la apropierea strămóșei lor, uscată că uă sibilă și care 'i punea pe góna cu bastonul noduros al bunicului lor.

IV.

Drăgoiescii și împregiururile sale sunt transformați într'uă adevěrată tabără militară.

Satul è plin de plăiași, poterași, vênători și haiduci, atrași unii din regiunea muntelui, alții, de pe laturea Dunării. Toți acei drumași pe cari împilarea îi pusese în resbel cu autoritatea zapciilor greci și a beșliilor turci, sunt în tabéra lui Stroie cu micele lor căpitănie de altă dată.

Toți vechii pandури, îmbětrâniți la umbra ílintelor lor de uă dinióră, mângîiați în ḑiori de ḑio de sunetul cornului, rěmași fără miḑlocu de vietuire prin desființarea milițielor române, luând cei d'ântêiu pistolul, carabina și iataganul, se punu acum voioși subt ascultarea unui cap care le promite întórcerea stării de altă dată și îi nutresce.

Exemplul lor atrage pe dorobanți și pe poterași, cari, ne mai putênd îndură brutal'a îngônfare a deliilor turci și Arnăuților de sub stăpânirea grecéscă, părăsescu serviț̦iul cu grămęda și vinu a se așeḑà sub drapelul român.

Toți conjurații dela Bengesci sunt la Drăgoiesci, fiă-care în fruntea unui număr de voluntari mai mult saŭ mai puțin bine echipați.

Acest mănuchiu de óste română se urcă la aprópe trei mii de ómeni, dintre cari șése sute călări pe cei mai fugoși încurători din șesurile Doljiiului și Romanaților.

Căpităniele cele mice sunt contopite în patru comandamente principali. Pedestrii formédă doĕ despărțiri de câte una mie ómeni fiă-care, avênd de comandanți pe Dinu Vladimirescul și pe Mateiu Bechianul, sub cări vinu în dată capitanii Móngă, Nițu Obedeanul, Dincă Brătășanul, Pană Crăsnarul, Tilă Rovinarul și Nestor Jițianul, afară de căpitanii cei mici ai cetelor primitive.

Călărașii asemenea sunt împărțiți în doĕ cete, avênd de căpetenie una pe Șerban Magherul și alta pe Petre Fărcășanul, iar că comandanți de scadron pe căpitanii Alexe Cotofeanul, Sandu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Brădiceanul, Tudose Bălșanul și Gruia Jugarul (amicul nostru Christofor, căruia se dedese această poreclă ânco din mônastire, fiind cô îi plăcea să cioplésca juguri).

Artileria, compusă din șése tunuri de munte, este comandată de Vasile Stolojanul, ajutat de Stoica Orcan și Mircea Ungurel.

Luând comandamentul suprem al acestei armate dupô alegerea unanimă a căpitanilor mari și mici, Stroie, în urma unui exercițiu bine condus, putea acum să se considere de ajuns pregătit spre a întreprinde un atacu de façă în contra garnisonei din Tîrgul-Jiiului.

Or-cât ar' fi dorit să mai adaste sporirea ostii sale prin numĕrul de voluntari ce'i sosiă din tôte părțile Olteniei, doĕ cause îl nevoiă să decidă mai curênd atacul.

Oamenii sĕi, nemulțumiți cu simplele exercițiie durnaliere, începea să murmure în contra acestui fel de viață, în care bărbăția lor se chieltuiă în jucării de copii. Acești veterani, deprinși a înfruntă mórtea pe fiă-care di, nu se putea dedă cu acel fel de lupte ce li se comandă, și în cari împușcă regulat de doĕ ori pe di scândurele de fagu și tăiă vêntul cu latele lor spade.

De altă parte Nemții, cari eră în numĕr micu în Tîrgul-Jiiului, putea fi întăriți dela un moment la altul printr'un corpu de armată, despre care se vorbiă mai de mult cô are să sosésca. Într'un ast-fel de cas, nu'i mai remânea decât sorții unei alternative de uă potrivă desavantagióse: a se bate desperat sfărâmându'și óstea în sfărâmarea inamicului, sau a se retrage în altă parte demoralisându'și oștenii mai 'nainte ênsuși de a'i formă în corpu de armată.

Mai erà uă considerațiune: uă primă victoriă în contra inamicului, pe lângô efectul moral, câtă să aibă de resultat cuprinderea depositului de arme și munițiunilor de resbel ce avea Nemții în orașu. Aceasta putea fi uă adevĕrată bine-cuvîntare cerésca.

Din parte'i, garnisona din Tîrgul-Jiiului, încunosciințată despre neașteptata formare a unui corpu de panduri, fără a se mai gândi cô acești a meditédă uă lovire cutedătóre, decisese a trimite un scadron de ulani spre a'i risipi și sperià.

Garnisona erà compusă din doĕ mii de ómeni cu uă bateriă de artileriă ușóră; comandantul ânsĕ nu credea cô ar fi nevoie să puiă în mișcare atâta lume pentru așă puțin lucru. — Ce erà mai mult decât nesce *cióre de Români*, veniți acolo numai pentru furtișagu!

În fin de botezu al protopopului Magherul, trimis de soția acestuia, aduse în tabĕră această veste, adăogind, pentru bucuria celor mai setoși de luptă, cô Nemții erà pe drum.

Trimisul, întrebat despre dioa plecării sale de a casă, respunse cô în nóptea viitóre câtă să fiă trei nopți.

Această declarațiune a finului Mercure, care erà un băĕt de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cinci-spre-dece ani, nu dà uă idee destul de lămurită despre intenţiunile ostili ale Austrianilor. Judicând după depărtarea locului, or cât de domol 'şi ar fi regulat pasul, ei urmă să fiă la Drăgoiesci încă din nóptea trecută, în cât mesagerul, în starea regulată a lucrurilor, sosind tocmai acum, nu 'i mai remânea decât să întrebe pe popa satului în ce parte a fost bătaia.

Se întîmplase dară ceva Nemţilor acestora pe drum: or că 'şi luaseră séma or că, punêndu-se să dórmă, le furase cinc-va caii. Băétul rise de presupunerea acestei din urmă farse (care ar' fi dorit să li se întîmple), dar încredinţă că 'i a vêdut cu ochii lui plecând.

În tóte casurile, Stroie, fiind decis a atacà pe Nemţi şi părêndu'i bine de această circumstanţă, ce 'i scurtă drumul, chiămă în dată pe căpitani spre a le împărtăşi bucurătórea scire şi a le supune planul lui de luptă.

Lucrul nu cerea mare bătaie de cap. El lăsă în tabără jumétate din óste spre a priimi pe Nemţii cari sosiă, daca cu tóte astea avea de gând să viiă, iar cu ceea-laltă jumétate se ducea să scótă din oraşu pe cei ce mai remânea acolo.

Planul fuse adoptat în unanimitate după uă scurtă explicaţiune dată comandantului Bechianul, care la început eră d'uă altă părere: voiă adică să ardice tótă tabăra din Drăgoiesci şi să o trîntéscă în capul Nemţilor din Tîrgul-Jiiului, pentru cuvîntul, dicea el, că nesce duşmani aşà de spurcaţi cum eră, se cuvenià a fi turtiţi d'uă dată fără să le mai dea nici măcar pas să sufle.

Dintre toţi căpitanii, cel mai tare de cerbice şi cel mai neîmblânzit eră Matein Bechianul. Încongiurat fără speranţă de eşire, s'ar' fi lăsat mai bine să fiă tăiat în bucăţi cu toţi ómenii sei decât să se dea prins. Dar uă dată vingétor, inamicul nu mai avea să 'i céră iertare.

Eră dotat d'uă mare forţă corporală şi de un curagiu adevêrat sêlbaticu. Nesciind ce este frica precum nu scià ce este pietatea, se alăturase de Stroie mai întêiu prin acea îmboldire ce mişcă spre acţiune sufletele întreprindétóre, apoi cu timpul devenise, că şi Gruia (demnul sêu emul), câinele lui fidel, grăţia ascendentului moral ce Stroie exercità asupră'i.

Deşi încă june, Bechianul, că căpitan de poterà, se semnalase de mai multe ori în lupte peptu la peptu cu tîlharii de drumuri şi cu piraţii turci de pe Dunăre. Uă tristă dispută ce avusese cu tatăl sêu vitregu pentru că se purtă rêu cu mama sa, şi în care acesta priimise în cap uă códă de lance, făcuse să 'şi pérdă căpitănia şi să trăéscă rătăcind pe la rudenii. În această stare îl găsise Stroie după întórcerea sa din Italia. Din doé cuvinte se înţeleseseră, şi de atunci eră nedespărţiţi.

— Căpitani! le dise Stroie după ce planul fuse aprobat, bătălia ce vom dà are să hotărască drumul luptei ce întreprindem şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

isbînda nóstră. Cată ca fiă-care să ne întreim și să ne batem românesce. Vĕ rogu să mergeți să vedeți armele. Plecăm mâne în ḑiori. Peste un ceas vĕ aşteptu la cină. Vom închină pentru stingerea Nemților.

— Urraa!! strigară căpitanii eşind să inspecte fiă-care céta sa.

— Gruio, urmă Stroie când cei-lalți furŏ plecați, ḑi să se dea îndoit tain de vin și cinci-ḑeci de berbeci să se taie mai mult.

— Dar, căpitane, objectă Gruia, aceasta îi va face să nu dórmă tótă nóptea.

— Vor dormi mai bine dupŏ biruință.

Dupŏ aceasta Stroie trecù în camera unchiului sĕu, care se stabilise la Drăgoiesci, spre a 'i spune cele puse la cale pentru a doa ḑi.

Acest unchiu întinerià acum din ce în ce cu cât vedea concepțiunile sale pe cale de a se realisă. Stroie avea uă armată, Stroie putea să urce treptele tronului sau să móră demnu de un Corbeanu.

V.

Erà uă nópte de vĕră. Cerul senin și de uă strălucire nepĕtrunsă lăsă să plutéscă în spațiu, fiă-care în voiea lor, un furnicar de stele, dintre cari din când în când cădea câte una, că uă lungă săgétă de focu, în undele de cristal ale Gilortului.

Șesul din fața Drăgoiescilor aruncă spre bolta tăcută a cerului uă lumină roșiatică presărată de mice schintei ardicate în sus pe un vîrteju de fum, respândind în depărtare mirosul berbecului fript.

Dealurile vecine, imitând activitatea centrului, lăsă să se vĕḑă la lumina unor focuri gigantice fantasticele mișcări ale ostenilor pregătindu'și cina.

Uă murmură prelungită, turbure, neînțelĕsă isbià audul în tóte părțile

Ferestrele caselor lui Stroie nu aruncă decât câte-va lumine rare; spre compensare ânsĕ, grădina spațiósă din dosul castelului erà într'un adevĕrat pîrjol: fiă-care tulpină purtă uă torță de cetină aprinsă.

Mésa erà întinsă subt uă boltă mare de viță. La amêndoĕ capetele ei închină egumenul Gabriel și protopopul Magherul, iar în mijlocu Stroie, cu fruntea radiósă și cu privirea schinteiând de voie bună, îndemnà pe cei întârḑietori să 'și deşerte cupele.

Abià luase dela buze cea din urmă cupă a sa însoțită de uă salvă de întreite vivaturi ale căpitanilor, când un necunoscut ce ajunsese pînŏ lîngŏ Stroie, ḑise cu un ton curat și deschis:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Sănĕtate și voie bună, căpitani!

— Privirile se atintirĕ d'uă dată asupra omului ce venià atât de pe neașteptate să le îndrepteḑe acea urare. Erà un bărbat de uă staturà midlocià, de uă structurà vîrtósà, de uă fisionomià distinsà ce arătà d'uă potrivă curagiul și inteligența. Vestmintele sale erà de cașemir negru cu brandeburguri de fir galben, iar pantalonul, de cașemir albu cu un galon de aur lat. Purtà cisme strimte cu uă ghindă poleità și pinteni de argint. La cópsà îi atîrnà uă spadă lucrată în argint și suflată cu aur. Patru dorobanți d'ai spătăriei însoțià pe acest căpitan, adus aci de uă escortă de dece panduri din óstea lui Stroie.

Acest óspete, care părea a fi un oștén brav sub pulberea ce 'i acoperià fața, erà Dimitrie Polidama Turnavitul, capul custodiei palatului domnescu și ajutant al lui Mavrogheni.

— Căpitane Stroie, ḑise el când fuse în fața acestuia, îți poftescu sănĕtate! — Mĕ chiamă Dimitrie Turnavitul, și viiu din partea Măriei sale lui Vodă să te heretisescu.

Stroie se sculă și 'i întinse mâna.

— Dă'mi mâna domniei tale, căpitane, îi ḑise el. Îmi pare bine să potu ospĕtà măcar uă séră un oștén vitézu de care toți vorbescu cu mari laude.

— Daca esci adevĕrat oștén al țĕrei și mai cu sémă daca esci român precum vorbesci românesce, ḑise Mateiu Bechianul ținênd în vigurósa lui mână uă mare cupă cu vin de Orevița, cu ajutorul căriia trăsese un paravan de aburi între trecut și viitor, apoi, căpitane, or-cine vei fi, nu poți să sosesci între noi fără să închini uă înghițitură pentru biruința Românilor asupra Nemților. — Ce spurcăciuni de lifte! adăogi el în parentesĕ că conclusiune. Am să 'i spintecu!

Turnavitul luă cu tótă inima cupa ce 'i întindea pandurul, și închină pentru triumfu armelor române și pentru peirea tutulor Nemților.

Acest din urmă cuvînt îmbună pentru dênsul tóte inimele.

— Bravo! căpitane, strigă Bechianul cam șovăind de entusiasmu și recunoscință. Te cunosci că esci un vitézu de Român. Și întinḑêndu'i âncă uă cupă plină:

— Ține asta, adăugi el, să bem amêndoi pentru sănĕtatea mea și a domniei tale. — Ai ḑis că nu iubesci pe Nemți?... Vino mâne să 'ți mâncu uă sută de Nemți vii.

Mesagerul se scusă cu oboséla drumului și voi a se retrage.

Ospĕtul fiind terminat, Stroie se ardică și cu dênsul toți cei-lalți.

— Putem vorbi în dată, căpitane, ḑise el Turnavitului; și luându'l de mână se îndreptară amêndoi către casă urmați de toți óspeții.

— Așu voi să 'ți vorbescu în parte, ḑise el încet lui Stroie când ajunseră pe terata catului de jos al caselor.

— Daca ceea ce ai a'mi spune, replică acesta cu tonul ordinar,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mĕ privesce pe mine anume, sunt la voiea domniei tale; ânsĕ daca, pre cum credu, lucrul se atinge de mica mea óste, nu poți fi mai bine ascultat decât în mijlocul acestor căpitani, stăpâni fiă-care pe céta ce'și a adunat. Sunt capul oștenilor ce ai vĕdut, dar îi cârmuescu prin învoirea tutulor. Să intrăm ânsĕ, căpitane.

Toți intrarô dupô Turnavitul și se așeḑarô pe jețuri într'uă sală spațiósă din catul de jos.

Daca Stroie își prescrià aceastà liniă de conduità, considerându'și ómenii veniți sub drapelul sĕu cà un micu popol de guvernat, avea cuvînt; ânsĕ, daca își propunea să use de dênșii cà de nesce oșteni, comitea cea mai mare eróre militară: regimul constitutional este antitesa or-cărui comandament militar. Una este un consiliu de resbel și alta uă adunare deliberantĕ. Este un mare rĕu absorbțiunea tutulor facultăților într'uă singură voință; ânsĕ ast-fel este miseria naturei nóstre umane, cô cea mai gloriósă din republicele timpilor trecuți nu'și datorà scăparea în tóte circumstanțele grave decât instituirii unui dictator.

Fiă-care din părinții conscrișî ai Romei erà în parte un bun general; dar, de s'ar' fi amestecat cu toții d'uà datà în conducerea armatelor, cetatea eternă ar' fi fost tot-d'auna bătută pe tóte cóstele.

Provocat a se esplicà înaintea tutulor, Turnavitul ḑise:

— Negreșit, ceea ce am să spuiu nu este uă tainà; ânsĕ doriam să vorbescu numai căpitanului celui mare, pentru cô credeam să'mi arătu însărcinarea în mai puține vorbe, nefiind înzestrat de Dumneḑeu cu darul cuvîntării. Étô ce este: Măria sa doresce să sciă daca aveți în cuget a vĕ luptà în protiva străinilor ce au cuprins țéra, și daca voiți să uniți puterile spre a luptà mai cu folos în potriva acestor duşmani.

Pus de uă datà și fărô cotire în faça acestei cestiuni grave, Stroie nu voi a se explicà categoricu.

— Când Măria sa, ḑise el, s'ar' amăgì asupra cugetelor nóstre, duşmanul cu care ne-am hotărît să luptăm, s'ar' însărcinà singur să'l desamăgéscă. Daca Măria sa acolo doresce să mérgà pe aceeași cale, puterile nóstre de sine-le sunt unite.

— Se vede cô n'am spus bine ceea ce voiam să ḑicu, urmà Turnavitul. Când Măria sa v'ar' rugà să mișcați în altà parte decât acì puterile ce aveți, să treceți bunióră Oltul spre a vĕ îndreptà în România-Mare, póte-se rezemà pe credința dumniavóstră?

Temându-se de uă ruptură răpede și neașteptată ce ar' fi stricat totul, lucrurile nefiind încô ajunse la maturitate, egumenul Gabriel se grăbì a luà cuvîntul.

— În pericolul cel mare în care ne aflăm, ḑise el, a putut óre cugetà Măria sa cô ar' fi un singur Român care să se despartà de Domnul sĕu când acest Domnu se luptà pentru țéra? Măria sa scie de unde vinu firmanele de mazîlie și de unde se trimite topuzul domnescu. Din această tabără nu va întîlnì un singur

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pandur pe calea Stambolului. Poți spune M. Sale să se țiie liniștit despre această parte.

— Dar domniata, căpitane, ce ḑici? întrebă Turnavitul.

— Mi se pare că nu mai è nimicu de adăugit la ceea ce ai auḑit, respunse Stroie contrariat óre-cum. El 'i ar' fi respuns într'alt limbagiu; dar, fiind-că bătrânul apucase înainte cu diplomația sa, se vḑù nevoit a tăcé și a confirmà la urmă cuvintele sale.

Declarațiunile egumenului nu garantà nimicu pentru viitor. Ajutantul lui Mavrogheni avea de ajuns spirit ca să înțeléga. Mulțumit ânsè că a putut luà uă asigurare măcar pentru present, rèmâind ca mai târḑiu să véḑà ce este de făcut, merse de sărutà cu respect mâna egumenului și a protopopului Magherul; apoi, întorcêndu-se cu fața plină de satisfacțiune spre Stroie:

— Căpitane, ḑise el, priimesce să'ți mulțumescu în numele Măriei sale pentru bunele cugete ce ai în privința sa, și să'ți aducu din parte'i, că semnu de încredere și de domnéscă cinstire, aceasta.

Turnavitul trase din sîn un pergament strîns în patru, la colțul căruia atîrnà imprimat pe cèrà roșiá sigiliul domnescu, cel mare, și'l întinse lui Stroie.

— Este cartea M. Sale, urmă el, prin care esci îmbrăcat cu caftanul de mare spătar și cunoscut de cap al oștirilor din Oltenia.

Stroie luă pergamentul, și fără a'l deschide respunse:

— Nu cugetam să mi se dea așà de curênd acest caftan; dar, fiind-că Măriei sale îi place aceasta, îl priimescu mulțumindu'i prin domniata.

— Voiu ḑice ânkò un cuvînt și am sfîrșit: mâine pornim împreună la Bucuresci.

— Îmi pare réu că aceasta n'o potu face de uă cam datà, respunse Stroie cu demnitate.

— Ce ḑici, *archon* Spătare!

— Te rogu să mè numesci: «căpitane Stroie».

— O! nu: pentru mine că pentru tótà țéra esci mare spătar al domniei.

— Îți ḑiceam că nu potu de uă cam datà a mè supune dorinței Măriei sale, mai ântêiu cóci mâne în ḑiori plecăm spre a scóte pe Nemți din Tîrgul-Jiiului, apoi, dupò ce vom sfîrși această mică trébă, cată să căpuim cu un minut mai curênd această lume, care este în lipsă de tóte.

— Daca numai lipsa de încredere te face a amânà această plecare, neapĕrată pentru dumniata și pentru apĕrarea țerei, apoi, spre a'ți ardicà cea din urmă bănuélă, îți potu spune că M. Sa Vodă mè dă prinsul dumitale de resboiu pînò la întórcere. Eu din acest minut mè lasu în mâinele căpitanilor de față, remâind să plătescu cu viața mea cea mai mică atingere ce ți s'ar' face. — A! nu cunosci pe Mavrogheni: sistema aceasta de a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

înșelă prin resplătire nu este a sa, El, mai 'nainte de a'ți dà caftanul și tréba de spătar, daca 'ți ar' fi bănuit cugetele, ți venià mai bine să caute a te sdrobì aci cu puterea armelor și apoi să se îndrepteḑe în protiva vrăjmașului. Acum, cât pentru scóterea Nemților din Tîrgul-Jiiului, smerita mea părere este ca nici să vĕ gândiți la dênsa: avem pré multă nevoie de braçe, și n'ar' fi bine să le risipim într'uă luptă care n'are a hotărî nimicu. Iar cât pentru căpuirea oștenilor, o vei face cu îndoită isbîndă dupŏ întórcerea dumitale, binevoind a luà în băgare de sémă cŏ la mărirea numelui se va adăugi și farmecul unei puteri întrebuințate pravilnicesce.

— Mi se pare cŏ'ți am spus, căpitane, cŏ eu nu sunt stăpân aci. Îngăduie să ceru părerea căpitanilor ce m'au ales.

— Trăgêndu-mĕ ca să vĕ las să chipzuiți, rogu pe acesti căpitani să aibă în vedere cŏ mergerea dumitale la Bucuresci va fi înființarea din nuou a miliției pământene celei vechi. A lăsà să scape un asemenea prileju n'ar' fi uă faptă românéscă.

Ḑicênd acestea, Turnavitul se retrase cu cuviință.

Desbaterile se deschise în presența lui Gabriel și a protopopului Magherul, doĕ personage cari nu numai erà cei mai maturi din toți, ci unià și ascendentul moral al characterului lor preoțescu. Opiniunea lor căță să precumpĕnéscă.

Daca între osteni erà cine-va care avea nevoie de a fi convins, acesta era Stroie. El nu erà amenințat numai în viață mergênd a se dà singur lui Mavrogheni, ci ceea ce considerà el mai presus și decât viața, erà demnitatea sa; amorul sĕu propriu priimià uă lovire teribilĕ punêndu-se cà un ofiçer de rônd la dispositiunea lui Mavrogheni. În fine, printr'această ducere pripită, putea să compromiță tot resultatul dobîndit pînŏ aci.

Stroie darŏ nu vedea âncŏ limpedeḑe în cestiune.

Ce putea să urmeḑe din această întrevedere?—A! decât să 'i pretindă cevà umilitor, ḑicea el, mai bine perspectiva unei lupte neamânate cu Despotul.—Nu! nici uă dată nu va subordinà actiunea sa inițiativei lui Mavrogheni. Va remâné de capul sĕu, întîmple se or-ce!

Cât despre soçii sĕi de arme, împregiurarea mergerii la Bucuresci erà pentru dênșii uă adevĕrată causă de bucuriă.

Fiă-care își preparà în imaginațiune un locu la curtea domnéscă și negreșit și în afacerile țerei, ceea ce nu erà uă sórtĕ de dispreț pentru nesce flăcĕiandri, dintre cari unii abià își ciupià mustața. Stroie, spătar, și âncŏ mare spătar al domniei și al oștilor din Oltenia! Stroie, chiămat la curtea domnéscă, fără îndoélă, pentru vre uă mare nevoie a Măriei sale! — Și apoi pe Stroie îl aleseserŏ ei! Inima lor se înflà ast-fel de mîndriă și de satisfacțiune în cât închieiarŏ în unanimitate cŏ nici putea fi vorba de a nu merge.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

De aceeași părere erà și protopopul Magherul, dintr'un punt de vedere ânsĕ diferint. El privià în numirea lui Stroie de mare spătar legitimarea mișcării de rescólă la care se asoçiase; și mergerea sa la domniă îl punea în liniște cu consciința și mai cu sémă cu părintele episcopul eparchiei. — Daca lucrurile nu luà aceastà întórcere neprevĕdută și se întîmplà, ferésca Dumneḑeu! să nu isbutéscă, nu'i mai remânea decât să se mirenéscă, lucru ce nici voià să'și puiă în minte.

Stroie, rezemat cu cotul de mésa din miḑlocu și privind vîrful sabiei sale, cu a cării técă făcea dunge pe parchet, aștepta să se producă tóte opiniunile în posițiunea unui om care. dupó ce 'și-a trecut pe dinaintea ochilor tóte întîmplările bune și rele ale unei întreprinderi că cea de față, 'și-a luat de mult hotărîrea, din care nu mai are de gând să ésă.

Părerea mea, dise Gabriel cu uă voce sugrumată adresându-se către Stroie, este să mergi.

Bĕtrânul nu mai putea continuà: lupta internă ce avusese cu el-ênsuși pînó să se determine a pronunță aceastà sentență amenințătóre și posomorîtă, îi urcase inima la gût și 'i curmase vocea.

Stroie ardică capul și 'l privì lungu fără a'i ḑice nici un cuvînt. Aspectul sĕŭ erà fórte liniștit.

— Da, Stroie, trebue să te duci! Nu mĕ temu de viața ta; curagiul îți este tot atât de mare cât mintea îți este 'naltă. Vei sci să descoperi și să 'ți rîḑi de or-ce planuri viclene, daca, în faça pericolului ce amenință téra, Mavrogheni își va uità tronul și 'și va aduce a minte numai cò este grecu. O ḑicu aceasta închipuindu'mi uă cursă pe ascuns, cŏci a te întemniță și a te perde, lucrul nu este putincios: nimeni nu va cuteḑà să te pîréscă. —Și de ce óre te-ar pîrî?—Pentru cò, unindu-te cu tot ce are Oltenia mai românescu și mai inimos, te ai sculat să alungi pe năvălitori din vetrele părintesci? Pentru cò, fără nici uă resplătire și fără ajutorul nimenui, ardici uă óste în sprijinul Porței otomane?— Dar când Mavrogheni ar' cutezà să facă aceusta, n'ar' avea să aștepte alt decât stréngul trădătorilor. Nu, Mavrogheni, îl cunoscu, è pré iscusit și se póte gândi la una că aceasta.

Din protivă, de nu vei merge, este totul de temut pentru isbînda faptei ce ai început. Pentru ce óre te împrotivesci la uă vedere cu Domnul țerei, când el, spre a'ți mărturisi încrederea și prețuirea sa, îți trimite pe ênsuși cel mai d'aprópe om al lui? Pentru ce 'i ai face afrontul să nu'l asculți când el, spre a te încredință și mai mult de curăția cugetului sĕŭ, îți lasă că ostaticu pe căpitanul custodiei sale, mâna sa drépță și omul ce iubesce mai mult? În sfîrșit, pentru ce n'ai voi să vĕ uniți puterile spre a fugări pe cutrupitori? Neapĕrat, ți s'ar aruncă pe cap dorințe ascunse și masca unui rebel. Atunci céta boierilor zavistnici și mișei, unită cu furnicarul Grecilor din Fanar și din Bucuresci, înșiruindu-se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

unii spre Stambol, alții spre Mavrogheni, ar' cere cu uă singură strigare prinderea și mórtea ta. — Da, atunci téra n'ar' avé alt dușman mai de temut de cât pe tine. Boerii n'ar' puté suferi ca un altul, fiă măcar fiiu de boier, să puiă mâna pe putere prin alte mijlóce decât ale lor ; și Grecii din Fanar ar' turbă gândindu-se có un Român le închide drumul la domnia Țĕrei-Românesci.

Du-te dară ! Când vei dobândi destul credit în téră prin mintea și vitezia ta și destulă putere prin iubirea oștenilor, atunci vei puté privi cu dispreț neputinciósele urdiri ale unor dușmani ce ar' atârnà de voința ta. Du-te ! Norocul încununédă numai curagele cele mari.

Daca, împrotiva curăției inimei tale, Mavrogheni te va nevoi să întrebuințedi mijlóce viclene, atunci credu có nu vei sta la îndoélă de trebue să te lași jertfit de un despot neomenos.

— Nu ! îl voiu ucide pe locu ! dise Stroie ardicând capul. Lasă-mĕ judicător al stării de atunci.

— Așa dară....

— Sunt încredințat și eu có trebue să mĕ ducu.

Protopopul Magherul și cei-lalți căpitani îl felicitară de înțelépta hotărîre ce luă. Ducerea, diseră ei. este nu numai neapĕrată, ci și de bună piază.

— Có este neapĕrată, aceasta s'a vĕdut de toți ; dar có póte fi și de piază bună, lucrul remâne a se vedé mai târdiu.

Stroie dise aceasta cu óre-care constrîngere, și uă tristă cugetare trecù răpede pe fața sa.

— Ast-fel, căpitani și frați, urmă el, fiind-có mâne nu ne mai batem, în locu de a vĕ îndreptà spre Tîrgul-Jiiului, scoborîți în jos pe Bistrița și apucați spre Petrescii-de-sus, unde trebue să vĕ întăriți. Gândescu să viiu și eu acolo. Părintele și Gruia vor purtà de grije despre tóte.

— Un cuvînt Spătare, dise Bechianul : pe cine lași în locu'ți ? Eu nu mĕ supuiu la fite-cine.

— Mi se pare, respunse Stroie, có ar' trebui să'l alegeți.

— Apoi, fiind-có este vorba acum de pace, dise Dinu Vladimirescul, socotința mea ar' fi să alegem pe părintele Protopopul, că un fiiu al păcii ce este. Sânția sa, după altele, este ca un clapon între gâine și cocoși : aceasta oprește de a ne certà pentru căpetenia óstii, și când te vei întórce n'are de ce'i pârè rĕu có l'ai scos din pâine.

Această părere dată în glumă de Vladimirescul fu priimită cu vîi aplause. In adevĕr, prin alegerea acestui element neutru, nimeni nu se considerà atins în republica acestor juni căpitani, unde fiă-care avea un drept egal de opus altuia.

— Cu sânția sa, adăugi Móngă, daca nu mai mergem la Sibiiu, de sigur apucăm spre raiu : de mâne are să ne puiă pe post și pe rugăciune.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— N'o luați de glumă, respunse Protopopul: merindele s'au cam sfîrșit, și or-cum la Petresci cată să postiți, căci se apropiă și postul sântei Marie.

— Audi, spătare? dise Bechianul. Daca s'à întîmplă, ferésca Dumnedeu! să'și tiiă părintele cuvîntul, ai să găsesci la întórcere uă armată de sânte iesme.

Dicênd aceasta, pandurul își făcù de trei ori semnul crucii și se uită rĕu la comandantul *ad-interim*.

— Nu vĕ temeți: la Petresci are să fiă âncŏ mai bine decât aci. — Acum, dragii mei, nóptea este înaintată: să vĕ găsescu cu sănĕtate!

Toți îmbrăcișarŏ pe Stroie. Unii nu puturŏ opri uă lacrĕmă de înduiosire, cugetând póte cŏ nu'l vor mai vedé.

VI.

Dulce, candidă și de uă blândețe rară între femei erà frageda soție a lui Stroie.

Abiă trecuse uă lună de când erà a lui; ea îl iubià cu ultima afecțiune, și el acum plecà lăsând'o singură. Revenì-va el cu dile? Avé-va ea viață să'l revédă întors? Câte nu se putea întîmplă în această lungă și periculósă calĕtoriă!

Din minutul când Stroie intrase în cabinetul sĕu pînŏ când diorile începuserŏ să se reverse, cu amêndoé brațele legată de sinul sĕu, ea n'a închis ochii uă secundă.

Starea ei nu se póte descrie. Un șir de suspine, un torent de rugăminți, precurmate numai prin ferbințile ei lacrĕme, a fost viața ei în acea nópte slîșietóre, ce ar' fi dorit cu tóte astea să nu se mai termine.

— O! iea-mĕ acolo unde mergi!.... iea-mĕ, scumpul meu!.... Tu nu te rogi; mĕ voiu ruga eu lui Dumnedeu pentru tine, și Maica-Domnului te va păzì, căci îmi voiu tropi inima rugând'o... Iea-mĕ... aibi milă de mine!...

Ast-fel erà cuvintele sale când se desteptà din acel vis crud al unui somnu aievea, în care sufletul sĕu, într'uă calĕtoriă indescriptibil de lungă, trecea prin tóte ororile infernului.

Stroie ênsuși, cu tótă tăria characterului sĕu și cu tótă acea oțelire în mișcările cele mari de durere și de bucuriă, la duiósele ruge ale acestei fragede soții, la aspectul durerii sale atât de sincere și atât de profunde, simțise de mai multe ori slăbindu'i inima și părăsindu'l tăria resoluțiunii sale.

Sofia erà a treia ființă iubită ce întîlnise în drumul vieței. O privià d'acum că a treia victimă sacrificată destinului sĕu neîmpăcat, și își imputà că uă crimă slăbiciunea ce avusese de a o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ascultă atunci când ghirlande de rose îmbobocià sub paşii sei de fecióră.

Nu erà el óre responsabil de turmentul acestei suave existenţe. uă-dinióră atât de seninà şi atât de delicios legènată de visuri de amor?

Daca s'ar' întîmplà ca separaţiunea aceasta să'i deviiă funestă?

— Ce jocu dureros al ursitei, îşi ḑicea el. Prin ce am putut să mĕ facu vrednicu de aceastà iubire pînŏ la desăvîrşita jertfire a fiinţei sale? Nu erà cu putinţă să n'o fi întîlnit?

Stroie îşi punea d'a doa óră cestiunea daca n'ar' fi fost mai cuminte să caute a trăi cà tótă lumea, fărŏ a'şi mai învenină în tóte ḑilele existenţa spre a aflà miḑlocul de a face pe alţii fericiţi, când primele raḑe ale sórelui îl readuse la preocupaţiunea sa ordinară.

— Sofio dragă, è ḑio! ḑise el. Nu te potu luà cu mine, or cât aşu dori-o, şi 'mi este cu neputinţă să nu plecu, sufletul şi cugetarea mea sunt ânsĕ aci. Vei pornì d'aci d'uă datà cu óstea şi'ţi vei urmà drumul fărŏ a te oprì pînŏ la Petresci. Părintele şi Gruia cu uă cétă de doĕ-ḑeci şi cinci de panduri au să te însoçéscă. Am scris rudelor acolo: vei avé un şir neîntrerupt de serbători tot timpul pînŏ la întórcerea mea. Mai curênd decât peste doĕ sèptĕmâne iarŏşi te voiu vedé. Pînŏ atunci, plimbă-te, petrece, gândesce cât se va puté mai puçin la mine şi rógă-te lui Dumneḑeu să te ţiiă sănĕtósă.

Ḑicênd acestea, Stroie îi luà încântătorul cap între mâinele sale şi o sărutà pe amêndoi ochii, apoi pe frunte, apoi pe minunatele sale cosiţe, şi fărŏ a privì în dĕrĕpt, se depărtà răpede spre a nu mai auḑì durerósele ei gemete.

Sofia se tirî în genuchi pînŏ lângŏ uşe şi cadù nimicità cu faça la pământ.

Dupŏ un pătrar de óră, Stroie, însoçit de Turnavitul, de Petre Fărcăşanul, de Alexe Cotopeanul şi de 25 de panduri, cei mai bravi şi cei mai decişi, plecà în sunetul cornurilor şi al surlelor din miḑlocul óstii sale gata şi ea de plecare.

Brunet, deşi aprópe de 60 ani, voise şi el a însoçì pe Stroie în cualitate de secretar. Fărŏ a'i spune nimicu, el cugetà a'i fi de uă mare utilitate la curte, unde compatriotul sĕu I. L. Carra, altă datà secretar al lui Vodà Ipsilante, se bucurà acum de uă particulară favóre.

A şéselea ḑi dupŏ plecare, mica cétă a cavalerilor noştri, scuturându'şi pulberea de pe vestminte şi potrivindu'şi armăturele, intrà cu uă ţinută demnă şi marţialĕ în curtea palatului unde locuia Despotul bizar şi temerar din acei timpi de umilire a ţĕrei.

Turnavitul, care îi părăsise la marginea căpitalii spre a merge să anunţe Domnului reuşita deplină a misiunii sale, primì pe junele spătar al Olteniei în scara palatului, împreună cu marele cămăraşu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

al curții, cu *başi-ciohodar*, cu *idicli-başa* şi alte multe *başale* ce formă pe atunci *saltanatul* domnescu, unii purtând fesuri frânte cu un mare moțu aruncat pe spate cà al zuavilor francesi; alții purtând turbanuri cà nesce adevèrați Osmanlii, de cari nu diferià decât óre-cum prin îngrijirea costumului şi prin aceea cò la mésà luà pilaful cu lingura în locu de a'l bágà în gurà cu mâna.

Cu tótà aceastà pompà ce desfăşurase Mavrogheni la priimirea nuoului sèu spătar spre a adulà vanitatea sa de curtén, Stroie nu putù alungà de pe figura sa uà expresiune de amarà nemulțumire ce'i rodea inima, cugetând la sacrificiul ce erà nevoit sà faca de mîndria sa personalé.

Fiind a urcà scara palatului, purtat de subsiori de doi idiclii învestmîntați în binişuri roşie cu fireturi la pept, ast-fel cum erà usul sà fià duşi boierii cei mari de atunci, Turnavitul dete ordin lui *buluc-başa* sà prepare *conacul* lui Stroie şi al cavalerilor sèi, adàugind cu uà expresiune de màgulire cò Mària sa doresce a'i ospètà în curtea palatului de uà potrivà cu custodia sa personalé.

— Nu, càpitane, respunse Stroie; acești bàeți vor aşteptà în curte pînò mé voiu întórce. Gàndescu cò Màrià sa va bine-voi sà le dea voie sà remàià cu mine la mónàstirea Antimului, unde doresc sà mé aşedu. Acì vor strîmtorà pe alții fàrò nici uà multumire pentru dênşii. Scii, altele sunt deprinderile lor şi alt-fel sunt obiceiurile în curtea domnéscà; ómenii mei sunt nesce pàdureți.

— Fórte bine, va fi precum doresci, dise Turnavitul. Dar daca M. Sa ar' stărui sà remâneți?

— Mària sa va fi aşà de bun sà nu stăruià, respunse Stroie urcând treptele scărei şi încruntând négra sa sprâncénà; aşu fi într'adevèr mihnit sà nu'l ascultu.

Interpretând într'un sens perfid politețele ce i se făcea, Stroie voià cu totul sà'şi aibà pandurii lùngò sine pentru or-ce eventualitate. Deşi puçini la numér, aleşi ànsè dintre cei mai curagioşi şi devotați oşteni, nu s'ar' fi sfiit a'şi deschide un drum cu spada în mânà printre rôndurile unui inamicu de doè-deci de ori mai mare. Aceşti 25 de Mehedinteni, sub cea mai imposantè statură, oferià doè-deci şi cinci de pepturi de aramà şi un îndoit numér de braçe de oçel.

Pentru onórea lui Mavrogheni, catà a mărturisi ànsè cò el nu cugetase un singur moment a întinde cu acest chip uà cursà lui Stroie.

De uà cutedanțà egalé cu originalitatea apucăturelor sale, îndatà ce resbelul a fost declarat, n'a stat un moment la îndoélà de a se opune armatei de invasiune, şi ênsuşi de a o bate daca împregiurările ar' fi priincióse.

Ceea ce 'l îndemnà la aceasta erà mai întèiu un simtiment precalculat, păstrarea tronului, cu care ocasiune dà şi marelui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

vizir, protectorul sĕu, uă probă despre gratitudinea sa ; al doilea, îşi creă un tĕrĕm favorabil pentru uă a doa domniă, în cas când evenimentele 'i ar' aduce detronarea. Ţéra erà să véḑă cu mulţumire sacrificiele ce făcea pentru conservarea întregităţii sale ; cŏci se sciă pretenţiunile ce dedese pe faţă Maria Theresa asupra banatului Craiovei, ancŏ de când Rusia începuse a'şi trimite emisarii în Principate spre a preparà desmembrarea imperiului turcu.

In realitate, nu erà nimicu din tóte astea ; la rigore ânsĕ Mavrogheni ar' fi putut pune înainte şi acest fel de sacrificiu făcut tronului ţĕrei. Predecesorii sĕi nu putea alegà nici măcar acest pretextu. Intraserŏ că simpli arendaşi şi plecaserŏ că beii cei mai avuţi din ţinuturile Sultanului.

Eram ajunşi într'uă aşà stare, în cât ênseşi actele cele mai interesate şi mai egoistice cătà să le considerăm că titule la eterna recunoscinţă a ţerei.

Mâvrogheni, cu tóte anevoinţele serviţiului postal din acei timpi, fusese însciinţat cu deamĕnuntul despre mişcările lui Stroie. Ruptura sa cu Bengescul îl făcea să crédă cŏ cel puţin de uă cam dată nu cugetà la uă resturnare. Acceptând forma externă, care erà uă pornire naţionalĕ în contra Nemţilor, îşi propunea a'şi însuşi direcţiunea şi a paralisà ast-fel tendinţele ostili ce ar fi putut nutrì.

Intr'alt timpu, Mavrogheni n'ar' fi căutat atât de departe mijlocul de a preîntîmpinà uă rebeliă. Când mijlócele usitate în asemeni casuri s'ar' fi véḑut cŏ nu sunt de ajuns, ar' fi alergat îndată la cele extreme, şi într'uă luptă, doĕ, inamicul erà or culcat la pământ sau aruncat fără putere dincolo de Carpaţi. Timpul ânsĕ nu permitea ; din contră, timpul justificà acele formări de cete de peste Olt în partea muntósă a ţĕrei. Departe darŏ de a cercà să oprésca fapta lui Stroie, se arătà dispus să'i dea ancŏ uă mai mare întindere, cugetând—pînŏ la alte dispositiuni ulterióre—să reînfiinţede vechiele miliţie ale ţĕrei.

Diploma de mare spătar ce trimisese lui Stroie, servià un îndoit scop : erà uă tactică pentru moment şi uă precauţiune pentru viitor.

Daca Stroie nu avea nici un cuget ascuns în contra sa, atât mai bine pentru dênsul, putea să'l facă ministrul sĕu de resbel, mai cu sémă cŏ audise cŏ è şi fórte avut.

Nu sciu daca presupunerea unora cŏ s'ar' gândi la independinţă, putea fi de ajuns întemeiată ; ânsĕ ceea-ce este neîndoios è cŏ Mavrogheni, cu tótă primitiva sa cultură, avea uă luciditate de spirit şi uă justeţe în vederi cum puçini dragomani, deveniţi domni, probaserŏ pînŏ atunci.

A reînfiinţà vechia armată a ţerei, a se bate pînŏ la extremitate în contra Nemţilor ce voià să iea banatul Craiovei, şi a se declarà în urmă Domnu suveran prin graţia lui Dumneḑeu şi voinţa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

națională, eră, precum or-cine o póte mărturisi, cea mai neaudită originalitate pentru un domnitor grecu.

Mavrogheni, ajungênd la domnia prin norocul patronului sêu, n'avea să cruțe nici pe conaționalii sêi, pe cari îi sciá ce póme sunt, nici pe boierii pământeni, reduși la cea mai simplă expresiune a servilismului. Boierii greci și boerii români eră d'uă potrivă învêluiți în suveranul sêu dispreț. Despotul guverná cu tótă asprimea, cóci nimeni n'avea a'i cere cont și cóci popolul aplaudiá severa justiția ce făcea une-ori cu mâncătorii cei mari ai sărăcimii. Mavrogheni, mai mult prin instinct decât prin sistemă, avea aplecare spre guvernul popolului, din al cărui sîn eră eșit.

După ideea ce'și făcuse despre înnobilirii țerei, se aflá în privința lui Stroie într'uă mare nedomirire. Daca eră atât de brav și atât de popular, cum se întîmplase să fiá și atât de avut? Daca din contra eră din rôndurile boierilor, cum venisè lucrul cô nu se unise la planurile sale nici unul din *protipentadu?*

Curiositatea sa, açitată prin aceste nepriceperi, eră în cel mai mare grad.

Astfel eră starea spiritului sêu când basi-ciohodarul priimise ordinul de a introduce pe Stroie în cabinetul sêu particular.

VII

Rêsturnat pe un divan de cea mai scumpă mêtase de Ispahan, lucrată cu arabescuri de argint pe margine și ciucuri de fir pe póle, rest din mobilele predecesorului sêu, Mavrogheni se ardicá cu curtenia la intrarea lui Stroie și 'l privi cu uă particulară luare a minte.

Când acesta își terminá scurta sa închinăciune, fără ânsè a repetá acea frasè stereotipă a curtenilor din acei timpi: «*Slugă credinciósă și plecată, aşteptu cu smerenie milostiva Măriei tale poruncă,*» Despotul, mirat de a vedé ținuta demnă și frumusețea bărbătéscă a junelui oștén, nu putù oprì uă exclamațiune de surprindere și satisfacțiune.

— Îmi pare bine cô ai venit, *archon* spătare, díse el în dialectul grecu ce se vorbiá la palat. Te aşteptam. Vorbesci grecesce?

— Măria ta, mè voiu silì să te înțelegu, respunse Stroie în limba română.

— Nu sciu bine românesce; dar de vei voì să fim mai mult împreună, precum sperù, negreșit mè voiu deprinde. Domnia ta mè vei face să învêțu mai curênd limba țerei.

În faça lui Stroie atât de împunêtor, Despotul uitá un moment limbagiul sêu trufaș și disprețuitor cu care priimiá pe cei-lalți, și, în cualitatea sa de fost dragoman, începù printr'uă însînuire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Esci pré bun, Măria ta; dar uiți un dascăl mai priceput decât mine și în limbă și în cunoscințe. Acest dascăl este căpitanul Turnavitul.

Mavrogheni surîse ușor, privind pe Turnavitul, care sta la ușe cu brațele rezemate pe bogatul mâner al *hangiarului* seu.

— Am dorit să te vĕdu *archon* spătare, urmă el schimbând ușor tonul convorbirii, spre a'ți mulțumi ênsumi în numele Măririi sale Sultanului și apoi în numele meu personal pentru ceea ce ai făcut peste Olt.

— Ceea ce am făcut eu peste Olt se putea face și aci; dar aci erai Măria ta, și póte s'a crezut de ajuns.

— Uă țéră nu è nici uă dată apĕrată de ajuns, sau n'ar' trebui să crĕdă cine-va aceasta. Ceea ce ânsĕ am dorit mai mult chiămându-te este să chipzuim împreună midlócele de apĕrarea țérei. De n'așu fi aflat, có ai făcut studie în Italia în această artĕ, ceea ce ai întreprins peste Olt erà de ajuns să mĕ facă a gândi la domniata. Daca 'ți iubesci țéra, nu poți să nu mĕ ajuți.

— Măria ta, a pune slabele mele cunoscințe și lipsa'mi de încercare în protiva unor archistrategi îmbĕtrâniți în lupte, precum sunt ai dușmanului, ar fi cea mai mare greșélă din partea Măriei tale. Daca ânsĕ potu să dau o idee în împregiurările de față, este ca Măria ta să armedi țéra, de mai este timpu, și să dai drumul viteziei și darului militar al Românilor. Uă-dinióră când poporul erà subt arme, năvălitorii nu pĕtrundea în acest pământ fără să fiă aspru pedepsiți.

Țĕrĕmul pe care 'l atrăgea junele spătar erà pré aprins pentru talpele desculțe ale lui Mavrogheni. Putea el óre să condamne acea sistemă ce adusese desarmarea milițielor și în puterea căriia domniă acum Grecii din Fanar? Putea să recunósca el-ênsuși có Turcia erà destul de pedepsită acum de neghiobia ce avusese de a slăbi principatele, crezând có se întărește pe sine? Ast-fel, spre a ocoli respunsul la propunerea lui Stroie, puse capul în jos și, prefăcându-se có è dus pe gânduri, îl întrebă daca urà în adevĕr pe Nemți.

— Măria ta, respunse Stroie, între Români și Nemți va fi totd'auna uă prăpastie. Ura și disprețul în protiva lor sunt înnăscute în popor. Póte un Român să aibă milă de un Némțu, ânsĕ nici uă dată nu'l va puté iubi.

— De unde vine aceasta? întrebă Mavrogheni, fericit de a fi dat convorbirii uă întorsătură de cel mai mare ințeres pentru intențiunile sale.

— Aceasta vine d'acolo có Nemții nu sunt români.

— Dar daca resbelul nu se declară între Pórtă și Nemți, ce ai fi făcut?

— Așu fi deschis uă luptă de mórte cu tóte armele și cu tóte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

midlócele închipuite pînó când aşu fi perdut cel din urmă pandur sau aşu fi aruncat în Dunăre pe cel din urmă Némţu.

— Câţi ómeni ai ?

— Aprópe trei mii.

— Este un bun mănuchiu pentru un cap de céta, dar nu este uă armată pentru un liberator.

— O sciu ; ânsé 'mi erà destul să începu ca în doé lune s'o îndecescu : în Oltenia aceasta nu è uă minune.

— Dar ai fi mărginit lupta peste Olt şi ai fi lăsat inamicului partea cea mai mare.

— Nu, Măria ta, aşu fi trecut îndată dincuà şi aşu fi pus pe toţi Românii subt arme. Daca acì nu este aceeaşi pornire cutedătóre, dar inimoşia şi vitezia militară sunt aceleaşi.

— Iţi trebuià ânsé midlóce ca să ţii óstea cu cele de nevoie...

— Le-aşu fi aflat şi pe acestea.

— Dar când Domnul ar' fi desaprobat această mişcare cà uă cercare neputinciósă şi nebună ?

Stroie surîse, un surîs mai elocuent de cât un capitol de art'a de a convinge de Quintilian sau Longin.

— Măria ta înţelegi cò eu îmi închipuescu cò Domnul ar' fi în capul acestei mişcări.

— Aceasta este uă închipuire. Dar de n'ar' fi voit ?

— 'L aşu fi resturnat.

Stroie dise aceasta cu atâta simplitate deschisă şi cu atâta convicţiune, în cât Despotul nu se mai îndoì câtuşi de puçin de resoluţiunea şi curagiul cel mare al întrevorbitorului sèu.

— E ! *archon* spătare, nu m'am înşelat în credinţa mea, dise Mavrogheni, privind cu siguranţă pe teribilul pandur şi lăsând să se véda un surîs de satisfacţiune pe buzele sale cele gróse. Imi place acest mod de a spune ce gândesci. Daca ai fi cercat să'ţi rîdi de mine, ai fi plătit cu capul acea codace vulpenià ; dar acum, când 'mi ai mărturisit cò voiesci să mé detronedi de 'ţi aşu sta în contra, te stim îndoit.

— Măria ta....

— Nu ! lasă-mé să'ţi urmărescu cugetarea pînò la càpét. Daca urêsci pe Nemţi numai pentru cò cugetă să iea Oltenia, nu poţi să nu urêsci îndecit pe Turci pentru cò 'şi au însuşit drepturi la tronul României întrege. Vei căutà darò să le smulgi acest drept, şi mai întêiu de tóte să mé restorni pe mine : una nu merge fărò alta. Suntem aci numai noi trei ; deci, *archon* spătare, îţi voiu dice : Cercarea este mărétă şi patrioticà ; să n'o faci ânsé nici uă dată singur, cò ci nu numai vei fi sdrobit asupra'i, ci vei perde póte şi cele din urmà drepturi ce s'a mai păstrat érei. Puçin îmi pésa de mine ; potu fi resturnat mâine, măcar cò nu te credu încò destul de înaintat ; dar pe cât va sta împregiuru'ţi acel aluat eternu de intrige şi de urdiri ascunse care se numesce boieri,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

triumfurile domniei tale vor servi ambițiunea cui nici prin minte nu'ți trece. Nu de la Stambol a venit întâiu ideea deselor mazîlii ale domnilor acestei țêre. In minitul când vorbim, se urdesce póte doé sau mai multe combinațiuni pentru înlocuirea mea și nimicirea planurilor domniei tale.

Mavrogheni tăcù. Vorbind de uă probabilé detronare a sa, ochii sêi avea nesce luciri spaimêntătóre, nările i se lărgiseră și gura îi luase uă expresiune ce descoperià mișcarea violentă care se petrecea în întrul sêu. Ast-fel, se primblà prin casă câte-va minute fără a privì pe Stroie. Dupò cât-va timpu, ardicà fruntea cu un aer de bine-voință și resemnațiune.

— Acum, când ne cunóscem, urmà el, și când nu'mi remâne mult de adàstat, ne vom unì din tótă inima să luptăm în contra unui inamicu urît în comun. Țéra întâiu și apoi domnia. Dupò ce vom terminà cu inamicul, ne vom mêsurà apoi și amêndoi ; cóci, or cât de bun Român te creḑi, nu voiu să lasu așà curênd un tron din care potu să mé ardicu mai sus decât toți Grecii ce au stat pe dênsul pînò acum. Simțu cò în vinele mele curge un sânge diferint d'al domniei tale. Dà'mi acum mâna, *archon* spătare, și să rêmânem buni amici.

Dicênd acestea cu uă liniște deplină, care probà marea putere ce omul acesta scià să iea asupră'i, scóse dela brîu hangiarul sêu lucrat în rubine și mărgăritare și'l dete lui Stroie.

— Primesce-'l cà semnu de aducere aminte a întâlnirii nóstre. Îl vei păstrà între armele domniei tale, cóci sunt sigur cò nu te vei servì cu dênsul în contra mea : nu este uă armă românéscă.

— Te rogu, Mària ta, să fii pré încredințat despre aceasta.

— Cată să fii ostenit : repausă-te pînò mâine aci sau unde 'ți place. — Dimitrache, urmà el întorcêndu-se către Turnavitul du pe spătar cu *alaiu* la *conacu*.

— Stroie strînse cu cordialitate mâna acestui straniu Domnu grecu și plecà făcêndu'i reverința çeremonialé usitată.

Ușea cabinetului deschidêndu-se înainte'i, se aflà d'uă dată față în față cu doé șiruri de Albanesi cu spadele trase ce'i oprià drumul. Mai 'nainte ânsé de a avé timpul să întrebe despre aceasta pe Turnavitul, dupò un semnu al acestuia, spadele furò într'uă clipă băgate în técă, și scoborînd amêndoi printr' acest gard de ómeni armați, încălecà în sunetul musicei palatului și se îndreptà spre Antim, escortat de uă cétă micà de spahii și urmat de pandurii sêi.

Acea guardià de Arnăuți fusese adusă acolo prin precauțiune. Turnavitul audise la Drăgoiesci pe Stroie pronunțând cuvîntul «Nu ! îl voiu ucide pe locu !» pe când se discutà cestiunea plecării la Bucuresci, și luase mêsure a preîntîmpinà realisarea amenințării. Pe când darò la ușea cabinetului erà păzit ast-fel, ostașii sêi în curte erà ocoliți de pușcașii arnăuți, iar în pórtă aședate doé tunuri cu fitilurile aprinse.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

VIII

— Îți juru, Nicolache, cŏ te înșeli, ḑicea uă junĕ frumósă de opt-spre-ḑece ani, cu nesce ochi mari negri și cu uă gură încântătóre, abiă ținêndu'și un suris vulpén ce sta gata să proteste în contra sperjurului ce comitea. Erà fiia mai mare a lui biv vel clucer Ispas Podeanul, care, împreună cu doĕ alte surore mai mari, trecea drept cele trei grație ale boierimii Bucurescilor.

— Pre legea mea! nu mĕ face să ḑicu cŏ esci.... respundea acestei Circee un june cà de 26 ani, cu uă fisionomiă în doi peri arătând un spirit mărginit, căruia abiă începuse a'i resări ici, colea câte-va fire de mustață târḑiă, cu tótă umeda adĕpostire a unui nas monstru ce 'i umbriă tótă figura.

Erà fiiul unicu al vornicului Dimache Liveḑeanul, curtezan constant dar nefericit al acestei crudele ce se numiă Petrița Podeanul.

— Hî! exclamà junele amoros punêndu mâinele în pozunarele anteriului sĕu — purtà anteriu acest câinos de Lovelace — și privind'o lungu, de sigur cu scop de a provocà uă negațiune și mai energicà decât cea precedentĕ

Petrița â,nsĕ tăcù.

— Taci fiind cŏ nu scii ce să ḑici! Adiniórà ḑiceai cŏ mĕ înșelam când îți ḑiceam cŏ te-am vĕḑut cu ochii mei când îi vorbiai, nu sciu ce de nu se audiă bine...

— Eu?

— Erai cu Acrevi si Irina...

— Ei! și...?

— Nu este așà?

— Negrești.

— Care'i a vorbit?

— Ghici!

Nicolache scóse gevreaoa din sîn și se sterse la nas. Petrița nu încetà în acest timpu de a'și ține rîsul, cu tóte cŏ buza'i de jos nu putea ascunde tremurările ce'i agità nervii.

— Acrevi? întrebà el cu óre-care îndoélà.

— Ai ghicit, respunse vulpéna fétà.

— Ciudat! o credeam mai cuminte și mai ticnità. Scii cŏ'mi este véră a treilea.

— Și apoi?...

— Ce fel! să'i alunece ochii așà îndatà dupŏ un strâin! Am s'o spuiu la bărbatul sĕu. — Dar bine cŏ n'ai fost D-ta....

— Și daca așu fi fost eu? întrebà Petrița cu un ton ce aruncà spaima în sufletul acestui inchisitor.

— Mĕ iértà. Scii cŏ suntem în vorbà de nuntà: D-ta, nu se póte...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Ci ḑi cò se pòte.

— Nu ḑicu, ferésca Dumneḑeu! — Petriṭo, dà'mi să 'ṭi sărut mâna, și iértă-mè. Pre legea mea! esci un șoimu de fétă, și inima mea este uà biată prepeliță pe care o ṭii în unghie. — Nu strînge așà tare, cò mè rèpui!... Veḑi, astă Acrevì, îmi pare rèu de dènsa, 'mi è rudă, precum îṭi spuneam; dar bun è Dumneḑeu n'are să ṭiiă mult osînda aceasta pe capul nostru.

— Nu te înṭelegu, ḑise Petriṭa.

— Așà este: nu poṭi să scii ce s'a hotărît.

— Dar ce s'a hotărît?

— Eri, la logofètul Matincă Gehan... Sîi!! făcù acest fluer al bărbierului regelui Midas, privind cu băgare de sémă împregiuru'i. Mi se pare cò auḑu pe cine-va.

— Vorbesce: nu è nimeni.

— Ai vèḑut bine?

— Nu te teme.

— Dar să nu scoṭi vorbă! Nu este de glumă: putem să fim spènḑuraṭi.

— Spènḑuraṭi! Pentru ce?... Așà de grozav è lucrul ce aṭi hotărît la Gehan?

— Să me ierṭi! eu n'am hotărît nimicu; nu mè bagu, nu mè amestecu: alṭii au pus lucrul la cale, și eu 'l am aflat ḑela arnăutul meu, care 'mi-a cerut bacșișu.

— Și ce 'ṭi-a spus arnăutul?

— Cò au potrivit așà în cât, dupò aprinsul luminărilor, au să'l tîréscă în fundul grădinei, să'i lege uà pétră de gât și să 'l arunce în Dîmboviṭă.

— Pe cine să arunce în Dîmboviṭă? întrebă féta înfiorându-se.

— Nu'ṭi am spus uà dată?

— Nu'mi ai spus.

— Pe Stroie.

— Pe Stroie! exclamă ea dându-se înapoi indignată și tremurând de mêniă.

— Sîi!! nu strigà așà tare, cò te aude cine-va.

— Piei ḑinaintea mea, urîtule! Vorbesci de uciderea unui om ce nu v'a făcut nimicu, și voiesci să tacu! Voiṭi să puneṭi Arnăuṭii să 'l înnece cum aṭi face cu un câine, și ceri să ascultu aceste grozăvii cufundându-le în întrul inimei mele! Tu esci un nebun greṭos și toṭi tovarășii tèi nesce tîlhari! — Dar să nu credeṭi cò veṭi isbuti. Am să stau aci să 'l prevestescu, și vai de voi!

Nicolache, âncò ḑela primele apostrofe ale Petriṭei, începuse a se depărtà de fricà să nu se compromiṭă. Când âusè vèḑù cò mênia ei merge din ce în ce crescênḑ, întórse spatele și fugi fără a'i mai ḑice nici un cuvînt.

Prima sa idee fu de a merge s'o denunṭe amicilor ce avea în grădină spre a o împedicà în vre un mod de a descoperi lucrul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Ce ar' ḑice ânsĕ acestor neîmblândiți spre a micșorà propria sa greșélă? — Daca s'ar' întîmplà să le viiă în minte să o înnece și pe dênsa? O! uă asemenea crimă erà neiertată! El n'ar' fi suferit nici uă dată această fără-de-lege: s'ar' fi pus înaintea unui milion de Arnăuți, ênsuși de s'ar' fi întîmplat să-'i și facă vr'un rĕu! — Dar daca ar' tăcé, Petrița erà în stare să strige lui Stroie în gura mare să se păzéscă, să spuiă la tótă lumea ceea ce a vĕḑut, și spênḑurătoarea nu erà departe. Capul bietului june era un adevĕrat coptor, în care clocotià uă sumă de projecte de scăpare fără a puté aflà nici unul care să 'l împace: cel ce erà bun pentru amicii sĕi, erà rĕu pentru Petrița, și *vice-versa*. Ast-fel, tot meditând, se afundaze în potecele depărtate ale grădinei și ajunsese la marginea Dîmboviței fără a prinde de veste. Vederea apei îi aduse aminte de projectul amicilor sĕi, și i se făcù fricà cugetând cŏ se apropià momentul execuțiunii și el se aflà âncŏ acolo. În adevĕr, începuse a înnoptà.

Nicolache voì a se trage îndată, dar observâ cu mirare cŏ'și perduse papucii și remâsese numai în cismulițele sale de marochin roșiu. Unde putea să fi rĕmas trădătorii sĕi de papuci?. El mersese și prin érbă și pe potece, în cât nu le scià bine locul repausului. Aceasta erà uă nuoă causă de a'l ține pironit în locu, cŏci riscà de a'și pĕtà cismulițele — care se întîmplase să fiă nuoe — și apoi, în tóte casurile, nu'și putea părăsì papucii, cari erà de cel mai bun saftian cu scărțiitori, și cari se numià *aga papuc*.

Pe când se muncià de aceste crude frĕmêntări de minte, vĕḑù la capĕtul potecei trei femei venind spre dênsul. Daca aceste șoimane se va fi întîmplat să'l vĕḑă, reputațiunea sa erà perdută. Nicolache își sumese anteriul și se aruncă în stuful de copăcei de laturea drumului, unde se ascunse. Femeile trecurŏ. Dupŏ cinci minute, el se puse a'și căutà papucii, uitând pericolul ce'i amenință amicii.

Cu óre-cari excepțiuni, ast-fel erà boierii și fii de boier. Cu tóte astea, când erà vorbà a'ți urḑi uă intrigă sau a'ți țese firele unui complot, sufletul lor, sub boldul urei și al invidiei, se lățià, se întindea, luà uă elasticitate în vulpeniă ce se ardică d'asupra nivelului inteligenței lor mài tot-d'auna amorțită.

Cele ce vorbise Mavrogheni cu Stroie în prima ḑi a venirii sale și în cele trei cari urmaserŏ, remâseserŏ un secret între dênșii amêndoi și Turnavitul, care asistà la deliberările lor.

Cu tóte astea, a doa ḑi dupŏ sosirea lui Stroie, făcêndu-se convocarea boierilor celor mari pentru divan, toți furŏ unanimi a'i atribuì această grabnică chiămare. Apoi, prin acel spirit fertil în combinări și deducțiuni, conchiserŏ cŏ Despotul projectà cevà pericolos cu capul haiducilor din Oltenia, și cŏ acea convocare la divan, acum când nu mai erà timpul, nu erà lucru curat.

Banul Pană Filipescul cu doi fii mai mari, Nicolae și Manoil

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Brâncoveanul, Constantin și Scarlat Ghica, Ioan Văcărescul cu fiiul său cel mare, Dimitrie Racoviță și Ioan Moruzi, era exilați în doĕ insule din Archipelagu.

Cei mai iscusiți și influenți membri ai *protipentadei* lipsind dară acestui corpu, tot-d'auna într'un neastêmpĕr febril, partea ce mai remânea se putea considerà cà redusà la neputință. În adevĕr, nimicu nu mișcà la suprafață.

Dar Mavrogheni erà óre mulțumit cu aceasta? Se putea el încrede liniștii aparenți a figurelor blajine ce 'l încongiurà?

Boierii se scià pe sine-le ce sunt, de aceea nici nu se încredea pré mult în efectul exteriorului lor.

Ei scià cŏ Mavrogheni nu mai póte obține dela Pórtă un nuou firman pentru alte exilări, mai ântĕiu cŏci n'avea motive îndestulătóre, și al doilea cŏci Sultanul 'l ar' fi refusat, neputênd lăsà țéra fără *sprijinitori*. Dar un *viclén și hain* cà dênsul putea fórte bine, sub *pricinuire* de apĕrarea împĕrăției — boierii nu mai vorbià de moșia cea mare, de patriă — să aducă calicimea de peste Olt, nesce golani flămîndi și desculți, să se prefacă cŏ plécă înaintea Rușilor spre Focșani și să lase pe Stroie în București să pleșcuéscă și să omóre pe cine va voi.

Aceasta ar' fi fost culmea resbunării Despotului. De aceste fapte credea ei capabili pe Mavrogheni și pe Stroie.

Venirea spătarului oltén puse în mișcare tot ce erà boier de prima și a doilea clasĕ. Tótă nóptea mersero dela unii la alții, întrebându-se ce se urdià la palat și ce erà de făcut.

Apropierea unei loviri decisive a oștilor turcesci și române cu cele rusesci și nemțesci, presentându-le sorții căderii lui Mavrogheni, îi făcea a fi mai întreprindĕtori, păstrând ânsĕ tótă reserva și mĕsura în pașii lor.

Spre a nu se depărtà de tactul sistemei de alternațiune, își propuseră a trage la dênșii pe Stroie sau a'l perde.

Prin urmare, într'uă adunare ținută la vistierul Oprișan Brebeanul, fuse decis cŏ erà nevoie ca Stroie să intre în midlocul lor cu or-ce prețu și să fiă pus în relațiuni intime; cŏ nu se cădea lăsat nimicu din câte putea avé efect asupra inimei sau vanității sale: serbări, petreceri, mese, laude, totul cătà să fiă întrebuințat. În fine, cătà să i se descriă suferințele și umilirile ce cugetà a le mai impune Mavrogheni, și în contra cărora apelà la dênsul cà la singurul lor mântuitor, și apoi să'l róge să priiméscă domnia și să'i ajute să ésă din țéră spre a merge cu plângere la Pórtă ca să 'i céră investitura.

La cas când primele cercări s'ar' vedé respinse, atunci se vor prefăce cŏ ceru dela dênsul uă singură grațiă, aceea de a midlocì la Mavrogheni să se puià în capul lor spre a formà un corpu românescu separat, neputênd luptà în armata Turcilor.

Această din urmă propunere, Stroie n'o putea respinge. Dar,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

priimind-o, resultà cò în adevêr ţintesce la domniă, plecând ânsê din puntul de vedere al Despotului, adicò sacrificând într'uă bătăliă nelegiuită — în contra unor chreştini că Nemţii şi Muscalii — flórea boierimii române, apoi resturnând pe Grecul necioplit spre a se pune în locu'i un bădăran că el.

Erà de ajuns această din urmă ipotesê ca furia lor să fiă împinsă la paroxismu. Remediul ânsê la această crudă angustiă fuse îndată aflat.

Dupò adesiunea lui Stroie, numai-de-cât unul sau doi dintre curtenii cei mai bine vêduţi la palat căţà să mérgă a denunţà scopurile sale trădătóre, să'l presente că un ambiţios perfid şi pericolos, care a cercat a'i atrage într'uă conspiraţiune pe care ei au respins-o cu indignaţiune.

Pe de altă parte, sub pretextul unei combinări de armare, căţà să fiă atras într'un locu depărtat spre a fi ucis fără scomot.

Cu modul acesta Mavrogheni n'ar' fi avut să'i pară rêu de nimicu.

Dacà ânsê ar' fi voit a le face imputări, ei s'ar' fi aflat de doé ori mai întemeiaţi a'l acusà, aruncându'i lui culpa uciderii.

Ce avea morala de objectat la această tactică ?

Un singur cas de omor.

Dar de când înalta politică, în faça unor mari interese de Stat, de dinastiă sau măcar de castă, a stat cu braçele încrucişate înaintea sacrificiului unei singure fiinţe ?

Ce au fost şi sunt exilurile, deportările, relegările, încarcerările şi torturele cu cortegiul rafinamentelor lor, în cari au dispărut mii de indivíde ?

Dar ce au fost şi sunt resbelele, în cari milióne de suflete s'au deslipit şi se vor mai deslipì de pământósa lor coperitură spre a fi redate infinitului din care facu parte ?

Pentru ce óre Turcii — cari se scie cò sunt nesce păgâni — să aibă drept a sacrificà atâta chreştinêtate peutru un *tembel* că Padişahul lor, şi uă sumă însemnată de chreştini — că boierii Ţérei-Românesci — să n'aibă dreptul de a împedicà pe un *viclén* de Oltén să nu le facă rêu ?

Pentru ce óre un necunoscut să fiă Domnu şi nu mai bine uă viţă cunoscută dintre boieri, cari alt-fel se scie cò pentru aceasta şi sunt născuţi ?

Aci nu è vorba de uă resbunare : este legitimă apêrare, este un principiu de conservare. Au nu cugetà Stroie să urce treptele tronului trecênd peste corpurile lor ? — Adicò el să voiéscă să'i omóre, şi ei să stea! — Una că aceasta nu se putea!

Tóte darò fiind prevêdute cu înţelepciă, şi ênsăşi morala dincolo de necesitate împăcată, se puse la cale de a doa sêrà tot ce privià execuţiunea mêsurelor de conservaţiune umană a boerimii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

IX.

Mavrogheni priimise scirea cŏ Nemţii, în doĕ corpuri mari de câte trei-ḑeci mii ómeni, intrà în ţérà prin doĕ punte diferinţi: pe la Predeal şi pe la Rîul-Vadului.

Mica garnisonà ce ei avea în Tîrgul-Jiiului priimise asemenea ordin de a se îndreptà spre Rômnicul-Vâlcei, ca sà formeḑe anteguardia corpului ce scoborà pe Olt.

În prevederea acestei mişcări converginţi a inamicului, Stroie a doa ḑi dupŏ sosirea sa trimise în tótà iuţéla pe Alexe Coţofeanul însoçit de *beşli-aasî* cu ḑece *neferi* la tabĕra sa din Petresci.

Stroie ordonà ardicarea taberei şi concentrarea oştirii sale la Rômnicu, pe câmpia din faça Cetăţuiei. Pentru ce privià provisiunile óstii, *beşli-aasî* erà pus la dispositiunea comandantului.

Nu este, credu, nevoie a mai spune lectorului cŏ, de uà datà cu acest mesagiu la óstea sa, Stroie scrise câte-va linie şi Sofiei. Scrisórea cuprindea uà miie de lucruri bune, dintre cari cele mai excelenţi erà cŏ peste câte-va ḑile sperà s'o véḑà. Tóte acestea ânsĕ ḑise într'uà limbà cum se scrie unei ast-fel de femei din partea unui ast-fel de soçu.

Or-cât erà de preocupat de combinaţiunile strategice ale bătălielor ce avea în project, nu putea uità cŏ uà junà şi dolentĕ soçiă plânge şi se rógà la Petresci. Avea momente în cari frageḑimea sa pentru dênsa luà întinderea celei mai profunde pasiuni. Din fericire saŭ póte din nefericire, asemeni deliruri nu 'i venià des, şi când se manifestà une-ori, cris'a n'avea uà durată de îngrijat pentru raţiunea sa.

Cu strania dispositiune simtimentalĕ ce avea pentru femei, daca ar' fi avut şi un preceptor din fantastica ginte germanà, s'ar' fi împuşcat la mórtea Agniţei cu un pistol or-cât de ruginit, şi ênsuşi de 'i ar' fi svîcnit în mânà; lucru ce n'a fàcut ânsĕ, deşi cam pe atunci Werther îşi aerisià creerii cu un gloţu, lăsat reçetà de imitat la uà sumà de alţi patimaşi.

Norocul sĕu este cŏ intrase pe màinele lui Brunet, care, cà un bun şi leal sânge gal, îi recomandase spiritul şi graţia francesà, ânsĕ cu mari stĕmpĕrări, fiind-cŏ, dupŏ cum am spus-o la început, acest nepreţuit mentor avea în tóte de normà austeritatea principielor unui protestant.

Boierii chiămaţi pentru divan nefiind âncŏ sositi, Stroie voì a'şi întrebuinţà timpul spre a face cunoscinţa acestui Bucuresci ce nu vĕḑuse decât în trécĕt, şi, daca s'ar' puté, şi a celor mai însemnate vieţuitóre din numĕrul fiinţelor ce 'l locuià.

La acea epochà, bunul nostru oraşu erà un monstru imposibil de descris.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Dau lectorului uă mică stampă de amator mai mult decât studiul unei archeologie.

Bucurescii d'acum opt-ḑeci de ani nu mai există, şi archeologul, or-cât de căpiat ar' fi de dorinţa de a 'l descrie, nu 'i ar' mai puté dà de urmă, tot ast-fel cum nu se mai póte cunósce locul unde fù uă dată Troia.

Că şi locuitorii ce adèpostià, Bucurescii purtà anteriu lungu, cu uă tătarcă sau giubea în spinare, cu un *işlicu* sau fes roşiu în cap, iar în picióre cu cisme de *leoki* or *iminei* cu un trăgaciu la călcâiu în forma unui gût de racu.

Cu acest costum, ce'şi alesese spre a se presentà celui d'ântêiu Grecu din Fanar ce'i sosià că Domnu, Bucurescii şedea tot-d'auna a casă, se îngrăşà, se făcea roşii şi pântecoşi, se spèlà, la cap şi se rădea Sâmbătă séra, şi a doa ḑi după eşirea bisericei, după ce bea un feligean de cafea négră sau un pahar de chimen, se aşeḑà numai-de-cât la mésă.

Uă dată pe an, la Pasci, îşi permitea uă recreaţiune mai osebită : se dà în dulap.

Centrul tîrgului mergea de la Pórta-din-sus, astăḑi colţul stradei Francese, pînă la Bazaca, şi de aci pe strada Bogasierilor pînă în colţul stradei Şerban-Vodă. Aci se concentra autorităţile administrative şi judicătoresci : dorobanţia, lefegia, spătăria, vornicia şi puşcăria.

Când Bucurescii voià să se primble cevà mai departe, lucru ce se întîmplà câte uă dată véra, îşi trimitea copii cu slugele înainte la Livedea-cu-Duḑii, la Barbă-Lată, la Zoe, la Zugraful or la Brăslea ; iar ei, aruncându'şi giubelele pe umeri şi remâind numai în anteriu şi libadea albă, pornià pe jos, lăsând să le urmeḑe femeile la câţi-va paşi : atât erà de siguri pe aceĭ fericiţi timpi că nimicu ispititor nu putea survenì în urmă-le. Astăḑi, daca din împregiurări nu poţi ţine strîns lipită de cóstă-'ţi această dulce sóçă a ḑilelor nóstre amărîte, esci nevoit s'o faci să mérgă cel puçin înainte-'ţi. Cu chipul acesta, întîmpini pericolul d'uă bătaie de puşcă departe.

'Nainte de sânţitul sórelui, toţi aceşti *hagii* — Bucurescii erà hagii sau cel mai puçin *sfetagoreţi* [1]) cată să se întórcă neapĕrat acasă. Cei pré pântecoşi sau întârḑiaţi din alte cause necunoscute, după aprinsul luminărilor erà luaţi de *stréjă* şi duşi la dorobanţiă, unde li se storcea uă *glóbă* de câte cinci lei, parale mĕrunte.

Închipuéscă'şi cine-va terórea bietului oraşu nevoit a plăti uă mică excursiune după eşirea stelelor cu uă amendă egală cu cele cinci miliarde impuse de Germani Françeĭ, şi va fi lesne să'şi

[1]) *Hagiu* se numià cel ce s'a dus de s'a închinat la Ierusalem, la mormîntul Domnului ; *sfetagoreţu*, cel ce s'a dus spre închiuăciune la mănăstirile din muntele Atos, numit în slavonesce *sfeta gora* adică sântul munte. (Nota editorului.)

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

facă uă idee despre mersul aprópe în trépĕd al tutulor preâmblătorilor.

Comparaţiunea nu è de locu paradoxalĕ, cugetând cŏ pe atunci burgesia mâncà câte doĕ plăcinte d'uă parà, şi âncŏ pe ales şi calde.

Tótă viaţa concentrându-se darŏ în familiă şi familia, în zidurile 'nalte şi nepĕtrunse ale locuinţelor isolate în fundul unor curţi aşternute cu érbă, când nu erà copleşite de urdice şi lobodă, Stroie nu'şi putea atinge scopul de cât trudindu-se să afle midlocul de a pĕtrunde în aceste cule.

Mare îi fu bucuria când, a treia di dupŏ sosirea sa, eşind din biserică — erà uă Duminică — făcù cà prin minune cunoscinţa mai multor persóne însemnate, dintre cari unii îl învitarŏ cu multă bine-voinţă să petrécă séra la dênşii.

Stroie priimì.

Doĕ resorturi furŏ de uă dată mişcate : un bun amicu care să'l ajute a face cunoscinţa înaltelor personage ce avea să védă, şi uă alésă colecţiune de frumuseţi, cari trebuià să'l ademenéscă.

Pentru onórea acestor graţie ânsĕ, cată a mărturisì — daca cu tóte astea mai ţine cine-va astădi la nesce asemeni încredinţări ajunse pré de rŏnd — cŏ nici una dintr'ênsele nu scià secretul bărbaţilor.

Se vedea libere, ba chiar îndemnate, să facă cucerirea unui om despre care se spunea atâtea lucruri minunate ; care li se presentà cu uă manierà cu totul străină, şi despre rest nu se mai preocupà. June şi sburdatice, nu dorià decât să ţiiă uă eternitate această dulce libertate ce începea a le surîde.

Se mirà cu tóte astea şi ele de răpediunea cu care se desvoltaserŏ în bărbaţii lor nesce aplecări atât de chreştinesci, de cari pînŏ atunci nu'i creduserŏ capabili.

Adevĕrul este cŏ pe atunci tóte mergea iute : Mavrogheni pripià, Nemţii pripià, timpii şi ei pripià ; erà óre midlocu de aşteptat ? — E ! Dumneḑeule ! cine scie care avea să mai trăéscă dupŏ atâtea nefericiri ce amenință Bucurescii !—Se pocăià darŏ barbaţii de nedreptele lor rigori către nesce soţie atât de credincióse, ca între altele să nu aibă pe suflet şi suspinele acestor *muceniţe*.

Cu alţi boieri sosiţi în Bucuresci se aflà şi Ioan Cantacuzin cu Scarlat Câmpineanul, doĕ illustraţiuni ale puţinilor patrioţi din acei timpi, cari nu scià nimicu despre cele urḑite în contra lui Stroie.

D'uă parte şi de alta dorinţa de a se cunósce era egalĕ. Cantacuzin erà d'uă bravură puţin comună ; Câmpineanul erà cel mai luminat şi mai independent dintre fii de boier ; Stroie avea în parte'i illustraţiunea familiei Corbenilor şi reputaţiunea cuteḑătórii sale întreprinderi.

— Ce căută în Bucuresci acest om, se întrebà ei, într'un timpu când ţéra era prada intrigelor şi a nesiguranţei, când descuragiarea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cuprinsese inimele cele mai bine oţelite? Credea el óre cŏ se putea apĕrà un pămênt atât de întins în contra à doĕ imperie numai cu un pumnu de Olteni, şi aceia rĕu armaţi?

Voià dară să'l audă expunêndu-'şi planurile, desfăşurându-'şi forţele, pedepsind pe străinul ce venià să prade şi să pustiéscă ţéra, şi punêndu-'şi în fine strêngul de gât cà probă de resplată din partea Turciei pentru devotamentul sĕu la causa naţionalĕ.

Principiele lui Cantacuzin diferià şi d'ale lui Câmpineanu şi d'ale lui Stroie.

Crescut în midlocul aristocraţiei, în care nascerea îl pusese, Cantacuzin, fără a se depărtà de ţinta de a'şi servì patria, judicà ânsĕ spiritul general al ţĕrei dupŏ ideile cercului în care vieţuià, şi nu afla midlocu mai sigur de reuşită de cât politica de alternaţiune: a se alià adicŏ cu Ruşii în contra Turcilor şi Nemţilor, apoi cu Nemţii şi Turcii în contra Ruşilor; în fine a revenì la Turci când numai unul din vecini s'ar' declarà ostil ţerei.

Această politică nu garanta de cât actualitatea, fără a o modificà în bine.

Câmpineanul nu admitea acest jocu pericolos cu trei din marile puteri vecine: mai curênd sau mai târdiu, aceasta se putea sparge în capul ţerei. El ar' fi dorit respingerea inamicului de pe teritoriu; dar pentru cŏ Turcul voià să iea cu noi atitudinea unui stăpân, de aceea erà mai bine să'şi prăpădéscă propriele sale forţe şi s'o scóţă la capĕt cum va puté. Un singur lucru îl nelinişţea: acest lucru erà cŏ învingerile Turcului se plătià cu pămênt românescu, cum se întîmplase cu Bucovina.

Nu erà deci tocmai aşà de lămurit asupra acestui punt. Ar' fi voit să asculte şi opiniunea lui Stroie, care, precât aflase, armà alăturea cu Mavrogheni în ajutorul Turcului.

Cantacuzin, Câmpineanul şi Stroie se vĕdurŏ la logofĕtul Pană Drăgănescul, unde se aflà mai tótă clica intriganţilor.

Astă dată femeile furŏ lăsate în altă cameră cu câţi-va veri flăcĕiandri ce se oferirŏ a le ţine de urît; iar discuţiunea începù numai între bărbaţii maturi.

Stroie cercà a convinge pe Cantacuzin cŏ tactica de care acesta voià să usĕde, ducea la aservirea ţerei. Cantacuzin întreprinse a probà lui Stroie cŏ planul sĕu de luptă erà un sacrificiu fără nici uă compensare, prin urmare, uă tentativă crudă ce se făcea cu corpul uman. Daca în adevĕr sperà să redeştepte simţimentul de independinţă de uă-dinióră, atunci preferià opiniunea Câmpineanului: să lase adicŏ forţele naţiunii neatinse, şi, dupŏ terminarea resbelului, când Turcii, debilitaţi de mai mulţi ani de lupte, nu vor mai fi în stare a opune uă mare resistenţă, atunci, cu armele în mână, să cĕră vechia domniă a ţerei şi ênsăşi independinţa.

— A! spătare, dise Stroie, dupŏ înfrângerea de astă dată a Turcilor, 'mi e témă cŏ nu ne va mai remâné nimicu de cerut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Cată să ne batem, fiă că închinați Porței otomane, fiă că întovărășiți. Că închinați, bătându-ne, dovedim că este în noi viață și că ne simțim puterea, și în asemenea stare nici uă dată un cuceritor nu va merge pînă la împilare; că întovărășiți, respundem din tótă inima la cererea unui vecin în strimtorare. Numai un popor vitézu póte dà un ast-fel de respuns. Dar luând armele, luptăm ênsuși pentru folosul nostru, căci dușmanul Sultanului își resbună stricându-ne holdele și pradându-ne turmele. Închipuesce'ți că bunătăți mari pipăite n'am avé să culegem din această întovărășire; ânsă puțin lucru crédi D-ta că este a arătà pe Români că un popor ce scie să înfrunte mórtea, ce nu voiesce să pérdă datinele sale resboinice?

Daca putem, *archon* spătare, să ardicăm cu noi țéra întrégă, s'o facem îndată. Când pământul acesta va fi curățit de străini, vom sta alt-fel la vorbă cu Turcul.

— Mi se pare că spătarul Stroie are cuvînt, însinuì comisul Scufă, făcênd complicilor sĕi un semnu nebăgat în sémă de ceilalți. Nu este la Beciu nici la Petreburg mai multă bună credință decât la Stambol. Toți cunóscem astădi și pe unii și pe alții. Dar Turcul, fără uă minune, pe care negreșit n'o va face Mahomet, cată să înceteđe că avtocratie evropénă, remâind numai uă limbă și uă lege osebită între cele-lalte de pe pământul Asiei. De nu v'așu spune-o eu, Agatanghel este acì ca s'o arate or-cui voiesce să'l asculte. Cu Nemții și cu Muscalii nu este tot așà. Legea și așeđémintele lor le făgăduescu miđlóce să amestece și să topéscă într'ênșii alte popóre, iar puterea pipăită ce au, întărirea acestei topiri. Nici uă dată Turcul nu va avé un pântece destul de mare că să ne pótă înghiți; unde la cei-lalți doi încăperea stomachului este d'uă potrivă cu lăcomia lui.

— Dar eu, *archon* comise, dise Cantacuzin, n'am lăudat fericita stăpânire nici a Muscalilor nici a Nemților. Să mĕ ferésca Dumneđeu de una că aceasta! Cunoscu aceste doĕ puteri póte mai bine decât D-ta, căci la amêndoĕ curțile am óre-cari rude. Nu este vorba cui să ne dăm mai bine, căci nu cređu să fi remas lucrul pe atât; am voit să đicu numai că în împregiurările de față ne sdrobim de uă stâncă îndoită, fără să fim de vre un ajutor nici Turcului nici noĕ ênșine.

— Uiți. *archonta-mu*, că Vodă ne chiamă la arme și, că Români, nu putem face alt-fel, replică Grecul.

— Se póte, *archon* comise, să fi chiămat Măria sa pe toți Românii la arme, și între cei-lalți și pe D-ta iarăși că Român; dar, pe cât sciam, nu veniserăm aci să spunem ce credem despre poruncele Măriei sale, ci să vedem noi-ênșine că fii ai patriei ce putea face mai bine fiă-care dintre noi. Fiind dară că suntem departe de a ne înțelege în pré multe punturi, ne veți iertà să ne tragem.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Scarlat Câmpineanul se sculase mai dinainte, strînsese cu cordialitate mâna lui Stroie și se gătià de plecare.

Cantacuzin îi cerù voiea de a'l vedé a casă la dênsul și a vorbì mai lungu în această privință; după care plecă cu Câmpineanul plângênd pe Stroie că 'l vedea intrat pe uă cale îndoit de funestă, alianța lui Mavrogheni și trista asoțiațiune a ómenilor cu cari se aflà.

— Îmi pare rêu, dise comisul Scufà când cei doi juni furò afarò, că doi fii de boier mare potu sta în țérà și să nu véḑà cele ce se petrecu. Și cu tóte astea amêndoi sunt învețați și iscusiți.

Surprins de a vedé această logică și aceste convicțiuni ce justificà pînò la óre-care punt órba supunere a Grecilor din Fanar la ordinele Sultanilor, Stroie privì cu uă atintire straniă pe oficiosul sêu amicu. Nu creḑuse nici uă dată că patienta și calculul se potu subordinà unei idei și potu trece peste mai multe generațiuni. Daca ar' fi cunoscut de aprópe pe Judani, acéstà naivitate nu i s'ar' fi permis.

După aceasta, convorbirea luà uă altă direcțiune. Se atinse cu dibăcie cestiunile trecute în programă; dar, încò dela primele vorbe aruncate în prologu, membrii de față ai soțietății observarò că Stroie ținea uă mare reservà în privința lui Mavrogheni, pe care chiar părea a'l làudà: iar cât despre scopurile sale ambițióse, protestà din tóte puterile, declarând că n'are în vedere decât a gonì inamicul din țérà și apoi a se retrage în viața privată ce a avut mai 'nainte. De aceea ei se aruncarò asupra unicului miḑlocu ce le mai remânea, și conjurarò pe Stroie ca, daca în adevêr un sânge românescu și cavalerescu curgea în nobilile sale vine, să priiméscà a le fi comandant și a formà dintr'ênșii un corpu de aleși, în cas când Mavrogheni ar' pretinde negreșit să mérgă și ei în óste.

Manopera aceasta, mai bine jucată și îndreptată în partea cea mai debilè a spătarului, reuș; pe deplin. Stroie promise că va vorbì lui Mavrogheni, și că îea asupră'i a'l convinge despre motivele ce ei avea de a cere să fiă organisați în corpu separat.

Apoi trecurò în salonul dómnelor. Aceste sîrmane frăgeḑimi fuseserò sacrificate politicei; meritâ deci acum să'și aibă partea de resplătiri. Stroie fuse presentat celor mai nuou venite spre a cercà și ele asupră'i farmecul grațielor lor. Către un-spre-ḑece ore, conversațiunea lângesind, Stroie se sculă, salutà soțietatea și se retrase.

Pe scară priimì invitațiunea comisului Scufà pentru a doa ḑi după amèḑi la grădina sa dela Belvedere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

X.

A doa ḑi fórte de diminéţă, Brunet pétrundea în camera lui Stroie cu un peticel de hârtiă în mână.

— Ce mésure ai luat ca să nu fii descoperit? îi ḑise el d'uă dată cu uă figură strînsă de spaimă şi de nelinişte.

— Nici una, bunul meu Brunet, îi respunse Stroie cu un surîs.

— Stroie, fétul meu, bagă de sémă cŏ'ţi joci capul!

— Iea să vedem, scumpul meu maestre, de ce este vorba? Nu mai rîdu: védu cŏ'ţi ai făcut uă fisionomiă mai mult decât seriósă.

— Stroie, nu este timpu! Cinci minute ce ai perdut sunt pré mult pentru ceea ce'ţi remâne să faci.

— Spune'mi daró ce este, cŏci nu te înţelegu.

— Nu mĕ înţelegi? Citesce aceasta.

Brunet îi întinse peticul de hârtiă ce ţinea în mână.

Stroie aruncă privirea asupră'i, şi dupŏ un moment îl înapoiă.

— Nu potu descurcà ce este, ḑise el.

În adevĕr, biletul erà scris cu craionul pe genuchiu şi cu prescurtări cunoscute numai lui Brunet.

— Ai cuvînt; ascultă ce cuprinde: «Conspiraţiunea în contra lui Mavrogheni descoperită; Stroie, în pericol. Să fugă în dată.»

— De unde sosesce acest silfu cu pĕrul sburlit de spaimă? întrebă surîḑênd Stroie.

— Acest evangeliu, dragul meu, sosesce ènsuşi dela Carra; el mi'l a trimis înainte de ḑiori cu portarul mŏnăstirii. Înţelegi acum ce este de făcut?

— O! da, înţelegu fórte bine, respunse Stroie devenind cugetător.

— Iute! iute! fétul meu. Mi se pare cŏ audu un scomot de călăreţi în apropiere.—A! urîtă afacere! exclamă cu întristare Brunet. Astă dată te ai purtat cà un scholar.

— Într'un moment, tată! respunse Stroie. Şi trecênd răpede în cabinetul d'alăturea, îşi petrecù îndată pe sub dulamà cămĕşea de zale, îşi puse la cingĕtóre pumnarul şi sabia şi scoborî treptele scărei câte doé, doé, îndreptându-se la grajduri.

Peste cinci minute, porţele mŏnăstirii se deschidea spre a lăsà să ésă un cavaler ce plecà în galopul calului sĕu.

— Scăpat! ḑise Brunet cu uă mare întindere de bucuriă când vĕḑù pe Stroie aruncându'şi calul în gónă. Potu să se ţiiă acum dupŏ dênsul cât le-a place! Nu se află cavaler care să'l ajungă.— Acum să vedem ce este de făcut cu cei rĕmaşi aci. — Sîrmanul Carra! de nu s'ar' descoperì cŏ a venit aici.

Dupŏ puçină cugetare, bĕtrânul judică cŏ n'ar' fi rĕu daca ar puté să expedieḑe îndată dupŏ Stroie pe căpitanul Fărcăşanul cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mica sa cétă de panduri. Or-ce s'ar' fi întîmplat, erà mai bine să aibă lîngă sine pe acești bravi decât să'i lase în prada furiei lui Mavrogheni.

Cu această idee Brunet scoborî la camera locuită de căpitanul Fărcășanul. Căpitanul erà învestmîntat și se gătià să ésă.

— Îmi pare bine, dragul meu Petre, că esci gata, în ḑise Brunet cu uă voce posomorîtă.

— Ti-așu puté fi de ajutor la cevà?

— Ai puté fi de ajutor lui Stroie și domniei tale.

— Să vedem cum?

— Ast-fel precum esci, strînge'ți pachetele, ḑi ómenilor din cétă să facă și ei așà, încălecați și plecați. Stroie nu póte să fiă departe. De veți dà puçin vênt cailor, negreșit îl veți ajunge.

— Dar unde este spătarul? întrebà cu uă mirare plină de îngrijare căpitanul Fărcășanul.

— Spătarul este acum pe drumul Românieì-Mice. Uă împregiurare nenorocita 'l a silit să plece fără a avé măcar timpul să vĕ vestéscă. Este de datoria D-tale să'l însoçesci îndată, mai vîrtos că ai puté preîntîmpinà pentru D-ta ênsuți nesce urmări neplăcute ce s'ar' ivì mai întârḑiând.

— Te rogu să bine-voiesci a mĕ lumină asupra acestei împregiurări.

— Etŏ ce este: Stroie a plecat fiind sub bănuéla unei urḑiri în protiva lui Mavrogheni. D-ta, că ajutant al sĕu, rĕmâind aci, tragi asupră'ți cel puçin atâtea bănuele câte trebuescu spre a te trimite la Znagov pentru câți-va ani.

— Și părerea D-tale este să plecu în dată cu pandurii.

— Fără să întârḑiați un minut.

— Dar daca cine-va ar' căutà să ne oprésca?

— Faceți atunci ce vĕ veți pricepe.

— Lucrul nu è de glumă.

— Negreșit: ai să alegi între spênḑurătóre și mórtea ce voiesce mai bine un om inimos. Dar la întîmplarea din urmă póte să aibi norocul să scapi.

— Îți mulțumescu, domnule Brunet, ḑise Fărcășanul strîngêndu'i mâna.

Brunet se retrase cugetător, iar Fărcășanul alergà să ordone să înșele caii.

Cu cât Brunet erà mai scurt în cuvintele sale, cu atât Fărcășanul înțelegea că afacerile spătarului sĕu sunt mai compromise. El audise tropotul unui cal cu cevà mai 'nainte; dar nu 'și putuse închipuì nici că cavalerul ce eșià erà Stroie, nici că putea fi vorba de uă fugă pripită. Daca ânsĕ Brunet le ḑicea să plece, apoi negreșit nu mai erà alt cevà de făcut: Brunet scià tot-d'a una secretele lui Stroie.

Fărcășanul spuse împregiurarea restului pandurilor, cari, că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

nesce adevĕraţi fraţi de arme şi amici ai lui Stroie, juraro cŏ vor face să le crape caii, dar vor ajunge pe spătarul lor şi 'l vor apĕrà în contra tutulor arnăuţilor domniei.

Fără a mai scóte uă singură vorbă între dênşii, se aruncaro pe cai, şi după un moment eşiro posomoriţi pe pórta mónăstirii precedaţi de Fărcăşanul şi de bĕtrânul servitor al lui Stroie.

Scomotul paşilor lor abiă încetase de câte-va minute şi se audi din nuou altă tropoitură de cai asemenea celei-lalte.

Brunet, care rĕmăsese privitor în pórtă, neavênd cât despre persóna sa nimicu de temut din partea lui Mavrogheni — că un sudit ce erà — avù uă neliniște la audirea tropoiturei acestei cete de cavaleri ce venià. Temerea sa ânsĕ se schimbă într'uă clipă în mirare când vĕdù cŏ acei cavaleri erà pandurii ce se întorcea, avênd astă dată în capul lor pe spătarul Stroie.

— Aşà! dragul meu maestre, dise el surîdênd şi dându-se jos de pe cal, ai crezut póte cŏ acesti băeţi n'au destulă poftă de mâncare spre a 'i îndemnà să facă uă mică primblare prin oraşu. Astadi au să ne mânce şi urechiele.

— Şi ânco ai uă mare parte cŏ scapi numai cu atât. adăugi Fărcăşanul cu veselia. Închipuesce-ţi cŏ, de nu ne întîlniam la colţul uliţei de sub deal, tĕ-am fi gonit turbaţi după urmă pînŏ la Rômnicul-Vâlcei, crezênd în fiă-care di cŏ trebue negreşit să fii înaintea nóstră pe vr'un drum lăturaşu.

Brunet ţinea ochii lipiţi de ai lui Stroie, aşteptând explicaţiunea acestei mistificaţiuni ce nu înţelegea.

— Aşà daro nu este nimicu? dise el întrebând în fine pe Stroie.

— Nimicu, bunul meu amice. A fost uă urdire neghiobă a unor mişei, care nu 'şi a putut ajunge ţinta şi de care Mavrogheni n'a putut fi amăgit.

— Esci sigur, fĕtul meu? Te-ai încredinţat bine cŏ nici uă cursă nu ţi se întinde?

— Te potu asigurà cŏ nu este de locu nimicu.

Bunul bĕtrân nu 'şi putù ţine lacrĕmele de bucuriă. Luă pe Stroie în braţe şi 'l strînse cu uă părintéscă afecţiune pe sînul sĕu. Apoi, mângîindu'i figura:

— Veḑi tu, fĕtul meu, îi dise, eu sunt bĕtrân acum, şi potu închide ochii fără părere de rĕu; puţin îmi pésă de va fi aci sau airea. Dar tu esci june, ai frumóse speranţe şi cată să trăesci. O! cată să trăesci, să mĕ îngropi şi să 'mi pui la mormînt această simplă inscripţiune: «Aci jace Brunet, preceptorul lui Stroie, françes protestant.»

Brunet îşi sterse ochii; apoi, că cum 'i-ar' fi fost ruşine de slăbiciunea sa, întrebă pe Stroie daca scie cine a voit a 'i face acel serviţiu.

— Nu, îi respunse el; Mavrogheni n'a voit de uă cam dată a mi'l spune.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Îl voiu aflà eu dela Carra, fii sigur.

— Nu te ostenì în deşert: lucrul n'are nici uà însemnètate. N'am de scop să urmăresc aci uà resbunare particulară; cu tóte cò, de aşu dorì-o, n'ar' trebui să cautu pré departe locul unde această micà cabalè 'şi-a luat nascerea. Sciu tot ce am vorbit şi cu cine am vorbit. În fine, sunt multumit cò împregiurarea mè pune în stare să judicu prin mine-însumi de ce sunt capabili în privinţa mea nuoii mei amici, boierii din Bucuresci.

—Dragul meu Fărcăşene, dise Stroie întorcêndu-se către căpitanul pandur, care vorbià ómenilor sèi, poţi spune acestor flăcèi ce te încongiurà cò de astădi în doè dile, plecând din mônăstire, nu ne vom mai înórce cà astà-datà. Iar D-ta, daca doresci a te primblà la Panteleimon, întórce-te cu luminà: avem să mergem împreunà unde-va afarò din oraşu.

— Voiu face cum doresci, spătare, respunse Fărcăşanul dând pinteni calului sèu, şi eşì afarò din curte urmat de doi panduri.

— Te duci iarò între dênşii dupò cele ce 'ţi-au făcut?! întrebà cu mirare Brunet.

— Le-am promis.

— Astà datà bagà bine de sémà!

XI.

Distanţa între Antim şi grădina lui Scufà nici ênsuşi astădi, când stradele sunt aduse în óre-care stare de circulaţiune, nu se póte străbate în mai puçin de uà jumètà de orà. La acea epochà trebuià uà orà bunà. Stradele erà încurcate de podine stricate, putrede, iar în alte părţi lipsià cu totul şi podinele. Adesea locurile de jos presentà de acele iezeturi de apà verde mocirlósà stagnând în midlocul unei strade, aşà în cât nu erà di albà dela Dumnedeu în care cinci sau şése căruţaşi — se înţelege, ómeni cu puçinà crescere — să nu fi întinat castul auçu al *stăpânirii* cu felurimi de înjurături, din causa unor şleauri rupte în midlocul baltacului sau din causà cà uà vità îndèrètnicà nu mai erà în stare să scótà căruţa, dupò ce uà datà intrase în potmol pinò la urechie.

Prin aceste drumuri, condamnate blăstemelor trecètorilor şi furiei deilor infernali, singuri pedestrii se mai strecurà cu faça curată pe nesce punţi făcute pentru uà singurà persónă şi aşedate pe margine; cei călări, daca din împregiurări nu le venià bine sè cerce sórt'a căruţaşilor, erà nevoiţi a face ocoluri câte uà datà de dece ori mai lunge de cât tótà distanţa ce avea să străbatà.

Pe acei fericiţi timpi, când leul erà leu şi paraoa parà,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

grădina lui Scufă se află la cinci kilometri departe de centrul tîrgului. Astădi, din causa grelelor accise comunali, bunul nostru orașu, spre a nu'și plăti impositele și a nu fi nici prins în contrabandă, 'și-a întins barierele lăsând dincuă de dênsele mai tóte viile, și Dumnedeu scie daca pînŏ în cele din urmă nu se va mai întinde d'uă parte pînŏ la Gréca iar de alta pînŏ la Dealul-Mare.

Acestă grădină, în considerațiunea marii sale întinderi și a reputațiunii de romantismu ce'și dobândise servind amorurile ascunse a câtor-va privilegiați, fusese alésă de societatea de care am vorbit în capitolul precedent pentru realisarea projectelor sale preservatóre în contra lui Stroie.

Comisul Scufă, cedênd-o, făcuse ultimul sacrificiu. Dupŏ uciderea lui Stroie, își dicea el, restriștea are să cadă asupra acestei grădine și frumósele scăldătóre de uă-dinióră au să se tragă cu înfiorare dinaintea unei ape în care s'a înnecat spătarul oltén. Dar sórt'a așà decisese. Dibaciul Fanariot, că comerciant perfect ce erà, scià să sacrifice această nereidă peritóre calculelor sale de avuțiă și de gloriă viitóre. Efemera sa nobilitate o legà de bĕtrâna boieriă a țerei cu acea legătură intimă ce nasce din complicitatea la uă crimă. Ânsĕ uă dată întărită această unire, fortuna sa erà asigurată : putea ajunge or unde și a'și permite totul în Țéra-Românéscă. Au nu se scie óre cŏ pe atunci un boier putea omorî un *Român* și să'l plătéscă cu uă *pungă de bani* ?

Către apusul sórelui, patru cavaleri se oprirŏ la pórta grădinei comisului nostru, și doi Arnăuți alergară să țiiă scările cailor spre a se dà jos călăreții.

— Ghioca, dise cu autoritate cel d'ântêiu ce puse piciorul pe pământ, iea caii boierilor și îngrijesce de a'i primblà.

— Am înțeles, *celebì*.

Iértă-mĕ, *archon* spătare, continuà același, să te lasu un minut. Voiescu să vĕdu în care parte prietenii domniei tale sunt adunați.

— Nu este nevoie, *archon* comise, respunse acesta; îi vom căutà împreună.

Intrevorbitorul sĕu ânsĕ dispăruse în grădină, temêndu-se a nu fi oprit.

— Grecul, dise cel-lalt cavaler, voind a'ți face politețe, se pórtă cu totul în protivă de ce ar' trebuì : ne lasă singuri în chipul cel mai neiertat.

— Are póte cuvintele sale.

— Dau caii omului acestuia, Măria ta ? întrebâ al patrulea cavaler ce părea a fi un bĕtrân servitor.

— Nu, Dincă, îngrijesce-i singur.

— Tocmai eram să dicu, respunse el.

Pe când acest scurt dialogu se petrecea între acești trei ómeni ; tropotul apropiat al unui cal în gónă se audì la óre-care distanță,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

fără ânsă a se puté distinge cine erà : nuorul de pulbere ce ardicase şi îmmurgitul ḑilei ce începea a se face simţit, oprià cu totul vederea.

— *Signore*, ḑise în dialectul italian un june cà de 21 de ani ce se aruncà de uă datà jos de pe calul ce sosià, aşu voi să vorbescu *signorului* Stroie Corbeanul, *generalissime* al armatei din Oltenia.

— Eu sunt, îi respunse acesta în aceeaşi limbă.

— *Signorul* oficer ce vĕ însoţesce pricepe italiana ?

— Nu.

— *Signorul Bruneto* 'mi a dat sarcina de a vĕ prevesti cŏ un mare pericol vĕ ameninţă şi să vĕ feriţi de comisul.

— Unde ai vĕḑut pe Bruneto ?

— La *signorul* Carra, patronul meu.

— *Signorul* Carra erà present când te-a trimis ?

— Da, excelenţă.

— Dar Principele ?

— Plecase cu *signorul* Turnavitul.

— Cum te chiamă ?

— Paolo Mazzi.

— Ce a mai ḑis Bruneto ?

— Nimicu alt de cât să fugiţi din acest locu.

— Bine, Paolo ! Ţine aceasta pentru ostenélà. Stroie îi dete doĕ rubiele, ceea ce făcù pe junele valet să'l proclame de cea mai generósă *alteza* şi să se exalte în mulţumiri.

Brunet plecase la palat să afle dela Carra pe acela care se făcuse lângŏ Mavrogheni organul unei acusaţiuni pe atât de criminalĕ pe cât şi de infamă. Carra, mai puţin scrupulos decât Mavrogheni (care nu voise, pentru raţiuni ce nu întreprindem a discutà, să denunţe lui Stroie numele acelui om), spusese lui Brunet nu numai cŏ comisul Scufà acusase la palat pe Stroie de conspiraţiune, ci cŏ în acea sérà se decisese să'l ucidă la grădina sa ; cŏ aceastà din urmă resoluţiune nu erà să se execute decât în casul când prima manoperă n'ar' fi reuşit. În cualitatea sa de om prevĕḑĕtor, organisase ânsĕ lucrul ast-fel în cât cel d'al doilea cas cătà să fiă neapĕrat consecuinţa celui d'ântĕiu.

Tŏte aceste amĕnunte le aflase ĕnsuşi în nóptea precedentĕ dela soţia lui başi-ciohodar, surora lui Scufà, care se întîmplase să fiă uă bună amică a lui Carra, şi care fusese faţă când Scufà se înţelegea cu cumnatul sĕu, maestrul de ţeremonie al palatului, spre a convinge pe Mavrogheni despre cugetele criminali ale lui Stroie. Aceastà gentilĕ damă de curte, sciĕnd pe Carra cât se interesà de Mavrogheni, nu creḑuse a'i face uă mai mare plăcere decât spuindu'i în ce mod pericolul ce ameninţà siguranţa tronului, avea să fiă înlăturat.

Ea auḑise mai multe alte lucruri despre boieri, despre scopurile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

lor, despre înțelegerea ce avea cu Nemții și cu Mucsalii; acele lucruri însă fiind încurcate cu uă mulțime de subțietăți, nu 'și dedese ostenéla să le descurce și să le înțelégă. Apoi, și de ar' fi voit să 'i mai spuiă cevà, Carra se declarase atât de voios și mulțumit despre cele ce aflase, în cât satisfacțiunea sa se traduse în nesce ast-fel de ardenți îmbrățișeri, cŏ nu mai remânea timpu de protestațiuni deșérte.

Ar' puté cine-va să crédă pe Scufă de uă ușurință neiertată, veḑêndu'l cŏ 'și deschide inima înaintea unei femei; lucrul însĕ își are scusa sa. Mai întêiu este scris cŏ, curênd sau mai târḑiu, un secret de ar' fi încredințat ênsuși pământului, tot se întîmplà de rĕsare uă țévă de cucută care se face buciumul acelui secret; apoi, acea femee erà surora lui Scufă, și nu putea avea gânduri haine pentru un frate iubit și mai vîrtos pentru fragedul sĕu soțu. Cevà mai mult, aceastà bunà surorà fiind dintre virtuțile femeesci din acel timpu și încŏ fiică a bisericei chreștine a Rĕsăritului, cui ar fi trecut prin minte cŏ putea să aibă legături de inimă tocmai cu un *papistașu* cà Carra, și cŏ demonul infidelităților conjugali avea să'l aducă în casa lui bași-ciohodar dela medul nopții în colo, pe când adicŏ cei doi cumnați mergea la Mavrogheni să 'i arate probele devotamentului lor? Cine în fine putea să 'și închipuéscă cŏ din urechiele acestei frumusețí, care tot uă datà erà și discrețiunea în persónă, ar' puté să ajungà vorba pînŏ la Stroie, care locuià la altă margine a orașului și cu care ea n'avea nici uă cunoscințà?

Așà dar tot ce erà de prevĕḑut se prevĕḑuse, și omenesce nu se putea cere mai multă circumspecțiune lui Scufă, or cât de grecu putea fi.

Cu tóte astea planul, deși descoperit, nu părea însĕ și compromis: Stroie își cătà de cale și venià la întîlnirea ce i se propusese cu acea órbă încredere ce învederà doĕ lucruri: or cŏ nu erà încunosciințat de nimicu sau cŏ avea pelea mai tare decât a unui rinocer.

Ast-fel, dupŏ ce priimì din partea lui Brunet consiliul de a se ferì de comisul Scufă, pentru care el avea de mult opiniuni hotărîte, își resucì mustața, își potrivì vestmintele și intrà în grădină urmat de camaradul sĕu, capitanul Petre Fărcășanul, cu aerul celui mai nepĕsător om din fii de boier ai Țerei-Românesci.

XII

Pe când Stroie își încurcà mersul în grădină, fiind nevoit să respundă unor politeți ce i se făcea de către nesce femei june ce întîlnise în cale'i, și adăugind ast-fel uă altă causă de întârḑiere

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

la timpul perdut afară cu trimisul lui Brunet, comisul Scufă se îndreptă cu tótă iuţéla spre pavilionul turcescu din marginea Dîmboviţei, unde se învoise să fiă toţi complicii sĕi adunaţi.

Din doĕ-ḑeci şi mai bine de conjuraţi, numai ḑece se ţinuseră de cuvînt; cei-lalţi lipsiă fără a dà nici un motiv pentru nevenirea lor. Uă nemulţumire profundă se vedea pe feţele mai multora. Ast-fel, unii resturnaţi pe nesce paturi mice învelite cu postav roşiu, cu ciucuri de fir imitat pe margine; alţii în picióre rezemaţi de stâlpii kioskului, şi alţii primblându-se cu privirile în jos, îşi fumă ciubucele într'uă tăcere posomorîtă. După ce fiă-care îşi dedese părerea despre cei neveniţi, sleind mai mult sau mai puţin capitalul imputărilor şi recriminaţiunilor, se resemnaseră să aştepte venirea comisului spre a luà uă decisiune.

Daca n'ar' fi fost mişcarea cadenţată şi molatică a cător-va din cei ce se aflà în picióre, ar' fi ḑis cine-va că acest kiosk cuprindea nesce ḑei împetriţi ai unei pagode indiane: atât nuorii de fum, plecând în vîrteje azurie din ciubucele lor de iasomiă şi de antep şi profumând cu abundanţă nările lor large şi pĕróse, le dà aspectul unor idoli de porţelan aşeḑaţi acolo pentru eternitate.

— Unde sunt cei-lalţi? întrebă cu supĕrare comisul Scufă abià putènd să resufle şi adresându-se în grabă către aga Panache Fundeanul, ce 'i sta în faţă.

— Cei-lalţi?... veḑi că n'au venit, respunse acesta.

— Şi pentru ce n'au venit?

— Daca esci bun, dă 'ţi, mĕ rogu, singur acest respuns, şi pe mine scutesce-mĕ. Trebuià să fiă şi ei de mult acì, precum ne am înţeles; se vede însĕ că este mai greu a pune în lucrare un plan decât a 'l priimì.

— A! aşà merge lucrul! Va să ḑică lipsesce dintre noi curăţia de cuget! Dumnialor nu vor să se primejduéscă cu noi într'uă trébă din care cu tóte astea aşteptă tóte folósele! Pre legea mea! trebue să fiu un mare dobitocu ca să'mi puiu capul pentru nesce vicleni, şi cu atât mai mult acum când Stroie ne aduce cu dĕnsul încă un spĕnḑurat dintre pandurii sĕi, fără a socoti şi pe bĕtrâna sa slugă, care este un adevĕrat lup flămînd, mai tare de cât patru dintre noi.

— Ce este dară de făcut? întrebă clucerul Sotirache Panas.

— Nimicu, *archonta*. *Protipentada* se dà la uă parte, găsind că pelea-'i è pré subţire ca să'şi o puiă în pericol cu noi acì. Din parte-ne, nu remâne de cât să le arătăm că şi noi suntem ómeni.

— Mi se pare, *archon* comise, observară atinşi aga Serghiades Missitras şi aga Panache Fundeanul, mi se pare că şi noi suntem din *protipentadă*!

— Aşà este, complinì cu óre-care ironiă şetrarul David Potlogeanul, dumnialor sunt din *protipentadă*.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— O sciu ; dar aceasta nu ne opresce ca să mergem acasă cu toţii binişor, dise cu amăriciune Scufă.

— Dar planul nostru ? întrebă aga Fundeanul.

— Planul acela va remâné cum se remâne. — Unde este *vel* logofét Drăgănescul ? *vel* vistier Brebeanul ? *vel* vornicu Diicu Stănescul ? *vel* logofét Mantu Dudescul ? Unde sunt aga Manolache Fundulea, spătarul Radu Dănescul, *vel* armaşu Tudor Vérdarul şi cei-lalţi din cea din urmă adunare ? — Nimeni din dumnialor ! Cine scie pe unde sunt înfundaţi. — Dar cine, mé rogu, din dumniavóstră a avut ciudata idee să aducă tocmai astădi femeile între noi ? Nu erà destul cŏ Satana se amestecă în trebele nóstre, trebuià negreşit să fiă acì şi aripa drépră a lui ca să le încurce de tot !

— E Acrevi şi logofetésa Săftica, insinuì slugerul Matinca Dimopolu.

— Talpa iadului ! a venit să aducă pe nepóta-mea Acrevi. Fără dênsa nu se putea !

— Credu cŏ au venit numai să se scalde, adăugì clucerul Sotirache Panas. D'acum è nópte şi nu potu să mai rémâiă.

— Hì ! făcù comisul. Aceste femei au alte socotele. Am vĕdut şi pe nĕtarĕul de Nicolache primblându-se : trebue să fie negreşit şi Petriţa prin pregiur. Acì nu este lucru curat. Olténul are pe toţi demonii în ajutorul sĕu.

— Şi nu cum-va ţi è frică, *archon* comise ? dise spătarul lamandì Otopeanul.

— Unde sunt cel puçin Arnăuţii lui Bornazoglu ? întrebă Scufă fără a respunde spătarului.

— Arnăuţii sunt acì, comise, respunse căminarul Mateiu Meliţescul.

— Câţi sunt ?

— Şése.

— Nu mai sunt de ajuns acum.

— Dar noi ? dise spătarul lamandì.

— Noi nu preţuim mare lucru, şi apoi nici nu este cuminte să ne încumetem cu Stroie.

— Pentru ce, mé rogu ? dise spătarul mirat.

— Pentru cŏ se póte fórte bine să remâiă cine-va din noi pe pământ fără să se mai scóle, şi aceasta, osebit cŏ trebue să dóră destul de rĕu, dar apoi are şi necuviinţa de a slujì cà uă pîră.

— Atunci, de ce'ţi pare rĕu, *archonta*, cŏ lipsescu cei-lalţi ? observă aga Panache Fundeanul.

— Dragul meu Panache, replicà Scufă, cei-lalţi, daca erà de faţă, se făcea părtaşi cu noi la faptă, şi aceasta erà cea mai sigură chiezăşie a nevinovaţiei nóstre. Cine ar' fi cuteđat în timpul acesta să pîréscă divanul întreg ? Şi de ar' fi făcut una cà acésta, cine ar' fi putut să judice pe divan ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— O ! despre asta Mavrogheni nu'şi ar' fi bătut capul : închiebăriă fórte bine un divan din prostimea de peste Olt, şi ne judică pînó la unul, replică armaşul Silvestru Nucşoreanul.

— Eu cređu, urmă aga Panache, có aceia din tovarăşi ce lipsescu, au făcut fórte bine cŏ n'au venit: la uă întîmplare nenorocită, ei ar' fi cei mai nemeriti judicători ai noştri.

— Bine ! đise comisul dupŏ puçină gândire. Părerea d-vóstrĕ este darŏ să mergem înainte ?

— Nici cŏ mai póte fi alt-fel. Ântêia cercare n'a isbutit la curtea domnéscă, al doilea plan trebue să aibă negreşit un sfîrşit aci, đise cu resoluţiune clucerul Sotirache Panas.

— Étŏ atunci ce avem de făcut, urmă comisul: îi vom imputà cu amăriciune cugete viclene, cŏci a dat la uă parte propunerile ce 'i am făcut d'a priimi din mâinele nóstre domnia. El se va apĕră cum va puté. Imputările vor urmă mai departe, ast-fel în cât să ajungă lucrul la uă necinste din parte'i. Noi atunci ne vom scula cu toţii şi 'l vom lăsà pe mâna Arnăuţilor. Or-ce s'ar' puté đice, chiar descoperindu-se, vom pune înainte cŏ am fost întăriţati prin afronturi sângeróse din parte'i, şi slugele nóstre 'l au pedepsit cum s'au priceput.

Peste puçin vi'l voiu aduce. Mĕ ducu să trimiţu acasă pe femeile din grădină. Dumniata, frate Serghiade, fiindcŏ vorbeşci arnăuţesce, du-te şi te înţelege cu trimişii lui Bornazoglu să se ţiiă gata la semnul ce vor audi.

— Mĕ iertă, *archonta*, eu nu potu luà această sarcină : nici nu sciu cine sunt ómenii aceştia, nici nu'i am vĕđut, nici nu mi se cade să intru în vorbă cu dênşii; apoi, de unde scii dumniata cŏ vorbescu arnăuţesce ?

— De unde sciŭ ? — Te-am audit în nenumĕrate rônduri.

— Ţi s'a părut, *archonta*.

— Pentru ce vrei să mi se pară când lucrul este atât de firercu ? Tatăl D-le nu erà arnăut *perđegiu* la Nicolae Mavrocordat ?

— *Archon* comise, tatăl meu erà mare serdar şi *ciakşirgi-başa*. iar nu arnăut la perdea. Şi în sfîrşit vorbele D-le sunt nepotrivite şi mĕ supĕră !

— Or-cum ânsĕ, *archontes*, cine-va din noi trebue să vorbéscă acestor ómeni.

— De ce nu le vorbesci ênsuţi D-ta mai bine ? đise aga Serghiade.

— Pentru cŏ nu potu fi în doĕ locuri de uă dată şi pentru cŏ mi se pare cŏ fiă-care dintre noi trebue să facă cevà.

— Ascultă, Teochari, đise Panas lui Scufă, grădinarul tĕu scie el pentru ce sunt veniţi Arnăuţii ?

— Negreşit.

— Grădinarul tĕu cată darŏ să fiă un om prĕ cum se cade şi de tótă credinţa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Nu mai încape îndoélă.

— Dacă è așà, vom chiamà pe acest giuvaer și 'i vom spune ce trebue să facă óspeții sêi.

— Nu merge așà lucrul. Arnăuții nu potu ascultà pe grădinar fără să fi vorbit mai întêiu cu cine-va din noi. Acești ómeni trebuescu îmbărbătați, asigurați, resplătiți. Bornazoglu 'i a găsit numai și 'i a trimis aci, spuindu-le că au să fiă bine plătiți ; nu s'a făcut însè și chiezașul nostru. Arnăuții, puteți fi siguri că nu vor face nimicu pînă când nu vor vedé că se înțelegu d'a dreptul cu un boier.

— Dar dumniata, *archonta*, ce esci ? dise aga Serghiade.

— A ! eu ?... respunse apèsat Scufă. Eu sunt un om destul de cuminte ca să'mi cautu de trébă și să vè dicu : nópte bună ! fiind că voiți să prindeți șérpele cu mâna altuia.

Comisul făcù un pas către scara pavilionului spre a plecà. Mai mulți din complici săriră de 'l opriră.

— Cum se póte ! dise aga Panache Fundeanul : aceste copilării nu sunt vrednice de nesce ómeni că noi. — Du-te, comise, de fă să plece femeile. Voiu vorbì ènsumi-eu cu Arnăuții, or-cât de agă sunt și or-cât de mult așu trece de Arnăut : sciu și eu să vorbescu limba acestor ómeni.

Aga Panache scoborî cu Scufă aruncând uă privire de dispreț u colegului sèu Serghiade.

XIII.

Sórele apunea într'un nuor de un albastru cenușiu, mărginit în partea de sus de uă fîșiă luminósă în forma cea mai grațiósă și cea mai fantastică.

In partea opusită, la orizont, luna, aprópe plină, se ardică roșiatică, atrasă către bolta înstelată a cerului.

Aerul începea a se temperà ; uă rècóre voiósă gîdilă frunțile și înveselià respirațiunea.

Vibrațiunea micelor atome, legènate în cursul ților prin puterea căldurei și unite cu aburii ușori ce se condesă alergând spre marginea Dîmboviței, producea în natură uă cântare atât de suavă, atât de voluptósă și atât de încetinică, în cât urechia n'o audià decât numai prin palpitele numeróse ale inimei.

Erà ora extasurilor, a contemplațiunii, a dulcelor suspine, a strîngerilor de mână amoróse, a respirațiunilor ardenți și profumate plecând din doè sînuri unul lùngò altul.

Erà..... o Dumnedeule ! cine póte spune tot ce asemeni sănte stanțe ale naturei sunt pentru muritórea nóstră făptură ?— Mută fiă gura păgânilor cari nu te vor cântà cum se cade, pe tine,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

o potentă și neînvinsă flacăre cerească și pământească, care încălțesci pînă și pe bătrânii trecuți de șése-țeci de ani și pe cămătarii ce împrumută cu interese de 40 la sută !

Acreví, Polixeni, Sevastî și Petrița, aședate pe doé bance diferinti în faça lunei, contemplă fără a'și vorbi călătoria nesfîrșită a acestei plăcute și alunecóse stele.

Doé se tinea de mână cu cea mai fragedă afecțiune, deși inimele lor erá sfîșiate de gelosiă ; uă alta avea capul cu gratiă rezemat de trunchiul unui teiu dela spatele bancei sale ; iar Petrița, nemișcată că uă statuă și cu privirea pironită spre pórta gradinei, părea có este atențiunea și patiența împelițate.

Alăturea cu dênsa ședea amabila dómnă Saftica, mare agiesă Stavropolu, care, rezemându'și bărbia puțin cam încovoiată spre naș de podul palmei sale, altă dată durduliu și luciu, mijiă și domnia sa la hălaia lună. scotênd din când în când câte un ofratu.

Pe când felurite cugetări inocenți uluiă capetele acestor fidele soție și al unei sburdatice domnișóre însoțită de mătușa sa, scomotul unor pași bărbătesci, făcênd să scârțiă petrișul din cale, se auți la anghiul aleii unde visătórele nóstre se află. Erà Stroie și Fărcășanul mergênd către pavilionul din fund.

— Petrițo, dise bătrâna agiesă tușind în secu, cum tusesc unele bătrâne, să mergem, porumbița mamei : s'a făcut răcóre și tușescu.

Petrița se sculă, își potrivi rochea și merse să dea brațul mătușei sale tocmai în momentul când Stroie se află în față-'i.

In același timpu sosiă și comisul Scufă.

— Te așteptăm, *archon* spătare, cu tótă nerăbdarea, dise el întinzênd mâna spre a'l apucă de braçu.

— Indată comise. Lasă pe nesce selbatici că noi, veniți din așă depărtări, sê aducă prinosul slăvirii lor acestor icóne ale frumusețiî dumnezeesci. Mai adinióră ai fost politicos părăsindu-ne la pórtă ; acum, când putem mai lesne află drumul, nu ne vei face óre îndatorirea de a ne lăsă singuri ?

Comisul deveni vînét, rémase ânsê pe locu.

Sosirea neprevêdută a lui Stroie și a comisului și mai vîrtos vorbele semnificative ce schimbară între dênșii, produseră uă sguduire supêrătóre asupra Petriței. Palidă că rațele lunei căținênd pe uă rosă albă și diafană în rochea sa de tul că ninsórea, remase nemișcată în locu-'i, fără să pótă dice uă vorbă măcar la cuvintele de curtenire ce ei mai vîrtos părea có 'i adresă junele Oltén. Uă multime de simtimente se grămădiseră în înfocatul sêu suflet, căutând a'i sparge sînul spre a eși de uă dată.

Această copilă, împreună cu un frate mai mare și doé surore mai mice, remasă fără mamă âncă din anii cei mai fragezi, cu un temperament energicu și pasionat, cu un spirit fantasticu și entusiast, cu nesce deprinderi afară din sexul sêu și posesóre a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

unei frumóse averi ce'i legase personal un venerabil naşu, archimandrit al scaunului (despre care se dicea cò 'i ar' fi cevà mai mult de cât un naşu), apoi lăsată în voiea tutulor capriciélor şi adorată pinò la resfeçu de tatăl sèu (în necasul vorbitorilor de rèu ce prètindea cò nu'i ar' fi tată), părea un june încurător de speciă bună ce nu cunósce âncò zăbala şi care, fericit de junetea şi libertatea sa, cutreerà nebunaticu câmpiele învoltându'şi cóma şi dând asvîrliture de copilă în tote părţile.

Când a vèdut pentru ântêia dată pe Stroie, a simţit cevà asemenea unui fior, apoi un fel de lângeţélà respândindu-i-se în tótă fiinţa, apoi uă viă dorinţă de a'l mai vedé şi a se apropià de dênsul. Tótă nóptea a visat cò se cununà cu el, cò se primblà prin nesce locuri ce nu mai vèduse, cò o ardicase în sbor şi cò erà femeea lui. Când s'a deşteptat a doa di, erà atât de fericită şi atât de radiósă, în cât buzele sale umede şi întredeschise părea âncò stropite de roa unor caste sărutări ce culesese în vis.

— O ! è însurat, îşi dise ea ; dar va fi al meu, ènsuşi de ar' trebui uă faptă vinovată pentru aceasta !

Pasiunea sa crescuse prin rivalitatea ce'i făcea nesce bune amice, cari părea însufleţite de aceleaşi cugetări şi cari nu erà mai jos de cât dênsa nici în frumuseţe nici în graţie. Ast-fel decisă a le nesocotì şi a'şi luà prada cu asalt, revenì îndată din prima sa uimire şi întinzând mâna lui Stroie :

— Bună séra spătare ! îi dise ea. Raţele lunei, care sosesce pe aceeaşi cale cu domnia ta, te facu să vedi înainte-ţi fiinţe din altă lume ce aşu dorì din tot sufletul să întîmpini, cât despre mine. Dar pipăie bine acest braçu şi mărturisesce cò cel puçin eŭ sunt departe de închipuirea domniei tale.

Cele-lalte trei femei, cari asemenea se ardicaserò la vederea lui Stroie, îşi muşcaró buzele de mirare audind vorbele cutedătóre ale Petriţei, şi mai cu sémă privind cum junele spătar o tinea de mână şi se uità la dênsa cu uă atenţiune particulară.

— Nu 'mi schimbu părerea, replică Stroie, ênsuşi când acest braçu şi tóte cele-lalte s'ar' ardicà d'uă dată asuprà-ne să ne sfărâmè sub mii de morţi.

— Soçul D-tale, *archon* spătare, este óre de aceeaşi părere? dise Acrevì, care pinò atunci examinase din cap pinò în picióre pe căpitanul Petre Fărcăşanul.

— Cocónă, venim din aceeaşi ţérà, avem aceleaşi credinţe şi suntem fraţi de arme. Îl poţi întrebà.

Căpitanul Fărcăşanul se înclinà surideând în semnu de aprobare.

La cele din urmă cuvinte ale Acreviţei, vèrul sèu Nicolache, aflându'şi în fine papucii, se arătà şi el în tótă majestatea portului sèu de magu persan.

— Petriţo ! Sîî ! ! făcù el punênd degetul arătator la gură şi făcêndu'i cu ceea-laltă mână felurite semne ca să tacă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— *Archon* spătare, îmi dai voie să spuiu prietenilor domniei tale ce te aștéptă, că potu plecà de acum 'nainte? întrebă Scufă pe Stroie.

— Nu, comise: le voiu spune eu-însumi aceasta, de va fi trebuință.

— Cocónelor, urmă Scufă adresându-se către femei, iertați că pentru astă-séră spătarul nu se póte bucurà de plăcuta domniei vóstre sintrofiă. Vĕ remâne grădina în voie, daca cu tóte astea nu doriți mai bine să vĕ întórceți acasă pînă mai è lumină, lucru care, după mine, ar' fi mult mai cuminte.

— Va să dică, observă Acrevì, ne dai binișor pe pórtă afară.

— Dumnialor nu le dicu aceasta; dar dumitale, care 'mi esci rudă, îndrăsnescu a'ți aduce aminte că ai datorii în altă parte.

— Nópte bună! comise, diseră Polixeni și Sevastì. La cea d'întêiu întâlnire îți vom întórce politețele, adăugì una dintr'ênsele.

— Dar, pentru Dumnedeu! nu è nici vorbă despre dumnia-vóstră!... Mĕ rogu!...

— Nu mĕ atinge, jupâne! respunse Sevastì, îmbrâncind pe comisul pe când acesta voià s'o oprésca și întorcêndu'i spatele. Ómeni că D-ta stă la pórtă și 'mi dă mâna să mĕ urcu în butcă. Să ne vedem sănĕtoși, spătare! Scapă-te mai curênd dinaintea acestui om.

— Să ne vedem sănĕtoși! dise și Acrevì. Bagă de sémă ânsĕ, spătare, că, daca comisul depărtêdă de lângă D-ta tóte femeile, are negreșit în gând să te lase cu demonii. Nestimata mea rudă, adăugì ea cu un gest semnificativ către Scufă, isbîndă bună!

— Acrevì! strigă comisul cu uă voce rĕgușită, te am în mână!..

— Comise, sciu totul!...

Acrevì se depărtă cu un mers desprețuitor, fără a mai aștéptà resultatul furiei lui Scufă.

Stroie, a cărui sprâncénă încruntată anunță uă mêniă în ferbere, luă cu uă frăgedime de frate mâna Petriței, o strînse ușor într'ale sale și îi dise cu acea voce în care punea el une-ori uă armoniă și uă dulcéță irresistibilĕ:

— Du-te și dumniata...

— Petrițo! exclamă Nicolache, făcêndu'i un nuou semnu... Ce am vorbit amêndoi!

— *Archon* spătare, dise juna după puțină gândire, du-mĕ la kioskul unde vĕ adunați: voiu să vorbesc fratelui meu.

Dicênd acestea, îi luă brațul cu pripă și 'l trase înainte: — Am a'ți spune uă vorbă, șiopti ea răpede lui Stroie.

Comisul alergă în dată și i se puse înainte:

— Fratele domniei tale, coconiță, nu este acì: trepedi de prisos.

— A! nu este acì?

— Negreșit; de ar' fi fost, 'l ai fi vĕdut.

— Atunci voiu adăstà pînă când spătarul va sfîrși sfătuirea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ce aveți, după care îl voiu rugà să bine-voiéscà a ne însoți, pe mine și pe mătușă-mea, pînă a casă.

— Spătarul să vĕ însoțéscà?!

— Mi se pare cŏ așà am ḑis, comise.

— Crĕḑu. De ce ânsĕ nu plecați cu prietenele D-v.?

— Aceasta mĕ privesce pe mine.

— Dar, mĕ iértă, coconiță... îmi pari așà de ciudată, în cât, fără voiea mea, mĕ pui în strimtorarea de a'ți ḑice cŏ nu poți aștéptà pe spătarul aci.

— Pentru ce?

— Pentru cŏ ceea ce avem a vorbì nu póte fi auḑit decât de noi.

— Coconiță, eu fiind pré trebuincios aci, ḑise Stroie apĕsând asupra cuvintelor, precum te ai încredințat din vorbele comisului, îmi pare rĕu cŏ nu vĕ potu însoți. Îngăduiți ânsĕ să facà aceasta prietenul meu Fărcășanul? — Nu este așà, comise, cŏ aceasta iți vine la socotélà?

— Nu 'mi è de nici un folos, *archon* spătare, respunse Scufà.

— Petriță! vĕ ducu eu! strigà Nicolache cu cel mai cavalerescu avênt.

— Îți mulțumescu, *archon* spătare, replicà féta; dar nu voiescu să faci aceasta. Fiind cŏ doresci neapĕrat să remâi în acest locu, ține lûngŏ D-ta pe căpitanul: în curênd îți va fi trebuincios.

— Ce voiesci să ḑici, coconiță? observà cu mĕniă Scufà.

— Cŏ esci un viclén, comise! respunse ea luând brațul lui Nicolache. — *Archon* spătare, cu Dumneḑeu! — Căminare Nicolache, du-ne.

Petrița se depărtà încet după ce privi încŏ uà datà cu părere de rĕu pe Stroie, care remânea.

— Putem merge unde voiesci acum, *archon* comise, ḑise Stroie meditativ.

— Nu, *archon* spătare. Daca vorbele acestei tinere, ce mĕ opresce rușinea a o numì cum i se cade, ți-au însuflat prepusuri asupra mea și a celor-lalți prieteni, te rogu să te tragi d'aci.

— Bunul meu comise, mĕ lasu în voiea D-tale, cum mĕ veḑi. Ênsuși când ar' fi adevĕrat ceea ce s'a ḑis, fiind cŏ am venit pînŏ aci, nu mĕ voiu întórce înapoi.

— Atunci pe mine mĕ vei iertà; eu nu te potu urmà.

Comisul continuà ânsĕ calea spre pavilion.

— Vei fi bun a te urcà și D-ta cu mine, cŏci étŏ-ne cŏ am sosit, îi ḑise Stroie.

În adevĕr, pavilionul erà în fața lor. Stroie urcà treptele înainte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

XIV.

După ce porta grădinei se închise în urma lui Stroie, Paolo, ce am vĕdut cŏ se oprise în locu, își aruncă ochii asupra sórelui ce apunea, privi calul sĕu în spume, ce nu conteniă d'a suflă greu, se mai uită ânc'nă dată la scăpĕtat, apoi spre Bucuresci, în fine dise bĕtrânului servu al lui Stroie:

— Cum te chiamă, bĕtrânule?

— Pe mine? respunse acesta cu un ton de îndoélă, privindu'l de jos în sus și mustățind că uă bĕtrână vulpe.

— Pe domnia ta.

— Pe mine mĕ chiamă Dincă Bărzoiu din Bărzesci.

— Ce va să dică aceasta?

— Asta va să dică cŏ eu sunt Dincă Bărzoiu din Bărzesci.

— Esci chrestin?

— Mĕi! dar pocit mai esci! Credi tu cŏ prin Bărzesci sunt nescari păgâni?

— Nu sciu, dar te uiți rĕu că un Turcu...

— Hi! mĕ uitu, dĕu!

— Ce dici? vrĕr-ai să mergi să bem câte cevă la grădinar?

— La care grădinar?

— Aci alăturea.

— Dar cine plătesce?

— Eu.

— Ce lege este grădinarul acesta?

— A! este chreștin că domnia ta și că mine.

— Adicŏte tu esci chreștin?

— Chreștin adevĕrat.

— Pare-mi-se cŏ esci papistașu.

— Tocmai.

— Vedi? Sciam eu cŏ nu esci român d'ai nostri.

— Sunt italian.

— Talian d'ei vicleni...

— O! nu: sunt mai curat la cuget decât uă fétă mare.

— Tee! nu 'mi treci tu mie marghiolii d'estea.

— Ce! nu vrei să mergi?

— Mergu de tot, dar adicŏ îți spuneam cŏ pe mine nu mĕ înșeli tu.

— Aidem și vei vedé cŏ sunt mai bun și decât rachiul grădinarului.

— Are rachiu?

— De cel bun.

— Mache! ce spui? Bărzoiu, afectând uă deplină încredere în Italian, mustățiă mereu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Iea dă-'mi un cal din trei, dise Paolo, să facem doi și doi: așà nu mai ajungem.

Dupò ce bètrânul aruncà asupră'i un ochiu scrutator, îi dete calul sèu, iar el oprì pe al lui Stroie și pe al Fàrcășanului.

— Bagă de sémă, dise el surîdènd ușor și dăudu'i frèul, Șopîrla mea muscă. Eri a înfiptu dintii în mânica iconomului de la Antim și i-a croit-o din umeri.

— Ho! *mazetta!* strigà Paolo lovind peste bot calul lui Bârzoiu, care începuse a'și sumete buzele și a lungi gâtul către umèrul acestuia. Iea-ți-l; eu n'am în spinare uă giubea: la mine carnea è mai aprópe decât la călugér.

Paolo întinse căpèstrul spre Bârzoiu; dar pînò să i'l apuce acesta din mână, nărăvitul animal îi sfișiase uă bucată din tunică.

— Îți spuneam eu? dise Bârzoiu.

— Afurisit! dise Italianul, dându'i din tòtă puterea uă lovitură de picior. — Aidem la grădinar să mè cosu.

— Blestemat de tot! repetă Bârzoiu. Numai cusurul èsta a să mè facă să mè desparțu de dènsul într'uă dì.

Dincă și Paolo intrarò în curtea grădinarului.

— Anaxilas! strigă valetul lui Carra când trecù pe dinaintea ferestrelor casei.

Un om d'o statură mai mult nalță, de uă constituțiune uscată și costelivă, cu fruntea îngustă și têmplele turtite ce dà uă formă ascuțită capului sèu, pe care crescea un pèr des; cu ochii mici, vineți îndesați sub nesce sprâncene sburlite, adus de umeri și cu buzele decolorate, ce abiă putea să acopere dintii sei lați și galbeni, se arătă în ușe cu un surîs înșiorător.

— Ține haina aceasta, și dă-o s'o cósă fiia-ta, îi dise Paolo.

— Astădi nu se póte: è serbătóre, respunse omul ce se chiamă Anaxilas.

— Dau bacșișu.

— Alta dată...

— Nu, chiar acum.

— Să vedem ce dice Aspasia.

— Să grăbéscă a dice curènd ce are de dis, cóci nu potu să remâiu în cămèșe.

Paolò și grădinarul se cunoscea de mai 'nainte din alte împregiurări. Dupò câte-va minute, tunica junelui fu readusă: petecul erà pus la locul sèu; ânsè, cu tòtă îndemânarea Aspasiei, cusătura lăsă să se védă de departe îndărătnica pornire a Șopîrlei lui Bârzoiu.

— Étò pentru evghenisa urmașă a unui vrednicu părinte că tine, dise Paolo punènd în palma grădinarului uă mică monetă de aramă.

— Numai atât?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Credi tu cŏ face mai mult sfóra cu care Aspasia ta 'mi a însăliat haina?

— Dar eà a lucrat pentru tine într'uà di mare cà cea de astàdi...

— Și apoi vrei să mai faci și pècatul de a mè despoià? Gândesce-te la sântul Panteleimon de astàdi, care te ar vindecà bucuros de bóla furtișagului când ai voi tu de bună sémă să. părăsesci această lume, în care nu poți scăpà de ispite.

Grădinarul clipì din ochi într'un chip semnificativ și aruncà uà privire furișà lui Bărzoiu.

— Tatăl teu nu sciu ce a fost, dise el cam în glumă; dar tu, nu è îndoélă cŏ ai născut din pàntecele unei brósce pe marginea unui lacu.

— Bine! 'mi-ai plătit cu un ban minciunos cà și tine; dar te iertu. Spune'mi acum pe cine ai în casă?

— Nesce prieteni

— Sunt din Bucuresci?

— Sunt veniți cu stăpânii lor.

— Greci sau români?

— Armâuți.

— Vorbescu grecesce?

— Puçin.

— Dar românesce?

— Și mai puçin.

— Cum te înțelegi cu dênșii daro?

— Arnăutesce.

— Ce! scii tu limba aceasta?

— Cà un Albanes.

— Dracul să te iea împreună cu prietenii tèi!

— A să ne iea pe toți.

— Sciu, de aceea voiam să petrecu aci, și acești prieteni ai tèi mè împedică.

— Anaxilas! se audì uà chiămare la marginea grădinei.

— Gata, stăpâne!

Erà aga Panache, care venea să'și împlinéscà însărcinarea de a vorbì Arnăuților. Grădinarul se aruncà îndată în partea unde 'l chiămà, cu tótà iuțéla lungelor sale pulpe descărnate.

— Unde sunt ómenii? întrebà aga în limba grécà.

— În casă la mine.

— Chiamà'i încuà. — Nu! stai! Cine sunt acei doi ce se vede în partea aceea?

— Este valetul lui Carra cu un amicu al sèu.

— Bine! Dì ómenilor să viià.

Dupò trei minute, șése Arnăuți purtând fiă-care uà părechè de pistóle la brîu și un iatagan, osebit de uà sabià grécà, atâr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

nată după gât cu un cordon de mătase roşiu, se arătară respectuos înaintea lui Panache.

Aga era mascat pînă la ochi de împrejmuirea de zid ce despărţia grădina de curtea grădinarului. Cu tóte astea, temându-se a nu fi recunoscut, scóse sangulia sa de mătase şi o puse la gură. Acesta îi schimbă vocea.

— Sciţi pentru ce sunteţi trimişi? le ţise el în glosa arnăuţéscă.

— Scim, *despota*, respunse cel mai înalt dintre toţi, care se părea că este capul cetei.

— Aveţi doĕ laţuri?

— Avem numai unul: atât ni s'a ţis să luăm.

— Anaxilas, n'ai tu unul?

— Să cautu, stăpâne.

— Veţi că în locu de a avé de lucru cu unul, veţi avé cu doi.

— Nu face nimicu, *despota*. Să trăiţi voi.

— Când veţi audì uă fluerătură, să intraţi îndată în grădină, să alergaţi la kiosk şi acolo veţi aflà pe cei doi mişei.

— Fórte bine, *despota*.

— Să nu lucraţi cu pistolul.

— Scim.

— Nici cu iataganul.

— Dar de va fi trebuinţă?

— A! de va fi trebuinţă... tăiaţi'i în bucăţi mice şi aruncaţi'i în apă. Feriţi-vĕ de sânge. De vĕ veţi stropì cum-va, premeniţi-vĕ la Anaxilas. — Ai audit, Anaxilas?

— Am audit, stăpâne. Dar... ar' fi mai cuminte să nu se stropéscă de locu: am numai patru cămeşi. Ar' trebuì să mĕ desbracu şi pe mine şi pe fiiá-mea spre a'i premeni.

— Stăpânul tĕu va îngriji. — Ţineţi aceasta pentru băutură, voi ésti-laţi. După ce veţi sfîrşi lucrul, să intraţi îndată în Bucuresci prin osebite locuri. Veţi aflà la Bornazoglu doĕ punge de bani. Étó aconto patru diriclii de aur.

Capul bandei cerù galantomului agă să 'i sărute mâna; acestă ânsĕ refusă manifestaţiunea or-cării recunoscinţe, şi dispărù îndată abiá mai zărindu-i-se printre frunde fundul işlicului albu, garnit de uă lată pernă în patru colţuri.

— A! ha! ţise în sine Paolo, care ascultase acest dialogu. *Signorul* Stroie va avé de lucru cu aceşti spĕnduraţi. Să vedem noi ce avem de făcut în această mică campaniă. Un Mazzi nu póte sta cu braţele încrucişate, sau atunci nu este fiiul tatălui sĕu.

Din convorbirea Fanariotului cu ómenii lui Bornazoglu, deşi urmată în glosa arnăuţéscă, nu'i scăpase un singur cuvînt. Născut la Durazzo în Albania, valetul lui Carra vorbiá idioma locului că un adevĕrat descindent al Castrioţilor.

— Ascultă, bĕtrânul meu, ţise el lui Bârzoiu încet după ce Arnăuţii intrară în casa grădinarului; ce gândesci despre aceşti ómeni?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Nimicu.

— Scii pentru ce sunt aici?

— Ce am să sciu?

— Ai să scii numai-decât, unchiule: cŏci acești ómeni nu vor nimicu mai puțin decât să ucidă pe *signorul* Stroie și pe soțul sĕu.

— Visedi? dise bĕtrânul privindu'l cu neîncredere.

— Nu visedu de locu.

— Aste lifte próste să omóre pe Stroie și Fărcășanul!

— Chiar așà.

— Cum?

— Strîngêndu'i de gût că pe doi pui de gàină cu ajutorul a doĕ lațuri de mĕtase.

— De unde scii aceasta?

— Pentru cŏ 'i am audit vorbind adinióră cu boierul de peste gard.

— Scii limba lor?

— Da.

— Și ce le dicea?

— Să'i sugrume; iar de nu vor puté, să 'i taie bucăți mice și să'i arunce în Dîmboviță.

— Dar ei ce au respuns?

— Cŏ vor face îndată...

— În dată?

— Cum le va fluerà.

— Bine! ține'mi caii, daca è așà, și uită-te la mine.

— Ce vrei să faci? dise răpede Paolo.

— Ce voiu să facu! Am să'i dumicu pe toți câte unul, unul.

Bĕtrânul, ai cărui ochi schînteià furioși, scrîșni din dinți că uă rótă neunsă și trase iataganul pe jumĕtate.

— Stai! exclamă Paolo, apucându'i brațul încleștat pe mânerul armei și apĕsându'l cu putere spre técă. Nu merge așà!

— Dar cum merge?

— Esci pré iute. Vrei să te vedi màine în spêndurătóre?

— Eu?

— Negreșit.

— Cum?

— Ce dovedi ai cŏ acești ómeni sunt vinovați?

— Dar ce'mi-ai spus pînŏ acum?

— Ceea ce'ți-am spus eu nu este àncŏ fapta.

— Îți bați jocu de mine!

— Nici de cum! Dar așà din chiar senin nu poți cădé asupra unor ómeni ce n'au făcut àncŏ nimicu.

— Dar cari au pus de gând să facă.

— Aceasta este alt-cevà. Ascultă ânsĕ planul meu. Am să cercu să'i depărtedu de aci și să'i îmbĕtu. Daca nu voiu isbuti, nu mai remâne decât să le apucăm înainte când vor sări zidul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Dar n'ar' fi mai bine să vestim pe Stroie?

— Este prevestit.

— O! bată-te norocul! De ce nu'mi spui așà, băete, și mè frèmènți? Daca Stroie le scie gândul, lasă'i pe pace și culcă-te.

— Ai vèdut cum se aruncă lațul?

— Nu.

— Atunci nu mai vorbì de vitezià și vino dupò mine.

Paolo se îndreptà spre casa grădinarului; Dincă îl urmà.

— Anaxilas! strigà Paolo privind pe feréstră, Anaxilas! ce tot scotocesci tu acolo în ladă și nu mai eși afarò? Doresc să'ți vorbesc.

Grădinarul dete cevà unui Arnàut și eși afarò bombànind.

— Ce dracul te-a găsit? Strigi par'c'ai fi în gura unui crocodil! dise el cu uă neplàcere învederată.

— Scumpul meu tată, am arșiția iadului în stomachu. Daca ființa ta cea lungă ar' fi uă buteliă de Xeres, așu bé-o pe nerèsuflate.

— Dîmboviția nu è departe...

— Cò'ți-ai perdut sufletul, o sciu de mai 'năinte; mai remànea să dici acum aceastà dobitociă ca să vèdu cò'ți-ai perdut și mințile.

— Am să'ți dau un pepene verde... un pepene minunat. Voiesci?

— Nu! Eu voiescu să bèu un vin bun, rece de Deal. Am în posunar uă comòră, pe care am hotărît să o chieltuiescu astà-sèră.

Grădinarul aruncă uă privire piedișă Italianului.

— Nu crezi? urmă acesta: privesce puțin aci și amuțesce de mirare.

Paolo îi arătà în mànă-'i cele doè rubiele ce'i dedese Stroie, și le puse încet iaròși în posunar.

— Mai ai? întrebà cu làcomiă grădinarul.

— Mai am cu mine vre-uà dece, dar acasă am una sută.

— Uă sută de rubiele! Unde le-ai descoperit?

— În punga tatălui meu.

— A venit să te vèdà?

— Nu, mi le-a trimis să facu negoțu.

— Tu! să faci negoțu?

— Negreșit. Și tocmai veniam la tine să'mi dai un sfat părintescu. Dar vèdu cò tu nu mè ascultì.

— Din protivă, te ascultu cu tòtă luarea aminte.

— Aidem la mòră să bem un vin. Vom vorbì puțin despre planurile mele; còci màine trimisul plècă, și trebue să respundu tatălui meu.

— La mòră?... îmi pare rèu cò nu te potu însoți.

— A! nu voiesci?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Voiescu, dar nu potu: am pe acei prieteni, pe cari nu'i potu lăsă singuri.

— Aceasta è împedicarea? Dar, sîrmanul meu Anaxilas, nu scii tu cŏ prietenii tĕi sunt şi ai mei? E! şi mai stai la îndoélă când vedi bine cŏ s'a înnegurat de tot! Socotescu cŏ aceşti voinici Arnăuţi, prietenii tei şi ai mei, nu vor fi atât de haini la inimă să nu închine un pahar în sănĕtatea fiiului tĕu Paolo. Mĕ ducu să'i poftescu.

— Stai! să le vorbescu eu, objectă Anaxilas.

Agerul Italian însĕ se aruncă de uă dată în casă, şi. mai 'nainte de a apucă grădinarul să dică vre uă vorbă, îşi începù politeţele către céla celor şése.

— Amici! le dise el într'uă grecéscă stricată, Anaxilas, care îmi este cel mai bun amicu şi că un părinte, 'mi-a spus cŏ sunteţi amicii sei cei mai iubiţi. Fiind-cŏ tatăl meu 'mi-a trimis astădi bani, 'l am invitat pe el şi vĕ invitu şi pe domnia vóstră să mergem să bem câte un vin próspĕt la móră.

Arnăuţii priviró cu uă surprindere amestecată cu prepus pe junele Italian, care le făcea uă invitaţiune neaşteptată.

— Nu este nebun, dise arnăuţesce Anaxilas: are uă sumă de rubiele pe cari i le-aşi sterge de 'l aşu puté urmă unde vrea să mérgă,

Arnăuţii aţintiró ochii asupra lui Paolo.

— Nu i le-am puté luă aci? întrebă capul cetei.

Paolo, care se prefăcù cŏ nu pricepe nimicu, încreţi uşor sprâncéna şi se trase spre uşe, care remăsese deschisă.

— Nu, respunse Anaxilas: Francul ar tipă din toţi plămânii, şi apoi nu è singur.

— Cu cine mai este?

— Nu sciu; un om ciudat, care se uită réu.

— Aidem atunci să 'l îmbĕtăm acolo unde dice.

— Te gândesci? Dar ce ar' dice comisul când nu ne-ar' găsi aci?

— Dracul să iea pe comisul tĕu! Cine scie cu ce are să ne mînjéscă ochii, pe când lăsăm să scape uă adevĕrată comóră ce n'ar' costă decât un pumnu, doi! Să vedem, Anaxilas, nu este de tot nópte: am puté să ne răpedim într'o clipă. Şi eu simţu cŏ mi è sete. Móra nu è departe.

— Nu se póte, frate, nu se póte: mĕ compromiteţi.

— Hei! dar la toţi ni è sete, dise un alt Arnăut.

— Atunci remâneţi aci; mĕ voiu repedi eu să vĕ aducu vinul. Paolo, fĕtul meu, dise el continuând grecesce, aceşti amici priimescu cu bucuriă propunerea ce le faci, şi, spre a vĕ îndatorà pe toţi, mĕ răpedu ênsumi-eu să vĕ aducu vinul. Unde sunt rubielele tale?

— Să te duci tu! Dar sunt nebun eu să mĕ lasu furat de tine şi să ne aduci şi vin trĕdit?

— N'ai tu încredere în mine?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Tot atâta ar' fi să 'mi puiu mâinele între măselele unei róte de móră.

— Este vulpén cà un demon, díse Anaxilas amicilor sei în arnăuțesce.

— Nu vrea: ce să facem? díse capul cetei în aceeași glosă.

— Am uă idee.

— Spune-o curênd.

— Ascultați, fraților! urmă Anaxilas în limba grécă. Am acì un rachiu minunat de stafide cu miros de migdale amare. Este mai bun decât vinul, care, dupó ce acum este cald, apoi este și oçețit. — Să vedeți ce rachiu!...

Dicênd acestea, trecù în camera de alăturea; de unde se întórse cu un urcior de pământ în mână, și turnând un pahar mare, îl oferi lui Paolo.

— Flécuri! díse acesta: rachiul nu ține locul vinului; și daca tu n'o scii, causa este có esci nu numai un soiu rău, ci și cel mai urîcios animal.

— Gustă'mi puçin din acest pahar și vom vorbì pe urmă, rînji Anaxilas în formă de binevoință.

— Am părerea mea asupra acestei băuture. Daca voiesci bea-o tu și ți-o plătescu eu.

— Dar acest pahar 'l am turnat pentru tine.

— Ai uitat ânsă có esci acì cà un patriarchu și có trebue să ne încurageḑi.

— Aide! Anaxilas, díse unul din Arnăuți, căruia nu 'i ar' fi părut rău să véḑà pe grădinar capiu; înghite-'l uă datâ și dă-ne și noĕ.

— Eu nu béu rachiu.

— Minți! respunse același. Sĕptĕmâna trecută n'ai căḑut bĕt mort la Spiru Canelas.

Anaxilas clipì din ochi de mai multe ori privindu'l.

— Bea'l! bea'l! strigară toți Arnăuții de uă datâ încongiurându'l și luându'i cu sila mâna spre a'i duce paharul la gură.

— Lăsați-mĕ încet...

— Să vedem! În sănĕtatea acestui amicu, care va bé și el unul în sănĕtatea ta!

Anaxilas béù jumĕtate din pahar și restul îl versâ jos eșind răpede afară.

— Moru!... strigâ el. Apă!!.. apă!!..

Paolo eși în datâ după dênsul. În același minut uă fluerătură resună în grădină despre pavilion.

— Audi!! díse el alergând la Bărzoiu, càre își primblà caii.

— Ce?...

— Fluerâ în grădină!.. Aidem!..

Paolo puse mâna pe cóma zidului și 'l sări fără măcar a 'l atinge.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Bârzoiu lăsă caii în voiea lor, își lepădă căciula și sări și el după Paolo cu ușurința unui cerbu.

Grădinarul se perpeliă în dureri, îl apucaseră cârcei cu sughițu. Arnăuții, în rîsul ce le provocase starea lui Anaxilas, nu observaseră primul semnal.

Ună a doa fluerătură mai tare se audi.

Grădinarul, demnu servitor al stăpânului său, cu tóte durerile grozave ce 'i causă alcoolul introdus în stomachu, se tîrî în casă și spuse Arnăuților că s'a dat semnalul.

— Înainte, Michali! diseră capului lor Arnăuții.

— Laturile încuă! replică acesta.

În câte-va sărituri fuseră lângă portița grădinei; o deschiseră în dată și se făcură nevăduți printre arbori.

— Pe unde au apucat? întrebă Paolo pe Dincă, care mergea fără să sufle pe uă potecă laterală.

— Nu 'i-am vădut.

— A! bătrânule. am greșit drumul!... Pe acî! curênd!

Paolo și Dincă săriră pe uă potecă mai largă și mai bătută, îndreptându-se înainte cu tótă iuțéla ce permite întunerecul.

— P'acî! strigă Paolo. Se batu!!! Și, trăgênd amêndoi armele, se aruncară d'a dreptul printre arbori spre a scurtă drumul.

XV

Am lăsat pe Stroie urcând treptele pavilionului din grădină urmat de comisul Scufă.

Dispositiunea spiritului său era négră și încărcată de venin.

Plutind între imputarea ce 'și făcea de a se fi aruncat cu órecare ușurință în nesce adunări din cari demnitatea sa putea eși atinsă, și între dorința de a rupe în față masca unorómeni ce voiseră a'l amăgì în modul cel mai ordinar, eră pe rônd sbucimat între doë tendințe: a plecă numai-decât de acolo învăluind pe acei ómeni în disprețul său, or a remâné spre a'i nesocotì âncă uă dată și a le învederă nimicirea lor. Prima idee eră mai logică și mai prudentă; a doa ânsă i se presentă subt aspectul triumfului, măgulià orgoliul său june și açîtă acel fals amor propriu care nu ne lasă a dă înapoi ênsuși când recunóscem că nu suntem tocmai pe calea cea bună, și aceasta din temerea ridicolului, cugetând că alții ne ar' luà de codaci. Stroie se oprì la cea din urmă idee.

Totul părea dispus la un desnodământ.

Inamicii sêi, stimulați de îndemnurile lui Scufă și munciți de propria lor ură, eră decișì a nu mai păstrà nici uă măsură și a'l tractà că pe uă victimă ce avea să expire peste câte-va minute.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Voià a'i spune în fine curat cò'l-au adus acolo numai spre a'i probà cò unul cà dênsul nu este în stare sà se mêsóre cu boierii cei mari ai terei, apoi sà'l pedepsésca cà pe un trădător perfid și mișel, ce cugetà a pune mâna pe tronul domnescu.

Stroie din parte'i, scàpând victorios din urdirile lor nedemne și preînsciințat de cursa ce i se întindea în acel locu, venià cu ferma resoluțiune de a'i înfruntà cà pe nesce infami vînduți străinilor și lipsiți de or-ce simțiment moral.

Când Stroie se arătà la temelia pavilionului, uà tăcere profundà se făcù între toți acei aprinși vorbitori ce gesticula cu un minut mai 'nainte. Agitațiunea fuse ast-fel, în cât cei mai mulți rémasero cu degitele înghiàçate pe vérga ciubucului lor. Aceia ce promiseserò a luà ânteiu cuvîntul, avea acum gura încleștată. Singur Scufà mai păstrà óre care dómnià asupra'i, cu tóte cò și el avea un fior nervos ce făcea sà 'i tremure buzele.

— Boieri! dise Stroie intrând, sunteți gata de plecare pe cât vêdu?

— În adevêr, dise cu óre-care sfiélà unul dintr'ênșii: è cam târdiu...

— Făceai mai bine de nu veniai, dise și mai încet șetrarul David Potlogeanul, care începea sà aibà mustrări de cuget.

— Sciu, boierule, cò, în urma mișelóselor curse ce mi s'a fost întins în nóptea trecută și în urma prevestirilor ce mi s'a dat despre pericolul ce mê aștéptà àci, făceam póte mai bine de nu veniam. Cu tóte astea am venit sà ascultu ce ar' avé sà'mi dicà cel mai cutedător dintre dumniavóstrà.

Stroie tăcù sà vêdà ce efect producu asupra adversarilor sêi vorbele ce le aruncà în față cu atâta desfidere.

— Pericol aci!?.. îngânà clucerul Sotirache Panas.

— Ne înfrunți, spătare! dise comisul Scufà.

— E pré mult! exclamà aga Panache Fundeanul.

Gurele începuserò a se desmorți. Aceasta încuragià pe aga Serghiades Missitras sà apostrofedę pe Stroie.

— Dar daca este aci un pericol, dise el, cum ai cutedat, *archon* spătare, sà urci aceste trepte? Și, dicêndu-ne aceasta unor boieri din *protipentada* cà noi, n'ai gândit cò vorbele nemêsurate se plătescu aci cu capul?

— Mai ânteiu, replicà Stroie oprindu'l de a continuà, acel pericol din parte-vê, or-care ar' fi el, nu este în stare sà mê înfricoședę; apoi, *archontes*, uà nerăbdare nebiruità mê îndêmnà sà vorbescu unora din dumniavóstrà, dupó care vê voiu rugà sà binevoiți a'mi tăià capul. Voiam pentru cea din urmà órà sà dicu acelor boieri străini...—Nu! acestora n'am nimicu a le dice: cel din urmà dintre Români are dreptul de a le aruncà disprețul în față. — Voiam boierilor români sà le amintescu cò, daca astădi nu mai roșescu nici cò 'și-au risipit stările nici cò stau alăturea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cu aceia ce au tras pînă eri înălțămintea părinților lor, pricina este că 'și-au perdut vrednicia pînă a se face uă pășciune de îngrășat a trădătorilor din Fanar. Voiam să le spuiu că aceia cari vor plânge mai amar perderea țerei, vor fi ei cei d'ântêiu și apoi copii lor. Țerănimea și tîrgoveții, aduși la cea din urmă sărăcia, daca într'uă di de dreptate nu se vor scula să 'și resbune trei veacuri de jafu și de crudime, vor privi însă cu uă cumplită nepăsare cum gîdele străinului pune strêngul pe ceea ce uă-dinióră eră mîndria neamului românescu!...

Spuneți, boieri, dumniavóstră, dacă este ceva mai înjositor de cât a priimi să fiă cine-va boierul unei țere de care își rîde în taină și pe care o precupețesce în vileagu! — A! *veliți* boieri așteptați cinste și închinăciune dela popor, și apoi lăsați pe nesce venetici nerușinați și neomenoși să bată, să despóie și să ucidă pe acest popor, din al cărui sîn ați eșit și în mijlocul cărnia sunt și astădi neamurile dumniavóstre! Resturnați pe divane moi, priviți cu nepăsare cum ordiele străinilor calcă țéra, întină locașurile unde preoții credinței nóstre se rógă, unde mamele, surorele și fiicele nóstre au vêrsat ferbinți și curate lacrême! Și vĕ mai puteți numi povĕțuitorii, stâlpii poporului, fii sĕi aleși, resbunătorii rușinii neamului românescu!...

Aideți, *veliți* boieri! trageți junghiurile acum și veniți de mĕ ucideți. De ce să lăsați ca și aceasta mică trébă s'o faca tot veneticii din Fanar?

Stroie tăcù și'și încrucișă bracele, așteptând ca cine-va din adversarii sei să releve cuvintele de sânge ce le adresase.

Căpitanul Fărcășanul, așteptându-se la uă explosiune a mêniei boierilor din kiosk, sta cu mâna pe mânerul spadei sale, gata a o trage la cea mai mică mișcare.

— Spătare! daca mâine ne vom mai vedé, îmi vei da sémă de necinstea și afrontul ce ne aduci! strigă înfuriat aga Panache Fundeanul.

— Pentru ce nu acum, *archonta*?... Sunt ací.

— Ne vei cunósce îndată, spătare! dise concentrat comisul Scufă.—Aidem, *archontes*. Pînă acum 'i-a fost!...

Toți óspeții kioskului se îndreptară iute spre scară.

Stroie se dete puțin la uă parte și, într'uă positiune amenințătóre, privi cum alunecă pe scară doé-deci de brațe, dintre cari a patra parte de s'ar fi ardicat asupră-'i, cine scie ce urmări putea să aibă.

— Petrache, dise el lui Fărcășanu, când toți apucară prin alee, îmi închipuiam că a mai remas ceva bun într'ênșii; acum am perdut și aceasta închipuire. Aidem.

N'apucase însĕ să pronunțe cuvîntul din urmă, și doĕ fluerături se audì una după alta din mijlocul grădinei.

— Eri, când am plecat din adunarea acestor ómeni, urmă Stroie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

m'am pomenit pîrît cŏ urdescu în taină uă resturnare ; astă-séră, lucrul trebuind să mérgă crescênd, cată să ne aşteptăm la o lovire cu arma. Semnul s'a dat. — Trage'ţi sabia, dragul meŭ Petrache : vĕdu uă umbră négră înaintând către noi.

— Şi crezi cŏ vine asupra nóstră ?

— Nu mĕ îndoescu.

— Atunci sunt ómeni plătiţi de cei ce erà aci ?

— Aşà.

— De ce 'i-ai lăsat darŏ să plece nepedepsiţi ?

— Peutru cŏ fiind destul de codaci, nici unul n'a cutedat să'mi respundă la afrontul ce le-am făcut. De aşu fi fost un căprar nemţescu, 'i-aşu fi bătut cu latul sabiei, cŏci ascuţişul nici unuia nu i se cade ; aflându-mĕ însĕ ce sunt, au remas plătiţi cu vorbele ce le-am dis.

— Şi acum ne trimitu loviri de iatagan în locu de multumită.

— Cum vedi.

In adevĕr, cei şése Arnăuţi cu căpetenia lor în frunte se apropià cu paşi de lup, aţintind privirile spre pavilion. Stroie însĕ nu erà acolo : apucase să se depărtede căti-va paşi pe aleea principalĕ ce conducea la pórtă.

— Au scăpat, Adame ! strigă Michali unuia din Arnăuţi, vĕdênd cŏ nu erà nimeni în pavilion.

— Nu, Michali ! étŏ-'i aci.

Stroie şi Fărcăşanul se adăpostiserŏ fiă-care cu spatele de unul din teii groşi ce se aflà pe marginea aleii celei mari, şi aşteptà cu spadele trase pe banditi.

Capul ucigaşilor merse cu băgare de sémă în direcţiunea unde îl chiamà locotenentul sĕu.

— Uite-'i la acel teiu, dise acesta în arnăutesce ; sunt armaţi. Nu vom sfîrşi curênd cu latul, cată să le arătăm iataganul.

— Boierul a dis cu latul. . . . E destul timpu pînŏ la dio, şi suntem şése în contra a doi.

Capul Arnăuţilor înaintă resolut cu latul pregătit pînŏ la patru paşi de Stroie.

— Inchinaţi-vĕ şi cădeţi în genuchie daca sunteţi chreştini ! strigă el lui Stroie şi Fărcăşanului. Peste doĕ minute n'aveţi să mai trăiţi. Să nu fiă pĕcatul meu : v'am prevestit.

— Trebue să spintecu capul acestui ticălos, spătare ? întrebă Fărcăşanul.

— Feresce-te de a te descoperì, respunse Stroie. Vedi cŏ toţi cei-lalţi sunt cu iataganele trase. Cată să ne apĕrăm în locu pînŏ când vor remănè în numĕr d'uă potrivă cu noi.

Somaţiunea capului bandei remâind farŏ efect, acesta mai înaintă un pas spre Stroie şi aruncă de uă dată latul de mĕtase ce avea în mână asupra capului sĕu. Stroie făcù uă mişcare răpede, şi latul îi alunecă pe umeri. Banditul îl retrase iute.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— A! exclamă el, te-ai ferit! Vom face ochiul mai largu şi vei intră cu totul.—Vanca! adu unélta lui Anaxilas: este mai bună decât a nóstră.

Arnăutul alergă în dată la căpitanul său cu laţul ce 'i cerea.

Pe când ânsă îi transmitea acel instrument, Stroie cu o lovitură spintecă capul lui Vanca.

— Michali! urlă acela ce se chiamă Adam, boierul a fost un nerod şi noi suntem nesce asini: nu merge cu laţul aci. Trage sabia şi să sfîrşim în doe minute. Vanca a murit!

— Trageţi sabiele, băeţi! şi pe ei de uă dată! comandă Michali, trăgênd el ântêiu sabia.

Toţi Arnăuţii, avênd iataganele scóse, preferiră a se servì mai bine cu dênsele, aceasta fiind arma de predilecţiune a lor. Cât ânsă pentru a se apropià, le fu imposibil, căci spadele lui Stroie şi Fărcăşanului, fiind mai lunge, îi ţinea la uă distanţă de jumătate stânjen departe.

Michali făcea singur sforţuri turbate spre a lovì pe Ştroie, pe când cei-lalţi îl ameninţă de departe cu vîrful cuţitelor lor. Vedênd ânsă că de mai bine de dece minute se luptă în deşert fără a'i face uă singură sgîrietură, când el avea braţul şi figura crestate în mai multe locuri, înţelese că, de va mai continuă ast-fel, va fi nevoit să arunce singur sabia, mâna fiindu'i mài de tot amorţită. De aceea strigă din nuou ómenilor sêi să nu se sfiéscă şi să se arunce înainte.

Un alt Arnăut cădù la piciórele lui Fărcăşanul, victimă a supunerii sale la ordinele capului bandei.

— Vangheli! strigă Adam, ai murit, frate?

Vangheli căduse cu faţa în sus. Sângele îi curgea în şiróie din larga tăietură ce priimise în gût.

— 'Nainte, ticăloşilor! strigă furios de mênià Michali. Ne taiă pe toţi aci, şi vé lăsaţi!...

N'apucase să termine bine aceste cuvinte şi sabia sa sburâ la cinci paşi departe de dênsul. Banditul voì să se răpédă cu iataganul asupra lui Stroie; acesta ânsă îi reteda pumnul mai 'nainte d'a apucà să 'l tragă.

— M'a mâncat fript, Adame! strigă Michali plângênd de durere şi de mênià. Am remas ciungu... Resbună-mè...

Adam trecù în faţa lui Stroie şi voì să 'i arunce în cap iataganul mai 'nainte de a 'l atacă cu sabia. Lovitura ânsă fuse nedibace, căci arma trecù vijiind pe la urechiele lui Stroie, atingênd numai uşor gâtul Fărcaşanului, care se află de ceea-laltă parte a arborelui.

— Etŏ cum se aruncă un cuţit, *canalia!* strigă uă voce de uă dată în faţa lui Adam, pe când acesta îşi trăgea sabia din téca.— Privesce!

Dicênd acestea, un stilet lungu aprópe d'uă palmă, lucì că un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

fulger și se înfipse mai mult de trei degite d'asupra urechiei drepte a Arnăutului. Locotenentul lui Michali cădù fără să dea măcar un țipet. Această lovitură de maestru plecà din mâna lui Paolo, care sosise pe câmpul luptei.

— Să te vĕdu acum, Bărzoiu! strigà junele Italian înflăcărat la vederea Arnăuților. Acum e timpul să 'i dumici, precum ziceai.

Bărzoiu nu așteptase ânsĕ îndemnul și culcase la pământ pe unul din adversarii căpitanului Fărcășanu.

Erà și timpul: căpitanul se luptà de mai bine de uă jumĕtà de oră; braçul îi erà atât de ostenit, în cât abià mai putea ține spada în mână. Singur Stroie resistà cu vigóre, grație exercițiului ce avea și marii sale forțe corporali.

Michali și cei doi Arnăuți ce mai scăpaserò cu viață, ciopărțiți de loviturele ce primiserò și simțindu-se perduți cu totul, aruncarò iataganele, pistólele și sabiele și se îndreptarò în fuga mare spre marginea gîrlei, în care săriró d'uă dată îmbrăcați cum erà.

Doi dintr'ênșii reușiró a trece dincolo. Michali ânsĕ, care își perduse mai tot sângele, cădù la fund și nu se mai ardicà.

Dupò uă jumĕtà de oră, Stroie, Fărcășanul, Paolo și bĕtrânul Bărzoiu intrà în capitalĕ, mult mai voioși decât ar fi fost daca nu li s'ar' fi întîmplat nimicu.

Toți óspeții pavilionului turcescu se depărtaserò cu atâta răpediune, în cât nici unul n'a fost ajuns pe drum de cei patru cavaleri ce se întorcea.

Adevĕrul este cò aceste demne persóne, fără a presupune casul când Stroie ar' fi scăpat din mâinele a șése inși, gândindu-se cò a doa zi erà convocați de Mavrogheni spre a luà uă decisiune în privința armării glótelor, și nevoind a dà ochi cu Vodă după mórtea lui Stroie, aflarò cu cale a nu se mai întórce pe la casele lor.

Fiă-care, trimițêndu-'și trăsura cu caii la un locu hotărît de mai 'nainte, se îndreptase în acea parte, și d'acolo toți porniserò spre Focșani. In acel orașu se așteptà sosirea în curênd a Nemților și a Rușilor.

XVI.

Aceia dintre boieri cari se aflà amestecați în afacerea dela grădina Scufà și cari nu plecaserò din capitalĕ, petrecurò uă nópte teribil de lungă.

Deși comisul Teochari și vr'uă doi, trei dintre intimi le dedeserò încredințarea cò și Mavrogheni erà în acĕa conspirațiune, nimicu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ânsè externu nu le dà uă convicțiune; apoi cu un character cà al Despotului, totul erà de temut.

De reușià combinațiunea, àvea să le arunce de sigur culpa uciderii spătarului seŭ. Acum, când Stroie a scăpat, pe lângŏ mirarea ce cată să simtă de nereușirea planului, are să adauge zelul furiósei sale justiție în contra celor suspecți și nesuspecți.

Toți câți avea uă posițiune óre-care în Bucuresci, scià totul înainte de medul nopții.

Incidentul lui Stroie cu adunarea de la grădină fuse narat cu amènuntul în tóte circumstanțele sale principali și secundare de către valetul lui Carra or-cui voise să'l asculte; ast-fel respândit din curtea domnéscă, trecuse cu răpediunea fulgerului in tóte urechiele Bucurescilor oficiali.

Am vĕdut cŏ Mavrogheni lipsià cu Turnavitul în timpul pe când Brunet trimitea pe Paolo lui Stroie.

In dată dupŏ reintrarea sa în palat, încunosciințat prin Carra de cele ce avea să se întîmple la grădina comisului Scufă, dedese ordin comandantului guardiei să trimiță o cétă de spahii cari să încongiure grădina și să prindă pe toți câți se vor află în întru. Uă altă cétă de bostangii càtà să se așede în curțile tutulor boierilor câți nu se vor află a casă la aprinsul luminărilor.

Amèndoĕ aceste mĕsure remâseserŏ fărŏ efect. Céta călare, din negligență sau cine scie din ce altă causă, abià eșià din curtea domnéscă pe când Stroie intrà in Antim; iar bostangii se întorseserŏ la *ogiacu* spre a cere instrucțiuni, cŏci li se refusase intrarea în tóte curțile boierilor absenți. Gendarmii acestia adàugià cŏ ar' fi fost și insultați peste zid de servitorii acelor curți; iar bostangi-basa aflase de cuviință a le recomandà să remâiă liniștiți pînŏ a doa di la deșteptarea Măriei sale (care atunci dormià), neputènd din capul sĕu să iea mĕsure în contra țiganilor boieresci.

Nici uă arestațiune deci nu se făcuse.

Lucrurile or aspectul lucrurilor a doa di de diminéță avea fisionomia sa de tóte dilele. Mavrogheni dormise bine și părea cŏ nu visase nimicu rĕu.—Despotul avea mài tot-d'auna visuri urîte, pe cari le interpretà apoi singur în greutatea boieriniii.—Și fiind cŏ nimeni nu fusese ardicat diminéța din așternut de vre uă patrulă de Arnăuți spre a fi dus la palat, erà semnu cŏ incidentul lui Stroie nu aflase simpatie la curte.

Tóte aceste aprețieri mai mult sau mai puțin întemeiate asupra nepĕsării culpabili a lui Mavrogheni, or asupra cugetărilor ascunse ce nutrià în privința boierilor, nu intrà în rolul nostru de a le analisà.

Și prima nóstră rațiune este cŏ istoricul Cernătescul, care a scris istoria țĕrei de la Caragea spre noi, are fărŏ îndoélă datoria și intențiunea d'a o continuà dela Caragea spre Mavrogheni, și ênsuși mai în sus.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

A doa rațiune este că Del Chiaro, generalul Bawr, Raicevici, Vaillant, Regnault și Carra ênsuși, prevĕdênd cu drept cuvînt că acéstă epochă nu póte scăpà agerimii profesorului de *Istoria Patriei*, s'au mărginit a deschide uă mare parentesĕ chronologică, făcênd ferbinți urări numai ca golul să nu fiă împlut cu aiurări nesărate.

A treia a mea rațiune, în fine, este că eu, nefiind nici apologistul boierilor din acea epochă nici solidar de turpitudinile comise în toți timpii, n'am să 'mi frĕmênt mintea spre a aflà în Mavrogheni uă circumstanță ușurătóre în contra lungului șir de crime ce istoria impută Domnilor din Fanar, sau să mai îngreuiedu responsabilitatea către posteritate a acelor boieri venali și servili ce au dat mână de ajutor inamicilor patriei lor.

Tóte astea potu fi bune acolo unde există uă consciință despre rĕu și uă noțiune despre justiție.

La noi!... astădi... O fericit Eldorado al brigandilor salariați de un popol crucificat și ultragiat!

—Nu! aceste cuvinte n'au sens! Totul are rațiunea sa de a fi și a se produce.

Pentru ce există șérpele între reptile, tigrul și ciacalul între patrupede, vulturul între sburătóre?...

Dar omul?... El are stomachul, mintea și forța brațelor. El póte tot ce voiesce, și ceea ce voiesce mai mult este puterea de a atrage totul la sine.

Nu! acestea sunt producțiuni cosmice, figure umbróse, jocul unui caleidoscop fantasticu.

Cum óre acest romanțu 'și-ar' păstrà pînó la fine characterul idilicu daca, lăsând câmpul nemărginit al imaginațiunii, s'ar' restrînge în sfera prosaică a bărbaților nostri de Stat, alt-fel, toți filosofi, toți filantropi și adevĕrați mântuitori ai patriei?

Când aceste pagini ar' devenì uă carte, lucru pré cutedĕtór într'uă țĕră unde începe a nu se mai citi, ce ar' cuprinde ele care să nu fiă sciut de uă generațiune îmbuibată și sătulă de a învĕță?

Și acum, după ce am oprit cursul Pegasului meu în mĭdlocul sborului sĕŭ spre a'l face să atingă puțiu pământul realităților pipăite, îndreptându'i iarăși privirile către curtea domnéscă, voiu spune lectorului binevoitor că Mavrogheni convocase pentru acea ḑi adunrea veliților boieri, și că aceste personage, câte nu lipsià airea, se adunaserĕ în Divan.

Dositeu, mitropolit al Ungro-Vlahiei, episcopul Buzĕului și archimandritul Argeșului cu mai mulți egumeni și stareți tronà în jețurile lor. Filaret al Rómnicului nu venise âncŏ.

Trei-ḑeci de boieri mari erà adunați în Divan. Se așteptà Mavrogheni.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Cu tóte semnele externe d'uă fericită aparență, preocupățiunea eră pe tóte feçele. Fiă-care în parte avea motivele sale de neliniște.

— Ce mai voià să le céră acest om fără cuviință către el-ênsuși și fără considerațiune către *înaltele vrednicii ale țerei*?

— La ce'i chiămase cu atâta pripă, și acum aprópe de prându îi ținea nemâncați fără să le dică măcar un cuvînt?

Boierii vorbià între dênșii spre a uită nesuferita întârdiere a Despotului și protestațiunile dolenți ale stomachului lor deșert din revêrsatul ciorilor.

Această conversațiune eră mai mult uă articulațiune de sunete fără legătură și logică, cuvinte disc din vîrful buzelor, serbede și fără însuflețire că și figurele lor torturate de atâtea impresiuni contrare.

In fine, Mavrogheni, precedat de bași-ciohodar și de idiclii și urmat de Turnavitul și de alți comandanți superiori ai óstii, intră în sala Divanului făcênd un ușor semnu din cap.

Stroie intră de uă dată cu Mavrogheni, lăsând prin respect uă mică distanță între el și Domnitor.

Tótă adunarea se află în picióre.

Faça Domnului eră posomorită și uă expresiune de amară ironiă rêtăcià pe buzele sale cărnóse.

El privi încet pe fiă-care, că cum ar' fi voit să 'și dea sémă de cugetările lor, puse capul în jos și remase ast-fel câte-va secunde.

Nimicu nu mișcă. Ensăși tușea uscată a mitropolitului, de care pré sânțiă sa eră turmentat de mai mulți ani, amuțise că prin farmecu, că cum ar' fi înghițit cea mai alinătóre pastă de nafé a doctorului Delangrenier.

— Boieri, dumniavóstră, dise în fine Mavrogheni, ardicând capul și privind pe cei mai bêtrâni, v'ați născut pe acest pământ al Românieĭ, și eu sunt un străin venit de peste mări. Am ardicat uă óste din cele mai bune braçe ce am putut adună, și v'am chiămat astădi să vĕ dau această bucurătóre scire. Óstea aceasta v'o dau dumniavóstrĕ s'o duceți la biruință. Dușmanul înaintédă asupra țerei prin trei locuri și vrea s'o cuprindă și s'o împartă. Chiămați-vĕ într'ajutor vechia vitezià românéscă; aprindeți-vĕ inimele la flacărea patriotismului strămoșescu, și ce nu s'ar' puté în timpi regulați, faceți să se pótă acum.

Mâine fiă-care își va priimi pitacul înaintea cetei sale, iar poimâine vom plecă cu toții, și Dumnedeu într'ajutor!

Pré sânțite părinte, iubitorilor de Dumnedeu archierei și pré cuviosilor archimandriți, urmă el adresându-se mitropolitului și celorlalți clerici, așà este că și sântiele vóstre vĕ uniți în cuget cu mine și dați sânta vóstră binecuvîntare acestor oșteni?

Tocmai în minutul când se pregătià să respundă, de sigur afirmativ, eminența sa mitropolitul fuse apucat de un acces de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tuse atât de nervósă și astmatică, în cât nu numai se află în neputința de a articulà vre un cuvînt, dar âncŏ fu causa cŏ nici cei-lalți venerabili părinți nu 'și puturŏ dà părerea aprobătóre, grăbiți fiind să alerge lŭngŏ pré sânția sa, care se cocoșase mài de tot muncindu-se să'și scóță flegma din pept.

Mavrogheni luà aceasta drept un avênt patrioticu, care manifestându-se cu ùă pré mare iuțélă în inima Păstorului și căfând să ésă d'uă dată, se înțepenise la nodul gîtului, unde, din causa uscăciunii acestui organ, nu putea să dea nici înainte nici îndĕrĕt.

— Așà este, pré sânțite! urmà Mavrogheni. Sciu cŏ'ți saltă inima de fericire la ideea de a vedé pe acești iubiți fii sufletesci trăgênd vitezele lor spade pentru apĕrarea pămêntului strămoșescu. De aceea te voiu rugà ferbinte ca ênsuți pré sânția ta să vii mâine în tabĕră să sânțesci stégurile românesci și să priimesci jurămêntul acestor inimoși apĕrători ai țerei.

— Acum, *veliți* boieri, vĕ mulțumescu din inimă cŏ ați respuns la chiămarea mea. Și pentru ca bucuria să 'mi fiă deplină, vĕ voiu rugà pe toți să remâneți ca să prândim împreună.

— Pré sânțite, vĕdu cŏ esci ostenit. Binevoiesce a'mi dà binecuvîntarea si să trecem de aci.

Mitropolitul n'avù timpul de a binecuvîntà: d'abià resuflase puțin și îndĕrĕtnica sa de tuse îl apucă din nuou, că și când ar' fi fost uă imboldire a Satanei. Această împregiurare oprì în locu pe Mavrogheni tocmai când întindea mâna să ieà sântele móște dela gîtul eminenției sale ca să le sărute.

Mài tot atunci un fel de murmură confusă se audì despre fundul salei și uă mișcare de neastêmpĕr se produse în adunare. Unul sau doi dintre boieri tușirŏ spre a'și drege versul, cei-lalți își strînserŏ binișele la peptu și făcurŏ câți-va pași în direcțiunea mitropolitului.

— Măria ta! cuteđă în fine unul a đice, ne rugăm să fim ascultați.

Mavrogheni se oprì de uă dată.

— Măria ta, continuă același, iĕrtă cutedarea nóstră. Te rugăm să *te milostivêsci* a luà în vedere cŏ ceea ce ne ceri este peste puterile nóstre să împlinim.

— Să vedem, đise Mavrogheni, rezemându'și braçele pe mânerul sabiei sale și privind cu liniște.

— Măria ta, reluă un al doilea cu mai mult cumpĕt, încuragiat de liniștea Despotului. Resboiul în care ni se cere să intrăm este cu totul străin pentru noi. Nimeni din noi n'a fost în vre uă bătăliă. In faça pericolului în care am pune tronul Măriei tale și în vederea jertfelor fără folos ce am face cu viața atâtor chreștini încredințați noĕ, suntem datori să lăsăm or-ce mîndriă la uă parte, și să spunem Măriei tale chiar cŏ nu suntem în stare să ne mĕsurăm cu puterile a doĕ împĕrății.

— Să binevoiesci a luà aminte, Măria ta, đise cu gravitate un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

al treilea personagiu, că nici ênsăși vrednicia obrazelor nóstre nu îngadue să încălicăm calul și să învêrtim sabia, cum ar' face un ostașu de rônd La trépta nóstră și în vestmintele ce purtăm, ar fi chiar un lucru de rîs. Măria ta ai destui neferi și arnăuți vitezi, cărora le plătesce vistieria țêrei, spre a ne cruță pe noi. La ce am mai ajuns în asemenea trépță daca ni se cere astădi un ast-fel de beilicu?

— Daca é așà, vê ceru consiliu, dise Mavrogheni concentrat și abià putêndu-se stăpâni: ce părere aveți?

Mitropolitul și câți-va din cei mai aprópe boieri se privirô oblicu.

— Măria ta esci destul de luminat, însînui unul dela spatele eminenției sale.

— Nu! vorbiți.

— Măria ta, dise cel de mai 'nainte, smerita mea părere ar' fi să trimiți veste la înalta Pórtă ca să scape țéra de acest focu. Ea nu este în stare să se misce, necum să se mai bată.

— Lucrul é ușor. Potu trimite pe cine-va din dumniavóstră cu această soliă, iar eu să mê tragu peste Dunăre cu mult, puçinul ce am în lădi: dumniavóstră iarăși puteți trece munții în Brașov sau în Sibiiu și să scăpați de supêrări; dar țéra?...

— Țéra, Măria ta, a răbdat multe; va trece cum va puté și nevoiea aceasta. Póte va dà Dumnedeu să fiă cea din urmă ispită.

— Trei-deci de armăsari să fiă gata jos! strigă de uă dată Mavrogheni către unul din idiclii presenți, și să se închidă porțele!

Buzele sale gróse, ce învinețiserô de mêniă, părea îndoite prin strîngerea convulsivă ce el le impusese; iar ochii sei rotunzi și însângerați părea că se rotescu subt umbrósele sale sprâncene aruncênd luciri furióse împregiuru'i.

— O pré sântite! dise el adresându-se către mitropolit, sunt órc acestia urmașii lui Mircea, lui Țepeșu și ai lui Michaiu? Se asêmênă acestia Buzeșcilor, Calufirescilor, Fărcașilor și tutulor acelora ce ținurô ei singuri peptu lui Baiazed, lui Mahomed, lui Murad, lui Soleiman și multimilor fioróse de Osmanlîi ce ajunseserô spaima Europei? Sêmênă aceste păpuși urîte cu acei înflăcărați resbelatori ce bătea Dristorul, ardea Nicopolea, încungiurà Vidinul și nevoià pe mîndrii sultani să trimită daruri prețióse capului lor neîmblânzit? Lupta în contra celui mai înfricoșător dușman nu erà bine sfîrșită, și dela marginea Dunării sburà farô répaus când peste stâncele Carpaților spre a sdrobì ordele Ungurilor, când peste Milcov spre a pune în gónă pe Tătari sau a frânge trufia Leșilor! Atunci nu se întrebà care este inamicul ce călcà țéra nici în ce numêr este; tot Românul devenià un luptător și tot ferul, uă armă.

A! eu un veneticu sciu acestea despre strămoșii dumniavóstrê, și dumniavóstră ați uitat pînô și ținoa de eri!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Daca tóte câte am ḑis sunt adevĕrate, ḑaca acest pămĕnt este românescu, apoi astădi, stând precum stați, or sunteți nesce haini mișei și trădători, or sunteți născuți din sclavii acelor mîndri oșteni de uă-dinióră. — O! un sânge curat nu póte degenerà pînó la aceastà trépță de înjosire.

Și mai pretindeți a vĕ urcà pe tronul eroilor de altă dată și a domni peste un popol al cărui pămĕnt nu sciți să'l apĕrați!— Aideți, boieri! deșertați sala!

Cu gestul amenințător și cu privirea batjocoritóre, Mavrogheni se trase la uă parte spre a lăsà locu să defileḑe pe dinaintea sa umbrele palide ale acestor făpture fără inimă, ce suferià fără murmură să se ultrageḑe în modul cel mai sângeros demnitatea și orgoliul cavalerilor români.

Guardia se înșirui în linià d'uă parte și de alta, și formele ómenesci ce purtà fără să merite titlul de boieri, alunecară afară cu capetele în jos una câte una fără să li se audă măcar respirațiunea.

— Aideți și dumniavóstră, *archontes*! adăugi Mavrogheni, făcĕnd un gest de plecare la șépte dintre membrii Divanului ce remăseseră în urmă.

— Nu! Măria ta, respunseră acestia mài toți în același timpu. Ne vei dà voie să remânem.

— Măria ta, ḑice Scarlat Câmpineanul înaintând în fruntea celor-lalți, Românii potu cădé sdrobiți de numĕrul dușmanilor lor, nu vor plecà ânsĕ de bună voie capul sub jugul Neamțului sau al Muscalului. Sunt brațe în țéră. Aceste brațe potu fi tăiate în luptă, dar nu vor luà singure férele rușinóse ale robiei. Noi acestia de aci te vom urmà în bătaie.

Fiă-care din acești șépte juni își ținea mâna pe pumnarul sĕu, toți resoluți a se aruncà asupra tiranului daca va voi să'i insulte.

Mavrogheni își șterse fruntea de sudóre. Uă înveḑerată binevoință se resfrângea pe fața sa. Cu un pas sigur și deschis, merse de strînse pe rônd mâna tutulor acestor șépte juni, ce protestară cu tărià în contra acusațiunii de degradare a sângelui românescu.

Acești juni erà: doi frați Câmpineni, doi frați Cantacuzini, un Golescu. un Cârlova și un Brăiloiu. Istoria n'a conservat numele celor-lalți doĕ-ḑeci și trei: póte có în realitate nici n'avea un nume.

— *Archon* căminare, ḑise Mavrogheni adresându-se către Scarlat Câmpineanul, n'am să vĕ mulțumescu; vĕ spuiu ânsĕ cu inima plină de bucurià có mĕ credu fericit vĕḑĕnd có se mai află ânco aci inime cari bătu vitezesce.

M'așu fi luptat singur pentru tronul acestei țere; eram dator s'o facu; dar tot d'auna mi-așu fi întors privirile înapoi sĕ vĕḑu daca pînó în cele din urmă nu se scólă vre unul din urmașii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

eroilor de altă dată spre a mĕ însoçi în luptă. Într'uă ţĕră unde vieţuescu reptilele, ce póte fi domnitorul locului?

Aidem jos!

Mavrogheni se scobori urmat de Stroie, de Turnavitul şi de cei-lalţi şépte boieri. Când ajunse pe trépta de jos a scărei, se întórse pe jumĕtate către cei doĕ-deci şi trei, ce se scoborîserĕ mai 'nainte şi se află în vestibul, afundaţi în tăcere şi aşteptând cu fricĕ sórt'a ce voiă a le face tiranul:

— Înainte, *archontes*! şi pe cai acum! le dise el fărĕ a'i privi.

Nimeni nu se mişcă ânsĕ din locu. Paliḑi că lumina şiovăitóre a unei candele mormîntali gata a se stinge, se priviră unii pe alţii fărĕ a'şi vorbi.

— O culme a înjosirii! strigă Mavrogheni, şi un rîs'nervos cu hohot plecă din plămânii sei spre a exprimă acel grad de indignaţiune în care cine-va stă în cumpĕnă între uă resoluţiune teribilĕ şi desgustul de a o pune în lucrare.

— Iea-le caftanele! *archon* cămărăşe, dise el adresându-se unuia din idiclii, şi îmbracă'mi cu dênsele caii de afarĕ.

Ordinul se execută fărĕ nici o protestaţiune şi cu iuţéla unei clipiri.

Mavrogheni înaintă pe cea din urmă scară de afarĕ, dise lui başi-ciohodar să'i aducă pe rând fiă-care animal şi le conferi, în uimirea tutulor, rangurile corespondenţi caftanelor cu care erà acoperiţi. Când cel din urmă cal terminà defilarea, se întórse către boieri şi le dise cu ultimul dispreţu:

— Aideţi, *archontes*! aţi pocăltit de fóme: puteţi să plecaţi!— Deschideţi porţele, hostangii, şi duceţi'mi boierii la iesle!

XVII

A doa ḑi dupĕ aceastĕ straniă întîmplare, Bucurescii se scularĕ cu faça cuprinsă de ruşine şi sérbĕdă de afrontul ne mai auḑit ce priimiserĕ în curtea domnéscă din partea Despotului *simitgiu*,

Tîrgoveţii, cari aparţinea mai în totalitate clasii boieresci, unii prin daraveri, alţii prin lucrul manual, alţii prin scutiri de *biruri* şi de *potvedi*, identificaţi, din causa pungelor lor de bogasiu large şi profunde, cu sórt'a bună şi rea a acestor puternici *stâlpi ai ţĕrei*, se codiă să ésă din casă afarĕ spre a nu se întîlni unii cu alţii: atât le venià greu să nu lase altor străini să citéscă pe frunte-le ultragiul la care fuseserĕ supuşi respectivii lor patroni.

La această mare supĕrare se mai adăugià şi temerea despre urmările ce putea avé urgia domnéscă.

Doi-spre-ḑece boieri numai se exilaserĕ, şi comerçul îşi simţià pântecele lignit: ce trebuià să fiă daca nenorocirea ar' fi căḑut pe toţi acei boieri cu jupânesele, fetele şi coconii lor?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Kesatul cătă să se arunce asupra pieței că uă nópte de Noembre întunecósă, rece și lugubră, rupênd strașinele cele lunge ale caselor sub vêrsarea unei ploi de potop și în urletul cobitor al câinilor din suburbi.

Situațiunea putea luà întinderea unei maladie contagióse în stomachul *iș̦licarilor*, *șalvaragiilor*, *cazacliilor* și *lipscanilor toptangii*.

Aci ânsĕ, că în tóte, *Ironia* dumnedeascà nu lăsà să se rĕpuiă atâta chreștinĕtate: înaltul cler, furnicând pe stradele Bucurescilor și îmbuibat de veniturile mónăstirilor și schiturilor, sta ț̦épên și tare, erà gras și sănĕtos, și, pinò la întórcerea timpilor fericiți, erà de sineși preursit să facă în piață bogatele cumpĕrări de blane de Rusia, șaluri de Persia, mĕtăsuri de Stambol și Ispahan și de multe și gustóse articole de băcănià.

Dintre toți *cupeț̦ii*, singuri tabacii, cojocarii grosi, văpsitorii și cârciumarii erà scutiți de grije. Acestora ânsĕ nici le prĕ băgà cine-va de sémă, că unora ce avea d'a face cu prostimea și trăià fără stăpâni.

Lasu asemenea d'uă parte pe brutari, măcelari, precupeți și vênd̦ĕtorii de verdeț̦uri. Această grasă păsciune a agenților comunali și polițienesci din timpii moderni nu erà regulată în corporațiuni, și mài nu se simț̦ià existența lor. Mài toți óspeții Bucurescilor se îndestulà prin ei-înșiși, afară de Nemți, cari erà prĕ puțini atunci, și cărora, că trecĕtori, le dà alț̦ii de mâncare. Pâinea se fabricà în casele tutulor: erà turte, azime, pâine dospită și mălaie în ț̦est. Singuri boierii și cei fără menagiu mâncà lipii și simiți. Iar cât pentru verdeț̦uri, lăptucele franțese, vérda de Belgia și guliele nemț̦esci, cu tóte varietățile grădinăriei moderne, erà necunoscute. Înalta aristocrațiă își mâncà mielul fript cu cépă și usturoiu verde, iar în casuri excepționali, cu salată de păpădiă.

Afară de acea gravă neliniște, uă altă mișcare mai accentuată turburà dulcele repaus al burgesiei bucurescene: uă ferbere fără scomot se vedea în rôndurile boierilor. Aceasta prevestià iară vr'uă restriște necunoscută.

Se apropià Rușii și Nemț̦ii, înaintà Turcii, Mavrogheni armà *bădĕrănimea*. Crâietul Bucurescilor și de prin alte orașe străbătea suburbile, înverșunați de vin și de fițilurile ómenilor domnesci, cântând cântece selbatice și urîcióse în auḑul jupâneselor. Caftanurile a doĕ-ḑeci și trei de boieri mari fuseseră date vitelor și un numĕr însemnat de alț̦i *veliț̦i* boieri erà *osîndiț̦i* să mérgă la bătaie!

Și nu erà nici măcar miḑlocu de resbunare!... Orașul erà copleșit de creaturele Insularului, și, spre mai mare durere, șépte dintre boierii de frunte ai țĕrei se punea de bună voie sub stégurile lui.

E! dar nimeni nu putea sci âncò întinderea rĕului!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Cine erà cei-lalți boieri sau fii de boier pe cari îi mai luà la óste? Pe cine alesese tiranul să jertféscă urei sale în protiva neamului boieresc?

— Da! scopul trădătorului erà acum descoperit: voià să nimicéscă într'un resboiu fără de lege flórea boierimii ca să pótă domni în pace peste calici!...

— Nu erà un domnitor Grecul acesta, erà curat Antichristul, care punea pe Români alăturea cu Turcii și cu alți nelegiuiți de Tătari să se batà în contra chreștinilor de Nemți și Muscali!.....

Blăstemele și înjurăturele nu mai încăpea în urechiele tiranului.

În această stare de consternațiune generalé, numai femeile își păstraseră sângele rece.

Nu credu ca aceasta să surprindă pe nimeni: la noi Românii este cel mai simplu lucru; și faptul s'a repetit în atâtea rônduri, în cât însuși apostolul Toma ar' crede, d'ar'mai trăi, fără uă nouă expertisă a sântelor sale degite.

Când bărbații, uluiți de uă victoriă neașteptată, nu mai sciă ce să facă inamicului (care și el își perduse mințile), femeile apucară cobilițele și desnodară pe Turci tocmai pe când se grăbià să'și încalece caii legați la gard.

Întîmplarea este aprópe adevĕrată, côci se dice cô s'ar'fi urmat pe la anul 1806, inainte de sosirea generalului rus Miloradovici, însĕ după nascerea lui Christ.

Tot ce se mai póte adăugi că notiță istorică, este cô, dintre tóte ființele de genere masculin din acei timpi, Turcii erà cei mai zăpăciți. Or cum, cestiunea, în cât privesce pe femeile române, se póte considerà cà scósă din discuțiune; istoria antică și modernă din scórță pînô în scórță jură în favórea lor.

Cele mai june dară dintre femei găsiră cô totul nu erà încô perdut, și își deteră părerea cô se putea căutà un midlocu de scăpare în tabĕra lui Stroie, care nu putea fi nici uă dată atât de càinos la inimă cà Mavrogheni. Această opiniune o îmbrăcișară și bĕtrânele, cari o transmiseră bărbaților.

Bărbații din parte-le o priimiră, fiind cô vedea, cô femeile au cuvînt.

Cată însĕ să spuiu cô dintre bărbați nu toți avea perspectiva de a'și adăposti soțiele în contra *sĭlnicielor* oștilor străine. Acesti fortunați erà numai câți-va ale căror prevĕdĕtóre femei legaseră óre-care cunoscință mai intimă cu spătarul oltén.

Erà scris însĕ cô aceste eroice femei, ce se sacrificà spre a'și scăpà onórea, să nu pótă fi pînô în cele din urmă înțelese de nepriceputții lor bărbați. Aceasta făcù ca un plan atât de minunat conceput să fiă întors cu susul în jos.

Desbinarea se ivì asupra modului de scăpare. Bărbații pretinseră cô ar' fi vorba să plece după ordie și să stea unde sta și ea (bine înțelegêndu-se, la uă depărtare cuviincióșă). Femeile din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

contra susținea că aceasta nu însemnă nimicu; ba încă însemnă ceva rău: putea fi surprinse fără veste de un inamicu audacios. Ele înțeleseseră să stea chiar în tabără, și pentru aceasta susținea că bărbații lor căță neapărat să céră lui Stroie a'i luà că ofițeri în armata sa.

Fusese destul acest din urmă cuvînt ca să aducă ruptura cea mai complectă între femei si bărbați.

— Cum! să se facă ostași! Dar ei fugià de pericole mult mai neînsemnate, și li se dà ideea să mérgă în bătăliă, unde putea negreșit să mórà! Femeile lor avea de bună séma mințile luate!

— Dar—li se objectase—mai erà și alții cari se aflà în óste.

La aceasta însă respunseseră că ei erá alt-ceva; că aceia putea muri or-cât le-ar'plăcé, fiind că de calici nu erà nici uă dată lipsă; pe când unul dintr'ênșii de ar'fi perit, altul nu'i mai putea luà locul.

In fine, unora din femei, bărbații lor fiind mai pietoși, le representaseră cu colori triste tabelul vêduviei lor și lacrêmele amare ce avea să verse; iar altora, ai căror soți erà îmboldiți de gelosiă, li se imputase scopuri perfide, consiliându'i adică să mérgă la bătăliă fiind că dorià să scape de dênșii, ceea ce li se spusese verde să nu le trécă prin minte că vor face vre uă dată.

In fața acestor midlóce de nepriimire, femeile fuseseră nevoite să aplece capul, nu însă fără a le jurà în gândul lor uă grabnică resbunare îndată după intrarea în Bucuresci a oștilor imperiali.

Intîmplarea le venià în ajutor să facă pe bărbații lor codaci și fricoși a'și perde cumpětul de rușine. Mavrogheni numià a doa di doe-deci și patru de comandanți de scadron dintre fii de boier, între cari nu erà nimeni dintr'ênșii. Ceea ce însă credea femeile drept un afront nu făcù bărbaților nici uă întipărire. Ele remaseră cu ḑisul, iar lor le părù bine că au scăpat de urgia resbelului și că putea lăsà în urmă-le numeróse *odrasle* pentru *pomenirea* numelui lor.

Lucrurile se mărginiră aci, căci codicele civil de atunci nu admitea divorțul pentru incompatibilitate de charactere; din contra, consistoriul eparchial cu kiriarchul în cap pretindea ca femeea să aibă tot-d'auna același temperament că și consórtele sêu. Nepotrivirea în gusturi, când se întîmplà să se manifeste pré în vileagu, după reclamațiunea soțului trădat, mai adesea făcea pe kiriarchu să dea ordin a se trage necredinciósei, pentru potolire și înfrênare, un numér de toiege la pétra scărei pe pelea gólă sau numai peste cămeșe.

Se póte ca acest midlocu de restabilirea armoniei conjugali între soți să nu afle mulți aprobatori; cu tóte astea una din gloriele lui Balzac este de a fi cugetat în acest mod. Trimitu pe cei ce nu mĕ credu la *Fisiologia maritagiului.*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

XVIII.

Stroie se întorsese dela curte împovărat de tot felul de mărturisiri de binevoință. Mavrogheni fusese de uă amabilitate și de uă prevenință excepțională în privința sa. Tot timpul cât a ținut prânḍul surîsese. Terminaseră împreună ultimele dispoziţiuni de luat pentru reușita marii campanie ce avea să întreprindă. Mavrogheni remăsese de mai multe ori uimit de luciditatea vederilor militare ale lui Stroie și de profunditatea concepțiunilor strategice ce desfășurase înainte-i.

Cu instinctul său resbelicu și cu uă bravură personală incontestabilă, fără a fi studiat unde-va art'a bătăliloŕ, înțelegea planurile expuse de Stroie și diversele combinațiuni de atacu și de apărare ce 'i arătă pe uă chartă militară.

De câte-va ori Mavrogheni, pe când i se explică modul de a trage avantage din posițiunea topografică a terenului, remăsese cugetător, și o palóre trecuse răpede pe fruntea sa.

— Cu cât te cunoscu mai mult, ḍisese în acea ḍi lui Stroie, cu atât mĕ fericescu cŏ nu 'mi esci duşman. Cu óstea ce ai adunat și cu sciința ce ai, domnia ar' fi uă trébă de câte-va sĕptĕmâne...

— Măria ta, îi respunse acesta, începe a 'mi părĕ rĕu cŏ am fost prĕ deschis la inimă cu Înălțimea ta.

— Scumpul meu spătare, să nu te superi, dar tot mi-è témă cŏ nu vei avé răbdare să aștepți pînŏ voiu murì...

După aceasta, Despotul îl sărutase pe frunte cu afecțiunea unui părinte și stăruise să nu plecĕ în acea sĕră, precum avea de gând, ci să remâiă a luà parte la ospĕțul ce dă în grădina palatului căpitanilor armatei sale.

Stroie atribuià recunoscinței mărturisirile de binevoință și de iubire ce 'i făcuse; nici nu putea midlocì uă altă împregiurare. Pe când cugetà la aceasta, ochii sĕi se oprirŏ asupra unei scrisori ce i se puse pe mésă. O deschise și citì următórele rônduri:

«Viața mea, Stroie!

«Te miri cŏ îți scriu. Mâna îmi tremură de turburare cugetând la fapta mea îndrăsnĕță și primejdiósă. Făcĕnd aceasta, sciu ce mi se póte întîmplà. Potu ânsĕ să nu 'ți scriu când viața îți este în cel mai mare pericol? Nu te duce la ospĕțul ce dă Mavrogheni diséră: toți se vor întórce acasă afarŏ de dumniata.

«Daca voiesci să afli mai multe și să vedi pe aceea ce 'ți-a închinat de mult ființa și fericirea sa, treci dupŏ aprinsul lumi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

nărilor pe ulița Băltăreţului şi opresce-te în dreptul unei porţe învĕlite în chipul unei umbrele. Ună femee bĕtrână credinciósă a mea te va povĕţui.

«Arde aceasta.

«A dumitale pe ceea-laltă lume, daca nu acì.

«Acrevì.»

Citind această scrisóre, Stroie credù cŏ 'şi póte explicà ună sumă de lucruri neînţelese pînŏ atunci în conduita lui Mavrogheni.

— Aşà este! îşi dise el. Fanariotul, dupó ce 'l-am iniţiat în tot ce dorià să cunóscă, mai avea un lucru de dorit: să scape de mine într'un chip óre-care, dar pentru tot-d'auna.

Înţelegu acum veselia sa prefăcută de astădi, semnele sale de părintéscă binevoinţă şi pentru ce, dupó rugăciunea ce 'ì-am făcut ca să opréscă urmărirea în protiva celor ce voiseró să mĕ ucidă, s'a arătat aşà de curênd voios a 'mi aprobà mărinimia.

Negreşit, trebuià să mĕ gândescu la acest sfîrşit. Antêia încercare n'a isbutit; ună a doa căţă să aibă un capĕt cu or-ce preţu, cŏci dĕ mâne îl scăpam din mână.— He! Grecul din Fanar nu se desminte nici-ună-dată!

Un surîs amar trecù pe buzele lui Stroie, el reciti biletul şi îl puse în pozunarul vestmîntului sĕu.

— Daca 'mi-aducu bine aminte, numele acestei tinere femei, cŏci cată să fiă tînără, continuă el a 'şi vorbì singur, este al unei rude de aprópe a comisului Scufà, pe care am întîlnit-o acum doĕ dile în grădină împreună cu Petriţa şi alte doĕ, şi care a fost trimisă a casă într'un chip aşà de aspru de dênsul. Fără îndoélă, cată să sciă multe despre cele urdite între Mavrogheni şi ruda sa, cŏci singură spune.

— A! Mavrogheni, ne vom rĕfuì în dată ce voiù ajunge la Rómniçu! Vei plătì pentru toţi predecesorii tei, 'ţi-o juru!

Sciênd acum ceea ce 'ì lipsià spre a se ferì de cursele Despotului, Stroie nu mai avea nici ună dorinţă să afle nuoele ţesĕture ale intrigei urdite în contra sa; cu tóte astea găsì cŏ se cădea să se ducă unde erà chiămat, spre a mulţumì acelei inime fragede ce se devotase pentru dênsul.

Fără a fi de un temperament prè înflăcărat cu femeile, erà galant printr'un simtiment de cavalerismu şi recunoscinţă ce 'l făcea neimputabil ênsuşi în ochii celei mai gelóse soţie.

Acrevì erà ună femee frumósă, ună inimă iubitóre şi pasionată; avea ânsĕ un character mîndru şi independent; ênsuşi cuprinsul scrisorii sale o probă. Daca în adevĕr îl iubià, căţă să înţelégă cŏ între el şi dênsa există unul din acele abisuri ce nu le împle decât mórtea; şi dacó nu putea fi a lui pentru tot-d'auna, nu se putea lăsà atracţiunii momentane a unui capriçiu trecĕtor. Erà deci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

sigur că aspra sa virtute conjugală o va opri dela nescari resoluțiuni extreme și pericolóse pentru sufletul amêndorora în singurătatea unde 'l chiamă.

Ast-fel raționa Stroie pentru dênsul și pentru sburdatica femee ce 'i scriă (Opiniunea mea individuală ânsă asupra acestui micu articol este diferintă), când se deschise ușea cabinetului sêu spre a lăsă să intre Bârzoiu.

— Ce este? îl întrebă Stroie.

— Doi boieri, cari au pripă a 'ți vorbi, vor să intre.

— Cum îi chiamă?

— Nu 'mi-au spus.

— Nu 'i cunosci?

— Pare-mi-se că 'i-am mai vêdut uă dată pe aci, dar nu 'mi aducu aminte.

— Bine! di-le să intre.—Este totul strins pentru plecare?

— De ast'diminéță.

— Dar nu mai plecăm...

— A!.. de locu?

— Nu, plecăm mâne.

— De acum pînă mâne este un an... Ai uitat tot p'acasă. Mâne!..

— Du-te, Dincă. Mâne în ziori vom fi pe drum.

— Să dea Dumnedeu!... Am vise urîte de vre uă trei nopți.

Dincă eși trist. Daca bêtrânul sêu ochiu ar' fi mai putut lacremă, un șiroiu ar' fi curs pe fața sa încreștită, atât îl podidiseră dorul și suspinele de locul sêu natal.

După un minut, cei doi visitatori intrară: eră Ioan Cantacuzin și Scarlat Câmpineanul.

— Iertă-ne, spătare, daca te turburăm la acest ceas neobicinuit al zilei, dise Cantacuzin intrând și făcênd uă ușóră închinăciune din cap.

— Mê turburați atât de puțin, *archon* spătare, în cât n'așu dori alt decât să vê ținu aci pînă la ceasul când veți merge la ospêțul curții. — Negreșit, sunteți poftiți?

Cu tôte acestea, adăugi el apropiând doé jețuri, vê voiu cere voiea să mê folosescu cât se va puté mai mult de cinstea ce 'mi faceți venind la mine, mai cu sémă că mâne ne despărțim, și póte nu vê voiu mai vedé.

— Ne vei ierta, spătare, dise Cantacuzin, încreținд ușor sprâncéna, daca nu 'ți vom puté fi plăcuți pînă la sfîrșit.

— Ce zici, *archon* spătare?

— Am venit să 'ți cerem óre-cari lămuriri.

— Vê ascultu.

— Ce ai zice óre dumniata de purtarea acelui fiiu de boier sau închipuit fiiu de boier care, folosindu-se de împregiurarea că e vêdut cu ochi buni de un despot crunt și neomenos și, pentru țintiri ale sale de mărire, lingușindu'i patimele înjosite și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

resbunătóre, se face nu numai unélta sa de bună voie, ci merge pînă a născocì singur fapte de resbunare și de umilință la cari ênsuși despotul n'ar' fi cutedat a se gândì?

— *Archon* spătare, întrebarea dumitale fiind făcută pré d'a dreptul și cu pré multe cuvinte de ênsușiri, înțelegu că este vorba de mine. Mĕ voiu silì ânsĕ a 'mi păstrà sângele rece. Dar vĕ însciințedu mai dinainte că nu vĕ voiu cruță în rĕspunsuri.

— Ne pare bine, *archon* spătare, adăugì Câmpineanul, că mergi drept înaintea nóstră.

— Nu tocmai, *archon* căminare, respunse Stroie.

— Dar n'ai respuns la ce te-am întrebat, spătare? dise Cantacuzin.

— Mai ântêiu, boierilor, în al cui nume veniți a 'mi face acéstă întrebare?

— In numele nostru chiar.

— In numele dumniavóstrĕ! Imi pare bine că o spuneți singuri. Sciam că acei cari au primit afrontul în curtea palatului, cu capetele plecate și fără a murmurà, ânca de eri a trebuit să uite fapta. Dar dumniavóstră, cari astădi vĕ simțiți atinși piedișu de acel afront, pentru ce eri și dumniavóstră ați tăcut? Pentru ce în locu de a cere cuvînt Despotului, vĕ adresați la mine?

— A! pentru ce, *archon* spătare? Pentru că unélta care slujesce este mai urîcióză decât voința care poruncesce; pentru că, daca Despotului nu 'i eră iertat a o face, dumniata esci fără nici uă îndreptare că 'l-ai îndemnat. In sfîrșit, pentru că nu puteai să'ți bați jocu atât de sângeros de mîndria și vrednicia atâtor strălucite familie românesci.

— Mîndria! vrednicia! Ce vorbe îmi spui, spătare? Nu vedi că te-ai pus să aperi pe nesce ómeni cari daca nu sunt desăvîrșit vînduți, asta este numai fiind că nu se mai află nimeni să 'i cumpere? Strălucite familie românesci!—Dar póte fi uă leprà mai urîcióză și mai primejdióză pe trupul unui neam decât această adunătură de tîrîtóre sfîșiând carnea viă a poporului stătut de biruri și de potvedi? decât acești ciocoi boieriți trecênd pe rônd în slujba tutulor stăpânilor fără deosebire de nume și de neam? decât aceste ființe fără nume ce au făcut și pe cei mai tari în credință să se desnădéjduéscă de viitorul neamului românescu! Vĕ plângu, *archon* spătare și *archon* căminare, daca vĕ mai priviți din rôndul acestor făpture, ce necinstescu pînă și brațul de care se atingu.

— Greșesci, *archon* spătare, de amesteci obrazele cu aședĕmîntul. Ceea ce Mavrogheni a cugetat să lovéscă n'a fost ființele acelor netrebnici, ci trépta lor; și dovadă este că, în locu se viiă a 'i pedepsì că pe nesce mișei sau trădători, s'a legat de boieriele lor. Aci este deosebirea între noi și dumniata.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— *Archon* comise, nu mĕ puiu să ţinu parte lui Mavrogheni spre a vĕ spune cŏ are cugete bune; cu totul din protivă, am cuvinte cari, de vi le-aşu pune înainte, m'ar' scuti de deslușiri mai departe. Cu tóte astea, un aşedĕmînt nu trăesce decât prin ómeni, şi când omul se nimicesce, aşedĕmîntul nu mai are cuvînt de a fiinţă. Boieria s'a stins de când au venit Grecii din Fanaru.

— Nu, spătare! Aceasta nu merge! Să sfîrşim cu teoriele deşĕrte. Am venit să ne dai socotélă de trista idee ce ai avut de a îndemnă pe un despot că Mavrogheni la uă resbunare defăimătóre şi înjositore.

— Ti-aşu puté spune, *archon* spătare, cŏ una că aceasta nu 'mi-a trecut prin minte, şi cŏ dai asupra mea faptele altuia; ti-aşu mai puté spune cŏ esci împins nu sciu de cine şi pentru ce a căută uă cértă cu mine. Tóte acestea ânsĕ nu te-ar' încredinţă; şi apoi, să fiu sau nu boier, sunt pré mîndru ca să mĕ îndreptedu de çeea ce aşu fi făcut eu-ênsumi în locul lui Mavrogheni. Acum, daca aceasta crĕdi cŏ are legătură cu vrednicia sau cu cinstea dumitale, sunt gata la dorinţa ce ai.

— Pe mine anume nu m'ai atins, *archon* spătare, şi nici cel mai mare despot nu 'mi-ar' puté pălì cinstea. Dar tocmai această cinste, care a fost că un lucru sfânt în neamul meu, mĕ îndatorédă să o apĕru cu spada în mână în protiva or-cui ar' atinge-o fiă cât de pe departe.

— Şi pe mine sângele Corvinilor, cari nu s'au supus nici uă dată nimenui şi âncŏ mai puçin Cantacuzinilor, mĕ îndatorédă să nu mĕ dau în lături când vii să mĕ acîţi.

— Spătare, daca esci inimos, precum se vorbesce, te aşteptu cu martorii dumitale astă-sĕră cu un ceas 'nainte de apusul sórelui în grădina Brâncoveanului. Unul din noi va remâné pe locu. Sabia este arma mea.

— Este şi a mea, spătare. Voiu fi acolo. — A! nu! la ceasul acela nu 'mi va fi cu putinţă, spătare: am o întîlnire. Nu 'ţi-ĕ tot una cu un ceas sau cu doĕ mai târdiu?

— Dar atunci va fi nópte.

— Fiă şi nópte! Nc vom putea fórte bine ucide şi cu luminările aprinse.

— Să fiă la un ceas dupŏ apusul sórelui. Nu vei lipsi?

— Poţi fi încredinţat.

— Imi pare rĕu de tóte acestea, *archon* spătare, dise Câmpineanul cu uă învederată mîhnire.

— Imi pare şi mie rĕu de nedreptatea ce 'mi-a făcut spătarul Cantacuzin, cŏci de tóte acestea numai străinii se vor folosi.

— Să ne mai vedem, spătare! dise Cantacuzin eşind.

— Să ne vedem iarĕşi sănĕtoşi! adăugi Câmpineanul strîngênd tare mâna lui Stroie. Pînŏ la sfinţitul sórelui ai tot timpul să cugeţi la pace.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Nădejduescu cŏ spătarul Cantacuzin va cugeta mai bine și 'mĭ va înlesni calea. Or-cum, să ne mai vedem sănĕtoși!

XIX.

In dată ce primele umbre ale nopții se arătarŏ, Stroie sosì în faça porței ce i se însemnase prin biletul trimis de Acrevì.

Spre a nu încercà anevoințe în descoperirea locului misterios unde erà chiămat, trecuse âncŏ de cu ḑioa în acea parte a orașului, căutând a 'și dà bine séma de felul construcțiunilor învecinate spre a le puté recunósce prin întunerecu.

La slabul scomot al pașilor sĕi înnecați în pulbere, uă umbră négră se deslipì de lângŏ stâlpul porței și înaintà cu un pas în drum.

Stroie din parte-'i se îndreptà spre acea vedenie, care nu putea fi decât bĕtrâna servitóre a Acrevii, și se oprì în dreptul porței, privind cu băgare de sémă către învelitóre spre a se încredința cŏ nu se încelase.

Călĕuḑa făcù un semnu cu mâna spre a 'i dà să înțelégă să intre. Stroie nu distinse bine daca acel gest erà uă invitațiune sau erà numai uă mișcare mechanică a acelei ființe. Uă a doa chiămare i se făcù iarăși cu mâna fără nici uă vorbă.

Stroie înaintà atunci cu siguranță; umbra deschise pórta și, dându-se la uă parte, îl lăsà să trécă.

Pórta se închise fără scomot în urma sa, și bĕtrâna învĕrtì de doĕ ori chieea în încuietóre.

Stroie remase ânsĕ lângŏ pórtă; nu scià în cotrŏ să apuce: tótă curtea erà cufundată în întunerecu, nici uă lumină nu licărià nicăirea, nici uă mișcare nu se auḑià unde-va.

— Bĕtrânico, ḑise el ciudatei conductóre ce i se dedese, esci bună să 'mi arăți pe unde să apucu?

Bĕtrâna, drept tot respunsul, se mărginì a merge înainte, făcêndu'i semnu să o urmeḑe. Stroie se luă dupŏ dênsa.

Dupŏ érba désă și mare ce simțià sub pașii sei, înțelese cŏ locul unde se aflà erà puțin âmblat, și cŏ casa de acolo putea fi uă locuință de acelea în cari stăpâna nu călcà nici ḑioa nici pentru scopuri sânte.

Când fuse aprópe de uă scară 'naltă și dréptă ce se ardicà înaintea sa cà un gigante negru și gîrbovit, călĕuḑa îl apucà de braçu și 'l tîrì mai mult decât îl povĕțuì pe unde să mérgă,

— Ciudat! ḑise în sine Stroie, această bĕtrână, care nu sciu bine nici daca este bĕtrână nici măcar daca este femee, deși vestmintele ce pórtă sunt muieresci, n'are de gând să 'mi vorbéscă!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Această covîrșire de mesure de ferélă îmi pare de prisos, afară numai de nu va avé altă țintă.

— Esci bună să'mi spui, qise el tare, daca cocóna Acrevì este aci sau are să viiă d'acum 'nainte?

Nimeni însé nu'i respunse. Conductórea sa se făcuse nevé-védută lăsându'l singur în tinda acelor case, din cari eșià un miros de ruine și mucigaiu.

Stroie se căì de ideea ce avusese de a urmà invitațiunii unei femei pe care n'o cunoscea mài de locu. Un moment cugetă a se întórce înapoi; 'și-aduse însé aminte cŏ erà în deșert: pórta erà bine închisă în urma sa.

Peste puțin, călĕuța reapărù, ținênd în mână un felinar de acelea care aprins face pe cel ce 'l duce să védă fără a fi vĕdut; făcù iarăși un semnu s'o urmeqe și se îndreptă înainte în sala cea mare a acelei locuințe, mergênd cam spre marginea unuia din părețì.

Stroie părù cŏ descopere uă mască pe faça pretinsei bĕtrâne și un fel de scufundătură în partea din miqloc a salei. Își pipăì pumnarul și continuă a merge cu uă nemulțumire crescêndă.

La slabele luciri ce aruncà pieqișu felinarul pe când călĕuța mergea înainte, ferindu-se de nesce bucăți de cărămiqe surpate ce sta risipite în cale'-i, părù a observà cŏ acea tăcută ființă mergea pré înțepat pentru uă bĕtrână, și cŏ, în locu de uă roche femeéscă, un capot arnăutescu i se lăsà pe umeri.

Tot ce vĕduse si simțise îi întărì ideea cŏ locul erà pericolos pentru amanții infideli ai stăpânei d'acolo, și cŏ, ast-fel cum se încongiură de un mare mister, fapte urîte se putuserŏ petrece sub boltele mute ale acelor ziduri acum în ruină.

Erà cu neputință să se mai întórcă înapoi fără conductorul sĕu; începuse a'i trece prin minte óre-cari presupuneri negre; cu tóte astea, reamintindu'și expresiunile afectuóse din scrisóre și numele bine cunoscut al persónei, pe care de mai multe ori o vĕduse bine dispusă asupră'i, se decise a merge pînŏ unde 'l va conduce, spre a descoperì causa acestui secret ce'și impunea către dênsul, și pe care 'l întindea pînŏ la cele mai neînsemnate amĕnunte.

Călĕuța merse înainte, scoborî trei trepte, apucă pe uă galeriă strimtă mai bine conservată, scoborî iarăși uă scară mai lungă puțin de cât cea precedentĕ și se află în faça intrării unui beciu, prin crĕpăturele ușii căruia se strecorà radele roșietice ale unei lumine interne.

— Credu cŏ am ajuns? întrebă Stroie pe conductorul sĕu, care se oprì să dea uă lovitură în veriga de fer a ușii cu mânerul unui pistol ce trase dela cingĕtóre.

Conductorul — cŏci erà în adevĕr un bărbat — ce'și acoperise

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

capul cu un mare vĕl negru, după cum obicinuiă bĕtrânele din acel timpu, făcu un semnu afirmativ din cap.

— Fi-vei bun să'mi dai voie să vĕdu la felinarul dumitale ce ceas póte fi acum?

Stroie, aducêndu'şi a minte că promisese lui Cantacuzin să se afle negreşit la uă oră după apusul sórelui la locul luptei, trase orologiul şi voi a se apropiă de felinar. Conductorul ânsĕ i'l retrase şi făcu iarăşi un semnu să mai aibă paţienţă; apoi tuşi într'un mod semnificativ şi lovi din nuou veriga.

Uşa cea grósă a suteranei se deschise în întru şi un mare val de lumină inundă figura lui Stroie. Voi să privéscă în suterană; dar mai 'nainte de a'şi deprinde ochii cu acea flacăre ce părea a scăpĕră mii de schintei, fu împins cu răpeţiune în întru de braţul viguros al conductorului sĕu şi aruncat în mijlocul beciului, unde sosi abiă ţinêndu-se să nu cadă: fusese îmbrâncit patru trepte d'uă dată în jos. Uşea se reînchise şi veriga fu pusă pe afară.

— Anais, strigă conductorul, sfîrşesce curênd şi vino în dată la curte. Butca te aşteptă la pórta bisericei Vergului; eu plecu pe jos.

Stroie n'apucase să se desmeticéscă bine din pericolósa îmbrâncire ce i se făcuse, şi patru Arnăuţi se aruncară de uă dată asupră-'i. Uă luptă teribilĕ începù în dată.

— Să nu'i faceţi nici uă sgîrietură! strigă din fund uă femee jună pe care n'o observase âncă Stroie. Voiu să mi'l jupuiţi de viu, fără rane sau întepături. Nu numai nu vĕ plătescu, ci mâine veţi fi sugrumaţi că nesce câini ticăloşi!

— Dar... îngână unul din Arnăuţi căděnd de uă dată.

— A!!! pe el!... la gât, fraţilor! strigă un altul căděnd peste cel d'ântêiu.

Cu tótă furiósa sugrumare ce'i făcuseră asasinii, Stroie nu'şi perduse cumpĕtul şi, trăgênd pumnarul, lovise în inimă pe doi din Arnăuţii ce'i sta în faţă. Strîns de gât ânsĕ cu putere pe la spate, căduse în mâinele celor-lalţi doi, cari îl legară în grabă de mâine şi de picióre, luându'i pumnarul şi sabia cu care erà încins.

— S'a sfîrşit! strigă cu triumfu femeea care sta de faţă la această scenă de omor.—Bravo! Damiane şi Anaxilas, aţi câştigat punga de bani.

Atât vocea acestei Medeă cât şi a demnului sĕu consorte atinse într'un mod singular auduł lui Stroie, care, conservându'şi âncă tótă inteligenţa, îşi adună ideile spre a află mijlocul să scape din mâinele celor doi ucigaşi. Amêndoĕ aceste versuri îi erà fórte cunoscute.

— Dumniata, cocóna! strigă el indignat, dumniata dai porunci acestor ticăloşi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Eu, spătare!

— Cea mai frumósă și cea mai deștéptă din tóte cocónele ce mergu la curte!... Cine ar'fi crédut?

— Imi resbunu de dispreturile ce'mi-ai arétat, și dovedescu có în adevér sunt surora comisului Teochari, care acum este fugar din pricina dumitale.

In adevér, era Anais, surora comisului Scufà, pe care Stroie n'o putuse satisface, iar omul ce'l adusese în acel locu, erà soçul séu basi-ciohodarul curții domnesci.

Stroie se convinse có are a face cu inamicii cei mai implacabili, și có felul de resbunare ce'i anunțase, nu erà uà deșértă spaimà numai.

— Sfîrșiți curènd, dise ea aruncând uà pungà lui Anaxilas. Peste puçin mè întorcu și voiu sà gàsescu lucrul dus cu totul la capét.

Apoi, stringèndu'și rochea, se ràpedi în sus pe uà scarà îngustà ce dà afarò, și làsà sà se audà scomotul unui capacu greu ce càdea d'asupra suteranei. Dincolo cevà cà un lacàt pàrù a se pune pe acel capacu.

— Anaxilas! dise arnàutul Damian, ne-a închis aci.

— O vèdu, respunse Anaxilas.

— Mie nu'mi place gluma. Vedi, vèrul meu și Ghioca moru, daca n'or fi și murit. 'l-a pètruns afurisitul! Trebue sà'i scótem afarò și sà vedem ce le putem face.

— Dar sà sfîrșim mai àntèiu cu acesta, frate.

— Glumesci? Credi tu có se póte jupui un om într'uà jumètà de orà?

— Ce vrei sà faci darò?

— Voiescu mai àntèiu sà esu d'aci, sà resuflu, cóci mi se pare có mè înnécà; sà dàm afarò pe acesti sèrmani frați și apoi sà ne întórcem la lucru.

— Dar daca Anais se va întórce și nu va gàsi tréba sfîrșità?

— Minciunà! nu se mai întórce curènd. N'ai audit có ciohadar-basa o aștéptà la curte? Nu scii có Vodà dà mésà mare càpitanilor, și femeea asta nu se desparte de bàrbați de càt la dio?

— Bine; dar cum sà facem? Suntem închiși aci.

— A! ne-a închis într'adins! Dupò ce vom ucide pe oltén, sà ne gàséscà și pe noi morți lùngò dènsul.

— Gàndesci? dise cu îngrijare Anaxilas.

— Sunt sigur. Simtu de acum có nu mai potu ține aci: miróse greu à mort!

— Ce este darò de fàcut? Mi se pare có ai dreptate. La început nu bàgasem de sémà mirosul acesta urît.

— Sà spergem ușea din façà.

— Dar cu ce, voinicul meu Damiane?

— Sà càutàm cevà.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Amêndoi miserabilii, uitând înaintea pericolului de care erà amenințați și îndeplinirea ordinului ce li se dedese și posițiunea disperată a celor murinḑi, se puserŏ a căutà cu priviri selbatice cevà cu care s'ar'fi putut ajutà să spargă ușea beciului.

Nimicŭ ânsĕ nu se aflà în întru, și numai cu mâinele lor nu erà în stare să desfacă uă uşe tare cum puçine se aflà.

Damian rĕmase uimit, cu braçele încrucișate și privind ușea cu uă ațintire stupidă: nemulțumirea și îngrijarea îi paralisaserŏ inteligența.

— Damiane! strigà Anaxilas illuminat de uă idee.

— Ce este?

— Nu mai spargem ușea!

— O vĕḑu bine.

— M'am gândit la un lucru...

— La ce?

— Să o deschidem pe din întru.

— A!... Se póte, frate?

— Se póte; dar rupem pumnarul spătarului, o armă pe care voiescu s'o păstreḑu eu.

— Te gândesci? Viața ne este în pericol și mai cugeți să lași altora uă moștenire. Rupe'-l într'uă miie de bucăți, daca putem cu aceasta să scăpăm de acì.

— Să veḑi ânsĕ, nu sunt sigur de reușità.

— La ce mai vorbesci darŏ?

— Ai tu acel cuțit.

— Da.

— Adu'-l încuà.

— Nu ți'-l dau; spune'mi ce este de făcut.

— A! daca este așà nu'ți spuiu nimicu.

— Anaxilas! nu te jucà cu viața mea. Nu uita cŏ tu m'ai adus în această visuniă, în care sunt condamnat să moru cu tóte ḑilele ce 'mi-a dat Dumneḑeu. Dar să scii cŏ voiu murì numai dupŏ ce voiu trimite în infernu pentru iertarea multelor mele pĕcate un blestemat cà tine.—Alege: deschiḑi ușea sau te omoru cà pe un guștер ce esci!

— He! he! nu'mi vorbi mie de astea: am trimis între strămoși mai bun material decât tine. Daca deschiḑu ușea, o facu de plăcerea mea iar nu de fricà.—Vino de vîrà vîrful cuțitului acì.

Damian luà uă lumînare și se apropià de uşĕ.

— Unde ḑici să înfigu cuțitul? întrebà el.

Anaxilas îi arătà cele doĕ căpĕtêie întórse în scândură ale urechiei ce ținea pe afarŏ veriga ușii. Dupŏ mai multe cercări, pumnarul se rupse fărŏ să fi reușit a desdoì unul din cele doĕ picióre de fer adîncu înfipte în stejar.

— Mai am un miḑlocu, ḑise Anaxilas privind nemângîiat sfă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

rămăturele frumosului pumnar al lui Stroie. Daca nici acela nu va reuși, nu vom fi noi causa că am murit sufocați acì.

Anaxilas, ḑicênd aceasta, se puse a sguduì ușea cu putere spre a face ca veriga de afară să sară din copilul sĕu: ostenelele sale ânsĕ remaserĕ deșérte.

Damian se preparà a'și cercà și el norocul, când Anaxilas îl oprì d'uă dată.

— Stai! ḑise el. Mi se pare că audu voci d'asupra scărei din galeriă... Vine Anais. Trebue să ne găséscă lucrând... — Ascultă: eu sunt de părere să omorîm mai ântêiu pe oltén și apoi să facem ce cere ea.

Anaxilas trase cuțitul și se îndreptà la Stroie, care abià mai resuflà. Damian îl oprì la rôndul sĕu.

— Aștéptă puțin: mi se pare că cine-va se scobóră acì... Sunt pași de bărbat. De va fi cine-va străin, suntem descoperiți.

— Străini acì!... Ți-ai perdut capul.

— Ascultă!...

Anaxilas se puse să asculte. In adevĕr, scomotul mai multor pași s'auḑià scoborînd scara pe care Stroie fusese adus acolo.

XX

Etŏ ce se întîmplase:

Dupŏ ce Anais închisese oblonul suteranei și luase chieea lacătului cu intențiunea de a nu se mai întórce pe acolo decât ĉel mai curênd peste doĕ sĕptĕmâne, părăsise casa și se îndreptà cu pași răpeḑi spre biserica Vergului, unde o adăsta trăsura, mergênd pe lângŏ împrejmuirea curții spre a se ascunde mai mult vederii.

La doĕ-ḑeci de pași se întîlnì pept în pept cu un ofiçer de panduri. Ea voì să'l ocoléscă, el ânsĕ îi oprì trecerea.

— Ce voiesci, boierule? îi ḑise ea.

— Anais! exclamă ofiçerul.

Anais se înfiorà: în persóna acestui necunoscut descoperise pe unul din amicii sĕi.

— Tu esci, Predo? întrebà ea spre a se încredința bine.

— Eu, *erota* mea.

— Dar această îmbrăcăminte ciudată?

— Sunt orônduit căpitan în óstea Oltului, și m'am îmbrăcat cà cei-lalți oșteni din céta în care am intrat.

— Unde te duci încuà?

— Veniam să te găsescu.

— Pe mine?

— Fără îndoélă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Dar de unde ai sciut cŏ sunt acì?
— Asta este taina mea.
— Te rogu, lumina mea!...
— Îmi juri cŏ nu'i vei face nici un rĕu?
— Tot ce doresci.
— Bine! Bălașa 'mi-a spus cŏ ĕsci acì; ânsĕ m'a rugat să nu spuiu cŏ am aflat dela dênsa.
— Șĕrpele!... Aveai să'mi ḑici cevà?
— Anaiso! Cum poți să'mi faci această întrebare? Plecu mâine în ḑiori, Dumneḑeu scie de voiu mai trăi, și mĕ întrebi daca am să'ți ḑicu cevà! Ce! nu mai sunt óre micul tĕu Preda de altă dată?
— Vicleneì cu ast-fel de vorbe 'mi-ai luat mințile.
Anais îl apucă de bărbiă și 'l mângiiă. Preda îi luă mâna și 'i-o sărută.
— Dar bine! ḑise junele, stăm acì? nu ne întórcem înapoi?
— Nu, sufletul meu.
— Anaiso!...
— Nu'mi cere aceasta acum, cŏci îmi este peste putință.
— Peste putință? îți este peste putință?...
— Da, îmi este cu neputință, așà în cât chiar sunt nevoită să te lasu.
Junele o privì mirat. Nici uă dată această fragedă femee nu se arătase mai rece și mai laconică în afecțiunea sa.
— Mĕ părăsesci ast-fel?... urmă el.
— Trebue s'o fac cu inima sfîșiată.
— Plecu mâine!...
— O! cât pentru asta, sunt încredințată cŏ nu vei plecà.
— Îți juru!...
— Sciu cŏ poți să juri; dar crede-mĕ pe mine cŏ n'ai să pleci.
— Dà'mi voie măcar să te însoțescu pînŏ a casă.
— Îți mulțumescu, dragul meu; dar nu se póte. Voiu astă-sĕră să mĕ primblu singură.
— Du-te darŏ! ḑise Preda atins în amorul sĕu. Îmi pare rĕu cŏ te-am cunoscut atât de târḑiu.
— Te aștèptu mâine sĕră la grădină.
— Nu! de acum am sfîrșit amĕndoi.
— Vino...
— Nu ne vom mai vedé de astă-sĕră.
Anais se depărtă în grabă fărŏ a'i respunde.
— Mĕ trădĕdă necredincióșa! ḑise cu indignațiune junele. Nu voiesce nici măcar s'o însoțescu. — Negreșit, unde s'o însoțescu? Nu merge acasă. Cine scie unde are de gând să apuce. Acì nu voiesce să se întórcă. — A! dar de ce nu voiesce să se întórcă când este la doi pași de pórtă? — Acì este tótă taina: or are pe cine-va la care voiesce să se întórcă, sau are să viiă cu cine-va. Erà pré grăbită să plece. — A! mișea, te-oiu desco-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

perì eu, și pre legea mea! mâine Bucurescii or sci câți iubovnici schimbi într'uă nópte.

Cu aceastâ resolutiune, junele pandur, îmboldit de gelosiă și resbunare, se retrase peste drum de pórtă și se așeḍâ la pîndă, decis a sta acolo uă eternitate.

Meditâ de cât-va timpu asupra modului de a'și resbună în contra infidelei: voià sâ'i facă uă pedépsă care sâ'i causeḍe uă durere tot atât de profundă cà și aceea ce simțià el; singură gura lumii nu'i părea de ajuns. În această frêmêntare a minții, i se păru cô aude scomotul înfundat al unor pași. Peste puçin apăruró doé umbre negre, îndreptându-se cu óre-care îngrijire spre pórta de unde eșise Anais.

— A! exclamâ el. Doi, nu unul, afaró numai daca cel mai din urmă nu va fi uă slugă sau vre un trecétor. Sâ vedem ce facu acești ómeni.

Umbra ce mergea mai 'nainte cu vre uă doi pași se oprì înaintea porței, trase uă chiee de desubt, deschise și intră în curte. Cel d'al doilea, Preda nu observâ ce făcuse; dar de bună sémă intrase și el, de óre ce nu se mai vedea pe acolo.

Junele Preda se aruncâ cu doé sâriture în urma necunoscuților și voì a deschide pórta; se vede ânsé cô se luase mêsura d'a o închide pe din întru, côci lemnul remase nemișcat din locu'-i.

— A! ḍise el; *ipochimenii* acestia sunt din cei d'aprópe ai D-ei: au chiee cu care deschidu și închidu dupô voință, pe când pe mine nu mé lasâ nici s'o ducu pînô a casâ! — Dobitocu ce am fost! Îmi închipuiam cô numai pe mine mé iubesce, cô numai pe mine mé vede în visurile sale de fericire... Și mai stau aci cà un împetrit!

Preda făcù un pas sâ plece.

— Nu! cugetâ el; nu voiu plecà numai așà; trebue sâ cunoscu cine este omul pentru care miseaoa asta mé vinde. Ea are sâ se întórcâ îndată. Voiu dà peste dênșii unul în braçele altuia. Pe Dumneḍeul meu!... E! sciu eu ce voiu face atunci! Asta va fi grozav!...

Ḍicênd acestea în sineși, sări într'uă clipă peste împrejmuirea de scândure a curții, atât mênia îi îndoià sprintenia naturalé.

Acest fericit de altă datâ cunoscea tóte cotiturele locuinței unde în numerate rônduri Anais îl îmbétase de ceea ce se numesce desfétările juneții. Apucâ darô râpede pe uă potecâ laterală și se introduse într'uă camerâ vecină iatacului acestei Frineă, cu intențiunea de a'i surprinde și ênsêși tradătórele sale suspine. Nu putù ânsé remâné mult în această retragere: necasul îl sugrumà. Deschise ușor și eși afarô. În același moment, uă lumină îi luâ vederea: mâna unui om îndreptase în faça sa un felinar care lumină numai într'una din părțile sale și ale cărui rade concentrate pe uă placă de metal poleit, se resfrângea în chipul sêu cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

strălucirea unui sôre electricu. Preda puse mâna la ochi si se retrase un pas.

— Ce cauți aci? întrebă necunoscutul cu un accent străin.

— Dar tu ce cauți? respunse Preda punênd mâna pe pumnarul ce purtà la cingêtóre.

— *Signore*! ordoni să'l expediedŭ? s'audi la spate într'uà limbà necunoscutà junelui nostru.

— Nu, Paolo, respunse cel întrebat în aceeași limbà. Sunt curios să sciu cine este pandurul și cum se întîmplà ca un ofiçer din céta lui Stroie, abià sosit de câte-va ḑile, să cunóscà așà de bine camerele de aci.

— A! ḑise în sine Preda, este Carra. Vrea să ḑica desfrênata se aruncà cu nepêsare și ênsuși în braçele străinilor! Cine putea crede una ca aceasta?

— Prietene, ḑise Carra în românesce, côci erà el, ține-'ți junghiul la locul sêu, fiind có mai 'nainte de a'l trage, poți să fii întins jos. Fii bun și spune'mi ce cauți aci.

— Ce cautu aci, o veḑi. Sunt aci pentru có stăpâna acestor dêrămături este, adicŏ a fost pînŏ acum prietena mea.

Preda, neputênd remâné în camera unde hotărîse mai 'nainte să stea, voià cel puçin să descopere rivalului sêu mișeliele necredincióse sale de amante spre a'l face să o părăséscă și el cu desgust.

— Atunci, dragul meu, respunse Carra, adu mâna încuà și să fim prieteni. N'ai cuvînt să fii supêrat pe mine cum nici eu nu sunt pe D-ta. Numele meu este Jean Louis Carra; al dumitale cum este?

— Eu mĕ numescu Preda Podeanul, căpitan în óstea Oltului.

— Acum, fiind cŏ cunoscința nóstră este făcută, dà'mi braçul dumitale, și să lăsăm aci pe cocóna gasdă să 'și aștepte alți iubovnici, daca și acelora le va fi făgăduit s'o găséscă aci.

— Dar nu è cum creḑi: Anais nu este aci.

— Nu? Dar unde este?

— Nu 'ți-așu puté spune. Am întîlnit-o eșind este aprópe un sfert de ceas fără să 'mi spuià unde se duce.

— Eșià de aci?

— Chiar de aci.

— Singură?

— De tot singură.

— Atunci are de gând să se întórcă: s'o așteptăm. Are să fiă nebună de bucuriă vêḑêndu-ne buni prieteni.

— *Signore*, întrerupse Paolo, nu suntem singuri. Jos este uà bună companiă de amici cari paru có au perdut pațința: audu clănțănitul unei verige însoçit de nesce țepene înjurături arnăuțesci.

— Unde audi tu acestea? întrebà Carra.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— In direcțiunea aceea, respunse Italianul arătând cu degitul în jos spre scara ce ducea în beciuri.

— In pivniță?

— Nu tocmai; cunoscu acolo un beciu care nu este mult profund.

— A! făcù Carra. Dorescu să cunoscu pe acesti nuoi amanți puși la păstrare. Du-te, Paolo, de le fă visita ta, și daca afli cevă demnu în acesti nefericiți, vino cu dênșii aci.

Paolo plecă. După cinci minute se întórse gâfâind și abiă putêndu'și reține mișcarea sufletéscă.

— *Signore*, dise el, veniți în dată jos! Sunt trei ómeni morți acolo și doi cari vor să ésă. Mi s'a părut cò am recunoscut vocea lui Anaxilas.

— Cine este acesta? întrebă Carra.

— Da, aveți cuvînt, nu'l puteți cunósce: este faimosul servitor al lui Scufă. Unde se află acest scelerat, tot-d'auna urmédă uă crimă. Dar astă dată este prins și el-ênsuși în cursă.

— Aidem, căpitane! dise Carra, după ce traduse lui Preda cele ce Paolo îi spusese în italienesce. Aceasta plătesce ostenéla să fiă aflat. Aci este negreșit uă istoriă. — Paolo, condu-ne.

Paolo, luând felinarul din mâna stăpânului séù, apucă înainte. Când ajunse jos în față ușii, scomotul nu se mai auḍià.

— Anaxilas! strigâ de uă dată Italianul dând uă furiósă lovitură de picior în ușe. Nu dà!

Paolo vêḍuse prin crêpăturele ușii pe Anaxilas înaintând cu un cuțit în mână și gata a lovì în omul ce sta resturnat cu fața în sus. Nimeni nu sciă cò acea victimă erà Stroie.

In aceeași clipă veriga fuse trasă și Paolo cel d'ântêiu se aruncă în întru.

— Nu lăsați să ésă, *signori!* strigâ el privind pe cei doi briganḍi, cari trăseseră cuțitele și se îndreptà asupra Italianului.

— La mine! Italian afurisit! strigă Anaxilas, răpeḍindu-se asupră-'i. Astă dată vei plăti pentru toți Paolo se strînse cà un resort; lovitura Grecului fu dată în secu; apoi, printr'una din acele mișcări subite ale luptacilor orientali, vîrînd capul între gambele arcuite și descărnate ale adversarului séù, îl ardică de uă dată și'l resturnă drept în cap. Într'uă clipă se aruncă cu genuchii asupră-'i.

— Lovesce, Damiane! mugì Anaxilas sugrumat. Damian ânsé vêḍênd cò Preda și Carra îl așteptà la ușe, unul cu spada trasă iar cel-lalt cu pumnarul, lepêdase cuțitul și se resemnase a se dà prins.

— Apêră-te cum vei sci, eu nu mai am nicì uă putere, respunse el.

Grecul voì să întórcă brațul și să lovéscă în cóstă pe Paolo. Acesta ânsé, care cugetà la uă asemenea mișcare, îi apucă cu amêndoé

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mâinele pumnul și, vêdênd cô nu è putință a'i scôte arma din mână, înfipse de uă dată dinții d'asupra închieeturei de jos a brațului. Grecul dete un țipêt turbat și lăsâ cuțitul să'i pice.

— Acum, dise Paolo luând îndată acea unéltă, scumpul meu tată, poți să te scoli pe lungele tale reschitóre și să'ți stergi nasul de sânge, fiind cô esci mai urît decât un diavol.

Carra și Preda cu ajutorul lui Paolo legarô pe cei doi banditi cu brîul de mêtase al arnăutului Damian; merserô apoi să observe pe morți sprè a vedé daca în adevêr erà destul de înghiăcați. Toți trei se traserô înapoi de spaimă și mirare descoperind la fundul beciului pe Stroie. Figura sa transparentê și nesimțitóre anunță încetarea din viață. Membrele sale, pêtrunse de legături, era vinete și reci de tot: aerul cel puturos al suteranei, de unde eșià un miros ciumos de cărnuri descompuse, îl asfixiase.

— *Signore*, nu este âncô mort, strigà fericit Paolo, care se aplecase spre a deslegà brațele lui Stroie: inima âncô îi bate. Să 'l scôtem d'acî.

Preda și Paolo ardicarô pe Stroie fârô mișcare cà și fârô simțire și 'l depuserô în curtea din dos a caselor. Îi deslegarô în dată mâinele și piciórele și începurô a'i dà ajutórele necesare asfixiaților. Spre marea bucuriă a tutulor și mai vîrtos a lui Paolo, care sărià și bătea în palme cà un copil, Stroie, dupô uă orâ de fricțiuni și de suflare de aer în plămôni, erà în fine readus la viață.

Peste doé ore dupô aceastâ aventurâ, el intrâ urmat dè Preda în sala ospêțului, unde Mavrogheni și cei-lalți comandanți de corpuri ale armatei se ospêtà în midlocul mai multor boieri și cocône ce ținea cu curtea domnéscâ, între cari se aflà și Anais cu basi-ciohodarul puçin mai la uă parte.

— A! spătare, exclamâ Mavrogheni vêdêndu'l, desperasem de a te vedé astâ-sêrâ.

— Și eu, Măria ta, perdusem pentru tot-d'auna speranța de a te mai vedé.

— Dar ce ai? esci sêrbêd și schimbat la față.

— Măria ta, aerul Bucurescilor uu 'mi priesce; ți am mai spus-o.

— Dar ast'diminéță erai mai sănêtos și mai voios decât mai 'nainte.

— Ast'diminéță nu intrasem âncô în casele misterióse ale basi-ciohodarului Măriei tale.

— Nu te înțelegu, *archon* spătare, dișe Despotul încruntând puçin sprâncéna.

— Citesce aceasta, și vei înțelege.

Stroie scóse din vestâ biletul ce primise și 'l întinse lui Mavrogheni. In acel moment un țipêt ascuțit se audì la capul mesei. Anais leșinase în brațele soçului sêu, care se grăbià a o duce afarô să respire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Nu se ese îndată, *archonta*, îi dise Preda punêndu-se înainte şi oprindu-'l cu braçul.

Toti ospeţii erà îmmărmuriţi.

— Cine a cuteḍat să 'mi arunce această miserabilê calomniă? strigă de uă dată Mavrogheni privind împregiuru'i dupò ce citì scrisórea ce'i dedese Stroie, şi prin care acesta erà prevestit, dupò cum lectorul îşi aduce aminte, cò viaţa îi va fi în pericol de se va duce la ospêţul domnescu.

— Măria ta nu poţi cunósce scriptura din acest bilet?

— Nu, spătare, îţi juru!

— De este aşà, binevoiesce a întrebà pe *archon* başi-ciohodar.

— Înaintêḍà încuà, *archonta!* strigà Mavrogheni cu uă voce de tunet.

Ciocoiul remase ânsê pe locu.

— Măria ta!.. îngânà el; privesce... Şi 'i arătà pe soçia sa.

Stroie narà atunci în surprinderea tutulor şi a lui Mavrogheni cele ce i se întîmplase şi modul scăpării sale.

— Îţi multumescu, căpitane, dise Voevodul adresându-se lui Preda. Ai făcut bine de ai oprit acì pe acesti trădători. Mâine voiu face dreptate cu dênşii înaintea plecării mele. Aceasta îmi va fi de bună piază. — Să 'i ardice d'acì!

Acum, dragul meu spătare, fiind cò din mila Domnului ai scăpat de cel mai mare pericol, aşêḍà-te mai curênd între noi. Voiescu să închinu eu cel d'ântêiu în sănêtatea domnieitale şi pentru succesul armelor române.

— Măria ta, îţi ceru iertare. Am venit acì ca să liniştescu îngrijarea Mărieі tale despre mine; dar nu potu rêmânê mai mult. Dà'mi voie să plecu.

— Ai cuvînt, *archon* spătare: du-te. Mâine diminêţà speru să te găsescu sănêtos şi să 'ţi dicu eu ântêiu: bună diminêţa.

— Dumitrachi, ḍì să dea calul meu spătarului.

Turnavitul ḍise un cuvînt unui iciolan, care plecà în dată.

Stroie salutà pe óspeţi şi eşì urmat de Preda. Când fuse jos la capul scărei, uă mână amică i se lăsă pe umeri. Se întórse şi vêḍù pe Câmpineanul şi pe Cantacuzin.

— Îţi ceru iertare, ḍise Stroie lui Cantacuzin. Scii cò 'mi-a fost cu neputinţà să mê aflu la ceasul hotărît. Mâine în ḍiori nădêjduescu să fiu al dumitale. Ar' fi mai bine în grădina din dosul Antimului.

— *Archon* spătare, respunse Câmpineanul, noi îţi cerem iertare. Suntem încredinţaţi cò am fost înşelaţi.

— Aşà darò sunt fericit a vê strînge mâna.

— Da, cà unor adevêraţi prieteni.

— Să ne vedem sănêtoşi în faça duşmanului.

— Nu, *archon* spătare, respunse Cantacuzin; acolo nu ne vom întâlni.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Cum?

— La nópte fugim la Braşov. Aceleaşi curse ne potu fi întinse şi noé, şi póte fără norocul de scăpare al dumitale.

— Credeţi cŏ Mavrogheni a putut face aceasta? întrebă Stroie cu îndoélă.

— Suntem încredinţaţi.

— Eu nu credu nimicu.

Stroie, Câmpineanul şi Cantacuzin se îmbrăţişară şi plecară fia-care în diferinte direcţiune.

Preda se întórse să spuiă Petriţei cum a scăpat pe spătarul séu Stroie şi cum acesta incontestabil îi datoresce viaţa.

Mavrogheni puţin dupŏ aceasta se retrase din midlocul óspeţilor, lăsându-le libertatea de a bancheta pînŏ când vor voi.

XXI

In urma acestor întîmplări ce'l puseseră de doé ori faţă în faţă cu mórtea, şi în urma sângerosului afront priimit de boieri cu nesimţirea unor vite, Stroie avù uă sguduire teribile în convicţiunile sale. Sperase cŏ domnia străinului şi marile suferinţe impuse ţerei de aprópe una sută de ani, vor fi oţelit inimele, şi, daca nu alt, cel puţin va fi aprins focul unei nobili resbunări în contra arendaşilor nesăţioşi ai ţerei şi în contra uneltelor lor.

In locu de aceasta, Stroie întîlnise invidia, ura, desbinarea şi uă pitulire atât de mare, în cât simtimentul demnităţii se vedea pretutindeni atrofiat.

Nimeni nu mai cugetă la păstrarea unei ţere din care vecinii începuseră a'şi însuşi mice petice; credinţa în vitalitatea popolului eră stinsă în cei mari.

Austria luase Bucovina; Rusia invidiă Basarabia; şi daca n'o înghiţise âncŏ, causa eră cŏ imperiul Habsburgilor se află cu doé-deci de ani departe de desastrele ce avea să încerce prin armele franţese. Maria Theresa eră ameninţătóre, şi, la conferinţa de la Neustadt, prinţul de Kaunitz declară în numele suveranei sale cŏ nu va permite nici uă dată Rusiei să privéscă măcar asupra Principatelor. Rusia căută să adaste.

Sultanii, din parte-le, daca nu transformaseră aceste ţere în paşalicuri, causa eră cŏ le convenià mai bine să le stórcă prin Grecii din Fanar decât să le convertéscă la credinţa Profetului, lucru ce le-ar' fi dat bătaie de cap şi ar' fi cerut şi timpu.

Dela Şerban II Cantacuzin, nimeni dintre boieri nu mai lucrase în sensul unei politice de mărire naţionalé.

In această stare de lucruri, Stroie înţelese cŏ nu putea aşteptă nimicu din partea boierilor. Eră nevoie de uă revoluţiune deplină

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

care să curăţe, să prefacă şi să reînvieţe totul. Această mişcare de regenerare, fi-va el în stare s'o opereţe cu ajutorul câtor-va amici? se întrebă pe sine, vĕdĕndu-se amăgit în speranţe şi redus la propriele sale midlóce. Ună revoluţiune nu este nici uă dată opera unui singur om, fiă măcar cel mai mare geniu: revoluţiunile sunt opera timpului, resultatul suferinţelor grămădite, al necesităţilor devenite imperióse, al convicţiunilor devenite credul tutulor şi al nevoii de ameliorăţiune spre care tinde omenirea. Un om atunci aprinde schinteea, şi flacăra se întinde d'uă dată asupra cuprinsului întregu.

Stroie îşi adună ideile şi hotărî a merge înainte. Privirile sale se aruncară asupra popolului: clasile de jos eră culminate de împilări. Un singur lucru îl înfiorà: popolul în ura sa nu distingea pe boierii români de boierii greci; toţi fuseseră nedrepţi către dênsul. Uă dată leul deslănţat, puté-va să'l mai înfrêne? Câţi din cei cari au cercat a'l conduce, n'au fost victima devotamentului lor generos!

Sorţii ânsĕ eră de mult aruncaţi; în puntul unde ajunsese, Stroie nu mai putea dà înapoi. Fatalitatea putea şi ea să interviiă în favórea sa.

Mài tot-d'auna uă complicitate a Destinului a încovoiat evenimentele spre a ardicà un piedestal celor mai mari glorie istorice.

Daca un glonţu s'ar' fi introdus în creerii lui Bonaparte la asediul Tulonului, de sigur ar' fi murit că un simplu căpitan de artileriă, şi Moskva scăpà nearsă şi Wellington trecea neobservat.

Dar daca mareşalul Grouchy nu cădea în acea căpiélă zănătică la Gembloux, cinci leghe departe de Waterloo, Wellington paţià uă ruşine ce nu s'a mai întîmplat unui generalissim comandând armatele a doĕ imperie şi doĕ regate.

O Pocinogu, Pacoste, Triste, întreită ipotasiă a Fortunei, care ai împărţit celor mari nerodia, burgesilor pântecele şi popolului cótele góle, este óre cu putinţă să nu faci nimicu pînĕ la fine cum se cade!

Mavrogheni îşi ţinuse cuvîntul: în diminéţa plecării, Stroie fusese numit deplin împuternicitul sĕu în Oltenia. I se lăsà puterea de a ardicà ómeni şi bani pentru apĕrarea ţerei or unde îi va află, a scóte pe *ispravnicii hàini* şi necredincioşi şi a numì pe alţii.

Cu tóte astea nu eră multumit. Cei şése mii de ómeni ce promitea să'i trimită, avea un comandant în parte, formà un corpu despărţit destinat numai a cooperà, iar nu a fi vĕrsat în armata sa. Comandantul acestor ostaşi eră Turnavitul, un ofiţer de uă bravură necontestată şi de uă inteligenţă superiorà.

Daca un personagiu d'uă asemenea valóre, care în acelaşi timpu eră şi ajutantul lui Mavrogheni, se trimitea cà general al corpului auxiliar, nu mai putea fi îndoélà có scopul nu'i eră altul decât

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

a'l supraveghià d'aprópe și a se interpune la timpu între dênsul și Mavrogheni.

Devotamentul Turnavitului pentru Domnul sêu erà afarô din or-ce bănuélă; ast-fel, Stroie nu credea cô'l va puté decide a intrà în vederile sale și a se alià cu dênsul.

Dificultățile darô crescea cu cât părea a se întinde orizontul combinațiunilor sale.

Ceea ce desgustà mai mult pe Stroie erà rolul de taler cu doé feçe, rolul vulpén ce câtà sà'și impuià. Aceasta erà singura parte în care nu'și simțià uà vocațiune.

Spiritul sêu dà înapoi la cea mai micà combinațiune ce avea aerul unei manopere. Presimțià cô la cea d'ântêiu neîncredere ce va descoperi în conduita lui Turnavitu, va aruncà în Olt adunăturele lui Mavrogheni și va dà semnalul rescólei.

Cu aceastà fermă resoluțiune se despărți de Mavrogheni, care, din curtea Antimului, își luà direct drumul la tabêra sa din câmpul Colentinei și d'acî spre Buzêu.

A doa ḑi Stroie erà în capitala judeçului Argeșul. Turnavitul plecà și el cu șése mii de ómeni, dintre cari una miie de spahii luați din garnisona turcéscà din Giurgiu.

Argeșul este singurul dintre judeçele Românieî în care boiernașii și moșnenii sunt mai numeroși, și în care tradițiunile militare și cetățenesci au resfrânt tot-d'auna mai cu fidelitate strigătul de resbel și independință al Olteniei.

Cei mai inteligenți și bine formați recruți din Românîa de dincuà de Olt îi trimite Argeșul. Cevà cavalerescu și mîndru strălucesce în fisionomia acestor descindenți ai căpitanilor curții lui Neagoe Voevod.

La acea epochă, Pitescii, frumósa capitalé a acestui judeçu, nu cuprindea în sine atâtea elemente strâine de patria și naționalitatea românâ. Boierii Golesci, Cornățeni, Brătieni, Budișteni, Milcoveni și alții vindea pe nimicu vinurile, rachiurile și mierea stupărielor lor micilor negutători români din orașu, cari, măcar cô puși sub patronagiul lui Mercur, cà membri ai corporațiunii mercantile, nu erà ânsê mai puçin galantomi în daraverile lor cu Slătinenii și cu Bucurescenii, pentru cô temperamentul lor erà românescu.

Ast-fel, fiind cô pe atunci cantórele lor nu se aflà pré încărcate de afaceri, și câștigurile ce avea nu erà de natură a'i ține legați de băierele pungei, la cea mai micà ocasiune comerçiul făcea causă comună cu boierii spre a dà de lucru *stăpânirii*.

La sosirea lui Stroie, orașul erà în agitațiune. Se scià acum despre ardicarea unui corpu de panduri peste Olt spre Rômnicu, precum și despre intrarea Nemților în țérà pe la Riul-Vadului. Se mai vorbià despre óre-care óste nemțéscà scoborând despre Craiova.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Boieri, boiernași, moșneni și comercianți, fia-care se armă după puterile sale și se prepară a'și apêră familia și averea. — Când n'ar' fi fost bravura particulară a acestor Argeșeni, le erà de ajuns amintirile fioróse ale devastărilor comise de Nemții comandați de generalul marchis de Stainville, spre a le deșteptà simțimentul conservațiunii: și acum Nemții erà să trécă pe acolo și negreșit să se dea la aceleași jafuri și borfârii.

Venirea lui Stroie puse focul în aceste inime tot-d'auna gata a simți cavalerește.

Aștepta sosirea lui Mavrogheni în acea parte; fiind însè cô Măria sa se îndreptà spre Focșani, tot mai bine erà cô trimitea un spătar român decât un Grecu sau un pașă turcu.

Sépte sute de tineri respunserô numai-decât la chiămarea comandantului oltén. Un numêr aprópe îndoit ce nu apucaserà ancô a'și face pregătirile, promitea să'l urmedе la Rômnicu peste trei dile.

Cu acest corpu micu, provêdut cu cele mai bune arme, trecù prin Curtea-de-Argeșu, de unde îl mai urmarô câte-va cete, și scoborî la schitul Goranul din marginea Oltului.

Planul sêu fiind de a formà uă tabêrà de deposit dincuà de Olt spre a împedicà trecerea Nemților prin direcțiunea Ostrovului sau a Goranului, precum și de a'i servi de punt de împreunare în casul când ar' vedé cădênd asuprà-'i forțele strînse la un locu ale inamicului, plecà ênsuși în acea sêră cu căpitanul Fârcășanul să explore têrêmul în sus pe laturea Oltului despre Șerbănesci și Jiblea.

Observațiunile sale se opriró asupra puntului din laturea de dincuà a satului Jiblea, unde pîrîul Coisca desparte lunca în doê spre a se vêrsà în Olt. Un corpu de câte-va mii de ómeni se putea nutrì acì cu înlesnire, și mai vîrtoș se putea apêra cu succes în contra unui numêr împătrit de inamici. Positiunea erà protegiată din drépta de înălțimile pădurôse ale muntelui, ce mergea din ce în ce ardicându-se și devenind abrupt; din partea stângă erà mărginită de apa Oltului, mai lat și mai profund în acea parte. În față, avea pîrîul Coisca, ce fârô a fi de vr'uà profundime, se putea însè forma din laturile sale doê metereze paralele ce nu se putea luà cu asalt, grație nenumêratelor frânture de stâncă ce acest pîrîu rostocolesce pe matcă'i în vêrsările sale.

Stroie lăsă aci pe Fârcășanul și îi prescrise modul de a'și aședà tabêra, de a se întărì și de a se apêrà. Pentru cele necesare ostenilor, îi recomandà să recurgă la mônăstirea Cozia, la schiturile Fedeleșoiul, Berislavescii și Goranul. Numai în cas de lipsă putea să facă rechisițiuni în satele vecine.

În așteptarea ómenilor ce catà să sosêscà în ḑioa a doa și în cele urmatóre, trase singur planul cantonării diverselor arme,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

spre a lăsà ajutantului sèu cât se va putè mai puçin de lucru şĕ prin urmare cât se va putè mai puçin locu la erori.

Când toţi voluntarii sĕi dispărurŏ spre calea ce duce la Jiblea, Stroie trecù Oltul pe la Goran şi intrà în Rômnicu

Aspectul oraşului acestuia diferià mult de al Pitescilor. Pe când Argeşenii se gătià să se apere, Rômnicenii se preparà de călĕtoriă.

Mĕ explicu. — Ômenii bine crescuţi au înţeles, sunt sigur, cŏ nu se preparà de plecare decât acea parte a locuitorilor pe care nici resbelele o strîmtorĕdă nici epidemiele a decimat-o vre uá dată. Cât pentru popol, el dupŏ ce mai tot-d'auna îşi ţine stomachul gol, apoi tot pe dênsul cade nevoiea de a nutrì ordele flămînde ale inamicului. El este tot-d'auna a casă pentru tòte corvadele.

Şi daca Rômnicenii nu deşertaserŏ âncŏ de tot oraşul, aceasta provenià numai din causă cŏ nu erà luminaţi asupra drumului. În sus, venià Nemţii; din jos, iarŏ Nemţii; spre munti erà tabĕra pandurilor, cărora li se aruncà năpastea unor stricăciuni şi desordini ce negreşit nu făcuserŏ.

Cléfĕtul venià din partea egumenului dela Hurez, pe a cărui vĕtră sta óstea. Înţeles cu confraţi sei de la Bistriţa, Arnota şi Polovraci, calomniase óstea atribuindu'i mai multă aplecare spre lăcomiă decât spre evlaviă.

Mênia acestor sânte persóne provenià mai mult dintr'un simtiment de conservaţiune a turmei ce li se încredinţase. Protopopul Magherul, comandantul *ad interim* al pandurilorĭ şi pe care nu contenià a'l cualificà de *năimitul* din Evangeliu, se ḑicea cŏ *prilostise* opt-ḑeci de părinţi, cari acum făcea exerciţie cu carabina şi mâncà berbecu.

Prĕsânţià sa Episcopul, spre a nu mai auḑì de tòte aceste monstruóse fărŏ-de-legi, şi mai mult spre a nu vedé cu ênsişi ochii sĕi *prihănindu-se* şi dându-se în *jaf* sânta privnită a kiriarchiei — cŏci se vorbià cŏ acea pandurime cugetà să se scobóre la Rômnicu — se decisese a plecà la Craiova cu un minut mai curênd. Păstorul se oprise numai din causa colónei nemţesci ce venià despre Drăgăşani. Doĕ, trei parale ce se aflà pe lângŏ prĕ sânţia sa, nu'l iertà patriotismul să lase să i le fure Nemţii, şi nici la residenţă nu'ĭ dà a sta, cŏci îmbolditorul ânger al Satanei putea pune în *ispită* alte suflete chreştinesci din oraşu lacome de avuţiele lumii acesteia.

Mare fuse darŏ bucuria celor ce voià a *pribegì* când aflarŏ cŏ trimisul domnescu ce sosià erà ênsuşi nepotul părintelui Gavriil Tismăneanul, om *cuvios* şi *cucernicu*, pe cât se ḑicea.

Cată âncŏ să spuiu cŏ, dintre toţi câţi se felicità de acest eveniment, sărăcimea erà cea mai transportată de bucuriă?

Ce câştigà aceşti sîrmani cŏ un spătar venià să apere oraşul şi cŏ Românii avea să se iea la bătaie cu Nemţii?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

În ce putea fi folosiți ei, cari nu avea parte nici la onorile triumfului, aceasta fiind dreptul capului, nici la împărțirea pradelor, Nemții fiind, precum se scie, tot atât de calici cà și ei?

Ce însemnà acest avênt pentru luptà, acest entusiasmu pentru victorià, aceastà obstinațiune de a muri unul lùngò altul cu grămèda?

Còci nu este plan de resbel, or càt de ingenios combinat, din care sà fià exclusà machina omenéscà.

— Înainte. copii! înainte!!!

Și sânta canaliă, cu figura în flacări, cu respirațiunea aprinsà, cu pumnul încleștat pe armà, cu ochiul sfidând și nesocotind mórtea, înaintédà, se poticnesce, se aruncà mai furiósà. Trosnescu pepturile sub lovirea baionetei, sângele țișnesce cà dintr'o fontànà, organele ciuntite încurcà pasul; cadu, cadu fàrò murmurà cà și fàrò plângere! Dar.. am învins!.. Am învins!.. còci, vedeți?.. câmpul acesta acoperit de cadaverele *bravilor* nostri este al nostru!— S'au bàtut bine acești copii ai miseriei!

Se bucurà *prostimea* din Rômnicu, còci mai din ainte avea un fel de ante-gust pentru plumbu și pulbere de pușcà: i se fàcuse sà mórà.

— Bravi soldați! strigà *Sânta-Alianță*, depuneți armele!

Cambron, drept tot respunsul, spurcà faça Teutonilor coalisați. Tunul bubue, glónțele șuerà, guardia cade, cade pînò la cel din urmà; dar guardia nu se predà! Erà adunarea îndèràtnicà a calicilor de la 89.

Kerem pașa strigà: Focu!!! Un diluviu de focu și de fer încongiurà pe cei una sutà cinci-dęci de pompieri români. Dincà Bàlsanul trage sabia și respunde: Focu!!! Spargeți!!!

Canalia se mișcà cà de un cutremur.

Mica guardià a casarmei are tot timpul sà fugà; nu fuge ânsè: *stègul românescu* è acì! Și doè sute de ómeni se încleștarò într'uà luptà ne mai audità în contra a doè-spre-dęce mii de Turci! Și pompierii, copleșiți de mulțimea corpurilor, se scuturà de uà datà, se aruncà cà un vîrcol furios, restórnà rôndurile întesate, spintecà grămędele ce le resistà, vérsà asupra inemicului cartușele proprielor sale tunuri și, scàldați în sânge și sub cea mai spàimèntàtóre grindinà de focu, mergu sà îmbràcișędę pe frații lor de arme ce moru de ceea-laltà parte!

Acești *bădărani fărò nascere* și *fărò crescere* se bàtea și murià fiind cò inima le spunea sà mórà mai bine decàt sà se dea.

Pricepe cine-va óre pe aceste *brute*, cari, dupò ce au murit eri fàrò nici un profit, mai vor bucuros sà mórà și astàdi?...

Rômnicul è în picióre. Cu uà dì 'nainte de sosirea lui Stroie, poporul, vędènd desinimarea càpetenielor orașului, se hotàrîse sà'și vędà de sàràcià; acum nu voiesce sà auzà decàt de resbel.

— Sà ne batem! își repetà unii altora întîmpinându-se și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mergênd rapede fiă-care în căutarea unei arme sau a muniţiunilor de bătaie.

Satele din pregiur paru asemenea cuprinse de căpiéla suburbilor. Inţelegerea este completă între *prostimea* oraşului cu *băderanii* dela ţeră.

Oraşul è plin de lume, care âmblă, se urcă, se scobóră, vine, se duce, şi pe a cării fisionomiă se vede uă resoluţiune liniştită, uă gravitate senină. Se deschide culele unde stă ascunse armele; se alege cele mai bune şi se împarte mulţimii De mult nu s'aŭ bătut Românii! In fine, acum au să se bată cu Nemţii!

XXII.

Intre aceste preparative se respândesce scirea có armata cea mare a Nemţilor se apropiă de Călinesci, iar corpul ce veniá despre Drăgăşani, este aprópe de Slăvitesci, doĕ repause şi jumĕtate de oraşu.

Turnavitul nu sosise âncŏ, măcar cŏ trecuseró şése dile de la pornirea sa.—Sosi-va óre mai curênd? Nu erà timpu de perdut.

Corpul pandurilor, care, printr'uă neînţelegere fatalĕ, se aflà la Hurez în locu să fiă în câmpul lui Traian, nu putea veni în Rômnicu mai 'nainte de trei-ḑeci şi şése de ore, presupunênd âncŏ cŏ erà cu totul gata de drum.

Uă ḑi mai mult de întârḑiere, şi vĕrsarea forţelor inamicului. asupra lor, nu mai lăsà Românilor decât ruşinea unei retrageri în desordine.

Comandantul român cătà să bată cu or-ce preţu despărţirea de Nemţi ce sosià din jos, 'nainte de a pĕtrunde în oraşu. Cătà asemenea să aibă sub mână cel puţin cu uă ḑi mai 'nainte corpul auxiliar, spre a nu 'l aduce in focu îndată dupŏ şése dile de mers,

Pandurii dela Hurez erà flórea bravilor Olteniei; Stroie âns nu 'i vĕduse de mult; şi apoi, daca trei mii de bărbaţi pot face minuni de resistenţă într'uă posiţiune fortificată, a cugetà âns la uă victoriă în contra unei armate de trei-ḑeci mii ómeni, ar' fi fost visul unui adevĕrat smintit.

Unul din guardia de panduri a lui Stroie fuse trimis în dată înaintea lui Turnavitu spre a 'i anunţà apropierea inamicului şi a 'i recomandà să soséscă cât mai în grabă.

Mulţumită energiei lui Brunet şi ardórii resbelice a cător-va juni boernaşi din oraşu, cetele voluntarilor furŏ aşeḑate într'uă tabĕră improvisată în faça Cetăţuiei, unde se amestecaró în dată cu dorobanţii, slujitorii, poteraşii şi vênătorii de plaiu.

Dupŏ luarea acestor mĕsure, Stroie, la îmmurgitul ḑilei, precedut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

de Bărzoiu, care singur scià drumul peste dealuri în partea locului, și urmat de mica sa trupă, se îndreptà în trépédul cailor spre Hurez.

Trecuserò trei sèptemâne de când nnmai scià nimicu despre ómenii ce lasase plecând de la Drăgoiesci.

Această trupă, formată din atâtea elemente diferinte, și care n'avusese âncò destulà viață de tabără spre a se contopì și asimilà, fără un comandant cu uă adevărată autoritate, mai păstrà óre characterul unei armate?

Cele ce se vorbià despre excesele pandurilor, nu erà óre semnul unei desorganisări complecte în serviţiu cà și în deprinderi?

Dar în fine acea tabără ce 'și închipuià cò are, mai subsistà óre?

Uă sumă de conjecture turmentà spiritul junelui nostru comandant în mersul ce făcea nóptea peste văi, dealuri și ripe periculóse.

Pentru nesce projecte mai restrînse, cà cele ce avea la început, ómenii sèi, fără a fi tocmai atât de pregătiți, putea dà speranta unor mice triumfuri. Mai întêiu, resbelul de partisani îi oçelià în contra oboselei, îi deprindea cu vulpeniele atacurilor neprevêdute, îi înăsprià în contra slăbiciunilor inimei, și în avêntul celor mai curagioși, cei timiḑi la început putea află protecţiunea și exemplul.—Cel d'întêiu focu are o lumină care înghiaça, și primele glónte șuerà fără misericordià.

Resbelul de partisani, mai continuând, permitea apoi căpitanilor de cete a se distinge și a 'și semnalà aptitudinile individuali.

În acest interval, corpul sèu putea sporì prin nuoe înrolări și a luà cu încetul characterul unui micu corpu de armată.

Circumstantele însè îmbulzindu-se cu uă pripă neprevêdută, dedese lucrurilor uă întorsătură afară din calculele sale. Càtà să se batà în dată; ba âncò càtà să ofere bătălia, còci alt-fel s'ar' fi expus a fi copleșit, aruncat peste Olt sau înfundat în văile munților spre a perì de fome în modul cel mai miserabil, daca nu preferià mai bine a depune armele și a fi spêndurați cà brigandii de cel mai rêu fel.

Situaţiunea erà extremă. Uă profundime nepêtrunsă se deschidea înainte-'i, în fundul căriia erà catastrofa.

— Catastrofa!... Dar tóte acele măreţe planuri, dar tóte acele illusiuni pentru ardicarea terei, acea aureolă ce posteritatea'i-ar' fi atribuit?...

Capul generalului oltén erà în flacări. Uă miie de projecte și de combinaţiuni i se presentà în minte, cari tóte îi ḑicea cò nu se mai putea trage.

Pentru aceasta, îi erà necesar ca într'uă ḑi și uă nópte armata sa să soséscă negreșit în Rômnicu. Ajunsă aci, càtà să bage într'ênsa tot ce erà bine armat din tabăra sa improvisată și să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

așede, în vederea unui atacu din două părți d'uă dată, mănuchiul de óste din câmpul Jiblei.

Mai 'nainte de tóte însă, căta să despartă din tótă óstea pandurii cei mai bravi și mai determinați, și să'i arunce înaintea Nemților ce se urcă spre Rômnicu. Victoria nu se cuvenià să fiă îndoiósă. Daca se putea să'i extermine, erà âncó mai bine.

Aceasta erà prima garanția a reușitei sale în marea bătăliă ce avea să dea.

Deși armele și munițiunile de resbel lipsià, deși ênșeși brațele nu erà de ajuns, dar, daca Turnavitul sosià în dată; daca i se lăsà numai două dile libere spre a'și puté luà dispositiunile; daca în fine despărțirea de inamici ce sosià dela Slăvitesci nu avea uă mare artileriă, totul putea fi întors spre cea mai neașteptată gloriă a armelor române. Din nefericire, se cerea pré multe condițiuni. Stroie voià să învingă în contra Destinului.

Pentru culmea încurcăturei, este óre nevoie a mai spune cò în tóte aceste frêmêntări, grijea Sofiei se amestecà și ea spre a'i adăugì anevoințele situațiunii?

Unde se aflà această copilă, pe care sórta 'i-o pusese în cale numai spre a o distruge?

Daca tabêra nu se putuse formà la Petresci, precum dedese instrucțiuni plecând, apoi nici ea nu putuse remâné acolo, de óre ce Nemții cătase a se îndreptà în acea parte.

Daca se retrăsese de uă dată cu óstea, precum se cădea să facă, nu putea, dupò tóte probabilitățile, să fiă decât sau la Hurez sau la schitul Dintr'un-lemnu.

Pentru ce însă nimeni nu'i spusese să fi audit de nume-'i la tóte cercetările ce făcuse?

Un presimtiment dureros îi apêsà inima.

Fi-va el óre causa perderii acestei incomparabili ființe, pentru care simțià uă afecțiune atât de profundă?

Stroie merse tótă nóptea. Când se luminà de dìo, erà lângò tabêra sa.

— Cine este? strigà bravul în sentinelă, îndreptând țéva carabinei spre dênsul și stând gata să tragă.

— Stroie, căpitanul têu, voinicul meu Dumbravă, îi respunse el recunoscênd pe pandur dupò voce.

La această vedere neașteptată, puțin lipsise lui Stroie să fiă sufocat de părintescele îmbrăcișeri ale veteranului, care nu se putea sătură de a'l tot privì și chiămà pe nume.

Stroie ênsuși erà mișcat de această mărturisire de afecțiune. Bucuria sa erà cu atât mai viă cu cât nu sperase să'și reafle ómenii în această stare de disciplină și de rigidă împlinire a datoriei de oștén.

Nuvela sosirii comandantului străbătù într'uă clipă tabêra dela uă margine pînò la alta. Un strigăt mare de bună venire se audì

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

după câte-va minute din pepturile a mai bine de trei mii de omeni.

Or-ce suferința și lipsă încetă d'acum. Un fluid de voie bună și de nuoe puteri trecea în fiă-care corpu: căpetenia óstii sosià în fine!

Erà și timpul: viața ce ducea de aprópe ḑece ḑile, îi trecuse prin cea din urmă probă de înfrênare. Putea judicà cine-va la prima vedere despre lipsele de cari fuseseră bîntuiți acești sîrmani panduri.

Cu tótă fericirea de a se reaflà în fine, după atâtea pericole, în midlocul fraților sêi de arme, un nuor trist se lăsă pe fața sa; presimțimentele sale începea să apară din nuou. Gruia amicul séu și casierul óstii, nu erà între cei-lalți căpitani: unde putea fi el?

De acest singur nume se legà tóte cele-lalte ființe scumpe: Gabriel, Sofia, dómna Roxanda.

Alexe Cotofeanul și el lipsià: unde erà acest amicu fidel cu céta sa de beșlii?

Stroie nu cuteḑà de uă dată să întrebe despre absenți, de témă să nu afle pré curênd acea mare nefericire cu care neîmblânḑita lui sórte îl amenință.

Cel d'ântêiu care rupse strimtorarea acestei crude situațiuni, fuse Protopopul, care, întrebă cu interes despre sănêtatea căpitanilor Fărcășanul și Cotofeanul.

— Pe Fărcășanul sperŭ să'l vedeți peste doĕ ḑile; dar despre Cotofeanul, eu credeam să'l aflu acì.

— Ânsĕ.... objectă căpitanul Serban Magherul, 'l-ai luat la Bucuresci.

— După trei ḑile 'l-am trimis înapoi spre a vĕ întîlnì la Petresci și a vĕ ḑice să veniți a vĕ așeḑà în spatele Rômnicului.

— Se vede că 'și-a perdut drumul, respunse Protopopul: nu ne am întêlnit nicăirea. Adevĕrul este, urmă el cu óre-care tremurătură în voce, că, în urma nenorocirii celei mari dela Drăgoiesci, am fost nevoiți să luăm alt drum.

— Nenorocire!... la Drăgoiesci? Ce vorbesci, părinte? întrebă de uă dată Stroie înfiorându-se.

— N'ai auḑit?... îngână Protopopul, care nu se gândià să deviiă el cel d'ântêiu anunțător al unei sciri rele.

— Ce s'a întîmplat?... Nu vĕḑu pe Gruia acì?...

— Gruia?... Nu putem sci...

— Dar cei-lalți?...

— Cei-lalți cată să fiă împreună cu Gruia.

— Te rogu, părinte!...

— După plecarea D-tale, am ardicat în dată tabĕra; el a remas să plece a doa ḑi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Pentru ce a doa ḑi? Eu ḑisesem chiar să plece mai 'naintea óstii.

— În ḑioa aceea a fost cu neputinţă: Sofia s'a aflat rèu dupó ce ai plecat.

— În urmă?...

— Dupó aceea, noi am plecat şi am poposit la Dudeni. Nu trecuse mult de la cina ostaşilor — putea să fiă la ântêia stare a nopţii — când uă lumină înfricoşată se arătă spre Drăgoiesci. Tot cerul erà roşiu şi limbe de flacări sburătóre trecea pe bolta sa înfocată. La început, am creḑut có erà vre un pîrjol sau nescari-va şiure de fên aprinse în vre un sat în urma nóstră...

— Ânsè?...

— Am aflat có focul mistuise casele...

— A! presimţiam!... Şi tot ce erà acolo?

— N'am putut aflà mai mult. A doa ḑi de diminéţă trimisul ce plecase de cu nóptea să ne aducă sciri, se întorcea în góna calului vestindu-ne có Nemţii se luà în urma nóstră în trépêdul mare. — Negreşit, focul a trebuit să fiă pus de dênşii caselor mari şi satului.—D'abià ardicasem óstea şi în adevêr gonacii lor se ivià în urma nóstră; iar la uă mică depărtare şirurile dese ale ulanilor aplecaţi pe cai sosià alergênd.

— Şi aţi fugit? v'aţi ascuns?...

— Póte ar' fi trebuit s'o facem spre a nu eşi din porunca ce dedeseşi; dar n'a fost cu putinţă nimenui să mai ţiiă pandurii. D'abià aruncaserôm patru lovituре de tun asupra Nemţilor de pe dealul vecin, şi pandurii desfăcêndu-se în doè şiruri, fiă-care de câte una sută cinci-ḑeci de cai, sub povéţa lui Serban şi a lui Mateiu, s'au năpustit d'uă dată turbaţi de mêniă asupra acelor îndrăsneţi. Într'un sfert de ceas, Nemţii erà împresuraţi şi aruncaţi la pământ. Puçinii fugari ce au scăpat, au fost urmăriţi pînó lângó trômba óstii ce venià mai în urmă că la trei încurături de cal.

— Şi câţi s'a omorît? întrebă Stroie cu óre-care alinare.

— Mài toţi. Erà vre uă sută doè-ḑeci, din cari numai vre uă cinci-spre-ḑece au apucat să fugă.

— Fórte bine!... Dar Gruia unde a rêmas?... A perit?

— Aceasta n'a fost cu putinţă. Nemţii n'au pus focul decât dupó ce au vêḑut có cei din lăuntru le scapă. Daca ar' fi fost alt-fel, or-cum, de când stăm la Hurez, am fi aflat lucrul.

— Cu tóte astea nu putea să remâiă: avea cu sine casa, scià có óstea are nevoie să fiă nutrită..

— Adevêrat; dar póte có a fost nevoit să facă vr'un ocol spre a întórce la mónăstire pe Părintele şi pe cei-lalţi, şi pînó să 'şi apuce iar drumul, negreşit nu putea fi în tabêră d'uă dată cu noi.

— Dela Tismana la Hurez ajunge cine-va în doè ḑile călare. Acì staţi de ḑece ḑile, şi el tot nu s'a mai arătat!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Protopopul deveni roșiu, turburarea îi eră învederată; n'avea ce să mai respundă. Eră de credut că cel puțin Gruia căta să fiă mort, iar casa óstii, în mâna Nemților.

Stroie aplecase capul; ochiul séu devenise vînét; nu mai putù continuà întrebările: vocea i se oprise réguşită în gût.

— Nu ne am oprit la Petresci, precum eră vorba, continuă Protopopul după câte-va minute spre a abate sumbrele cugetări ale lui Stroie: câtă negreşit să avem uă luptă hotărîtóre cu Nemții, căci şi ei şi noi țineam aceeaşi cale, cu osebire numai că, în urma loviturei ce am dat înaintaşilor lor, au remas în urma nóstră cale de uă di. Spre a nu încurcà lucrurile în lipsă-'ți, toți căpitanii au fost de părere să ne urcăm în sus spre Hurez şi Bistrița, unde să ne întărim pînă te vei întórce. — Mulțumită Domnului! étă-te între noi! Am trăit cum am putut, dar suntem toți sănătoşi.

Protopopul ânca nu'şi terminase raportul, şi un scomot înfundat se audì la capétul taberei.

— Ce este? întrebâ Stroie eşind din cugetările penibili în cari se afundase.

— Să vedem, respunse Protopopul... Pare că pandurii aducu nesce ómeni încuà.

Ochii tutulor se îndreptară spre partea unde se manifestase scomotul. Peste puțin se recunoscù că Coțofeanul şi Turcii séi veniă escortați de uă custodiă de panduri.

— Frumos de tot! dise junele căpitan, salutând pe Stroie, aceasta îmi mai lipsiă! După ce am scăpat că prin minune din mânele Nemților, să fiu ucis că un păgân de ênsişi pandurii mei! — Nu vedi că blestemații şi ací credu că mă prefacu! — Porniți, mache! că vé taiu urechiele!

— Lăsați! dise Protopopul pandurilor ce 'i pădià.

— Ai întârdiat mult, căpitane, îi dise Stroie întinzêndu'i mâna cu întristare.

— Fără aceasta nu mai veniam de locu. — Nu dici că am dat că un nerod, eu şi acești afurisiți de Turci, drept în mijlocul óstii nemțesci, credênd că sunt pandurii nostri! Închipuesce'ți: ajungù pe întunerecu la Logresci, vêdu uă învălmăşélă în sat, şi, fără să mai întrebu ce este şi cine a sosit, împingù calul' înainte la casa boierésca. Imi părea bine că, în locu să mergu pînă la Petresci, scurtam cu uă di calea. — Cui putea trece prin minte că Nemții sunt acolo! — De uă dată audu strigând: «Turcii!» Beşti-aasî se râpede, mă apucă de braçu şi îmi strigă: «Nemți!!» — Îndérét!» poruncesce neferilor ce ne însoçià şi, fără a mai aşteptà nimicu, întórce calul şi se pune cu Turcii lui pe fugă. Chiămarea la arme se face în tot satul; şi, dacă întrarea nóstră neaşteptată acolo n'ar' fi băgat spaima în dușmani, rêul cel mai micu ce ni se putea întîmplà, ar' fi fost să fim tăiați în bucăți cu beşli-aasî

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cu tot. *Feciorii împĕrătesci* erà atât de îngroziți, în cât nu se mai gândià de cât la scàpare: fugiam noi, fugià și ei. Nu sciu câți am resturnat cu calul în pripa ce aveam să eșim mai curênd din acel vespar. Dupò uà jumetà de ceas ânsĕ, uà cétà mica de ulani căutà să ne dibuià prin întunerecu și să ne róge să binevoim a sta ca să ne prindà de vii. Le-am respuns prin câte-va descărcări de pistóle și ne-am căiat binișor de drum.

A doa di, dupò un ocol de uà postà, am trecut pe d'asupra Petrescilor, unde aflând de cele petrecute la Drăgoiesci, ne-am luat cu încetul în urma óstii, făcênd cele mai dese poposiri, cóci caii slăbiserò: pandurii luaserò nutrețul, Nemții sleiserò ce mai remăsese; pe noi luându-ne drept Turci, ne dà afarò din sat cu amenințări.

— Ce scii mai lămurit despre cele petrecute la Drăgoiesci? ḍise Stroie sfîșiat de dorința de a aflà sórt'a Sofiei și a unchiului sĕu.

— Nimicu care să nu'l fi aflat și D-ta. Au pus focu caselor ca să silèscà pe panduri să se predea.

— Dar pandurii nu s'au predat?

— O! nu! s'au bătut pînò când 'i-au cuprins pe toți flacările.

— Și Gruia a perit?...

— Cel din urmà din toți.

— Toți!... exlamà Stroie cu vocea sugrumată de durere. — Auḍiți, fraților? Toți au perit în flacări, arși de Nemți! Sofia mea, Părintele, unchiul meu și tatál vostru! Gruia, fratele vostru cu cinci-ḍeci de prieteni din cei mai viteji!... A! cată să'mi ajutați, fraților! Aceste ființe scumpe nu potu remâné neresbunate!

Stroie erà palid cà mórtea.

— Fraților! uà sută de Nemți trebue fripți pentru un singur pandur! strigà Mateiu Bechianul, căruia i se împluserò ochii de lacrême.

— Se cuvine să fiă uciși fărò iertare pînò la cel din urmà! repetirò toți căpitanii adunați în giurul lui Stroie.

— *Allah kerim*! ḍiserò neferii turci resucindu-și mustățele. — *Tamam! Șeitan elemté!*

— Să plecăm, căpitani!

Dupò doĕ ore, tótà óstea erà în marșu spre Rômnicu.

XXIII.

A! nu mĕ mai potu opri nicăirea, scumpe lectore; sunt nevoit a continuà fărò întrerupere șirul narațiunii.

Altă dată, când timpul permitea, scii câte digresiuni am făcut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

împreună; acum cată să ne resemnăm la acest sacrificiu. Şi cât pentru mine, nu ’ţi poţi închipui ce mĕ costă! N'am ânsĕ ce face.

Tabĕra dela Cetăţuia este un compus de tot felul de indivíde, inimoşi, dar neregulaţi, nedisciplinaţi, adunaţi cum s'au aflat şi presentând cât se póte mai puţin fisionomia unui corpu militar.

Etŏ unul din motive. Peste Olt în lunca Jiblei Dumneḑeu scie ce póte fi cu ómenii lăsaţi lui Petre Fărcăşanul. Fărcăşanul este un căpitan excelent, plin de inteligenţă şi de uă bravură necontestată; dar n'are nici cunoscinţa tacticei militare nici de ajuns ascendent moral asupra mulţimii.

Aceasta, mi se pare, nu este uă consideraţiune miḑlocia.

Nemţii grăbescu să ajungă la Rômnicu c'uă oră mai ’nainte: drumul dela Căineni la Cozia este fórte strimtu, incomod şi rece pentru culcat; suflă ast-fel vêntul în cât nici supele nu ferbu bine; unde la Rômnicu tóte sunt în abondanţă şi âncŏ au şi uă bărăţia.

Această óre nu'şi are greutatea sa în cumpĕnă?

Oltenii lui Stroie asemenea ardu de dorinţa de a dă uă dată pept cu acei inamici, din a căror causă au petrecut atâtea ḑile grele de post.

Totul voiesce să ajungă la un desnodământ.

Fără aceste circumstanţe, cum aşu puté lăsă atâtea admirabili locuri fără să ḑicu măcar un cuvînt despre farmecele unei nature mai resfĕţată decât Semiramide şi mai voluptósă decât regina Sabbei?

Grota feerică dela Polovraci, matca Bistriţei, grota duplă a sântului Grigore, schitul Dintr'un-lemnu Surpatele, Slătiórele, Govorà, Ocnele, Cozia, Turnul şi drumul pe matca Oltului la Rîul-Vadului, adevĕrate triumfuri ale Dumneḑeirii şi cuiburi răpitóre ale amorului!

Şi să nu potu ḑice cel puţin un cuvînt!...

Vĕ juru, domnilor, cŏ lipicii sunt aci tot aşà de nespuşi că şi bucuriele fermecătóre din insula Circeei, unde bănuescu cŏ n'aţi putut merge din causa furtunelor şi rĕului mării.

Deci, daca este vorba de acel simtiment mai forte decât mórtea, de acel abur nepipăibil si incommĕsurabil care a împins spre cer cu puterea unei locomotive de una sută doĕ-ḑeci de cai pe atâţia eroi şi poeţi, pe când de altă parte prĕvălià peste tăciunii infernului pe toţi cardinalii şi mitropoliţii vĕḑuti de Dante; deci, ḑicu, acest focu ce n'a putut visà âncŏ Callistene, numai aci schinteiĕḑă în tótă puterea lui. — Calculaţi dela jumĕtatea lui Maiu pînŏ la începutul lui Octombre, uă adevĕrată eternitate ênsuşi pentru amorurile cele mai îndĕrĕtnice.

Nu m'am învrednicit óre să vĕḑu în aceste sânte şi majestóse locuri dîrdîirile unor venerabili barbe sure peste cari alergà scoborîndu-se şi urcându-se capriţiosul fiiu al Citerei, mai dulce şi mai suav de cât *oleiul ce se scobórĕ pe barba lui Aaron*!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Si n'am audit multe matrône, pleşuve şi cărunte, suspinând de această misteriósă dorinţă: «Şoimană primăvéră!...»

Adevĕrul este cŏ acele fericite organisaţiuni nu ţinea de starea populară.—Bĕtrâna din popol, când uă raḑă a sântului sóre rĕtăcesce pe prispa rece a casei, se aşéḑă pe uă talpă uscată şi góla spre a drege uă biată cămeşe mai de tot ruptă, cu care să acopere umerii tremurândi ai sîrmanului sĕu unchiaşu.

Şi pentru amor cată să aibă omul inima bună şi să stea a lene.

Credeţi óre cŏ Lucreţiei Borgia, Caterinei II a Rusiei, Elisabetei a Angliei, Isabelei a Spaniei şi altor onorabili dómne, le-ar' fi dat inima atâtea şi atâtea de n'ar'fi avut la dispositiunea lor produsurile contribuţiunilor directe şi indirecte, pentru cari supuşii lor au să le traţă în cele din urmă pĕcatul?

Imi pare rĕu cŏ Byron a scăpat din vedere sărăcia, cel mai puternicu potolitor al ferbinţelelor nóstre, şi a mers cu rĕtăcirea pînŏ să afirme cŏ sântul Antoniu al nostru a fost redus la moderaţiune prin efectul rĕcitorilor. — Singură această nepricepere este de ajuns să probeḑe cŏ Byron cată să fi fost protesfant!

La ce servĕ ânsĕ tóte aceste cause ocasionali ale pĕcatului strămoşescu or ale rescumpĕrării sufletelor nóstre din acest binecuvîntat judeţu, când nici eu nici lectorul nu mai putem astăḑi simţi efectul lor?

Totul este ruină şi desolaţiune.

Acelor cari au cunoscut schitul Dintr'un-lemnu uă-dinióră, n'am de ce le mai spune ce erà şi cum erà: 'l au vĕḑut rezemându-'şi spatele de un mare şi frumos deal, umbrit de stejari şi fagi seculari cà şi legenda sa; iar dalbele-'i picióre scăldându-se în undele şoptitóre ale Otăsĕului, micà apă tot atât de capriţióşă în cotiturele sale fără sfîrşit cà şi poeticele-'i ţermuri, acoperite de uă vegetaţiune avută, adevĕrate bucle de amor pe graţiósa figură a Nereidei locului;

— M'am adăpostit şi eu acolo în junete-'mi!...— Dar urmeḑu.

Aceia cari nu 'l au vĕḑut atunci, astăḑi n'au de ce 'l visità. Şi eu sunt pré bucuros să nu mai întreprindu descripţiunea unor lucruri ce au perit cà tóte bunurile de alt'dată.

N'ar' fi óre a comite uă impietate gratuită scormonind ruinele unor aşeḑĕminte unde atâtea suvenire pióse s'au îmmormîntat pentru eternitate, şi unde, alăturea cu acele inime arse de dureri interminabili, s'au stins necunoscute atâtea candide frumuseţi, orgoliul naturei umane şi florile îmbălsămite ale negrei nóstre existenţe?

Tot ce se mişcă, se desvoltă şi cântă în acest concert de frumuseţi şi armonie, n'au un suflet, uă formă, uă voce pentru Stroie; el este atins de acea négră întristare ce închide sufletului tóte porţele bucuriei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Durerea de a 'şi fi perdut soţia în flacări sau de a o sci în posesiunea Nemţilor, ceea ce este şi mai rĕu, îi înfige in inimă un pumnar, care nu 'l lasă a respirà.

D'uă dată cu dênsa 'şi-a perdut casele, tesaurele şi pe unchiul sĕu, unica pîrghiă a puterii sale.

Restriştea neîmblânditâ îi distruse tóte speranţele de viitor.

Nu mai vede, nu mai aude nimicu; merge dus de calul sĕu. Din când în când întredeschide gura şi, subt întipărirea ideilor ce 'l frĕmêntă, buzele sale de flacări paru cŏ scotu sânge dintr'ênsele; mâna i se lasă de sine pe spadă şi 'i strînge mânerul cu convulsiune. El nu mai are aspectul unui om, ci pare fantasma neîmpăcată a resbunării.

Ajungênd în faţa schitului Dintr'un-lemnu, se dete jos de pe cal şi înaintă machinalicesce spre pórtă.

In acel moment, clopotul cel mare al campanatorului din faţă începù a sunà rar şi melancholicu glasul obicinuit la morţi. Sunetul acesta produse asuprâ-'i uă impresiune penibilĕ: se oprì în locu.

Din întrul locaşului se audi versurile monotone şi plângĕtóre a unor cântări funebre. Peste puţin un convoiu se vĕdù înaintând spre dênsul: erà resturile unui corpu omenescu, care altă dată se bucurase de darul vieţei şi pe care îl transportà afarŏ din mônăstire la depositul osĕmintelor.

Cine fusese vieţuitorul, nu se putea âncŏ cunósce: preoţii şi cântăreţele precedea sicriul la uă distanţă óre-care.

Nici un plâns nu atestă în urmă legămintele omenesci ale reposatului cu cine-va de acolo; durerea erà mută cà şi viaţa în acele locuri.

Stroie conchise, dupŏ tot cuvîntul, cŏ nu putea fi decât una din nefericitele fiinţe închise în acele umede şi întunecate chilii, care trecuse prin cea din urmă probă a existenţei spre a se duce de unde a venit.

Negrii însoţitori ai sicriului apropiându-se din ce în ce de pórta de afarŏ, Stroie se dete puţin la uă parte spre a le face locu. Eşirŏ deci preoţii şi se opriră âncŏ uă data în faţa mônăstirii spre a dà timpu reposatului să 'şi iea pentru ultima órâ diua bună, şi să exprime celor vii profundele sale păreri de rĕu cŏ părăsesce un locaşu unde petrecuse atâtea dile, fericite negreşit.

Purtătorii profitarŏ de acéstă politeţe a mortului spre a rĕsuflà.

Sicriul nu erà acum pré departe de Stroie.

Prin acea îmboldire secretă ce açîtă curiositatea nóstră ênsuşi în momentele cele mai extreme, îşi aruncă privirea pe patul funebru, deşi credea cŏ nu va vedé nimicu, fiind cunoscut cŏ călugĕrii adormiţi în somnul ĕlernu au faţa acoperită cu un vĕl negru, pentru ca şi morţi să continue a vedé lumea tot întunecată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Nu fu așà ânsè.

Stroie făcù un pas înainte, apoi remase pe locu de uă dată căutând a se sprijini de cevà și acoperindu-'și figura cu mâna: simțise uă teribilè sguduire privind trăsurele mortului, a cărui față erà descoperită, și în cari i se păruse a recunósce o complectă asemènare cu dómna Roxanda, sócra sa.

Ruga fiind terminată, purtătorii ardicară din nuou patul, și cântărețele întonară pentru ultima óră imnul celor ce nu mai sunt.

Un țipèt sfâșietor de uă voce stinsă și debilitată se audì în acest moment eșit dintr'un sîn sfărâmat din mijlocul unei grupe de maice tinere ce remâseseră în urma convoiului, cufundate într'uă tăcere de mormènt.

Stroie tresări și privi înapoi. Fără să fi vèdut pe nimeni, se aruncă în acea parte cà un smintit, îmbrânci femeile ce'i sta înainte și pètrunse cà uă săgètă în mijlocul grupei de unde plecase țipètul.

Erà Sofia abià respirând. Însoțià pe mama sa la locașul umbrelor, trasă de doè june maice, de ai căror umeri atîrnà delicatul sèu corpu.

Ea nu mai vedea nimicu; privirea sa sticlósă și albul plumbutiu al ochilor dà a se înțelege cà, daca mai rèmâsese într'ènsa un rest de căldură, aceasta se refugiase în inimă, care și ea abià mai palpità.

Micele sale brațe, slăbite și descărnate, avea de acum tóte characterele morții.

In chiămarea disperată ce făcuse mamei sale, care plecă pentru eternitate și o lăsă pe dènsa să móră fără a puté închide ochii pe uă figură amică, își consumase restul de forțe ce mai avea, și remâsese leșinată cu brațele aninate pe grumadii celor doè femei, cari, susținènd'o peste mijlocu, o ducea tîrîșu să 'și facă datoria pînă la capèt fără a se gândi cà, ajungènd acolo, nu le mai remânea póte decât s'o puiă și pe dènsa alături cu cadaverul.

Vèdènd pe Stroie armat cà un haiducu, cu figura vînètă, cu ochiul schinteiând de durere și indignațiune, maicele se deteră înapoi cu spaimă și își făcură semnul crucii. — Așt-fel óre câtă să viiă un bărbat june și bine făcut între nesce june, frumóse și candide maice!... Trebuià să fiă ângerul Satanei.

Purtătorii, cari nu sciă nimicu de cele ce se petrecea înapoi, își continuară drumul urmând respectuos preoților, cari cântă mereu. Starița ânsè, care fu chiămată într'uă clipă împreună cu proestósele sânției sale, rèmase de lemnu în fața faptei cutedătóre și lipsită de evlavià ce se comitea la spatele mórtei.

Stroie ardicà cu frăgedime de jos pe Sofia, pe care acele vite o lăsaseră să cadă, și, lipind'o de sînul sèu, se îndreptă încet spre tabără-'i care erà la câți-va pași de acolo.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Este chiar el! dise încet starița către proestóse cu uă învederată mênia. Așă mi'l-a spus.

Și, că muşcată de uă viperă la vederea pradei ce 'i scapă, se răpedi în urma lui Stroie cu iuțéla unei fantasme purtate de vênt, și apucându-'l de spate:

— În numele lui Dumnedeu! dise ea, îți poruncescu să lași îndată această copilă, care s'a făgăduit mirelui Christos.

Stroie remase în locu și, puind mâna pe mânerul spadei sale, roti d'ua dată ochii asupra acelei femei.

Starița amuți: vêduse mórtea.

— Anatema! strigă ea când Stroie n'o mai putea audi.

După uă oră de dibace și intețite îngrijiri, Sofia eră rechiamată la viață. Ea plângea legênată pe brațele iubitului sêu soțu, pe care creduse că nu 'l va mai revedé.

Dómna Roxanda trăise.

Proții își făcuseră datoria.

Starița, în contra obiceiului sêu în asemeni casuri, rêmâsese cufundată în triste cugetări în mijlocul călugêrițelor sale, cari o consolă asigurând'o că Dumnedeu *va mîluì* casa din altă parte. Sofia eră prada Celui rêu, de óre ce se hotărâ să reintre în lume.

Negreșit, Satana ne încurcă de multe ori trebele; de nimicu însè mai mult nu 'i place să se lege că de călugêri și de casa popei.

XXIV.

Cât pentru ceea-laltă lume, n'am nici uă obligațiune de urmat; se află însè un numêr de persóne cari au privirea aruncată pe acestе linie, și cărora voiescu a le spune numai-decât pe scurt cele întîmplate la Drăgoiesci după plecarea lui Stroie.

Această dare de sêmă nu va întârdiă întru nimicu mersul óstii spre Rômnicu. Mi se pare că am dis unde-va că ea făcea uă poposire de trei ore la schitul Dintr'un-lemnu. Îmi voiu face daró narațiunea în acest restimpu, ast-fel în cât tóte să fiă bine potrivite. Daca se va întîmplă să remâiă ceva neterminat, atunci sau voiu spune restul mergênd sau îl voiu reservă la finalul acestei chronice, căci mi se pare că este tot una.

Începu.

Stroie plecase, armata plecase și ea. Sofia și cei-lalți nu plecară precum eră vorba: sórta decisese alt-fel.

Așă è cu sórta tot-d'auna. Or îți prepară uă vacanță la tronul unui principat latin spre a te turtì sub gloria unei coróne ce nu 'ți este făcută pe cap, or îți aruncă dela al patrulea cât uă țiglă de învelitóre spre a te lăsă fără cap și muritor de fame.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

La ce 'ți servè cò tocmai atunci încălțaseși uă pareche de botine de lacu și aveai la mustață un sfîrcu adevèrat asasin? Esci constrîns să te învoiesci cu vre un necrofor pentru distanța dela locuință pînò la cimitir, și apoi să mai aîbi și durerea de a 'ți lăsà amantele în prada remușcărilor pentru tóte infidelitățile câte 'ți-au făcut.

Dupò plecarea lui Stroie dela Drăgoiesci, Sofia căduse într'un fel de sfîrșélă vecină cu prostrațiunea. Își scursese tóte lacrèmele, și acum nu'i mai remânea pentru durerea sa cea mută decât nesce suspine convulsive, ce'i ardică sînul ast-fel în cât părea cò i'l sfăramă la fiă-care nuoă apucătură. Pe figura sa trecuse un uragan. Sforțurile lui Gabriel și ale mamei sale spre a o consolà remâseserò fără efect. Gruia îșì sleise tesaurele de glume, și nu smulsese decât un surîs mài tot atât de trist cà și lamentele ei.

Fuse daró decis cò, în stărea în care se aflà Sofia, nu erà de plecat. Călètoria càtà să se amâne pe a doa dì, pînò când timpul va intervenì în favórea lor. Apoi nici cò erà vre uă pripă de plecare. Stroie recomandase aceasta în vederea de a risipì urîtul junei sale soție, iar nu cà uă nevoie neapèrată. Se putea întârdià și uă dì și doè saù și mai mult de erà necesitate.

Remaserò daró cum se remâne tot-d'auna când așteptăm vre uă nenorocire.

Tótă acea dì fuse nesuferit de lungă și luminată de un sóre urîcios.

Pasèrile sburà de colo pînò din colo fără nici uă trebuință; avea capetele mai mari decât alt'dată și cântà cu un vers règușit și batjocoritor. De aceea Sofia nici nu le ascultà.

Erà urît și cobe peste tot. Nici uă dată Drăgoiescii nu fuseserò mai pustii decât acum.

In fine se înserà și peste puțin venì și nóptea.

Nu mai sunt focuri depărtate cari să înstelède cà pînò eri dealurile și colnicele din pregiur; nu se mai aude sunetul cornului, al bucimului și al cavalului, cari făcea să resune văile și dumbrăvele de modulațiunile duióse ale cântecelor românesci; nu se mai simte acea mișcare ce face din viață uă musică.

Este nópte și tăcere pretutindeni. Și pasul grav al lui Stroie nu mai resună în galeriele reci și singuratice. Numai uă lumină, melancholică și nemișcată, licărește într'uă camerà retrasă a edificiului negru.

Sofia, cu cotul rezemat de uă mésă, sprijină pe mâna sa debilè sîrmanul ei cap ce începe a se rètăcì. Dómna Roxanda privesce cu neodihnă pe copila sa, ce pare a se sfîrșì, și se ține a nu plânge de témă să nu'i turbure liniștea în care îi place să remâiă.

Gabriel, înaintea unui scriitoriu de stejar, pare cò meditèdă asupra unei pagini deschise din viața lui Valeriu Publicola, pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

când privirea sa se ațintă fără a vedé în nópte, iar cu urechiele ascultă murmurul depărtat al unui torent ce trece la uă distanță óre-care de locuința.

Gabriel se scólă de pe jețul sêu îmbrăcat cu pele de bou și închide cartea. Dupŏ un moment, se îndreptédă spre feréstră; ascultă cevà: i se pare cŏ aude un scomot depărtat.

Sprâncéna sa stufósă se încórdă d'asupra ochiului. Bétrânul se retrage în mijlocul camerei. Dómna Roxanda îl privesce cu fricà.

Ce ascultă cu atâta atențiune?

Pentru ce i se lasă privirea cu neliniște asupra Sofiei?

Gabriel abandonă camera femeilor cu grăbire și fără să dică un cuvînt.

Ce însemnédă acésta?

Aceasta însemnà cŏ un scomot de voci confuse îi lovise auḑul. Nesce luciri de fulger, urmate de un slab pocnet cà al unei arme de focu depărtate, trecuserŏ pe dinaintea vederii sale.

Bétrânul ghicise sosirea Nemților și plecà să iea mèsure de apérare.

Peste cinci minute, luminele erà stinse în tot castelul.

Se închise porțele și pandurii lui Gruia, cà nesce fantasme ale ruinelor, se vêḑurŏ îndatà trecênd în sus și în jos prin spațiósa curte fără a li se audì măcar pasul.

Sofia și mama sa fiind aședate într'una din camerele depărtate despre laturea grădinei, Gabriel se scoborî în mijlocul guardiei cu uă carabină tromblon, cu doĕ pistóle cu câte doĕ focuri și cu uă spadă vechià de cavaler al ordinului St. Ioan-d'Acra.

Nemții, cari trebuià să soséscă cu doĕ ḑile mai 'nainte, întârḑiaserŏ din causa unor noue companie ce le mai sosià. Corpul lor se scoborà în jos, compus din patru mii ómeni cu șése tunuri de munte și una miie doĕ sute de cai, numĕr mai mult de cât disproporționat în raport cu infanteria și fórte rĕu calculat cât despre mijlócele d'a operà în partea muntósă a terei.

Priimind ordinul de a se îndreptà spre Rômnicu, colonelul Ivancici voià mai întêiu să facă uă mică preâmblare militară pe la Drăgoiesci, deși nu'i venià tocmai în cale, atât spre a se desmorți de lunga sa ședere în Tîrgul-Jiiului, cât și spre a nu lăsà în spatele armatei un corpu de *vênători proști* cari să'i strice provisiunile.

Cu tóte astea, comandantul austrian adăstă nóptea spre a surprinde pe neașteptate pe borîașii de *Valachi* și a'i legà cot la cot câte unul fără resistență.

Mare le fuse mirarea când aflarŏ cŏ tótă acea óste, despre care li se spusese atâtea, se făcuse nevêḑută cà fumul la apropierea lor.

De ar' fi fost ḑioa, s'ar fi declarat fórte mulțumiți de gloria acestui triumfu; erà însĕ întunericu, se aflà și pré osteniți ca să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

începă un nuou drum, eră și departe ca să caute a se întórce acasă; preferiră deci a remâné nóptea în Drăgoiesci.

Ună despărțire de ulani, cu pistolul în mână, se îndreptă prin sat spre a face rechisițiuni și a pregăti cuartierul trupelor. Nimeni însă nu se mișcă în sat: tótă populațiunea părea intrată în pământ.

Se sparse mai multe uși, mai multe lăde și mai multe óle de pământ; dar pânzeturile, velințele și băuturele spirtuóse furŏ căutate în deșert.

Înaintară apoi pe dibuite, și tot mergênd, ajunseră înaintea unor case mari împrejmuite cu un zid înalt de trei stânjeni, cu nesce porțe de stejar gróse, legate cu șine de fer și bine închise pe din întru.

Nimeni nici acì! Aceste porțe însă nu se putea deschide tot așà de lesne că ușile țeranilor. Se chiămă daró îndată câți-va pontonieri cu uneltele necesare spargerii.

Comandantul în persónă, ajutat de statul sĕu major, dirigea această anevoiósă manoperă. Ună mică cétă de ulani închidea piața formând un cercu.—Eră întunerecu besnă: unde să lovéscă mai sigur saperii?

Se dete după întîmplare ună lovitură țépănă în mijlocul porțelor, acolo fiind locul cel mai ușor de nemerit. Toporul scărții și sări în lături: întîlnise ună scóbă de fer grósă.

Trei sau patru soldați se puseră a pipăi spre a cunósce părțile slabe ale lemnului, după care iar mai urmară câte-va lovituri cevă mai tari decât cea d'ântêiu.

Din întîmplare, pe când se părea acestor lucrători că au descoperit în fine un locu unde lemnul resună a lemnu, ună mare pétră cădea d'asupra porței celei cu crestături și turtià la pământ ună catană; apoi ună a doa, a treia și a patra avură aceeași sórte.

— Halt! strigă *stréjă-meșterul* (sergentul): acì este pericol. Bolta este vechiă, și daca tot astfel nebunesce merge-veți înainte, tótă póte să se surpe și *minten* murim acì.

Comandantul ordonă să se lumineđe locul spre a se puté lucrà mai cu băgare-de-sémă.

Felinarele corpului fiind la furgóne și furgónele fiind în urmă la óre-care depărtare, se găsì mai comod a desvĕlì de paie ună casă, a aduce paiele în fața porței și a le pune focu.

Acum se vedea bine. Un numĕr de ulani eră ocupați a întreține focul, pe când lucrătorii avea să sforțeđe porțele. In momentul însă când saperii înaintă cu topórele lor cele mari, ună întreită detunare, ce semănă cu un trăsnet, plecă d'ună dată din ferestruiele porțelor, din crestetul boltei cu crestături și de pecóma zidului din față.

Trei-deci de inși cădură de ună dată, între cari comandantul și ajutantul sĕu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Pe dată Nemții se înspaimêntară și se confusiară. Guardia călare întórse spatele și o rupse d'a fuga înapoi. Ună altă descărcătură urmă, care mai lăsă culcați la pământ încă vre ḑece soldați.

Această mică precurmare dete timpu garnisonei române să 'și reîncarce armele, iar încongiurătorilor, să se gândéscă la midlócele de a luà cetatea.

Nu erà uă glumă! tótă pandurimea erà adăpostită după zidurile castelului, de unde le trimitea mórtea în plóie de fer.

Pandurii erà deciși a 'și sacrificà érba de pușcă și somnul din acea nópte numai să nu remâiă viu picior de Némțu.

Acești bravi credea cà au a face cu un numĕr de trei, patru sute ómeni, mult uă miie; nu scià cà sunt patru mii de împĕrătesci.

După un cuart de oră ânsĕ, or-ce amăgire încetasc.

Doĕ tunuri furà așeḑate în fața portelor și doĕ companie de vênători, înșiruite în paralel cù zidul crestat al împrejmuirii, cu carabinele întinse în dreptul fiă-cărui dinte al cómei.

Cele doĕ cratere de bronzu mugirà de uă dată. Cinci-ḑeci de vênători traserà asupra punturilor unde se arătase fulgerul carabinelor din întru. Doĕ mari tablie de stejar ale porței sburaserà din locul lor, dar nu se putea încà trece, și doĕ-ḑeci și unul de Nemți mai jăcea iarà pe pământ.

De acum un focu neîntrerupt începe a respunde din întru focului de afarà cu uă răpeḑiune și uă precisiune de necreḑut.

Tunurile furà în dată retrase de subt acest focu omorîtor, unde nu putea sta nici un artilerist. Vênătorii și ei se detera după gardurile vecine. Lupta reîncepù de aci. Sorții de victoriă ânsĕ se micșoraràde acum în partea pandurilor; nu se mai putea luà bine la cătare și tunurile erà adăpostite. Porțele abiă se mai ținea în pervazuri.

Focul d'asupra zidurilor conteni d'uà dată, nimeni nu se mai arătà la crestături, intrarea nu erà păzită de nimeni; imperialii se răpediràde în grămédă. Un trosnet spăimêntător îi primì din întru: pandurii așteptà această mișcare, și de uă dată se arătaràde pe creste și în fața porței. Rôndurile d'ântêiu și cele d'al doilea ale Nemților furà sdrobite; cu tóte astea încongiurații, înțelegênd cà poșitiunea lor acolo nu se mai putea ține, se retraseràcu iuțélà d'a lungul împrejmuirii și se adăpostiràde în întrul edificiului.

Inamicul nu 'i putea urmări, căci, deși porțele erà sparte, cătà mai ântêiu să împle un șenț mare făcut drept în gura porțelor și care le împedică intrarea.

Se dete focu la doĕ case țerănesci vecine, se astupă cu órecare pericol șențul, și focul carabinelor și al tunurilor începù din nuou cu îndoită furiă.

Nimeni nu cuteḑà ânsĕ a se apropià de ușĕ: tóte loviturele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

îndreptate de pe ferestră sunt ucidétóre; curtea é așternută cu morți.

In fine, se pune focu dependințelor, grajdurilor și fênăriei. Dupó uă jumétă de ora, flacăra învélue castelul. Invelitórea arde, căpriorii cadu, grindele începu a trosni; dar cu tóte astea cei din întru nu contenescu de a se apěră.

Din doĕ-deci și cinci de bravi — Gruia oprise numai doĕ-deci și cinci în locu de cinci-deci—abiă mai remâseseró acum noĕ inși.

Gabriel, în balconul de unde trăgea cu carabina, căduse pĕtruns de doĕ glónțe în pept.

Singur Gruia este încó neatins.

Focul de la casele țerănesci se întinde în vecinétate, și văpaea se revérsă peste tot satul.

Strigări se aude în depărtare, după cari urmédă mai multe pocnete de pușcă. Uă mișcare se face de uă dată în rôndurile încongiurătorilor. Se grămădescu, se îndésă înapoi, alții înainte, alții alérgă spre curte.

Erà țeranii din Drăgoiesci, cari, după ce'și-au asigurat copii și femeile, cădea d'uă dată cu topórele și cu cósele în spatele Nemților făcênd uă adeverată măcelăriă.

In această diversiune, uă grupă de ulani se aruncă spre intrarea principalĕ a caselor cu dorința de a scóte ceva din flacări: împușcăturele din întru încetaseró. Cei noĕ panduri cu Gruia în cap așteptă jos în sala cea mare.

Cei cari puseró ântéiu piciorul pe pragu, furó prévăliți peste scăre în jos; lupta ânsĕ începù la pept. Turbarea erà egalĕ în amêndoĕ părțile. Gruia se împătresce, se îndesce; forța sa atletică este în culmea desvoltării. Aruncă banccle de stejar masive cum ar' face cu un par, și restórnă rônduri de inamici; lovesce cu spada pe unul din cei mai indĕrétnici Austriani și îl spintecă pînó la brîu; apoi, apucându'l de peste mijlocu, asvîrle cu cadaverul în cei ce voiescu să'l încongiure.

Figura și brațele îi fumegă de sânge. Pulberea de pușcă de care îi este mânjită fața, face dintr'ênsul un monstru oribil. Soldații se îndoescu a se apropiă de dênsul.

De uă dată el se opresce în locu că uimit, își strînge pumnii cu convulsiune și strigă confraților sei:

— Muriți ací! Am uitat sus pe Sofia!

Și, fără a mai dice nimicu, se răpede pe treptele întunecate de vârteje de fum.

In același moment un pocnet plecase din pistolul unui ulan și un glonțu străbătea în spatele lui Gruia. El puse mâna la plagă că spre a'l scóte, se cletenă un moment de durere, apoi porni din nuou printre galeriele înflăcărate.

Ajunse în fine la camera Sofiei. Ușea era încuiată. Strigă, își spuse numele, dar nimeni nu'i respunse. Atunci, adunându-'și pu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

terile, sparse ușea și se răpedi în întru. Făclia care ardea în cameră, se topise de multă căldură, și flacăra ei se întindea pe mésă. Sofia și mama sa erà aprópe asfixiate de fum și de căldură.

Gruia ardică în brațe pe Sofia și reuși cu mari anevoințe a o scoborî pe uă scară mică în grădina din dos și a o duce departe de grindele aprinse, cari cădea în tóte părțile. Se întórse apoi la dómna Roxanda. Sângele sĕu erà mài tot scurs. Ar' fi perit amêndoi în flacări daca, deschidênd ușea, n'ar fi pĕtruns un curent de aer cevà mai rĕcoros de afară, care să înviorede pe bĕtrână și să o facă a urmà singură pe mântuitorul Sofiei.

— Tine, dómnă... dise el sleit de putere, dând uă chiee dómnei Roxande. Prin fund... în pădure... scăpați... Vinu Nemții!

— Gruio! strigă cu durere Sofia, prietenul meu, fratele lui Stroie, mori?!

— O! nu... mĕ repausu.

Gruia luă mâna Sofiei, o sărută și cădù resturnat.

— Gruio! repetì Sofia înnecată în lacrĕme.

Uă explosiune teribilĕ îi acoperì vocea. Flacărea din întrul camerelor se ardică în colónă spre bolta roșcată a cerului; dupó care plafondurile se turtiró de uă dată, aruncând în tóte părțile cărbuni aprinși și petice de șindrilă înflăcărate.

Depositul de pulbere luase focu.

Sofia, rezemată de braçul mamei sale, eși din grădină și intră în pădure. Dupó câte-va sute de pași, puterile o părăsiró și remase în locu.

Cei noĕ panduri își ținuseró cuvîntul: jăcea lângó o movilă de ulani.

Dupó șése dile, Sofia și mama sa, sdrobite de suferințe și de lipse, intrà aduse de un car în schitul Dintr'un-lemnu.

Dómna Roxanda, ca să apere pe Sofia de frigu, se lipsise de tot ce avea pe sine. Ast-fel intrà pe pórta schitului spre a merge în curênd la cimitiriu.

Plimblarea militară de mai sus costase imperiului cinci sute de ómeni morți și greu vulnerați, printre cari comandantul Ivancici și maiorul Stern cu patru ofițeri inferiori.

Stroie perduse mai mult: tesaurele și casele sale părintesci dispăruseró. Pentru împĕrat, mamele avea să nască alte catane; el ânsĕ n'avea ce mai pune la locu.

XXV.

Sórele se scoborà spre culmea munților. Căldura dilei atât de simțită pînó la doĕ ore se stêmpĕrase de ajuns. Erà patru ore. Óstea, sosită la dece diminéța. făcuse uă haltă de șése ore din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

causa repausului ce cătă a se dà Sofiei. Se sună plecarea. Panduriĭ, voioşi şi fericiţi de fericirea Capului lor, care îşi regăsise soţia, şi bine dispuşi după un prându abundant ce nu'şi aducea de mult aminte să fi făcut, plecară cântând, cu puşcele lor cele lunge culcate pe umeri şi cu căciulele pe ună urechiă.

Sofia, însoţită de ună surorâ, amică a sa din mónăstire ce părăsiă călugăria fără multă părere de rĕu, urmă óstea cu îngrijire aşedată într'uă căruţă împrumutată dela un chrestin de arendaşu din apropiere, şi în care se aşternuse tot ce putea face mai puţin simţitĕ struncinăturele trăsurei.

Merseră uă parte din nópte; în fine se ordonă cina şi repausul la satul Bîrsescii. De acî în patru ore putea fi în Rômnicu, mergênd cât de încet.

Populaţiunea erà în neastêmpĕr: călĕtorii veniţi din jos de peste Olt spunea cŏ Nemţii se arătaseră în apropiere de Michăiesci. Distanţa între aceste doĕ sate este fórte mică; se putea dară ca amêndoi inamicii să fiă acum mai aprópe unul de altul decât credea.

Stroie întrebă pe ce timpu spunea acei călĕtori cŏ au întîlnit pe Nemţi, şi i se respunse cŏ ómenii aceia au trecut prin sat pe la aprinsul luminărilor, iar pe Nemţi, ḑicea cŏ'i-ar' fi vĕḑut cu mult mai 'nainte de scăpĕtatul sórelui.

Stroie mai întrebă daca de cât-va timpu au auḑit cevă sunete de cornu sau de tobe, or daca au vĕḑut lumine în partea Michăiescilor. I se respunse cŏ de acestea n'au vĕḑut nici auḑit nimicu.

Un fior rece îi străbătù corpul.

— Nemţii, îşi ḑise el, au trecut spre oraşu, daca nici sunetul trômbiţelor nu s'a auḑit nici focurile taberei lor nu s'a zărit; au avut tot timpul pentru aceasta.

Fără fatala mórte a sócră-sei, el ar' fi avut doĕ ore de mers înaintea inamicului; 'i-ar' fi apucat înainte sau 'l-ar' fi ajuns în marginea Rômnicului. Acum, nimicu nu mai putea oprì împreunarea celor doĕ corpuri.—Necasul îi împlea inima şi'l sugrumă.

— Se póte—îşi puse el cu îndoélă întrebarea—să fi remas în Michăiesci?

Uă asemenea favóre n'aşteptă dela sórtĕ: de la un timpu tóte îi mergea pe dos.

In or-ce cas, ordonă să se stingă focurile, să contenéscă or-ce scomot şi să'i aducă calul.

După un moment, însoţit numai de Bărzoiu, de Stolojanul şi de patru panduri din guardia sa, plecă în trépĕd spre Copăceni, sătucu departe numai de uă jumĕtă de ora de Bîrsesci.

Acî, aceleaşi informaţiuni: Nemţii erà aprópe de Michăiesci; Nemţii nu se scie d'au trecut; scomot de óste n'au băgat de sémă.

Sătenii în adevĕr putea să nu scià: póte cŏ óstea a trecut mai pe din jos; póte cŏ n'a vrut să facă scomot spre a nu spăimêntà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

locuitorii; apoi nici n'avea nevoie să trécă pe marginea satului lor, drumul fiind mai pe de vale.

Stroie împinse cercetările pînă la Valea-Rea cu risicul de a cădé peste guardia dinapoi a inamicului, daca cum-va corpul va fi rămas acolo.

Aci nu putea să n'aibă sciri precise: eră puntul de înfurcitură a drumului ce venià despre Michăiesci cu calea muntósă care venià despre schitul Dintr'un-lemnu.

Se apropià însé de sat fără a descoperi nici unul din semnele ce'i putea arătà tăbărîrea unei armate. Intră în fine în sat, unde află cu mare bucuriă că pînă la acel timpu nu se vĕduse p'acolo picior de Némțu.

— Ii avem! strigă el lovind oblîncul selei calului sĕu.

— Nu încă, ii respunse Stolojanul. De acum pînă mâne este destul timpu. Póte că acum ei sunt în mers, și noi nu suntem încă la Birsesci.

— Nu! Daca nu'i-am aflat aci, apoi au remas la Michăiesci. Nóptea este întunecósă, ei nu'și cunoscu drumul; apoi póte că nici nu eră tocmai așà de aprópe de Michăiesci, precum li s'a părut acelor călĕtori. Depărtările dintr'un locu și altul spuse de Românii nostri, trebuescu tot-d'auna îndreptate: lor tóte li se paru aprópe.

Întorcêndu-se la Birsesci, Stroie voi a se convinge daca Nemții putea sau nu să fiă la Michăiesci. Unul dinte săteni trimis în grabă îi aduse scirea că în adevĕr ei eră acolo.

A doa di când se luminà de dio, óstea română eră aședată pentru bătaie. Plecase din Birsesci cu trei ore înainte de a se luminà, și mersese cu un adevĕrat pas de lup pînă la Valea-Rea.

Patru cete de carabinieri eră înșiruite de amêndoĕ părțile drumului în centrul satului. D'asupra șplaiului despre Rómnicu eră îndreptate patru tunuri, iar alte doĕ puse pe culmea dealului din protiva satului, întărite cu doĕ alte cete de vênători de plaiu. Ună parte din călărași eră înșiruiți despre laturea Oltului, d'a lungul unor rîpe mice ce 'i ascundea vederii. Tóta ceea-laltă óste eră concentrată pe șesul din faça satului spre care căta să înainteze Austrianii.

Carabinerii, risipiți că tiraliori prin grădinele d'alăturea drumului, căta să se abțină pînă când fruntea colónei imperialilor va fi eșită din sat. Cele doĕ tunuri din cósta satului nici ele nu se cădea să încéră decât când códa colónei ulanilor va trece de centrul satului, ast-fel ca focul tunurilor din façă cu cele de pe cósta să viiă în crucișu.

Cât pentru cavaleria de pe laturea despre Olt, ea avea să lovéscă inamicul pe la spate saŭ să fiă adusă pe șes, după cum va cere casul.

Către dece ore de diminéță, Austrianii înaintà cu un pas leneșu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

și fără disposițiune. Neașteptându-se la nimicu și deprinși de mai multe dile a nu întîmpină altă ostilitate din partea sătenilor decât a privirilor crunte, mergea risipiți și fără nici uă ordine. Ènsuși puscele nu le avea încărcate.

Mica lor artileriă remâsese înapoi la uă distanță de mai bine de trei kilometri, împreună cu furgónele infanteriei. Mâi toți soldații își aveau gibernele și șlagele aruncate gramédă în carele de transport țerănesci ce luaseră cu forța. Singură cavaleria mai păstră uă înfățișare militară. Ea mergea într'uă singură colónă profundă și înaintă regulat, multumită deprinderii cailor.

Cui ar' fi putut dă prin minte cô acei *Valachi* ce fugiseră dinaintea lor acum trei sèptemâne și despre cari nu se mai audise nimicu, avea să se arate d'uă dată și să le ésă în cale?

— Dragul meŭ Vasile, dise Stroie comandantului artileriei sale, dupó ce observă situațiunea imperialilor — ast-fel cum mergu Nemții, ulanii au să fiă sfărâmați mai 'nainte de a puté pedestrimea lor să se desfășure. Caii au cuprins tótă linia sătului, și pe acei nenorociți din urmă n'are cine să 'i mai apere în protiva călărașilor noștri. Daca Bechianul ar' face bine ceea ce am să 'i spuiu, tóte tunurile și carele încărcate cu d'ale óstii acestor trântori ar' fi în mânele nóstre.

Dicênd acestea, trimise îndată pe unul din ferentarii sei către Bechianul, care comandă despărtirea de panduri călări, cu ordin de a înaintă în dată d'a lungul malului, a se vêrsă în urma infanteriei și a se răpedi în fuga cailor spre artileria Nemților ce remâsese în urmă. Câtă s'o iea cu or ce prețu, să desarmedę pe soldați și apoi să se întórcă în spatele inamicului.

Ajutantul trimis abiă terminase d'a comunică lui Bechianu instrucțiunea, și prima descărcare dete semnalul bătăii. Ulanii se arătaseră pe șesul unde se află Stroie. Bechianul se aruncă afară de ascundętórea sa și se răpedi cu pandurii în góna cea mare a cailor spre Michâiesci.

Tunurile românesci din față și din cósta vêrsă asupra inamicului vêrteje oribili de cartușe.

Prima surprisă trecênd, ulanii tragu sabiele și năvălescu asupra tunurilor; un focu teribil ânsă de carabine îi trăsnesce în pept și îi stă. Cele patru gure din față vêrsă de uă dată tot ferul ce au în pântece, și deschidu patru linie fioróse d'a lungul acelei colóne de cavaleri.

Comandantul austriau se aruncă în amestecu, îi încurage, îi strînge și voiesce a'i împinge din nuou asupra Românilor; nimeni ânsă nu mai cutédă: drumul cel strimt este acoperit de cadavere; caii se ardică în doe picióre și se tragu speriați; focurile nu contenescu și soldații cadu cu gramédа.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

In acelasi timpu centrul colónei este străbătut de glóntele carabinerilor din sat, cari tragu în masă fără a mai ochì.

Disperarea că și desordinea este în culme între Nemți. Această flóre a armatei austriane cade necontenit fără să fi putut rupe măcar uă singură céță a Românilor, pe când infanteria lor uimită sta privitóre mărginindu-se a schimbà abià câte-va focuri cu pandurii de prin grădine. Acesti ómeni erà că și desarmați; cartușele le lipsià cu totul.

Spre culmea desastrului, Bechianul, luându-le tunurile și tóte muniținnile, se aruncase asupra infanteriei și o taià în bucăți.

Amestecul erà oribil; soldații aruncà pușcele și căutà să scape, cari intrând în casele țeranilor, cari fugind peste câmpu, unde erà împușcați fără misericordià de panduri.

Comandantul judecà situațiunea armatei sale într'un minut: totul erà perdut; nimeni nu putea scăpà de acea prindétóre, or-ce retragere erà cu neputință. Așà daró arborà îndată drapelul albu.

Focul contenì dupò câte-va minute. Pandurii înteleseró cu órecare anevoință cò dușmanul nu mai putea.

Condițiunile de capitulare furó respinse; cătà să se predea și să remâià la voiea vingétorilor.

Peste uà jumétà de oră, doé mii cinci sute de ómeni depunea armele; restul perise în luptă.

La cinci ore séra óstea română intrà în Rómnicu triumfătóre, aducênd cu sine, pe lùngò numérul prinșilor, doé drapele mari și opt mice, șése tunuri de bronzu, uà cuantitate însemnătóre de material și casa armatei învinse.

Românii perduseró opt-deci de morți și una sută de vulnerați.

Prima luptă a Românilor cu Nemții se începuse cu bine.

XXVI.

Canonada dela Valea-Rea lucrase asupra Rómnicului cu tóte acele evenimente, tot-d'a-una mai sinistre prin incertul de care sunt acoperite. Trecênd dela temere la speranță și dela impatiență la uà crudă neliniște, bunul orașu erà pe rônd când palid, când roșiu, când cu ochii schinteiând de bucuriă, când cu figura mai lungă decât uà câpétînă de cal muscălescu.

— Nemții se batu cu pandurii, ḑicea unii.

— Nu! pandurii nostri se batu cu Nemții.

— A! nu, acelea sunt tunuri d'ale lor; ai noștri n'au.

— Ași! sunt descărcături de pușce: așà trosnescu carabinele pandurilor.

— Daca Dumneḑeu ar' ajutà să biruim!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Nu se póte descrie exaltaţiunea mulţimii audind sunetul cornurilor ostenilor români. Juni, bétráni, femei, copii erá la capul podului de peste apa riului. Tabéra dela Cetáţuia si orasul întregu erá acolo. Plângea, rídea, suspiná, se îmbrácişá, îşi strîngea mâinele; inamicii aflaró ocasiune de a se împácá; uá sumá de ómeni ce nu voiá a se cunósce, deveniseró cei mai buni amici, şi tóte astea pentru có Românii mai erá vitezi precum fuseseró alt'datá, pentru có se bátuseró voinicesce şi înfránseseró pe Nemţi.

Pré sânţia sa episcopul Filaret, énsuşi în persónă, cántá uá doxologhiá pentru victoria armelor române, de care Dumneđeu remásese fórte incántat şi surprins tot d'uá datá, cóci îşi uitase de cánd nu mai audise asemeni imnuri ale archiereilor români pentru óstea terei.

Séra orasul întregu erá illuminat. Pe Capelá şi pe dealurile vecine, braţi întregi de uá márime gigantică erá aprinşi spre a face din acea nópte uá serbatóre de titani. Puţin a lipsit pe ici, pe colo sá iea focu mai multe case din causa unor dionite cu pécurá, aprinse şi aninate de vîrful învelitorilor: atát este de adevérat có bucuriele cele mari producu zapácele tot aşá de neînţelese cá şi pericolele neînlăturabili.

Dintre toţi, cei mai mulţumiţi erá pandurii şi junii lor ofiţeri. Erá mai mándri énsuşi decát eroii dela Resboieni şi dela Cálugéreni. Nu credea sá aibá un asemenea succes, şi apoi, pe lúngo aceea có pandurilor li se fácú parte din pradele dela învinşi, li se mai spuse có din luna aceea avea şi uá soldá de cinci parale pe đi.

Cáti-va ani de servitiu numai (cu óre-cari economie înţelepte), si întorcéndu-se acasá n'avea ce mai face cu banii.

În aceeaşi séra sosi scirea có Turnavitul se aflá la Goran. Un alt curier spuse có Nemţii se aşeđá la Cozia.

Va sá đicá pe curénd erá sá mai fiá uá altá bátáliá, şi ánco mai mare decát cea din đioa aceea.

Se dete ordine în datá ca énsuşi în acea nópte sá trécá óstea dela Goran la Rómnicu.

În fine, Stroie dispunea acum d'o armatá de doé-spre-đece mii ómeni aprópe cu doé-spre-đece tunuri şi doé mii cai.

Cu acéstá forţá sperá sá fiiá în cumpéná armata inamicului pinó ce, disperánd de a mai înaintá, se va retrage de sine. Nu erá nici vorbá d'a riscá uá bátáliá, nimeni nu cugetá la aceasta; cel puţin Turnavitul nu 'şi pusese aceasta în minte.

Adoa đi, fácéndu-se inspecţiunea trupelor ce sosiá, doi juni osteni, dintre cari unul purtá costumul pandurilor cálári, iar altul p'al ferentarilor vechi, înaintaró cátre Stroie: erá junele Preda Podeanul şi surora sa Petriţa.

— Cápitane, đise Stroie întinđénd mâna lui Preda, te aşteptam

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cu nerăbdare ; céta dumitale este pregătită şi te cere. — Dar étó un ostén, urmă el adresându-se către Petriţa, căruia nu 'i-am făcut nici uă parte.

— Am venit să 'mi-o iéu singură, qise juna fétă roşind.

— Se mai póte îndoì cine-va de biruinţa nóstră când fecióre că dumniata se luptă în rôndurile nóstre ! — Dar cu voiea dumitale te voiu întrebà : Esci cu noi sau în protiva nóstră ?

— Aceasta atîrnă de locul ce 'mi vei arătà.

— Nu ; ai voie să alegi.

— Fi-voiu ascultată ?

— Se va face dreptate....

— De este aşà, ceru să am un locu printre ostenii ce luptă alăturea cu dumniata.

— Şi nu este aceasta uă gluma ? Voiesci de bună séma să împumni această sabiă făcută pentru alte mâne ? 'Mi-este destul de greu să te vêdu însoçind pe căpitanul într'uă tabéră unde greutăţile înconvóiă pe mulţi din cei tari ; dar să te duci de bună voie înaintea morţii, aceasta n'o voiu îngădui nici uă dată.

— Dar dumniata ce faci ?

— Eu sunt alt cevà.

— Viaţa mea nu plătesce mai mult. De aşu fi rêmas în Bucuresci, nu m'aşu fi cruţat un minut. Aci mórtea îmi va fi mai dulce...

Stroie o privì lungu. Petriţa erà d'uă frumuseţe răpitóre. Chipul ei se colorase uşor, şi simtimentul ce o mişcà lăsà în privire-'i uă expresiune de amor şi resemnaţiune nedescriptibilè.

— Îmi ceri un lucru cu neputinţă, îi repetì Stroie.

— Mè vei gonì darò din Rômnicu ?...

— Din protivă, te voiu rugà să stai în Rômnicu.

— Dar nu te voiu ascultà. Când va plecà óstea voiu plecà şi eu ; şi, fiind cò în rôndurile vitezilor ce te încongiură nu mè îngădui să luptu, voiu alege cetele depărtate ale pandurilor, unde privirea dumitale nu mè póte descoperì murind.

Stroie se simţì atins de durerósa resolutiune a acestei copile. Ghicì tot ce se petrecea în inima ei şi cât de profund erà simtimentul sub boldul căruia voià să móră cu atâta nepăsare.—Pasiunea în asemeni nature este în gradul cel mai mare, şi nu cunósce altă margine decât realisarea visului lor sau mórtea.— Nu'şi putea explicà cum şi în ce împregiurare se născuse în Petriţa pentru dênsul acest violent simtiment, pe care il presimţise âncò din Bucuresci. Ajunsă ânsè în puntul unde se află pasiunea sa, singurul lucru ce'i prescrià prudenţa şi pentru liniştea sa şi spre a'i cruţà viaţa ei propriă, erà de a o conduce cu iscusinţă şi a'i rècì puçin câte puçin focul aprinsei sale imaginaţiuni.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Am să 'ți ceru să faci cu mine uă legătură, dise Stroie după uă pausă.

Petrița nu respunse nimicu. Tóte illusiunile sale, tot idealul amorului sêu, tóte sacrificiele ce făcuse spre a se apropiă de idolul extremei sale afecțiuni fiind pe puntul de a fi spulberate cu cruḍime, inima sa cercă una din acele situațiuni în cari cursul regulat al rațiunii este suspens.

— Voiescu bucuros să te facu ferentarul meu, urmă Stroie privind-o cu tinerețe; dar ascultă-mĕ-vei bine?

— O! da...

— Pronunțând aceste doĕ cuvinte, Petrița nu se mai putù ține: lacrĕmele o podidirŏ. Sufletul sêu, gata a se sdrobì, se revĕrsă d'ua dată în tótă ființa ei cu uă disposițiune ce se manifestă prin acel torent de lacrĕme. Ea trase marama sa de mĕtase din sîn și își sterse ochii.

— Îți mulțumescu pentru dênsa, spătarul meu, dise preda: 'i-ai dat viață. Dupŏ ce a lăsat în Pitesci pe tatăl meu prăpădit de întristare și pe tóte rudele spăimêntate de hotărîrea sa, daca dumniata ai fi depărtat-o de aci, nu 'i-ar fi mai remas decât să se asvîrle în Olt. Fii încredințată cŏ s'ar' fi omorît în dată. Nu este nimicu care să se împrotivéscă neîmblânditei sale voințe.

— Dar această prĕ mare îndĕrĕtnicià nu va fi óre pricină de neînțelegeri între noi?

—. Voiu fi supusă, respunse Petrița. Nici un stăpân nu va fi mai bine ascultat. N'am altă voință decât să te ascultu.

— Acum, ferentarul meu, mergi de te odihnesce.

Pînŏ mâne n'am să 'ți poruncescu nimicu.

— Dar mâine?.. întrebă voiósă Petrița.

— Mâne pote ne vom bate.

— O! fórte bine! Vei vedé cum alăturea cu dumniata nu'mi este frică de mórte.

— Nădĕjduescu ânsĕ cŏ nu ne vor ucide Nemții, sau cŏ aceasta nu se va întîmplà așà curênd.

— Și unde îmi poruncesci să te aștèptu?

— Peste un sfert de ceas, unul dintre panduri te va duce la locuința d-tale.

Dupŏ această scenă de familiă, Stroie, însoțit de Bărzoiu, de căpitanul Sima Bujoreanul și de Stoica Orcan, trecù îndată Oltul și se îndreptă spre Jiblea. Inteligența căpitanului Fărcășanul dedese în curênd adunăturei de ómeni d'acolo characterul unei tabere mice. Totul arătà ordinea și disciplina. Scirea despre victoria dela Valea-Rea deșteptase într'ênșii vechiul avênt militar al Românilor, și un simtiment de mîndriă personalĕ îi făcuse ca ênșuși în diminéța aceea să 'și exprime părerea de rĕu cŏ se vedea părăsiți dincuà de Olt, pe când cei-lalți sunt singuri considerați demni să țiă pept inamicului. Mai mulți din capii de cete declaraserŏ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

comandantului că ei nu mai potu perde timpul în deșert într'un locu unde n'au nimicu de lucru; că în fine, daca erà vorba să stea, apoi mai bine stă a casă.

Sosirea lui Stroie îi potoli. El îi asigurâ că cea mai mare parte de gloriă le este lor reservată; că 'i-a păstrat pînă acum fiind că pentru uă întreprindere mare è nevoie și de curagiuri mari; de aceea nu voià să 'i ostenéscă în operațiuni pe cari or-cine le póte îndeplini.

Mulțumiți de aceste luări a minte ale comandantului lor pentru dênșii, îl întrebară cu respect daca mai erà mult pînă să le viiă și lor rôndul. El le respunse că aceasta are să se întîmple póte mai curênd de cât gândescu; că, chiar după întórcerea sa dela Cozia, li se va spune ḑioa.

Stroie luă cu dênsul pe Fărcășanul și își urmâ drumul pe laturea Oltului spre mònăstirea Cozia, trecù prin satul Jiblea, urcâ piscul dela cătunul Păușa și, tot înaintând pe cóma pădurósă a muntelui, se oprì d'asupra culmii din care se vede peste tótă câmpia din față pînă din sus de piscul numit Turnul.

Nemții ocupă satul Călimănescii și tot splaiul în sus pînă în dreptul Turnului. Comandantul suprem, generalul *graf von Bruck*, își avea cuartierul general în Cozia. Mai departe nu putuse întinde observațiunile, căci apa făcea uă cotitură spre apus și muntele trăgea un paravan de pétră între dênsul și lumea ce putea fi acolo.

După calculele sale, în tótă această întindere nu putea fi mai puțin de doĕ-ḑeci pînă la doĕ-ḑeci și cinci mii ómeni; restul cătă să fiă înapoi spre Lotru.

Cavaleria și cea mai mare parte din infanteriă erà tăbĕrîte în Călimănesci, iar parcul de artileriă, pe linia din fața Coziei.

Stroie observă tótă această așeḑare a óstii inamice cu uă satisfactiune nedescriptibilĕ.

— Câte poduri avem, căpitane? întrebâ el pe Fărcășanul.

— Patru.

— Câți ómeni potu luà d'uă dată?

— Cinci-ḑeci pînă la șése-ḑeci.

— Putem aruncà dincolo doĕ sute de ómeni d'uă dată?

— Negreșit.

— Daca è așà, dragul meu Petre, și daca pînă mâne Nemții nostri vor fi âncă acì, poimâne socotescu să nu'i mai găsim nicăirea.

— Aceasta are să înnebunéscă pe Argeșeni de bucuriă, respunse Fărcășanul.

— Așéḑă-'mi acì cum vei sci la nópte patru tumuri, iar în vale pe tótă laturea Oltului rônduesce p'între copaci uă miie cinci sute de pușcași; pe cei-lalți uă miie trece-'i fără scomot în Os-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

trov, așà ca în revèrsatul ḑiorilor toți să fiă la locul lor. Cum vei avé să lucreḑi, îți voiu scrie.

Fărcășanul privì pe Stroie lungu.

— Negreșit, vrei să scotu din pământ, din érbă verde și ómeni și tunuri?... respunse surîḑènd Fărcășanul.

— Nici-de-cum, cóci tóte au să'ți soséscă înainte de apusul sórelui.

— Sunt acum pe drum?

— Am ḑis să mè urmeḑe tótă această lume aci.

— Va să ḑică remâi aci pînò mâne?....

— Nu te teme, dragă Petre: cărmuirea acestor ómeni 'ți-è păstrată ție; eu plecu îndată.

In adevèr, Stroie reveni în tabără, recomandâ căpitanilor și vătașilor să fiă gata pentru ḑioa viitóre în ḑiori și, dupò ce lăsà comandantului lor sumele necesare pentru ospètul ostenilor 'nainte d'a plecà pentru bătaie, se îndreptà spre Olt și trecù dincolo prin vadul dela Plute, lăsând în tabără pe Sima Bujoreanul, că cel mai bun cunoscétor al posițiunii, și pe Stoica Orcan, cel mai iscusit ofițer de artilerià de sub comandamentul Stolojanului.

Intențiunea sa erà să'și dea bine sémà de posițiunea strategică a părții aceleia, în care avea să opereḑe a doa ḑi, și să afle tot d'uă dată dela săteni daca Nemții scià despre sosirea óstii românesci în Rômnicu.

Despre această parte, nu'și ajunse scopul: în tot drumul nu întîlnì pe nimeni din săteni. Lucrul se înțelegea de sine: locuitorii din Călimănesci nu putea eși nicăirea din sat, iar cei de prin pregiur n'avea dorință să dea ochi cu Nemții.

Cât pentru Rômniceni, comitele de Bruck, dorind a le face uă plăcută surprisă cu venirea lor, nu voià cu nici un preț să iea de acele mèsure prin cari unii ar' fi aflat de starea sănètății celor-lalți.

În tot drumul dela Plute pînò la Gura-Vaii, Stroie nu aflà nici un suflet viu. Abià aprópe de Bujoreni vèḑù în depărtare prin umbra nopții trei ómeni călări venind pe drumul pe care se aflà el.

Se pare ânsè cò acesti ómeni nu'i prè inspirà încredere, cóci își pipăi pistólele.

In adevèr, acesti călètori, mai apropiându-se puçin, lăsà a se vedé cò erà nesce adevărați imperiali.

— Veḑi ḑaca pistólele tale, Bărzoiu, sunt tot a casă: ai să le faci să vorbéscă doè cuvinte acelor ómeni ce vinu spre noi.

— Să fiă Nemți?

— Poți să fii sigur.

— Să le esu darò înainte?

— Nu; ai să mergi dupò mine fărò să le ḑici nimicu și chiar fărò să te uiți la dênșii.

— Dar de ne vor poprì?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Atunci aruncă Șopîrla pe dênșii si mâncă-'i.

Seriosul Bârzoiu se sforță să surîdă pe cât erà cu putință acestui fel de om surîsul; își drese mustața, apucă un pistol și strînse frêul calului sêu.

— Hî! făcù el drept tot respunsul când Nemții ajunserò la cinci-deci de pași.

Stroie își urmà drumul liniștit. Ungurii — căci erà husari unguri—trecurò pe lângò dênșii dându-le bună sêrà și se depărtarò. La doé-deci de pași ânsê unuia dintr'ênșii îi venì în gând să'i întrebe cine sunt și de unde vinu.

Daca Stroie sau Bărzoiu ar' fi dis vre uă vorbă drept rêspuns; lucrul remânea aci; nici unul ânsê nu voì a le face această politețe.

Ungurul supêrat se opri în drum și începù a înjurà; apoi, pentru cò această provocațiune remânea fârò respuns, răpedi calul către călêtorii nostri spre a le cere cuvînt de desprețuitórea lor tăcere. Cei-lalți doi remaserò spectatori.

— Stați! strigà el punêndu-se înainte și amenințându-'i cu sabia.

— Bărzoiu, respunde-'i, dise Stroie liniștit.

Un pistol pocni la spatele lui Stroie, și husarul se lăsà încet pe grumadul calului sêu, apoi cădù jos.

Cei doi companioni ai mortului se răpediră cu pistólele întinse asupra lui Bărzoiu. Acesta se gătià a descărcà ceea-laltă armă a sa.

— Nu trage! îi dise Stroie; păstrédă-'ți pulberea. Apoi, întorcêndu-se iute către husarii ce sosià în gónă, trase la dece pași cu amêndoé tevele sale.

— Putem merge acum, urmà el punêndu-'și armele iar la șea.

— Dar caii lor?... întrebà Bărzoiu.

— Îi vom adunà mâne.

Către dece ore din nópte ajunse în Rômnicu. Orașul erà liniștit; se repausà voios după oboséla gloriei din ḑioa trecută.

XXVII

O Musă a resbelelor, bătălielor și luptelor nesfîrșite dintre vieţuitórele acestei lumi bizare, cărora pământul n'a apucat âncò să le astupe gura; tu, cea mai mîndră și mai înțepată dintre nemuritórele sóçe ale lui Apolon; tu, care ai convins de neputință și de moliciune pe galeșa cântăréță a amorurilor, făcênd să se védă cò numai măcelul, numai vêrsarea de sânge omenescu este sublim și nepêtruns, cà unul ce este cea mai isbitóre dintre zănătăciele firii nóstre, — iea-'mi cavalul, fluerul, lăuta sau ce'ți vine mai bine, și cântă-'mi puçin câte-va iambe d'ale lui Tîrteu sau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

d'ale lui August Barbier, pentru Nemți, pe musica maestrului Haendel, iar pentru noi, pe ritmul oltenescu al lăutarului român.

Cântă pe Iosef II, împĕratul liberal și filosof al Germaniei, unit cu Ecaterina II a Rusiei — care se scie ce a fost — spre a biciui insolența Turcului pe spinarea nóstră a Românilor; cântă pe Mavrogheni, Domnu fanariot al acestor locuitori dintre Dunăre și Carpați, care, neavênd ce 'și face capului, a chiămat subt arme pe opincari și ceea-laltă prostime din țĕră să caute a muri cât se va putĕ mai românesce pe contul boierilor, adevĕrații părinți și stăpâni ai lor.

Cântă, o Musă, cŏci, or-ce s'ar' dice, suntem predestinați să ne ucidem pînŏ când vom perì uă dată cu această planetă pe care ne-am aședat domiciliul. Și fiind cŏ așà este, apoi tot mai demnu de natura nóstră vine lucrul să murim luptând pentru țĕră (măcar cŏ de uă cam dată partea cea mai bună o au leneșii și tembelii), decât să ne lăsăm striviți cà acele reptile fără nume în încurătura vitelor scăpate din staul.

Cântă marele *requiem* al lui Mozart Nemților cari au să mórà lângŏ apă rece și umbră désă.

Cântă Românilor cântecul lor de resbel, cŏci nici uă dată n'au stat de frica morții dincuà de victoriă.

A! Musă, tu, care ai fost presentĕ la tóte luptele strămoșilor noștri, începênd dela piosul Enĕa și pînŏ la neperitórele victorie dela Dîrstor, Rahova, Călugĕreni, Nicopole, Baea, Stănesci și altele, ai să te simți voiósă vĕdênd cŏ sângele lui Quirin nu se desminte în fii acelor legionari trimiși pe marginile Istrului să represente între barbari virtutea romană și divina lor origine.

După mii de ani, è același: mîndru, omenos, cumpĕtat, neobosit, tenace și mai mare decât tóte restriștele ce au trecut peste dênsul. Inima sa, făcută pentru pasiunile cele mari, va bate necontenit la sunetul cornului ce chiamă pe voinici la luptă.

Cântă... A! nu: privesce . . . . . .
. . . . . .

Se îngână ḑioa cu nóptea.

Uă colónă de panduri, aplecați pe caii lor scăldați în sudóre, sosesce în fața Calimănescilor.

Sentinelele inamicului dă alarma și se retragu în sat.

Doĕ-spre-ḑece tunuri sunt d'uă dată așeḑate la înfurcitura drumului.

Tótă armata imperialĕ este în picióre, dar cuprinsă de uă adevĕrată spaimă și confusiune.

Husarii și ulanii nu sunt âncŏ pe cai; infanteria nu 'și-a luat âncŏ giberna și pușca; comandantul dórme dus, când doĕ-spre-ḑece descărcături de tun lovescu de uă dată în masa de ómeni ce mișue în depărtare pe linia satului.

La acest semnal, doĕ altele plécă de dincolo de Olt, de pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

splaiul dela Păușa. Se trage d'acolo cu bombe în stâlpii podului de pe rovina Căciulata și tot de uă dată în parcul de artileriă al inamicului de pe lunca Coziei.

Într'uă clipă trăsurele cu pulbere iea focu, și teribila lor explosiune aruncă în fine pe generalul comite afară din pat.

Totul è în mișcare. Caii se înhamă, rótele urue, trômbițele sună, mulțimea înșirată pe laturea muntelui alérgă; tunurile sunt trase cu iuțélă spre rovina Căciulata.

Abiă ânsă artileristii sunt pe caii lor, abiă primele despărțiri se ivescu în apropierea apei, și uă grindină de glónțe plécă de peste Olt și 'i lovesce în cóste. Acest focu de carabine este atât de des, în cât pocnetul nu se póte distinge; este uă vijiitură spăimêntătóre a unui uragan plecat de peste munți, și în care stâncele colosali și arborii seculari paru a se deslipi din rădăcine și a se prăvăli în undele colcotînde ale Oltului.

Nimicu nu se mai distinge în atmosfera de fum brăsdată de bombe și glónțe și mișcata de urletul fioros al carabinelor, tunurilor și al strigărilor crunte ale pandurilor, ce se chiamă pe nume și se îndémnă la măcel. Echoul văilor profunde și al stâncelor cavernóse este și el deslânțat spre a face să créscă mugetul oribil al uneltelor de destrucțiune.

Rônduri întrege de inamici sunt resturnați sub șiróiele de plumbu ale pandurilor. Ajungerea la pod este cu neputință: aci se încrucișédă acum focurile a patru tunuri de d'asupra muntelui, trăgênd fără contenire, și descărcăturele a una miie cinci sute de plăiași, împușcând de pe cósta pădurósă a dealului.

Podul se clatină că uă trestiă; este rău făcut, vechiu de mulți ani și apoi desgrădinat de bombele ce 'l lovescu neîncetat.

Cu tóte acestea rovina cată să fiă trecută: trupele rămase dincolo sunt sdrobite de artileria Românilor; nu este uă singură gură de focu care să respundă vărsării necontenite a cartușelor și bombelor din doé-spre-dece tunuri.

Colonelul Vanucci al primei divisiuni de artileriă se răpede în galopul calului său peste podul șovăind și comandă bateriei celei mai apropiate să iea positiune.

Soldați, cai, tunuri, trăsure cu muniții se înghiesue d'uă dată pe acea trecere îngustă. Doé bombe lovescu ânsă în podélă și alte doé în stâlpii din midlocu; podul pré mult încărcat se mișcă ântêiu puțin spre munte, apoi se apléca d'uă dată către Olt. Stâlpii roși de apă se povîrnescu acum cu totul, și ómeni, și animale, și tunuri, într'un țipét îngrozitor, se scufundă în prăpastia, unde moru sdrobiți sau înnecați.

Această catastrofă lasă dincolo doé-deci de mii de ómeni expuși unei morți neînlăturabili, fără să le póță dă nimeni nici un ajutor. Admirabila cavaleriă ce cuprinde acele trupe, n'are

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

unde să se desfășure; este închisă din tóte părțile, și priimesce mórtea cu eroismu ânsă fără profit.

In această stare disperată, generalul de divisiune Klakau își adună cavaleria și o concentră în mijlocul satului, unde glónțele n'o potu ajunge. El voiesce să cérce un atacu suprem spre a trece peste corpul inamicului. Generalul Keller desparte infanteria sa în doŭ grupe, dintre cari una este trimisă către laturea Oltului spre a respunde focului de dincolo, iar alteia îi dă sarcina să scóță din locurile lor pe plăiașii ce tragu asupră-le de pe dealurile din drépta.

Un moment de întrerumpere pare a se fi stabilit de uă parte și de alta între luptători. De uă dată ânsă cuvîntul «Nemții fugu!» este pronunțat în corpul Turnavitului. Cornul sună, comandele se repetu. Spahii turci și Arnăuții nu mai aștéptă pe capii lor, ci se aruncă cu grămęda în urma imperialilor.

Lupta cea mai crâncenă se încinge între amêndoŭ trupele călări. Cai și ómeni cadu sdrobiți în teribilul ciocnet ce 'și dă; nu mai este un duel cu sabia sau cu lancea, este sfâșierea unor fére ce caută a rumpe or-ce potu apucà.

Disperarea adauge resistența Nemților. Deși secerați de glónțe și cartușe, tot sunt mai numeroși decât adversarii lor, și nu le lipsesce decât un micu avantagiu spre a luà la rôndul lor ofensiva.

Această ocasiune li se presentă: uă despărțire de Arnăuți este prinsă între focurile infanteriei și ale husarilor unguri și tăiată în bucăți. Nemții în acéstă parte înaintédă vingętori și amenință acum și ei cóstele Românilor.

Turcii și Arnăuții începu a slăbì și a dà înapoi. Artileria nu mai póte lucrà: este cu neputință a trage în amestecu fără a ucide d'uă dată amici și inamici.

Turnavitul, în capul cavaleriei sale, se opune torentului din tóte puterile sale; dar nu mai reușesce a strînge împregiuru-'i cetele împrăștiate ale Turcilor și a le aduce iarăși pe têrêm.

Retragerea este neapărată. Sórta armelor, favorabilę pînă atunci Românilor, iea de uă dată un aspect amenințător. Trebue mai mult decât eroismul oștenului spre a repară greșéla făcută de Turci și Arnăuți prin atacul lor grăbit.

Mai eră uă speranță: cavaleria lui Stroie nu dedese âncă. Șerban Magherul și Bechianul plécă în dată cu toți pandurii lor.

Li se recomandă să facă totul spre a tine pept Nemților uă jumętate de oră, pînă când Stolojanul va ajunge la Plute cu artileria sa. Aci eră puntul de retragere de unde putea scăpà óstea de un desastru și oprì avêntul Nemților victorioși.

Lupta începù de al doilea cu aceeași obstinațiune din amêndoŭ părțile. Pandurii, lăsați numai cu forțele lor, sunt când respinși, când respingętori.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

In acest timpu, Stroie cércă cel mai cutedător din mijlócele sale de bătaie. Urmat de patru din căpitanii sĕi şi de Bărzoiu, se răpede în góna calului spre laturea Oltului despre Jiblea, sare jos de pe şea, împinge calul în apă şi se aruncă în not după dênsul sprijinindu-se cu uă mână de cóma sa stufósă. Cei patru căpitani şi bĕtrânul Bărzoiu se aruncă în dată şi ei după Stroie. Cel care 'l-a urmat mai întêiu şi fără a sta uă clipa la îndoélă, este ferentarul Petriţa; cei-lalţi sunt: Mónga junele, Niţu Obedeanul şi Dincă Brătăşanul.

Ajuns în dreptul Ostrovului, strînge plăiaşii risipiţi pe cósta stângă şi cu ajutorul podurilor sale îi trece în acea insulă mică. Braţul Oltului despre Călimănesci fiind la acea epochă a anului mai puţin adîncu, se aruncă în fruntea lor în undele-i pînă la pept şi se arată pe malul oposit.

Ostea eră scăpată. Magherul şi Bechianul, vulneraţi de mórte, eră scoşi din luptă; pandurii, strimtoraţi din tóte părţile, se retrăgea mênioşi, căutând a'şi resbună crud asupra inamicului ce le mai cădea în mâine. Singuri Turnavitul şi Cotofeanul, scăpaţi neatinşi că prin minune, mai opunea uă mică stavilă valurilor imperialilor victorioşi pe tóte laturile.

Uă mişcare de înapoiere se simte ânsĕ în rôndurile lor. Cavaleria română nu mai este urmărită cu aceeaşi vigóre; peste puţin, husari şi ulani întorcu faţa înapoi şi caută a se apĕră.

Stroie, în fruntea a doĕ mii de panduri, cei mai bravi şi mai repausaţi, îi lovesce în spate cu uă violenţă irresistibilĕ. Fărcăşanul îi urmă cu altă una miie din carabineri aşedaţi pe laturea din faţa Coziei.

Amêndoĕ aceste corpuri, căděnd mai în acelaşi timpu asupra Nemţilor, în momentul când ei se aşteptă mai puţin, îi aruncase în cea mai de pe urmă descuragiare.

Resturile celor patru batalióne trimise în contra lui Dinu Vladimirescul eră acum împinse în vale şi tăiate în bucăţi.

Pandurii călări, ghicind ivirea lui Stroie în spatele Nemţilor, reluă ofensiva, cu tótă furia ce urmĕdă după uă mare spaimă.

Imperialii sunt încongiuraţi din tóte părţile. Astă dată scăparea lor este imposibilĕ. Munitiunile le sunt sfîrşite şi braţul, când nu este pĕtruns de decimi de plage, cade amorţit de ostenélă. Ici şi colea câţi-va ulani cércă în deşert să mai resiste; pînă când glonţul or sabia îi restórnă lîngă cei-lalţi camaradi ai lor.

Invingerea este deplină. Generalul Klakau, colonelul Vanucci, colonelul Dorna de husari, şése-deci de alţi ofiţeri de diferinte grade sunt morţi sau scoşi din luptă. Resistenţa este de prisos şi ênsuşi peste putinţă. Din doĕ-deci mii de ómeni, imperialii sunt reduşi la şépte mii. Generalul Keller, singurul care mai remăsese cu uă mică parte din statul sĕu major, depune în fine armele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Românii, sub comanda lui Stroie și a lui Turnavitul, repurtă ast-fel la Cozia una din cele mai strălucite victorie asupra armatei nemțesci, de trei ori mai numerósă decât dênșii. Aceasta erâ în frumósa ḑi de 6 Septembre 1789.

Intre morții noștri erà bravii căpitani Tilă Rovinarul, Sima Bujoreanul, Guran din Sălătrucu și Preda Podeanul. Intre alți vulnerați greu erà și ferentarul Petrița, lovită în cóstă de uă lance pe când se luptà alăturea cu Stroie.

Restul armatei austriane, grațiă profundimii rovinei dela Căciulata, al cărui pod nu se putea drege în dată, s'a putut retrage ênsuși în nóptea aceea. A doa ḑi ânsè, gonită cu mare sete de panduri, fusese nevoită a 'și părăsi tunurile ce mai avea și tot materialul adus spre a scăpà cu fuga în munți și a se întórce ast-fel la Sibiiu.

Pandurii, trecênd fruntaria în urma fugarilor, plătiă Ungurilor și Sașilor de prin satele mărginașe ceea ce le datorà din trecut.

XXVIII.

Dupò ḑece ḑile dela marea victoriă câștigată asupra Nemților, Stroie erà investit cu titlul și autoritatea de ban al Craiovei, avênd dreptul de a percepe impositele din cele cinci judeçe și a le întrebuințà de uă cam dată pentru armarea glótelor din acea parte a țérei. I se dà tot uă dată și dreptul de mórte și viață asupra locuitorilor culpabili de tîlhării și uciderì cu precugetare.

Întărind Cozia cu uă garnisonă de opt sute de plăiași cu patru tunurì și stricând tóte podurile în sus pe Olt și Lotru, el se retrăsese de câte-va ḑile în Craiova, unde fusese priimit cu semnele unei înverderate antipatie de către mài toți notabilii capitalii Olteniei.

Faima sa militară ardicase în contră-'i invidia tutulor vechilor familie de domni sau cu aspirațiuni la domniă. Nu'i putea mai vîrtos iertà acrimea limbagiului sèu în convorbirile ce avusese cu dênsul precum și disprețul cu care îi tractase.

Le spusese có el nu cunoscea de cât uă singură stare de ómeni cu dreptul de a trăi pe pământul românescu, pe apărătorii țerei; cei-lalți, cari nu aflà gratiă înaintea sa, n'avea de cât să plece mai 'nainte d'a 'i învețà datoria de a fi buni Români.

Spiritul sèu, aplecat din fire la cugetări puçin voióse, luase uă întorsătură de uă sumbră austeritate prin accidentul morții soçiei sale; cóci Sofia, readusă pentru puçin timpu la viață dupò mórtea mamei sale, căḑuse din nuou bolnavă și fusese dusă curênd și ea la mormîntu. Din momentul când această nenorocită sóçă a vieței sale închise ochii, surîsul nu se mai ivise nici uă dată pe buzele sale

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

puternicu deliniate, și ochiul seŭ, altă dată binevoitor și confient, ardea acum de uă lucire ascunsă.

Tóte cugetările sale părea a prevesti uă sórtě rea celor căduți în disgrația sa.

Ast-fel, boierii Craiovei aflară încó un motiv de a urî pe nn tiran ce le sosià sub cele mai negre auspicie și dintr'un neam uitat de mai bine de uă jumětà de secol.

Nicăirea că în Craiova boierii nu sunt mai înțeștați de prejudecățile de castă și de orgoliul unor illustrațiuni căđute peste strănoșii lor de altă dată. Mài toți se tragu din Mircea cel Bětrân, din Dan, din Vlad, din Basarabi, Barbu Craiovescul, Buzesci, Calufiresci, Farcași și alți mari resbelatori, ale căror fapte de bună sémă strănepoții nu le mai ținu minte.

Stroie Corbeanul putea fi din strălucita familiă a Corbenilor și aceasta se putea trage din regele Matia Corvin.; dar lucrul erà fórte supus îndoelei și necredinței; pe când ei erà alt cevà: ei, nu mai erà îndoélà cò erà ceea ce erà. Se puserò daró nu numai a 'i întórce disprețul, dar încó a 'l și împedicà în desvoltarea miđlócelor sale de armare generalě.

Stroie n'apucase să 'și expedieđe în țérà proclamațiunea pentru chiămarea Olténilor la apěrarea vetrelor lor, când priimì din partea lui Mavrogheni scire cò marele vizir îi ordonà să trécă cu oștile în Banat, unde își mutase acum centrul operațiunilor.

Nuoul ban se grăbi a respunde cò miliției sale nu erà pe deplin organisate, cea mai mare parte fiind voluntari ce nu veđuserò încó fócul, și cò nu se aflà apoi nici căpuiți pentru uă campaniă de érnă în acele ținuturi muntóse.

Nu uità tot de uă dată a trage luarea aminte asupra relei tactice ce urmà vizirul, lăsând cu totul descoperità Moldova și Țéra-Românéscă, pe când înaintà în Bosnia și în Banat.

Dupò catastrofa lui Capudan-pașa dela Focșani și Rômnicul-Sărat, unde perduse în contra lui Suvarov și principelui Coburg doě-đeci mii de ómeni, tótă artileria și uă sută drapele, nu'i mai remânea decât să se resfrângă cu mare grabă pînò când nu 'l apucă érnă peste Carpați, avênd inamicul de uă dată în față și în spate.

În fine, Stroie conchidea cò marele vizir de acolo putea fi căđut în eróre asupra pericolului d'ací; ânsě datoria lui de Român și a lui Mavrogheni de Domnu erà de a'l face să înțelégă adevěrata stare a lucrurilor, și să nu le pretinđă sacrificiul țerei pentru visurile de cucerire ce urmărià dincolo de munți.

Nesciind ce va putě resultà din opunerea ce se preparà a face marelui vizir, luà îndată mésure de a resistà cu forța unei violențe armate ce i s'ar' face.

Scrise îndată căpitanilor din Gorjiiu și din Mehedinți, ce'și luaserò un congediu de uă lună în urma victorielor dela Rômnicu, să se întórcă îndată la óste; trimise nuoi vătași să puiă la cale

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

sosirea voluntarilor de prin sate 'nainte de finele tómnei: erà acum către primele ḑile ale lui Octombre.

Prevederile sale nu'l amăgiserŏ. Vizirul, bătut în Banat și în Bosnia, se întorcea cu armata distrusă și împrăștiată. Insuccesul acestei nenorocite campanie fu imputat banului Craiovei, care refusase de a dà ajutor la timpu. Se cerù darŏ neîntârdiata sa mazilià și trimiterea lui în temnița dela Vidin.

Ordinul marelui vizir erà formal și urgent. Mavrogheni se mărginì ânsè a revocà lui Stroie demnitatea de ban; càt pentru a'i luà și comanda óstii și mai vîrtos a'i trimite în fére la Vidin, lucrul nu erà așà de usor. Banul erà capul unei armate formate și întreținute de el singur: dispunea de un corpu de doĕ-spredece mii panduri cu doĕ mii de cai și doĕ-deci și patru tunuri; ómenii sei erà cei mai hotărîți și mai deprinși la arme, și, fărŏ uă armată de trei-deci pînŏ la patru-deci mii, n'ar' fi fost cu putință a'l aduce la cuvînt.

Marele vizir vesti pe Mavrogheni să 'l lase darŏ în pace; va venì el-ênsuși să'l pedepséscă. Lucrul remânea pe primăvérà, daca pînŏ atunci evenimentele nu se amestecà într'un mod sau altul.

Aceste evenimente se succedà cu răpeḑiune și cu uă colóre din ce în ce mai întunecată. Dupŏ nimicirea armatei dela Rómnicul-Sărat, inamicul înaintà fărŏ nici uă împedicare. Daca la Sinaia și mai vîrtos la Cozia erà cu totul bătut, din ceastă-laltă parte avea tótă téra deschisă. Principele Coburg priimise ordinul de a se așeḑà în Bucuresci și a face în România cantonarea de iérnă a oștilor imperiali.

Victoria dela Sinaia costase pe Mavrogheni jumĕtate din armata sa. În deșert cercà a se mai opune torentului ce se revérsà asupra ṭerei pe calea nordului. Bătut în fine la marginea Buzĕului și apoi la Albesci, se retrase în grabă spre Bucuresci cu stărămăturele óstii sale, scriĕnd tot de uă dată lui Turnavitu să plece cu ómenii ce adusese dela Cozia și să se fortifice în Giurgiu.

Cinci ḑile dupŏ bătaiea dela Albesci, încredințà cârma ṭerei mitropolitului cu episcopii și boierii, numì pe Turnavitul delegat al sĕu și se îmbarcà pe un vas turcescu spre a merge la Vidin, unde se aflà atunci vizirul.

Acest Domnu străin, născut airea decàt în serasirurile unei familie regali, își luà sarcina în serios, și nu voià, cà alți mișei deveniți Domni prin intrige culpabili or prin amăgirea bunului simțu al națiunii, să părăséscă tronul ṭerei la apropierea inamicului, mulțumindu-se a trăi într'uă pacinică retragere cu milióne stórse picătură cu picătură din carnea slăbănogită a contribuitorilor.

Fiiu al clasilor sărace, căruia natura îi dedese ceea ce mài totd'auna a răpit moștenitorilor tronurilor prin dreptul divin și altor progeniture ale lor, nu voià să fugà, cà un codace saŭ să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

abdice, că un instrument vulgar al intereselor străine, la amenințarea Nemților or după îndemnul lor perfid.

Decis a se îmmormînta sub ruinele unui tron pe care bine sau rău se urcase, alergă pe teritoriul turcescu spre a'și formă uă nuoă armată și a'și procură bani, cŏci țéra eră copleșită de Nemți și Muscali și apoi rĕtăcită prin felurite intrige și manopere ale boierilor. Scrise în același timpu lui Stroie cŏ nuoul ban eră pus la ordinele sale și cŏ, plecând la Vidin, mergea să lucrede pentru reintegrarea sa.

Stroie eră singurul dintre boieri ce'și putea servì atunci țéra și unicul aliat sincer al porței. Neutralisându-'l, ar' fi fost a dà Romănia străinilor, ceea ce nu eră în drept să facă Sultanii după tractate; afară de aceasta, ar' fi deschis de bună voiea lor porțele Stambolului armatelor de invasiune.

Marele vizir, în adevĕr, după observațiunile respectuóse ale lui Mavrogheni, se convinse mai mult decât s'ar' fi așteptat. Cugetase asupra greșelelor făcute în planul campaniei sale, și apoi principele de Hohenlohe pĕtrundea în Oltenia cu uă armată de patru-deci mii de imperiali, pe când la Stambol Celebì Hasan, pașa al Rusciucului și Iusuf pașa, comandantul tophanelei, amĕndoi intimi ai ogiacului imperial, intrigă pentru resturnarea vizirului nenorocit, căruia îi impută cŏ este înțeles cu Nemții. Tot la acea epochă, colonelul Fischler intră în Bucuresci cu anteguardia austriană.

Vizirul plecă, scriĕnd cu mâna sa uă scrisóre de protecțiune și amiciția lui Stroie, pe care îl rugă să uite supĕrarea și să remâiă credincios Porței. Scrisórea fu însoțită de uă prețiósă sabiă și de pitacul domnescu pentru reinstalarea sa cà ban al Craiovei. Vizirul aflase cu bucuriă cŏ Stroie se prepară cu mare grabă de luptă.

Cată ânsĕ să fiă întestat cà un Oltén spre a cugetà la uă resistență armată în contra unor forțe afât de superiore, îmbĕtate de triumfurile prospete obținute în luptele cu ianicerii Sultanului.

Din cei doĕ-spre-dece mii de ómeni de cari dispunea atunci banul, abià vre uă cinci mii cunoscea deprinderile militare; restul se compunea de juni ce nu mai vĕduserŏ focul și pentru cari armele eră un lucru cu totul nuou.

Spre compensațiune, acești voluntari, ce alergà bucuroși să móră pentru pămĕntul strămoșescu, ducea cu sine-le un suflet mai presus de frică și uă inimă în care eră sàpată convicțiunea bravurei personali. Se aflà printre dênșii veterani ce luaserŏ parte în campania Vienei, iar junii mài toți eră fii eroilor Romăni de uă-dinióră.

Stroie priimì scirea despre intrarea în Cerneți a principelui Hohenlohe. La aceasta nu se așteptase. Cunoscea intrarea inamicului în Bucuresci și negreșit nu se lăsà pe speranța cŏ'i va

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

dà timpu să se împuternicéscă în Oltenia ; dar nu'şi imaginase că va fi atacat despre Severin.

Armata principelui ânsĕ, urmărind pe marele vizir în Serbia, nu creduse că è bine a înaintà mai departe în ţinutul turcescu. Se depărtase acum pré mult de magazinele ce avea în urmă, şi nu voià a'şi mai mări greutăţile pe lângă împedicările ce întîmpinà în transporturi pe pământul atât de muntos al Serbiei. Ună altă considerațiune erà că lăsase în urma sa neluate fortăreţele turcesci, pentru cari 'i-ar' fi trebuit pré mult timpu spre a le bate regulat, şi, în cas de a reluà vizirul ofensiva, precum se vorbià, tóte garnisonele din acele forturi ar' fi format în spate-'i ună a doa armată ce 'i-ar' fi tăiat retragerea. Află daró folositor a trece Dunărea şi a pĕtrunde în Oltenia. Aceasta scăpă armata de un mare pericol, o adăpostià pînă când va permite timpul să trécă din nuou la inamicu, şi terminà cucerirea acestor ţinuturi, atât de dorite la Viena.

Banul află această dureroasă scire dela căpitanii sei, cari alergà în tabĕră în momentul când Nemţii punea piciorul pe pământul românescu.

XXIX

Doĕ-spre-ḑece mii de Români avea daró să se batà cu ună armată vingĕtóre de patru-ḑeci mii de imperiali, comandată de unul din cei mai încercaţi generali ai imperiului.

Numĕrului avea să fiă opus acel eroismu proverbial al Românilor, luptând de secoli tot-d'auna unul în contra a cinci şi câte uă dată în contra a ḑece. Iscusitului şi experimentatului principe de Hohenlohe avea să'i ţiiă pept un june care abià îşi începea cariera. Adevĕrul ânsĕ este că acest june erà un descindent al unei illustre familie de bravi. Geniul militar erà născut într'ènsul tot ast-fel precum colcotià în vinele-'i cel mai curat şi mai resbelicu sânge românescu.

Planul lui Stroie sta în aceasta: A'şi despărţì armata în doĕ, a încredinţà uă parte lui Dinu Vladimirescul şi a o stabilì în sus pe Jiiu, iar pe ceea-laltă parte oprind-o el, să apuce spre Slatina.

Dinu Vladimirescul căta să aibă sarcina de a oprì comunicaţiunea armatei nemţesci cu depositele dela Cerneţi şi ajutórele ce'i-ar mai puté sosì prin Rusiava; a'i prinde convoiurile, a o smăcinà şi osteni prin mersuri şi lupte mice în tot cursul iernei.

Cu ceea-laltă jumĕtate de óste şi cu milițianii ce mai aşteptà, Stroie îşi propunea să turbure comunicaţiunea Nemţilor din Craiova cu cei din Bucuresci, executând în această parte manoperele ce însemnà pentru Vladimirescul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Cu începutul primăverei, când amêndoé jumêtățile óstii se vor află de ajuns împuternicite și pregătite, câtă să se arunce d'uă dată asupra Nemților din Craiova, daca pînó atunci împregiurări mai favorabili nu le-ar' permite-o mai curênd.

Când Stroie n'ar' fi avut în vedere urmărirea unui plan mai întins și mai important decât uă simplă victoriă de general, or cât de disproporționat erà numêrul ómenilor sêi, nu s'ar' fi sfiit a apucà înaintea Nemților, a'i aștéptà într'uă posițiune bine alésă și a'i sdrobì cu puternica sa artileriă.

A sacrificà ânsé cinci sau șése mii de ómeni spre a reușì într'uà luptă care nu putea avé resultate decisive pentru sórta țerei, pe când mai târdiu avea să lupte din nuou în contra Nemților din România-Mare și în cele din urmă póte ênsuși în contra Turcilor, fapta ar' fi fost uà sublimă nebuniă de aventurier.

Câtă dar a se abține de or-ce luptă seriósă, care ar' fi pus în pericol planul general al resbelului ce cugetà să pórte cu inamicul. Nici Vladimirescul nu se cuvenià să înceapă lovirile sale spre Cerneți și Severin decât dupó ce Nemții vor fi fost definitiv așeḍați în Craiova și dupó ce el își va fi asigurat bine spatele despre Rușiava.

Aceasta erà linia de conduită ce 'și trâsese Stroie ênsuși în séra când aflase despre armata principelui de Hohenlohe. Tóte combinațiunile sale ânsé furó abandonate spre a urmà cursul unor evenimente cărora mâna sórtii le însemnà un alt drum.

Mavrogheni, pe care 'l-am vḗḍut îmbarcându-se la Giurgiu spre a merge să întîlnéscă pe vizir la Vidin, sosià în Craiova, lăsând în urmă-'i uă parte din armata vizirului în numêr că de doé-ḍeci mii ómeni, pe care 'i-o încredințase lui în cualitate de mare seraskier al sultanului.

Scopul venirii lui Mavrogheni erà d'a cere lui Stroie să combine forțele de cari dispunea într'uà acțiune comună, ast-fel cum făcuse la Cozia, și să mérgă înaintea imperialilor spre a 'i face să trécă Carpații sau a'i aruncà în Dunâre.

Cuvîntul pe care își întemeià cererea erà có nu trebuià lăsat timpu Nemților să se fortifice în Turnu și în Cerneți. Aceste punturi fiind ocupate de dênșii, ei aflà tot-d'auna mițlocul când de a amenințà necontenit Serbia și Bulgaria, când de a se revêrsà asupra României întrege.

Fără a contestà importanța strategică a Severinului, Stroie erà de opiniune să lase pe imperiali să înainteḍe spre Craiova, să'i aștepte într'una din strimtorile prin cari avea să trécă, și acolo să le ofere batălia. În cât pentru a se întări în Severin sau în Cerneti, nu putea fi nici idee. Intențiunea vḗḍită a Nemților erà d'a ocupà România-Mică, și pentru aceasta numai Craiova putea fi alésă că centru de operațiuni. La Severin sau la Cerneți nu putea nici uă dată sta în tabără uă armată de patru-ḍeci mii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ómeni, și âncò mai puçin în timpul iernei; cel mult putea lăsà acolo uă despărțire dela doĕ pinò la trei mii.

Dupò tòte acestea, daca Nemții cugetà a se fortificà în Severin, tot nu erà cuminte a merge să'i atace acolo unde tòte avantagiele terenului erà în favórea lor. Armata Românilor n'avea uă artileriă de împresurare, iar a Turcilor mai mult de jumĕtate se compunea din cavalerie uşóră.

Ce se putea întreprinde cu acĕastă armată în contra unei tabere bine adăpostite și rezemate pe Dunăre, de unde tot-d'auna îi putea sosì ómeni și provisiuni?

Bunul simțu ĕnsuși condamnà or-ce tentativà de acest fel, care ar' fi dus fărò îndoélă la uă catastrofă neînlăturabilĕ.

Mavrogheni fuse nevoit a se îndupleca și a priimì de bună tactica propusă de Stroie. Trimise deci îndată ordin ca oștirea turcéscă ce se mișcase către Cerneți, să apuce drumul spre Craiova.

Nenorocita idee ce avusese ânsĕ mai 'nainte, fu causa cò stafeta ce trimitea lui Haviz pașa, al doilea comandant turcu, să nu'și ajungă ținta.

Când tatarul trimis sosià la Calafat, trupele avea trei dile de mers în susul Dunării, ast-fel cò, luându-se în urmă-le, nu le putea ajunge decât pré târdiu, când erà în depărtare numai de uă di de Severin.

Ordinul seraskierului fiind limpede, Hafiz pașa comandâ întórcerea spre Craiova pe uă liniă piedișă. Pe când ânsĕ Turcii înaintà pe marginea Dunării spre Severin, Nemții se aflà de doĕ dile în marșu către Craiova. Stroie aflà această cu uă tristă îngrijare. Or-cât se bizuià pe bravura ostașilor sei, erà învederat cò mai întêiu de tòte cătà să lupte unit cu Turcii, ceea ce schimbà și characterul luptei și avantagiele victoriei; apoi, într'uà mare bătăliă cà aceea, erà nevoit să facă us de tòte puterile sale, și aceasta nu intrà în combinațiunile lui ulteriore.

De n'ar' fi fost insistențele lui Mavrogheni spre a dà în comun bătălia, el ar' fi executat îndată îndoita mișcare ce projectase. Tot ce'i insufleția óre-cum încrederea, erà cò, avênd uă armată de ajutor, sorții de perdere se micșorà. Afarò de aceasta, cugetà să lase pe Turci să atace ei întêiu și el să'i susțină.

La 4 Octombre darò armata română se îndreptà cu tòtă iuțéla pasului în contra Nemților. Nuoi curieri furò trimiși spre oștile turcesci ca să le activeze sosirea și să le arate direcțiunea ce luà Românii.

Din disgrație, glótele lui Haviz pașa erà doĕ poste în urma imperialilor de sub comanda principelui Hohenlohe, pe când panduriì în sĕra de 5 Octombre se aflà față în față cu inamicul la Porozeni.

Bătălia nu se mai putea amânà.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Mavrogheni dà tóte asigurările cŏ Turcii în nóptea aceea vor cădé în cóstele Austrianilor.

Cu tóte astea, spre a înlăturà erorile tot-d'auna fatali în marşuri şi contra-marşuri, doi trimişi plecarŏ din nuou înaintea Turcilor. Seraskierul ordonà lui Haviz paşa să soséscà în fuga mare cu cavaleria, iar infanteria să'i urmedé în pas gimnasticu. 'Nainte de revĕrsatul ḑiorilor cătà să fiă la Porozeni, supt osîndà de cap.

Pentru mai multă siguranţă, trimişii furŏ aleşi din cei mai ageri cavaleri români.

Pandurii plecarŏ cà fulgerul, gonirŏ tótà nóptea, făcurŏ un ocol mai bine de patru poste fărŏ să se opréscà decât uă clipă spre a'şi resuflà caii muiaţi în spume; dar în revĕrsatul ḑiorilor vĕḑurŏ cu nelinişte cŏ nici semne de fiinţa vr'unui corpu turcescu nu existà prin pregiur.

Unul din cei doi juni, stătut de ostenélà şi de întristare şi rezemat cu cotul de oblîncul şelei sale, părea cŏ ascultà cu capul plecat spre pept un scomot depărtat. Erà tunul care mugià teribil înapoia lor şi văile trimitea acel echo sfâşietor. Bătalia începuse.

— Căpitane, dise el camaradului sĕu, ardicând de uă dată fruntea; auḑi tunul?

— Îl audu de mult, respunde el.

— Tótă nóptea 'mi-ai vorbit de dragoste fărŏ să te potu crede. Ecŏ îţi arătu acum cel mai bun prilegiu să mĕ încredinţedi.

— Care? exclamà junele cu voioşiă.

— Să murim unul lângŏ altul apĕrând pe Stroie.

Junele pandur pronunţând acéstă vorbă cu uă durerósă mişcare, înfipse coltul scărelor sale turcesci în cóstele calului sĕu şi plecà cà uă săgétă în partea de unde veniă scomotul. Cel-lalt căpitan îi urmà îndată.

Unul dintre acești juni erà căpitanul Mónga; cel-lalt erà ferentarul Petriţa, care voise să cercetedé ênsăşi împregiururile: atât pericolul ce amenință pe Stroie turburà pasionatul sĕu suflet.

XXX

Bătălia fiind decisă, ênsuşi în acea nópte Stroie ordonà să se sape la uă distanţă de patru-ḑeci stânjeni dela culmea dealului pe care se aflà, un şénţu adîncu de un stânjen şi larg de doi, dupŏ al căruia umĕr avea să aşedé doĕ baterie de artileriă, iar în întrul şénţului, ḑece cete de carabineri.

Despre partea stângă, pe alt deal cevà mai 'naintat în cósta inamicului şi în faţa satului Porozenii, aşedà uă altă bateriă, mascată cu aceeaşi îngrijire. Bateria ce 'i mai remânea disponi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

bilé, o lăsă descoperită în faça unei păduri pe care se rezemă una din aripele inamicului, și care căță să sprijine atacul a patru cete de vênători ce avea să pătrundă în pădure și să deschidă primul focu în contra imperialilor.

Cavaleria, pusă tótă subt ordinele lui Mavrogheni, formă linia de unire între splanada din centru și bateria din stânga.

Amêndoé armatele ocupă doé înălțimi în amfiteatru, despărțite de uă rovină mică ce se scurgea pe un pământ galben humos. Nemții ânsé avea în parte-le avantagiul de a fi adăpostiți în drépta de satul Porozenii și în stânga de pădurea de care am vorbit.

Nimeni nu dormise tótă nóptea. Nici un focu nu se açițase în tabéra românéscă, deși frigul începuse să fiă destul de simțit nóptea.

Cu trei ore 'nainte de revérsatul diorilor, căpitanul Nestor Jitianul, pétrundênd în pădure cu cetele sale, se află acum la una sută de pași departe de inamicu. Cornistul séu dete semnalul, și plăiașii se răpedirô într'uă singură colónă în rôndurile Austrianilor.

Când fumul primei descărcări de carabine se risipì, nu se mai vedù decât un vêrteju de ómeni. Nici pocnet de arme, nici strigăte de voci, nici țipétul murinḍilor nu se mai audi. Fuse un singur muget fioros că urletul depărtat al unor unde ce au rupt zăgazele și se revérsă pe câmpie resturnând totul 'naintea lor.

Cu ochiul ațintit spre acea parte și cu faça încruntată, Stroie, lângô bateria sa mișcătóre, așteptă cu neastêmpêr momentul când inamicul trebuiă să se desfășure.

Uă divisiune de cavaleriă se îndreptă în galop spre pădure, pe când doé batalióne alergă în ajutorul primului regiment ce se retrăgea sfărâmat.

— Focu acum în această parte! comandă Stroie luând fitilul aprins din mâna unui pandur și lăsându'l pe primul tun.

Bateria începù a trage furios.

Dupô ḍece minute plăiașii se retrăgea formați în doé mice cete compacte spre pădure, urmăriți de uă divisiune de cavaleriă și de un batalion de infanteriă.

În același timpu, doé baterie ale inamicului fulgerà asupra bateriei mișcătóre.

Din patru sute de vênători, numai doi se mai întorcea în pădure. Acei bravi periserô spre a ucide câț se va puté mai mulți Austriani.

Căpitanul Jitianul căḍù lângô marginea pădurii lovit în pept de un glonțu.

— Trageți în tunari, copii, și muriți românesce! strigâ el dându-'și sufletul.

Unul din panduri îl ardică pe umeri și 'l așeḍâ lângô un stejar spre a nu fi călcat de cai.

Batalionul ce urmărià resturile plăiașilor fuse la rôndul séu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

împrăștiat. Abiă ajunși între arbori, acei plăiași luară la ochiu pe prigonitori; apoi, răpedindu-se din nouu asupră-le, se săturară de măcel, și numai la a doa năvălire a cavaleriei se lăsară.

Inamicul se punea în marșu. Un regiment de vênători fuse trimis să scótă din pădure pe plăiași, pe când uă despărțire de ulani scoborâ dealul spre a cădé asupra bateriei mișcătóre. La spatele lor veniâ doé regimente de infanteriă.

Neobosita bateriă trăgea însé fără contenire. Subt acest focu se desfășurară unul după altul regimentele, și primele companie se arătară în fine pe muchea dealului.

N'apucaseră însé bine să se formedе în colónă, și cele doé baterie din centru, demascându-se de uă dată, trăsnescu mênios pe Nemți în cóste.

Tot atunci, prin nu sciu ce confusiune neexplicabilé, bateria de pe partea stângă începe și ea a tună în spre Porozeni.

— Nu erâ timpul pentru aceasta! strigă Stroie aprins de mêniă. Bechianul ne-a făcut mare vătămare!

Brătășanul și Cotofeanul sunt pe dată trimiși în acea parte cu dece cete de poterași și trei sute de călărași.

Șirurile inamicului ce începuseră a urcă cósta, sunt resturnate unele peste altele și aruncate în fundul rovinei. Fiind numai uă podișcă, amestecul è oribil: ómeni și cai se prevălescu d'uă potrivă. Cele d'ântêiu companie sunt cu totul sfărâmate, iar batalióne le puse în mișcare se retragu în pripă spre a se formă la adăpostul satului.

Lupta începută în contra splanadei se întrerupse d'uă dată spre a se îndreptă acum în contra lui Bechianu, care îi supêra la spate.

Un regiment de Croați, sub protecțiunea a doé despărțiri de husari unguri, se punu a urcă dealul unde Bechianu este aședat cu trei mii de panduri și șése tunuri.

Lupta cea mai furiósă se încinge în acéstă parte. Husarii sunt trăsniți de uă dată din șéntu și d'asupra șéntului. A doa năvălire n'are încó timpul de a fi comandată, și uă nuoă grindină de fer pléca din cele șése gure de tunuri și din carabinele pandurilor. Nimeni nu cutédă a se apropiă de această plóie de infernu.

Daca Bechianul s'ar' fi mărginit numai întru a respinge pe năvălitori, greșéla sa ar' fi fost reparată și bătălia luă altă fașă. Impetuositatea sa însé strică diu nuou lucrul. Vêdênd spaima și încremenirea inamicului, abandonă apărarea și se aruncă cu tóte puterile sale asupră-'i.

Români și Nemți sunt d'uă potrivă tîriți în vale. Măcelul devine de nedescris. Croați și panduri formédă uă masă de corpuri umane ce se mișcă dela uă margine pînó la alta. Ajunși pept la pept, nu se mai servu nici cu baioneta: lovescu, spintecă cu cuțitul, cu iataganul, cu patul pușcei, cu tot ce póte ucide sau vulnerâ. Sunt panduri cari, ținêndu-'și inamicul încleștat, îl sfâșiă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cu dinții, apoi îl aruncă spre a luă altul, apoi altul pînă ce și el lovit cade alături.

Bechianul, vulnerat greu la frunte și la umere, cu fața acoperită de sânge și de funingine, nu se mai simte. Calul său este asemenea acoperit de plage; cu tóte astea îl împinge înainte, îl aruncă furios peste grămedele de soldați; pintenii săi sunt înfipți pînă la carne vie în cóstele fugosului său animal, care, ne mai putênd suferì durerea membrelor sale sfâșiate, se ardică în doe picióre și se răpede turbat înainte resturnând totul în drumul său.

Cornul sună la spatele său și tropotul unor cavaleri în gónă face a se sgudui pământul sub greutatea cailor. Ună mișcare de grabă se simte în rôndurile luptătorilor români. Bechianul își întórce calul spre a se opune la furia acestui nuou inamicu. Deși pandurii săi erà mai mult de jumêtate morți, dar pînă va remâné cu un singuru braçu, el tot se va luptà.

Cu braçul scăldat în sânge, învêrtesce fiorósa sa spadă știrbită mài peste tot, și sbórà înaintea acelor cavaleri. Nu sunt ânsă ulanii sau husarii nemți; este Coțofeanul, care sosesce în gónă cu cei trei sute de călărași, aplecați înainte și lipiți de grumadii cailor lor.

— Încuà! strigă el cu vocea sa de tigru. Trebue să'i spintecăm pînă la unul!

Bechianul se aruncă cu acest uragan uman asupra infanteriei inamice, care, înghiesuită în mocirlă și strimtorată în spate de un mal rîpos, nu se mai póte apêrà, și pere pînă la unul.

Alăturea, cele ₫ece cete ale lui Brătășanu se desfășură d'asupra têrêmului ocupat de Austriani. Căpitanii Nițu Obedeanul și Pană Crăsnarul formêdă un ânghiu ascuțit și se vîră în colónele inamice.

Lupta parțială începută mai ântêiu în această latură, devine acum vétra bătăliei.

Principele Hohenlohe, vêdêndu-se atacat cu atâta învîrtoșare înapoi, schimbă îndată frontul armatei, și tóte loviturele sale sunt îndreptate în această parte. Profitând de încetarea momentană a baterielor române din stânga și din drépta, așêdă patru baterie în contra celor doe din centrul ocupat de Stroie și doe, unde atacă căpitanii Brătășanul, Obedeanul și Crăsnarul, și, adăpostit la spatele pădurii, din care reușise a scóte pe plăiașii Jiianului, deschide asupra pandurilor focul a patru-₫eci și opt gure cu cartușe de ună dată.

Cetele Brătășanului sunt aduse înapoi; dar în stânga satului Bechianul se manține vingêtor. Resturile pandurilor săi pedestri, formați la spatele cavaleriei Coțofeanului, se arată din nuou în fața inamicului și se răpedu asupra celor doe baterie inamice; nefiind ânsă susținuți de ajuns de călărașii lui Coțofeanu, care căduse vulnerat la cap, sunt nevoiți a le părăsi, după ce ânsă le-au prevălit în valea mocirlósă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Positiunea lui Stroie devenise fórte critică. Patru din tunurile sale nu mai serviá; infanteria şi cavaleria sa erá acoperite de plóie de fer; Bechianul nu se mai putea în fine opune numĕrului celui mare al inamicului şi erá urmărit spre vale; bateria din stânga nu mai putea trage fără a face stricăciuni Românilor mai ântêiu, iar bateria din drépta erá aşedată în centru. El aruncă ochii spre apus: dioa mai tinea ânco, paşa putea sosi. Daca reuşiá a tine în cumpĕna pe inamicu pînĕ la întmurgit, bătălia erá câştigată; a doa di Nemţii erá să fiá luaţi între doĕ focuri. Totul erá să mai pótá tine doĕ ore.

Se cerea un lucru cu neputintă unor oşteni cari nu dormiserĕ tótă nóptea trecută şi cari se bătea din crĕpatul dilei. Mavrogheni este însciinţat din partea lui Stroie să arunce asupra Nemţilor din faţa satului cele cinci-spre-dece cete de călăraşi ce nu dedeserĕ ânco, pe când el va isbi cu cei patru mii de ómeni buni de luptă ce mai avea, laturea generalului austrian despre pădure.

Stolojanul priimesce ordinul să îndrepteze focul baterielor sale asupra centrului inamicului şi să tragă cu cea din urmă iuţélă, ênsuşi de 'i-ar crĕpá tóte tunurile.

Dupĕ luarea acestor mĕsure, Stroie scobórá povîrnişul dealului despre pădure sub cea mai ucidĕtóre plóie de glónţe şi pĕtrunde în cóstele inamicului.

Batalióne de grenadiri ai Mariei Theresa sunt sdrobite într'uă clipă. Alte batalióne le înlocuescu; dar şi acestea se îmmlădiă sub ciocnetul puternicu al pandurilor de frunte, cari atacă numai cu arma albă.

Nemţii, victorioşi asupra lui Bechianu şi a lui Brătăşanu, sunt opriţi în locu; despre laturea pădurei ânco sunt respinşi şi urmăriţi afară din sat.

Acest moment este decisiv pentru amêndoĕ armatele. Daca Bechianul şi cei din stânga reuşescu din parte-le a'şi reluă positiunea şi a scóte pe Nemţi din sat, bătălia este definitiv câştigată ênsuşi în séra aceea. Paşa putea a doa di să viiă să facă *bairam*.

Centrul Românilor, unde se luptă Mavrogheni cu Magherul, Petre Fărcăşanul şi Sandu Brădiceanul, începe a avé în fine mice avantagie asupra inamicului şi a căutá să se apropie de aripa drépta, în care Stroie, cu Dinu Vladimirescul, cu Móngă junele şi cu ferentarul Petriţa, care şi ea se luptă, erá deplin vingĕtori. Numai Bechianul erá împresurat de un numĕr covîrşitor de inamici. El susţinuse singur ciocnetul mâi întregei armate nemţesci, ómenii sĕi erá acum mâi toţi scoşi din luptă.

În aceastá disperare a bravului căpitan, Magherul desparte patru cete de călăraşi şi le răpede în contra ulanilor, cari îl respingea în vale; ânco uă opintélă şi victoria erá pe tótă linia.

Centrul ânsĕ începe a slăbi şi a se desface; uă mişcare pie-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

dișă se face în cavaleria lui Mavrogheni; un strigăt de mênia se aude între panduri: «Nemții la spate!»

În adevĕr, un corpu de trei mii vènători de Tirol atacă intetit pe Fărcășanul și pe Sandu Brădiceanul: erà corpul trimis în pădure în contra plăiașilor, care, după un ocol îndelungat și pe când nimeni nu mai scià încotro se află, cădea din fatalitate asupra baterielor lui Stolojanu remase fără apĕrare, le cuprindea după uă resistență disperată, și acum se aruncà victorioși în spatele centrului român.

Puși între doĕ focuri, aceștI bravi nu mai potu resistà unor puteri próspete și de cinci ori mai numeróse. Împreunarea cu Stroie nu se póte face, cŏci un zid de baionete îi desparte. Bechianul, Pană Crăsnarul, Sandu Brădiceanul sunt morți; Brătășanul, Obedeanul și Cotofeanul sunt vulnerați de mórte. Mavrogheni, împresurat de tóte pârtile, abià reușesce cu spada în mână a'și deschide un drum printre rôndurile husarilor, urmat de Tudose Bălșanul și de opt-dĕci de călărași. Din corpul lui Mavrogheni numai aceștia scăpaseră neatinși. Magherul și Petre Fărcășanul nu se scià unde jacu. Mormanele de cadavere erà oribili și cuprindea tot locul.

Bătălia erà perdută pentru Români. Or-ce silințe erà deșérte de acum; ele n'ar' fi adus decât uciderea fără profit și a celor din urmă bravi ce scăpaseră.

Cu inima sdrobită, Stroie ordonă să sune retragerea spre laturea pădurii. Din ómenii ce dusese în luptă nu'i mai remânea decât aprópe una miie cinci sute în bună stare.

Retragerea începù. Nimeni ânsĕ dintre Austriani nu cutedà a urmări acest mănuchiu de eroi.

Stătuți de această luptă neterminabilĕ și disperați de a învinge, se ținea acum pré fericiți cŏ neîmblânditul lor adversar voià în fine să le dea pace.

Perderile în armata imperialilor erà atât de spaimêntatóre și moralul trupelor ce mai remâseseră atât de struncinat, în cât, fără neașteptata sosire a acelui corpu de vènători, nu mai remânea generalului lor decât retragerea cea mai rușinósă și mai desastrósă. Mai tótă artileria sa erà sfărâmată.

Nóptea acoperi cu umbrele sale restul óstii române, ce se îndreptà tăcută spre satul Doicescii, uă orà și jumĕtate departe de câmpul de bătăliă.

Nemții sacrificaseră acestei victorie doĕ-spre-dece mii de morți și șépte mii de vulnerați, între cari doi generali, opt coloneli și opt-dĕci de ofițeri inferiori.

Când Stroie ajunse la casa preotului din Doicesci, unde voià să se repause puțin, cădù resturnat de pe cal fără să se mai pótă ardică. Fuse dus pe mâini în casă și aședat pe un pat de repaus. I se desfăcù vestmintele și 'i aflară cămeșa de zale scăl-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

date în sânge: uă înțepătură profundă de lance ce se frânsese în sus de sînul stângu, îi causase acea emoragiă; în partea dréptă a sînului, cărnurile erà strivite de un glonțu ce se furtise în oçelul nestrăbătut al cămeșii sale; la cópsă și la pulpă avea alte doe tăiături de sabiă, ce se deschiseseră acum într'un mod înfiorător și chiămă mórtea. Starea sa nu lăsà mult de sperat.

— Draga mea copilă, dise el abiă audit Petriței, eu moru..... Nemții ne urmăresc... Voiescu ca voinicii ce au scăpat de macel, să nu fiă tîriți în lanțurile vingătorului mâne în Craiova.

Spune lui Móngă să dea drumul băeților ca să plece după uă oră de repaus la casele lor. Un altul îi va chiămà pentru țéră; acum, să 'și scape viața.

— Dar dumniata?...

— Eu nu mai sunt...

— A! dar nu te voiu lăsà Nemților! O! te-oiu duce d'aci pe braçele mele și te-oiu învià la sînul meu de surorà!

Petrița nu mai putea vorbi: suspinele îi curmaseră vocea. Stroie, sleit de ultimele puteri, închise ochii și voì să móra; viață ânsă mai rămase într'ênsul. A doa di, aședat într'o căruță de țéră trasă de doi cai țepeni și urmat de cinci-deci de panduri călări ce nu voiseră a-'l părăsi, sosià la satul Ipescii lângă Jiiu.

Stroie crà gonit de uă despărțire de ulani, care îi ținea urma de diminéța.

Ajuns la marginea apei, unul din călărași îl rugă să trécă rîul îndată și să nu mai întórcă podul; ei îl vor urmà în not.

— Pentru ce? întrebà Stroie.

— Nemții cari ne dà gónà de diminéță, ne-au ajuns acum.

— Dar cu cinci-deci de voinici cà voi dà-mĕ-voiu eu prins? Petrița mea, dì să 'mi dea calul; sângele nu mi s'a scurs ânco de tot.

Stroie incălecà; corpul séu ardea și buzele-'i erà în flacări. Petrița se puse în façă-'i, și lupta începu în dată.

Peste puçin, Stroie cădea pĕtruns de uă lance spre a nu se mai ardicà. Céta sa erà gonită cu turbare de inamicul victorios. Doi ulani ce remaseseră mai în urmă, se aruncară jos de pe căi cu sabiele trase ca să taie capul comandantului român; Petrița ânsĕ îi culcà pe amêndoi la piciórele sale.

După cinci minute, ulanii erà goniți la rôndul lor, și acum fuga le erà mai turbată decât întâiu. Pandurii se întorcea în numĕr întreit asupra Nemților, și góna lor avea tóte semnele unei mênie selbatice. Căpitanul care îi conducea, trecù cà un fulger pe lângă corpul lui Stroie fără a'l privì; ochii sei erà scăldați în lacrĕmele unei furie deslănțate. El se întórse numai după ce a ucis pe cel din urmă Némțu. Acest brav erà amicul nostru Gruia Jugarul.

După doe lune de jăcere, simțindu-se în cele din urmă dile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

în stare de a se luptà din nuou, se scobori în jos pe Jiiu cu una sută cinci-deci de călări la chiămarea ce banul făcea fiilor Olteniei. Sosià la timpu spre a scăpà de întinarea inamicului pe acela ce fusese singurul amicu al vieței sale.

Cu începerea nopții Stroie, strîngênd pe inima sa înghiăçată mâna lui Gruia și a Petriței, închise ochii pentru tot-d'auna.

Corpul sèu fu îmmormîntat la Tismana, unde se reîntorcea și Gruia spre a nu se mai despărți unul de altul.

Petrița, după ce a rètăcit câte-va dile împregiurul mònăstirii, nevoind nici să dórmă, nici sa se repause, nici să mănînce nimicu, s'a găsit sdrobità între stâncele cascadei și aruncată de unde pe érba verde a malului. Iar Brunet, care remâsese în Craiova, își luă drumul către França, în care revolutiunea preparà atunci drepturile omului.

După trei-deci de ani, ideile de emancipațiune și națională ale celui din urmă din Corbeni immugurà din nuou în Oltenia și inimă pe nemuritorul Tudor, fiiul lui Iànu Vladimirescul. Junele Mónga, acum bètrân, avù rara fericire de a vedè a doa mișcare națională pentru scăparea pământului strămoșescu de străini.

Timpii se schimbaseró. Tudor muri, dar cu dênsul încetà și odiósa domnià a Grecilor din Fanar.

FINE

Bibl. Univ. Cluj.
Nr. 9089 1921

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr